

SPRÁVA

O DODRŽIAVANÍ ĽUDSKÝCH PRÁV VRÁTANE
ZÁSADY ROVNAKÉHO ZAOBCHÁDZANIA
A PRÁV DIEŤAŤA V SLOVENSKEJ REPUBLIKE
ZA ROK 2014

BRATISLAVA
2015

**Názov: Správa o dodržiavaní ľudských práv vrátane zásady rovnakého zaobchádzania
a práv dieťaťa v Slovenskej republike za rok 2014**

Autori: Kolektív autorov – odborných pracovníkov Slovenského národného strediska pre
ľudské práva

Vydalo: Slovenské národné stredisko pre ľudské práva, v Bratislave 2015

Za obsah a jazykovú úpravu zodpovedajú autori.

Text neprešiel jazykovou úpravou.

© Slovenské národné stredisko pre ľudské práva

Nepredajné

ISBN: 978-80-89016-77-8

Obsah

Úvod	11
Zoznam odporúčaní SNSLP	13
1. Ochrana práv LGBTI osôb	25
1.1. Ochrana práv LGBTI osôb v procese prípravy Celoštátnej stratégie ochrany a podpory ľudských práv v SR	25
Záver.....	27
Odporúčania	28
1.2. Novela Ústavy SR	29
Záver.....	32
Odporúčania	33
1.3. Referendum o ochrane rodiny	33
Záver.....	37
1.4. Vyjadrenie Strediska k reakcii na článok v zákazníckom magazíne spoločnosti IKEA	38
2. Násilie na ženách.....	40
2.1. Výstavba domu pre týrané ženy v Prešove	41
Záver.....	42
Odporúčania	43
2.2. Istanbulský dohovor	43
2.2.1. Rodová ideológia.....	46
Záver.....	47
Odporúčania	48
3. Deti.....	49
3.1. Povinné očkovanie	49
Záver.....	54
Odporúčania	54
3.2. Nedostatok miest v materských školách	55
Záver.....	58
Odporúčania	58
4. Právo na vzdelanie	60
4.1. Nález Ústavného súdu PL. ÚS 11/2013-94.....	61
Záver.....	64

Odporúčania	65
4.2. Nález Ústavného súdu PL. ÚS 7/2013-69.....	65
Záver.....	66
4.3. Základná škola v Levoči	67
Záver.....	68
Odporúčania	69
5. Rómovia	71
5.1. Odpracovanie si dávky v hmotnej núdzi	71
Záver.....	74
Odporúčania	75
5.2. Právo na bývanie	75
Záver.....	82
Odporúčania	83
6. Prejavy extrémizmu a rasizmu v SR	84
Úvod.....	84
6.1. Prejavy extrémizmu v SR.....	85
6.2 Prejavy rasizmu v SR	88
Záver.....	90
Odporúčania	91
7. Dočasné vyrovnávacie opatrenia.....	92
Úvod.....	92
7.1. Realizované projekty dočasných vyrovnávacích opatrení v Slovenskej republike v roku 2014	95
7.1.1. Oblasť vzdelávania.....	95
7.1.2. Oblasť poskytovania tovarov a služieb	96
7.1.4. Oblasť pracovnoprávných a obdobných právnych vzťahov	100
7.1.4.1. Projekty na trhu práce s prvkami dočasných vyrovnávacích opatrení	100
7.1.4.2. Ďalšie projekty	107
7.2. Legislatívne opatrenia na podporu rovnosti	110
Záver.....	112
Odporúčania	113
8. Ochrana práv osôb so zdravotným postihnutím.....	115
Úvod.....	115

8.2. Hlavné kontaktné miesto pre problematiku vykonávania Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím.....	116
8.3. Výbor pre osoby so zdravotným postihnutím	121
8.4. Komisár pre osoby so zdravotným postihnutím.....	124
8.5. Národný program rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím na roky 2014-2020	126
8.6. Celoštátna stratégia ochrany a podpory ľudských práv v Slovenskej republike.....	128
8.7. Legislatívne novinky a rezortné iniciatívy v prospech ZPO v roku 2014.....	130
8.8. Zaujímavosti, nové služby, StartUp-y v prospech ZPO v roku 2014	139
Záver.....	143
Odporúčania	145
9. Pracovné podmienky zamestnancov	150
Úvod.....	150
9.1. Šikana na pracovisku.....	151
Záver.....	154
Odporúčania	154
9.2. Zaradovanie pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov do platových tried.....	155
Záver.....	157
Odporúčania	157
10. Zosúladenie pracovného a osobného života (work-life balance)	159
10.1. Všeobecný úvod	159
10.2. Rok 2014 ako európsky rok zosúladenia pracovného a rodinného života	161
10.3. Zosúladenie osobného, resp. rodinného a pracovného života - legislatívny vývoj a súdna prax	162
Záver.....	170
Odporúčania	170
11. Chránené oznamovanie	172
11.1. Všeobecný úvod	172
11.2. Predmet chráneného oznamovania.....	173
11.3. Kto je oznamovateľom, predpoklady poskytnutia ochrany	174
11.4. Neplatnosť právneho úkonu, obrátené dôkazné bremeno, pozastavenie účinnosti pracovnoprávneho úkonu	175
11.5. Postup pri oznamovaní	176

11.6. Odmena za oznámenie, zánik ochrany	177
11.7. Úlohy orgánov verejnej správy, realizátori zákonom poskytovanej ochrany	178
11.8. Kompetencie Slovenského národného strediska pre ľudské práva	179
11.9. Chránené oznamovanie v európskych krajinách	180
Záver.....	181
Odporúčania	181
12. Práva starších osôb	183
12.1. Novela zákona o sociálnych službách	185
12.2. Projekt Ľudské práva starších osôb v rámci dlhodobej starostlivosti	187
Záver.....	189
Odporúčania	189
13. Poskytovanie tovarov a služieb	191
Úvod	191
Záver.....	201
Odporúčania	202
14. Uplatňovanie práva na azyl v SR	203
Úvod	203
14.1. Legislatíva v SR a EÚ	204
14.1.1. Legislatíva v SR	204
14.1.2. Legislatíva v EÚ	205
14.2. Azylová politika a systém v SR a EÚ	207
14.3. Zmeny v azylovom zákone (novelizácia).....	208
14.4. Aktuálna problematika	212
Záver.....	214
Odporúčania	215

Zoznam použitých skratiek:

ADZ – Zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (antidiskriminačný zákon)

AOPP – Asociácia na ochranu práv pacientov SR

CCP – celková cena práce

Celoštátna stratégia - Celoštátna stratégia ochrany a podpory ľudských práv v Slovenskej republike

CEZAP – Centrum podpory študentov so špecifickými potrebami

CKIC – Centrum pre koordináciu integrácie cudzincov, ako súčasť MPSVaR SR

CPP – Centrum právnej pomoci

CVEK – Centrum pre výskum etnicity a kultúry

Dohovor ZP – Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím

DVO – Dočasné vyrovnávacie opatrenia

EASO – Európsky podporný úrad pre azyl

ECRI – Európska komisia proti rasizmu a intolerancii (angl. European Commission against Racism and Intolerance)

EDLP – Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd

ENNHRI – Európska sieť národných inštitúcií pre ľudské práva (angl. European Network of National Human Rights Institutions)

ESLP – Európsky súd pre ľudské práva

EÚ – Európska únia

EUBA – Ekonomická univerzita v Bratislave

FRA – Agentúra Európskej únie (angl. European Union Agency for Fundamental Rights)

Istanbulský dohovor – Dohovor Rady Európy o predchádzaní násiliu na ženách a domácejmu násiliu a o boji proti nemu

MDVRR SR – Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja Slovenskej republiky

MF SR – Ministerstvo financií Slovenskej republiky

MH SR – Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky

MK SR – Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky

MPSVaR SR – Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky

MRK - marginalizované rómske komunity

MS SR – Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky

MsÚ – Mestský úrad

MsZ – Mestské zastupiteľstvo

MŠ - Materské školy

MŠVVaŠ SR – Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky

MÚ MV SR – Migračný úrad Ministertva vnútra Slovenskej republiky

MV SR – Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky

MVO – mimovládne organizácie

MZ SR – Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky

MZVaEZ SR – Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky

NAP – Národný akčný plán pre elimináciu a prevenciu násilia na ženách na roky 2014 -2019

Národný program – Národný program rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím na roky 2014 – 2020

NHRI – Národná inštitúcia pre ľudské práva (angl. National Human Rights Institutions)

novela - zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov v znení neskorších predpisov

Novela o azyle – zákon č. 495/2013 Z. z.

NP – Národný program

NP – Národný projekt

NR SR – Národná rada Slovenskej republiky

OPP – Projekt s názvom Ľudské práva starších osôb v rámci dlhodobej starostlivosti

OSN – Organizácia Spojených národov

Pakt – Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach

PM – pracovné miesto

PZ – Policajný zbor

SBA – Slovenská banková asociácia

SLASPO – Slovenská asociácia poisťovní

Smernica o prístupe k tovarom a službám – smernica Rady 2004/113/ES z 13. decembra 2004 o vykonávaní zásady rovnakého zaobchádzania medzi mužmi a ženami v prístupe k tovaru a službám a k ich poskytovaniu

SOI – Slovenská obchodná inšpekcia

Stredisko – Slovenské národné stredisko pre ľudské práva

školský zákon – zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

TZ – zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov

ŤZP – ťažko zdravotne postihnutí

ÚHCP P PZ – Úrad hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru

UoZ – uchádzač o zamestnanie

ÚPSVaR – Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny

Ústava SR – Ústavný zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov

Ústavný súd SR – Ústavný súd Slovenskej republiky

Vláda SR – Vláda Slovenskej republiky

Výbor LGBTI – Výbor pre práva lesieb, gejev, bisexuálnych, transrodových a intersexuálnych osôb Rady vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť

Výbor ZP – Výbor pre osoby so zdravotným postihnutím Rady vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť

vykonávacia vyhláška – vyhláška Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky č. 585/2008 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o prevencii a kontrole prenosných ochorení v znení neskorších predpisov

Zákon – zákon č. 307/2014 Z. z. o niektorých opatreniach súvisiacich s oznamovaním protispoločenskej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon o azyle – zákon č. 480/2002 Z. z. o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Zákon o ochrane zdravia – zákona č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia v znení neskorších predpisov

Zákon o pobyte cudzincov – zákon č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Zákon o pomoci v hmotnej núdzi – zákon č. 559/2003 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 417/2013 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 183/2014 Z. z.

Zákon o rodine – zákona č. 36/2005 o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Zákon o sociálnych službách – zákonom č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov

Zákon o Stredisku – Zákon č. 308/1993 Z. z. o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva v znení neskorších predpisov

Zákon o zdravotnej starostlivosti – zákon č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

ZP – zákon č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov

ZPMP – Združenia na pomoc ľuďom s mentálnym postihnutím v Slovenskej republike

ZPO – Práva osôb so zdravotným postihnutím

Žiadateľ – žiadateľ o udelenie azylu

Úvod

Ľudské práva sú neoddeliteľnou súčasťou života každého človeka, či už sa jedná o práva detí, starších osôb, cudzincov, ľudí v hmotnej núdzi, zdravotne postihnutých a iných. Práve predstavitelia minoritných skupín v spoločnosti sú najčastejšie obmedzovaní vo svojich právach. Dodržiavanie ľudských práv nielen že podporuje rozmanitosť v rámci spoločnosti, ale tiež poskytuje možnosti na sebarealizáciu a sebaurčenie osôb patriacich do rizikových skupín, pričom poskytuje množstvo výhod pre majoritnú skupinu obyvateľstva. S ľudskými právami ide ruka v ruke aj potreba tolerancie a nediskriminácie v spoločnosti. Slovenské národné stredisko pre ľudské práva (ďalej v texte ako „Stredisko“) v sebe spája tieto dve dôležité oblasti ochrany práv človeka, a to podporu a ochranu ľudských práv, vrátane práv detí, spolu s propagáciou a pomocou v rámci nediskriminácie.

Stredisko bolo zriadené zákonom Národnej rady Slovenskej republiky č. 308/1993 Z. z. o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva (ďalej v texte ako „zákon o zriadení Strediska“) s účinnosťou od 1. januára 1994, a to na základe Dohody medzi vládou Slovenskej republiky a Organizáciou spojených národov o zriadení Strediska, publikovanej oznámením Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 29/1995 Z. z.

Ako je už vyššie spomenuté, Stredisko pôsobí v dvoch vymedzených, avšak úzko súvisiacich oblastiach. Tou prvou je ochrana a podpora ľudských práv vrátane práv dieťaťa, ktorá vyplýva zo zákona o zriadení Strediska. Druhá oblasť pôsobenia Strediska bola určená zákonom č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej v texte ako „ADZ“). Na základe tohto zákona pôsobí Stredisko ako jediná slovenská inštitúcia pre rovnoprávnosť a pre posudzovanie dodržiavania zásady rovnakého zaobchádzania.

Stredisko má v slovenskej spoločnosti osobitné postavenie. Z medzinárodného hľadiska pôsobí ako národná inštitúcia pre ľudské práva v rámci systému Organizácie Spojených národov (ďalej v texte len „OSN“). Z pohľadu Európskej únie Stredisko v Slovenskej republike reprezentuje špecializovaný Národný orgán pre rovnaké zaobchádzanie (National Equality Body) zapojený do celoeurópskej siete EQUINET.

Na základe svojho postavenia Stredisko monitoruje a hodnotí dodržiavanie ľudských práv a základných slobôd vrátane práv dieťaťa, ako aj dodržiavanie zásady rovnakého zaobchádzania v Slovenskej republike. Stredisko v súlade s ustanovením § 1 ods. 4 zákona

o zriadení Strediska každoročne do 30. apríla vypracúva a zverejňuje Správu o dodržiavaní ľudských práv vrátane zásady rovnakého zaobchádzania v Slovenskej republike. Táto kompetencia Stredisku vyplýva z Parížskych princípov¹ (v rámci ľudskoprávnej oblasti) a z ustanovení antidiskriminačných smerníc Európskej únie² (v oblasti diskriminácie a dodržiavania zásady rovnakého zaobchádzania).

Správa o dodržiavaní ľudských práv vrátane zásady rovnakého zaobchádzania a práv dieťaťa v Slovenskej republike za rok 2014 sa v jednotlivých kapitolách opakovane aj prierezovo venuje ľudským právam a slobodám, problematike extrémizmu, dodržiavaniu zásady rovnakého zaobchádzania a otázkam diskriminácie, ako aj právam dieťaťa.

Obsahovo sa Správa zameriava na vybrané ľudské práva a slobody, ktoré boli v roku 2014 predmetom verejných diskusií, pri uplatňovaní ktorých sa v praxi prejavili nedostatky, alebo ktorých ochrana sa ukázala v uplynulom roku ako problematická. Viaceré témy boli predmetom legislatívnych zmien, prípadne boli spájané s rôznymi kampaňami. Správa poskytuje všeobecné informácie o garantovaní práv a uvádza najvýznamnejšiu medzinárodnú a vnútroštátnu právnú úpravu.

Cieľom Správy je poskytnúť objektívny, pravdivý a aktuálny obraz o dodržiavaní ľudských práv v Slovenskej republike za uplynulý rok a súčasne uviesť aj závery a odporúčania na zabezpečenie zefektívnenia ochrany a uplatňovania ľudských práv a základných slobôd. Z uvedeného dôvodu sa Stredisko obrátilo na široký okruh orgánov verejnej správy, verejnoprávne inštitúcie, obchodné spoločnosti, MVO pôsobiace v oblasti ľudských práv i na akademickú obec so žiadosťou o poskytnutie relevantných informácií potrebných na čo najpresnejšie zobrazenie situácie na Slovensku v rámci ľudských práv.

Aktuálne a objektívne údaje získalo Stredisko aj z monitorovacej, aktívnej vyhľadávacej, výskumnej a inej odbornej činnosti v rámci plnenia svojich úloh, pri preverovaní podnetov a informácií klientov, ktorí sa na Stredisko obrátili so žiadosťami o právne poradenstvo a pomoc, či z vlastných poznatkov a skúseností Strediska a jeho regionálnych kancelárií.

Správu o dodržiavaní ľudských práv vrátane zásady rovnakého zaobchádzania a práv dieťaťa v Slovenskej republike za rok 2014 prerokovala v zmysle § 3a ods. 7 písm. h) zákona o zriadení Strediska Správna rada Strediska na svojom zasadnutí dňa 28. apríla 2015.

¹ 3 písm. a – iii

² Napríklad článok 12 ods. 2 písm. c) Smernice Rady 2004/113/ES a článok 20 ods. 2 písm. c) Smernice Európskeho parlamentu a Rady 2006/54/ES.

Zoznam odporúčaní SNSLP

1. Ochrana práv LGBTI osôb

1. Povereným ministrom a spolupracujúcim subjektom v zmysle Uznesnia Vlády Slovenskej republiky č. 71 zo dňa 18.02.2015 k návrhu Celoštátnej stratégie ochrany a podpory ľudských práv v Slovenskej republike účinne uviesť do praxe Celoštátnu stratégiu ochrany a podpory ľudských práv v Slovenskej republike.
2. Vláde Slovenskej republiky v procese implementácie Celoštátnej stratégie ochrany a podpory ľudských práv v Slovenskej republike zabezpečiť pluralitné a participatívne zastúpenie občianskej spoločnosti.
3. Vláde Slovenskej republiky prijať akčný plán na ochranu práv LGBTI osôb a pre zabezpečenie ich rovnosti v spoločnosti, ktorý bude reflektovať potrebné legislatívne opatrenia na zlepšenie postavenia LGBTI osôb v spoločnosti.
4. Národnej rade SR a ďalším subjektom s legislatívnou iniciatívou vážne sa zaoberať otázkou legislatívnej úpravy partnerstiev osôb rovnakého pohlavia.
5. Národnej rade SR a orgánom verejnej správy s pôsobnosťou v jednotlivých oblastiach verejnej správy do doby prijatia legislatívnej úpravy partnerstiev rovnakého pohlavia zabezpečiť uľahčenie praktických problémov vyplývajúcich z neinštitucionalizovaného spolužitia LGBTI párov a to formou prijatia účinných legislatívnych a nelegislatívnych opatrení.
6. Vláde Slovenskej republiky a NR SR, mimovládneho sektoru a odbornej verejnosti aktívne viesť celospoločenskú diskusiu k týmto otázkam, aby sa zabránilo prejavom nenávisti voči predstaviteľom oboch strán (t. j. zástancom práv LGBTI osôb ako aj predstaviteľom konzervatívnych smerov).

2. Násilie na ženách

1. Hlavne Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny SR, Ministerstvu vnútra SR, mimovládneho sektoru, odbornej verejnosti, zvyšovať povedomie spoločnosti o problematike násillia na ženách a tiež scitlivovať spoločnosť nielen k obetiam násillia ale aj k ich blízkym a rodine.
2. Samosprávnym krajom, mestám, obciam a mimovládneho sektoru zvyšovať počet domovov pre týrané ženy.
3. Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny SR, Ministerstvu vnútra SR, Ministerstvu

spravodlivosti SR a mimovládneho sektoru motivovať ženy zažívajúce násilie k ukončeniu tohto stavu a poskytovať im potrebnú právnu pomoc.

4. Slovenskej republike ukončiť ratifikáciu Istanbulskeho dohovoru v čo najkratšom čase.
5. Predovšetkým Ministerstvu zdravotníctva SR, Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny SR, Ministerstvu vnútra SR, mimovládneho sektoru komplexnou spoluprácou na zrovnoprávnení žien a mužov vo všetkých oblastiach eliminovať jeden z dôvodov násilia na ženách.
6. Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny SR, mimovládneho sektoru a odbornej verejnosti zvyšovať povedomie aj špecifických skupín, ako sú zamestnávateľia, poskytovatelia tovarov a služieb, štátni predstavitelia, o benefitoch vyplývajúcich z rovného postavenia žien a mužov.
7. Verejným činiteľom prejavovať podporu zrovnoprávneniu žien a mužov na Slovensku.
8. Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny SR, mimovládneho sektoru a odbornej verejnosti zvyšovať povedomie verejnosti o reálnych aspektoch rodovej rovnosti spolu s tým, čo predstavuje, čo znamená a čo prináša.

3. Deti

1. Odbornej verejnosti ako aj aktivistom viesť otvorené verejné diskusie o problematike povinného očkovania.
2. Lekárom pred každým očkovaním dôsledne informovať zákonných zástupcov očkovaného, aké je riziko očkovania a aké je riziko infekčného ochorenia, proti ktorému je možné dieťa chrániť očkovaním.
3. Zriaďovateľom materských škôl zvyšovať kapacity materských škôl, napr. obnovovaním bývalých kapacít materských škôl, rekonštrukciou priestorov materských škôl, rozširovaním nadstavbou a pod.
4. Zriaďovateľom materských škôl budovať modulové materské školy, tam, kde iné riešenie nie je možné a to v súlade s princípom zákazu všetkých foriem diskriminácie a obzvlášť segregácie.
5. Zriaďovateľom materských škôl využívať možnosti zriaďovania základnej školy s materskou školou.
6. Orgánom územnej samosprávy v spolupráci s orgánmi výkonnej moci a zamestnávateľmi vytvárať podporné mechanizmy starostlivosti o dieťa s variabilnou možnosťou využitia, buď celotýždenne, alebo len na časť dňa, či len na niektoré dni

v týždni, čím sa zároveň podporí možnosť využívania flexibilných foriem práce rodičov,

7. Ministerstvo školstva, vedy a výskumu SR vytvoriť dlhodobú koncepciu riešenia kapacít materských škôl s ohľadom na demografický vývoj populácie.

4. Právo na vzdelanie

1. Ministerstvu školstva, vedy, výskumu a športu SR a stredným školám pri určovaní podmienok na prijatie na stredoškolské štúdium zohľadňovať kombináciu objektívnych kritérií, na základe ktorých by bolo možné vyhodnotiť spôsobilosť žiaka úspešne študovať na danom type školy.
2. Základným školám viesť dostatočnú diskusiu s rodičmi k organizačnému usporiadaniu výučby a predchádzať tak vzniku napätých situácií.
3. Základnej škole Jána Francisciho v Levoči naďalej dodržiavať opatrenia uložené Štátnou školskou inšpekciou s cieľom predchádzania porušení všeobecne záväzných právnych predpisov a interných predpisov do budúcnosti.
4. Základným školám dôsledne sledovať potreby žiakov za účelom vytvárania podmienok pre ich rozvoj a v zmysle §144 školského zákona klásť väčšiu pozornosť individuálnym možnostiam a schopnostiam žiakov.
5. Základným školám v celom výchovno-vzdelávacom procese uplatňovať multikultúrnú výchovu vedúcu k odstraňovaniu stereotypov a predsudkov a tým predchádzať diskriminácii.

5. Rómovia

1. Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny SR prostredníctvom úradov práce koordinovať a kontrolovať účasť občanov v hmotnej núdzi na týchto činnostiach.
2. Sociálnym pracovníkom, orgánom územnej samosprávy a komunitným centráм aktivizovať a motivovať poberateľov dávky v hmotnej núdzi, aby povinnosť odrobiť si dávku v hmotnej núdzi premieňali na príležitosť dostať sa až k trvalému pracovnému pomeru.
3. Orgánom územnej samosprávy v spolupráci s médiami šíriť príklady dobrej praxe aplikácie zákona ako v prospech samosprávy tak aj nezamestnaných.
4. Orgánom verejnej správy uskutočňovať politiky a projekty zamerané na predchádzanie segregácii rómskych komunít v oblasti bývania a podporovať odstránenie segregácie v bývaní.

5. Orgánom územnej samosprávy a ľudskoprávnym inštitúciám poskytovať právnu ochranu pred núteným vysťahovaním, hrozbami vysťahovania a demoláciou.
6. Orgánom verejnej správy zlepšovať prístup k bývaniu všetkých skupín obyvateľstva s osobitným dôrazom na sociálne bývanie.
7. Orgánom územnej samosprávy a realizátorom stavebných projektov zapájať rómske komunity do partnerstva v projektoch výstavby sociálnych bytov aj pri obnove a údržbe bytov s dôrazom na osobnú zodpovednosť za svoje činy.
8. Orgánom územnej samosprávy znižovať rozdiel medzi väčšinovou populáciou a Rómami v podiele prístupu k bývaniu s inžinierskymi sieťami.
9. Splnomocnencovi vlády SR pre rómske komunity v spolupráci s príslušnými orgánmi verejnej správy hľadať možnosti a spôsoby legalizovania, prípadne odstraňovania čiernych stavieb.
10. Vládi SR, Národnej rade SR, Ministerstvu financií SR a Splnomocnencovi vlády SR pre rómske komunity vytvoriť finančné a legislatívne nástroje umožňujúce vysporiadanie zastavaných pozemkov a výstavbu nájomných sociálnych bytov.

6. Prejavy extrémizmu a rasizmu v SR

1. Orgánom štátnej správy, územnej samosprávy, vzdelávacím inštitúciám a medzinárodným inštitúciám spolupracovať v boji proti extrémizmu a pri prevencii.
2. Médiám lepšie a presnejšie informovať o prípadoch extrémizmu a o boji proti tomuto fenoménu.
3. Národnej rade SR navrhovať a prijímať vhodné opatrenia, ktoré by viedli k zlepšeniu situácie na Slovensku v súvislosti s extrémistickými a rasistickými prejavmi.
4. Policajnému zboru Slovenskej republiky pravidelne monitorovať extrémistické prejavy na internete, či v uliciach a hľadať opatrenia vedúce k ich eliminácii.
5. Školám a iným vzdelávacím inštitúciám vzdelávať, informovať, či diskutovať na tému extrémizmus s vyškolenými pracovníkmi.

7. Dočasné vyrovnávacie opatrenia

1. Subjektom, ktoré realizujú projekty dočasných vyrovnávacích opatrení, pokračovať vo fungujúcich realizovaných projektoch.
2. Orgánom verejnej správy začaté programy dočasných vyrovnávacích opatrení podporovať a zabezpečiť potrebné finančné pokrytie pre aktuálne aj nové projekty dočasných vyrovnávacích opatrení.

3. Subjektom prijímajúcim dočasné vyrovnávacie opatrenia, pravidelne monitorovať a vyhodnocovať prijaté dočasné vyrovnávacie opatrenia a podľa týchto hodnotení prispôbovať dočasné vyrovnávacie opatrenia tak, aby čo najlepšie sledovali vytýčené ciele.
4. Subjektom prijímajúcim dočasné vyrovnávacie opatrenia, využiť výsledky prijatých dočasných vyrovnávacích opatrení pri tvorbe nových dočasných vyrovnávacích opatrení a nadväzovať na ne.
5. Subjektom prijímajúcim dočasné vyrovnávacie opatrenia konzultovať zámer prijať dočasné vyrovnávacie opatrenia so Strediskom a plniť si svoju zákonnú notifikačnú povinnosť voči Stredisku a podávať mu správy o prijatých dočasných vyrovnávacích opatreniach v zmysle antidiskriminačného zákona.

8. Ochrana práv osôb so zdravotným postihnutím

1. Slovenskej republike z úrovne jednotlivých rezortov čo najrýchlejšie, prostredníctvom legislatívnych aj nelegislatívnych opatrení pripraviť v súlade s cieľom a zásadami Dohovoru také zázemie pre všetky osoby so zdravotným postihnutím, ktoré im systematicky, efektívne a dlhodobo umožní presadzovať, chrániť a zabezpečovať plné a rovnaké využívanie všetkých ľudských práv a základných slobôd a bude podporovať úctu k ich prirodzenej dôstojnosti.
2. Vládi SR dôsledne zohľadňovať a dodržiavať odporúčania a závery vyplývajúce z Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím.
3. Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny SR okrem hlavného kontaktného miesta na úrovni zvážiť aj zriadenie kontaktných miest pre problematiku vykonávania Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím priamo v regiónoch.
4. Národnej rade SR, Ministerstvu spravodlivosti SR, Ministerstvu zahraničných vecí a európskych záležitostí SR a Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny SR zriadiť alebo ustanoviť na vnútroštátnej úrovni systém zahŕňajúci jeden alebo viac nezávislých systémov na presadzovanie, ochranu a monitorovanie vykonávania Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím. Pri ustanovovaní alebo zriaďovaní týchto mechanizmov odporúčame, ako zodpovedným subjektom prihliadať na zásady týkajúce sa postavenia a činnosti vnútroštátnych inštitúcií na ochranu a podporu ľudských práv.
5. Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny SR ako aj Vládi SR intenzívne zapájať do procesu monitorovania dodržiavania a implementácie Dohovoru o právach osôb so

zdravotným postihnutím (v súlade s článkom 33 ods. 3) subjekty občianskej spoločnosti a pri tomto procese striktnie uplatniť princíp „Nič o ľuďoch so zdravotným postihnutím bez ich účasti“, ktorý je vyjadrený v odseku 3 článku 4 Dohovoru.

6. Ministerstvu zahraničných vecí a európskych záležitostí SR a Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny SR, Ministerstvu kultúry SR, Ministerstvu školstva, vedy výskumu a športu SR, Úradu vlády SR a Ministerstvu vnútra SR zabezpečiť podporu zo strany štátu prostredníctvom dotačných schém reprezentatívnym organizáciám osôb so zdravotným postihnutím, ktorá im umožní budovať, udržať a rozvíjať potrebné kapacity.
7. Relevantným organizáciám z mimovládneho sektora usilovať o „zastrešenie“ všetkých občanov so zdravotným postihnutím, a postupným sieťovaním zastaviť trieštenie síl, expertov a finančných prostriedkov na jednotlivé OZ ZPO.
8. Územnej samospráve venovať pozornosť občanom so zdravotným postihnutím, plniť si svoje povinnosti voči nim, čo si vyžaduje aj zvýšenie finančných zdrojov na zabezpečenie dostupných komunitných služieb pre ľudí so zdravotným postihnutím.
9. Prostredníctvom médií je potrebné komunikovať kampane, ktoré by odstraňovali predsudky a strach majoritnej spoločnosti voči občanom so zdravotným postihnutím (predovšetkým s mentálnym alebo duševným postihnutím)³.
10. Všetkým prijímateľom (subjektom štátnej správy, územnej samosprávy, právnickým osobám, zamestnávateľom, či mimovládnym organizáciám) pri tvorbe opatrení v prospech ZPO zohľadniť princípy rovnosti a nediskriminácie, aby sa eliminoval výskyt a realizovala sa prevencia viacnásobnej diskriminácie osôb so zdravotným postihnutím v kombinácii s inými diskriminačnými dôvodmi (pohlavie, vek, národnosť a pod.).
11. Všetkým oprávneným subjektom - subjektom verejnej správy a iným právnickým osobám využívať prijímanie dočasných vyrovnávacích opatrení (§8a ADZ) a propagovať ich ako prirodzenú súčasť spoločenskej, či firemnej kultúry.
12. Relevantným subjektom verejnej správy a iným právnickým osobám, vytvárať opatrenia, vrátane tvorby finančného zázemia, zamerané na debarierizáciu verejných a komerčných objektov, verejnej dopravy a v neposlednom rade pracovísk.⁴ Zaviesť

³ Ako inšpiratívny príklad dobrej praxe si Stredisko dovoľuje uviesť francúzsku kampaň Noémi Association „The Eyes of a Child“, video dostupné na: <http://www.handicap.sk/ako-vnimaju-deti-a-dospeli-ludia-postihnutyh/>, citované 22.3.2015

⁴ V tejto súvislosti je potrebné zaoberať sa nielen bezbariérovým prístupom do objektov, ale debarierizáciu poňať systematicky, aby umožnila osobám so zdravotným postihnutím maximálnu možnú funkčnú prístupnosť (zrozumiteľné označenia, bezbariérové toalety, šírka priestorov, zárubní dverí, výťahy a pod.).

konkrétne minimálne štandardy bezbariérovosti, avšak zároveň s vymedzením konkrétneho časového horizontu, do ktorého budú musieť byť realizované.

13. Ústredným orgánom štátnej správy a územnej samospráve realizovať aktivity motivujúce k riešeniu debarierizácie verejne dostupných priestorov v mestách a obciach, napr. prostredníctvom súťaží, prípadne s participáciou podnikateľského sektora vo forme filantropie.
14. Územnej samospráve v rámci širšej inkluzívnej sociálnej politiky obce/mesta odstraňovať bariéry, a to i napriek tomu, že odstraňovanie historických kontextov architektonických bariér je finančne náročné.
15. Územnej samospráve podporovať, rozširovať a udržiavať celoplošné zavedenie tzv. „euroklúčov“, ktoré by ZPO umožňovali samostatný prístup do sociálnych zariadení, do jednotlivých budov, na rampy a plošiny.
16. Poskytovateľom a prevádzkovateľom služieb železničnej a autobusovej dopravy v spolupráci s Ministerstvom dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR a orgánmi územnej samosprávy v prospech ZPO štandardizovať služby a zjednocovať poskytované zľavy v železničnej a autobusovej doprave na celom území SR a na miestnej úrovni.
17. Zriaďovateľom a poskytovateľom bezodkladne a systematicky zvyšovať počet bezbariérových priestorov a budov, v ktorých sa poskytujú sociálne služby a zvyšovať počet metrov štvorcových obytnej plochy pripadajúcej na jedného obyvateľa v zariadeniach sociálnych služieb.
18. Národnej rade SR a Ministerstvu spravodlivosti SR v kontexte § 231 a nasl. navrhovaného Civilného mimosporového poriadku, presadiť zmeny smerujúce k úplnému zrušeniu inštitútu pozbavenia spôsobilosti na právne úkony a ponechať len obmedzujúcu dispozíciu.
19. Ministerstvu spravodlivosti SR do doby prípadnej zmeny príslušných právnych predpisov zabezpečiť účinnú kontrolu nad vykonávaním pozbavovania spôsobilosti na právne úkony, aby nedochádzalo k zjavne neoprávneným a zbytočným prípadom (nie len z pohľadu legislatívy) pozbavovania spôsobilosti, prax v tejto oblasti musí rešpektovať Nález Ústavného súdu SR č. I. ÚS 313/2012-52 zo dňa 28.1.2012.
20. Územnej samospráve podporovať vznik zariadení podporovaného bývania pre prijímateľov sociálnych služieb, ktorí sú schopní viesť samostatný život.
21. NR SR, Ministerstvu financií SR a Ministerstvu školstva, vedy, výskumu a športu SR v spolupráci s orgánmi územnej samosprávy prijať zákonnú úpravu vyčlenenia

finančných prostriedkov na postupnú debarierizáciu objektov škôl a predškolských zariadení.

22. Ministerstvu školstva, vedy, výskumu a športu SR presadiť úpravu osnov pre základné a stredné školy a doplniť Pedagogicko-organizačné pokyny v kontexte povinnej interdisciplinárnej výchovy k ľudským právam smerujúcej k potláčaniu diskriminácie a k presadzovaniu zásady rovnakého zaobchádzania.
23. Ministerstvu zdravotníctva SR pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti vo zvýšenej miere dbať na bezbariérový prístup, dostupnosť, dodržiavanie zásady rovnakého zaobchádzania a odstránenie kvalitatívnych rozdielov pre osoby so zdravotným postihnutím a ostatné osoby.
24. Ministerstvu zdravotníctva SR, zdravotným poisťovňami a poisťovňami v oblasti služieb zdravotného a životného poistenia dôsledne zamedziť diskriminácii z dôvodu zdravotného postihnutia.
25. Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny SR a zamestnávateľom vytvárať opatrenia na zlepšenie situácie osôb so zdravotným postihnutím na trhu práce. Systematická osвета, programy motivujúce zamestnávateľov na implementáciu manažmentu rozmanitosti, legislatívne opatrenia zvyšujúce šance na uplatnenie sa na trhu práce by mali zdravotne postihnutým dať možnosť žiť sa slobodne zvolenou prácou alebo prácou prijatou na trhu práce.
26. Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny SR a zamestnávateľom pomáhať ZPO pri integrácii na trhu práce s využitím Európskeho sociálneho fondu, pripraviť a podporovať aktívne účinnú politiku trhu práce (v smere debarierizácie) a vytvoriť pre ZPO účinné služby na sprostredkovanie zamestnania.
27. Zriaďovateľom, resp. prevádzkovateľom systematicky budovať viac bezbariérových prístupov do rôznych verejných inštitúcií, športovísk a pod.
28. Vládi SR zvážiť pristúpenie k ratifikácii tzv. Marakéšskej zmluvy, a tým vytvoriť legislatívne podmienky zlepšenia prístupu, resp. vydávania literatúry pre zrakovo postihnutých.
29. Územnej samospráve a poskytovateľom služieb, do mestskej hromadnej dopravy zavádzať viac autobusov s bezbariérovým prístupom a v prímestskej doprave zabudovať hlásiče o mieste nachádzania sa autobusu. Vo verejnej doprave zaviesť viac miest vyhradených pre osoby so zdravotným postihnutím.
30. Relevantným subjektom podporovať vývoj a poskytovanie takých služieb, produktov, StartUp-ov a iniciatív, ktoré prispievajú k mobilite a plnohodnotnej socializácii, integrácii

a inklúzii ZPO na úrovni všetkých oblastí každodenného života. Národným kontaktným bodom relevantných grantových schém, nadáciám, či fondom vytvoriť podmienky na finančnú podporu takýchto zámerov.

9. Pracovné podmienky zamestnancov

1. Zamestnávateľom precizovať vnútornú kontrolu mobbingu/bossingu resp. aj iných foriem diskriminácie, napr. zákaz vybavovania sťažností tými zamestnancami, voči ktorým smerujú, povinnosť zaoberať sa aj anonymnými sťažnosťami namietajúcimi diskrimináciu a pod.
2. Zamestnávateľom v rámci interných predpisov kvalifikovať šikanu na pracovisku ako závažné porušenie pracovnej disciplíny a potencionálny dôvod pre okamžité skončenie pracovného pomeru.
3. Zamestnávateľom zvýšiť individuálnu zodpovednosť za šikanózne konanie na pracovisku, t. j. reálne vyvodzovať dôsledky za takéto konanie na všetkých stupňoch riadenia.
4. Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny SR a Národnej rade SR precizovať právnu úpravu zákazu šikany na pracovisku.
5. Ministerstvu školstva, vedy výskumu a športu SR a Národnej rade SR novelizovať právnu úpravu zaraďovania pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov do jednotlivých platových tried.
6. Novelizáciou ustanoviť jasné, zrozumiteľné a určité pravidlá pre zaraďovanie jednotlivých pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov do platových tried.
7. Tieto pravidlá vymedziť tak, aby sa na základe ustanovení jedného všeobecne záväzného právneho predpisu dalo určiť, do ktorej konkrétnej platovej triedy treba zaradiť konkrétneho pedagogického zamestnanca alebo odborného zamestnanca, čiže zjednotiť a sceliť právnu úpravu zaraďovania pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov do jedného právneho predpisu.
8. V rámci uceleného právneho predpisu, ktorého predmetom by bola úprava zaraďovania pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov do platových tried jednoznačne, jasne a zrozumiteľne vymedziť všetky relevantné kritériá zaraďovania týchto zamestnancov do platových tried.
9. Jednoznačne, jasne a zrozumiteľne vymedziť vzťahy medzi jednotlivými kritériami a pravidlami ich vzájomného kombinovania.

10. Work-life balance

1. Zamestnávateľom, predovšetkým podnikateľským subjektom prijímať ďalšie inštitúty, ktoré sú v súlade s platnou a účinnou legislatívou Slovenskej republiky, akými sú napríklad inštitút deleného pracovného miesta, práca z domu prípadne dodatočné voľno v čase zdravotnej indispozície (sick-days).
2. Zamestnávateľom, predovšetkým podnikateľským subjektom dôslednejšie upovedomovať zamestnancov o možnosti využívania benefitov v súvislosti s rozvojom politiky zosúladenia pracovného a osobného, resp. rodinného života s cieľom, aby zamestnancom nebola len daná možnosť ich využitia, ale aby aj dochádzalo k praktickému využívaniu nástrojov uvedenej politiky.
3. Zamestnávateľom, predovšetkým podnikateľským subjektom prakticky uplatňovať získané poznatky z uvedenej problematiky a nebrániť sa prijatiu inštitútov, ktoré sú v súlade s legislatívou Slovenskej republiky a bežne sa využívajú v zahraničí.
4. Odborovým organizáciám viesť prieskumy spokojnosti zamestnancov s poskytovanými benefitmi, ktoré im zamestnávatelia poskytujú v rámci tejto problematiky.
5. Odborovým organizáciám dôsledne presadzovať a ochraňovať práva zamestnancov, ktoré im tak legislatíva ako aj interné predpisy zamestnávateľov poskytujú aj v oblasti zosúladenia pracovného a osobného, resp. rodinného života.

11. Chránené oznamovanie

1. Všetkým zainteresovaným subjektom od zamestnancov po zamestnávateľov a orgány verejnej moci, aby sa snažili predchádzať kriminalite a akýmkoľvek iným protispoločenským javom na pracovisku, a to budovaním tzv. nulovej tolerancie proti takýmto prejavom správania sa na pracoviskách.
2. Zamestnávateľom, šíriť v užšej spolupráci so Strediskom osvetu medzi zamestnancami, a to prostredníctvom školení zamestnancov a ich pravidelného informovania o právach a povinnostiach v súvislosti s problematikou chráneného oznamovania.
3. Zamestnávateľom, posilniť u svojich zamestnancov realizáciu práva na podávanie podnetov, a to už v momente ich podozrenia z kriminality či inej protispoločenskej činnosti na pracovisku.
4. Zamestnancom, v prípade, že sa im nepodari podnet vyriešiť interne, poskytnúť potrebnú súčinnosť pri externom vybavovaní podnetov podľa ustanovení zákona

o niektorých opatreniach súvisiacich s oznamovaním protispoločenskej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

5. Slovenskej obchodnej inšpekcií, orgánom činným v trestnom konaní, priestupkovým orgánom a súdom Slovenskej republiky, prispievať v súčinnosti so zamestnávateľmi a zamestnancami k dôkladnému prešetreniu podaných trestných oznámení, resp. podnetov.
6. Slovenskej obchodnej inšpekcií, orgánom činným v trestnom konaní, priestupkovým orgánom a súdom Slovenskej republiky a v súčinnosti so Strediskom viesť dostatočne konkrétnu štatistiku o subjektoch v oblasti chráneného oznamovania.

12. Práva starších osôb

1. Mestám, obciam a samosprávnym krajom zvyšovať počet nových domovov sociálnych služieb, hlavne domovov dôchodcov.
2. Predovšetkým Ministerstvu zdravotníctva SR a mimovládneho sektoru zvyšovať informovanosť verejnosti v oblasti dlhodobej starostlivosti o staršie osoby.
3. Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny SR zabezpečiť dostatočnú informovanosť domovov dôchodcov o podmienkach uvedených v Zákone č. 485/2013 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov v znení neskorších predpisov.
4. Zariadeniam/domovom sociálnych služieb vytvárať podmienky pre čo najúčinnnejšiu implementáciu novely zákona o sociálnych službách do praxe.

13. Poskytovanie tovarov a služieb

1. Spotrebiteľským združeniam klásť vyšší dôraz na poskytovanie právnej pomoci obetiam diskriminácie a aktívnejšiu súčinnosť so Strediskom.
2. Ministerstvu hospodárstva SR, spotrebiteľským združeniam a organizáciám, Slovenskej asociácii poisťovní a Slovenskej bankovej asociácii, viesť osobitnú štatistiku podnetov spotrebiteľov s rozlíšením tých podnetov, ktoré sa týkajú porušovania zákazu diskriminácie.
3. Verejným zdravotným poisťovniam zvyšovať záujem o dočasné vyrovnávacie opatrenia vrátane ich prijímania.

14. Uplatňovanie práva na azyl v SR

1. Zdravotným poisťovniam zaradiť žiadateľov o azyl, osoby s doplnkovou ochranou a osoby s tolerovaným pobytom do systému zdravotného poistenia, vytvoriť osobitný register poistencov.
2. Záchytným táborom, pobytovým táborom a integračným strediskám dbať o predchádzanie vzniku tzv. táborového syndrómu, podporovať voľno-časové aktivity.
3. Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny SR v prípade cudzincov s tolerovaným pobytom zabezpečiť súlad ustanovenia zákona o pomoci v hmotnej núdzi, priznávajúce cudzincom právo na poberanie dávky v hmotnej núdzi, a príslušného ustanovenia zákona o zdravotnom poistení, priznávajúce osobám poberajúcim dávku v hmotnej núdzi právo, aby za ne štát platil poistné na verejné zdravotné poistenie.
4. Ministerstvu hospodárstva SR podporiť podnikanie cudzincov na Slovensku.
5. Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny SR začleniť cudzincov do systému sociálneho bývania. Začleniť cudzincov do systému sociálneho bývania.

1. Ochrana práv LGBTI osôb

V roku 2014 rezonovali v našej spoločnosti viaceré témy, ktoré sa dotýkali práv LGBTI osôb. Stredisko považuje za pozitívne, že tieto témy nie sú v našej spoločnosti tabu a že sa o nich vedie verejná diskusia. Avšak z dôvodu kontroverznosti a vyhrocovania verejne prezentovaných názorov Stredisko konštatuje, že tieto témy rozdeľujú našu spoločnosť a nájst' kompromisné riešenia nie je jednoduché. Stredisko verí, že obe názorové skupiny sa v budúcnosti budú snažiť o rozumnú a logickú diskusiu rešpektujúcu názory oponentov v záujme zachovania ľudskej dôstojnosti, slobodu myslenia, svedomia, náboženského vyznania a viery ako aj právo každého na vyjadrovanie svojich názorov a slobodu prejavu.

1.1. Ochrana práv LGBTI osôb v procese prípravy Celoštátnej stratégie ochrany a podpory ľudských práv v SR

Rada vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť ako aj členovia Koordinačnej skupiny pre prípravu Celoštátnej stratégie ochrany a podpory ľudských práv (ktorá bola rozšírená o zástupcov Strediska a Kancelárie verejnej ochrankyne práv) a Redakčný tím prípravy stratégie v roku 2014 pokračovali v prípravách návrhu Celoštátnej stratégie ochrany a podpory ľudských práv (ďalej len „Celoštátna stratégia“) za účelom jej predloženia na schválenie Vládou Slovenskej republiky (ďalej len „Vláda SR“). Súčasťou prípravy boli aj tematické workshopy, vrátane aprílových workshopov na tému práv LGBTI osôb.

Aj v roku 2014 sa proces prípravy stratégie vyznačoval širokou verejnou diskusiou, v rámci ktorej sa ukázalo, že na určité otázky (najmä problematiku rodovej rovnosti a práv LGBTI osôb) je ťažké nájsť v našej spoločnosti spoločný kompromisný názor. O tomto svedčí aj fakt, že otázky spájané s témami, na ktoré sa nepodarilo nájsť konsenzus počas prípravy stratégie sa následne stali predmetom referenda, ktoré ešte výraznejšie sprevádzala verejná diskusia a polemika o právach LGBTI osôb na Slovensku. Referendu sa venujeme v samostatnej časti tejto správy. Napriek rozporuplnosti tejto vášnivej verejnej diskusie Stredisko pozitívne hodnotí to, že sa aj vďaka príprave stratégie na Slovensku začalo verejne a otvorene diskutovať o právach LGBTI osôb.

Významné momenty prípravy stratégie v roku 2014

Na svojom 15. zasadnutí, ktoré sa uskutočnilo dňa 6.6.2014, prijala Rady vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť uznesením č. 112 na vedomie návrh Celoštátnej stratégie pred jej postúpením do medzirezortného pripomienkového konania.⁵ Na 16. zasadnutí Rady vlády pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť dňa 26.6.2014 prevažujúca časť jej členov vyjadrila názor, že otvorené otázky, ktoré zostali po vyhodnotení pripomienkového konania k stratégii sú natoľko závažné, že v rokovaníach je potrebné pokračovať. S cieľom odstrániť rozpory vzniknuté v rámci medzirezortného pripomienkového konania bolo prijaté uznesenie č. 115, aby sa pokračovalo v spolupráci so zainteresovanými zástupcami verejnej správy v rade vlády v rokovaníach o texte stratégie.⁶

Celoštátna stratégia bola hlavným bodom rokovania aj v rámci 17. zasadnutia Rady vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť. Zasadnutie sa konalo 17.9.2014 a minister zahraničných vecí a európskych záležitostí SR na ňom informoval o výsledkoch medzirezortného pripomienkového konania k stratégii. MZVaEZ SR analyzovalo 163 zásadných pripomienok rôznej povahy predložených v rámci medzirezortného pripomienkového konania. Pripomienky boli rozdelené do 35 okruhov tém. Následne, v čase od 6.8.2014 do 12.9.2014 prebehlo 31 tematických rokovaní za účasti

⁵ Uznesenie Rady vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť č. 112 zo 6. júna 2014 k návrhu Celoštátnej stratégie ochrany a podpory ľudských práv v Slovenskej republike, dostupné na: http://www.radavladyp.gov.sk/data/att/15230_subor.pdf.

⁶ Uznesenie Rady vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť č. 115 zo 26. júna 2014 k návrhu Celoštátnej stratégie ochrany a podpory ľudských práv v Slovenskej republike, dostupné na http://www.radavladyp.gov.sk/data/att/15379_subor.pdf.

25 pripomienkujúcich subjektov a prizvaných zástupcov zainteresovaných orgánov štátnej správy. Cieľom rokovaní bolo určiť témy, v ktorých je možné dosiahnuť kompromis, a tie, ktoré si vyžadujú ďalšiu diskusiu.⁷

Koncom roka 2014 Rada vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť na svojom 19. zasadnutí, ktoré sa konalo 1.12.2014, takmer jednohlasne (30 členov hlasovalo za, 0 proti a hlasovania sa zdržali 3 členovia) schválila uznesením č. 121 návrh Celoštátnej stratégie a odporučila vláde SR dokument prijať.⁸

Práva LGBTI osôb vo finálnom znení návrhu Celoštátnej stratégie ochrany a podpory ľudských práv

Oblasť práv LGBTI osôb je vo finálnom návrhu, ktorý Rada vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť schválila a predložila na rokovanie vlády SR je zahrnutá ako súčasť priority V., t. j. v rámci systémových opatrení pre predchádzanie a odstraňovanie prekážok dosahovania skutočnej rovnoprávnosti a dôstojného života pre všetky skupiny obyvateľstva.

Rámec úlohy č. V.1 pod hlavičkou „Posilnenie implementácie existujúcich programových dokumentov pre zraniteľné a marginalizované skupiny a jednotlivcov a tvorba nových programových dokumentov“ bližšie špecifikuje menšiny a osobitne zraniteľné skupiny obyvateľstva, vrátane LGBTI osôb. Zároveň priamo pomenúva potrebu prijať nové programové dokumenty (akčné plány) ľudsko-právnych verejných politík so zameraním o. i. na práva LGBTI osôb.

Záver

Stredisko pozitívne hodnotí, že sa po dlhodobom procese prípravy podarilo v roku 2014 dokončiť prípravu dokumentu na pôde Rady vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť a posunúť tak jej vznik do poslednej dôležitej fázy, t. j. na prijatie

⁷ Zo 17. zasadnutia Rady vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť, dostupné na: <http://www.radavladyp.gov.sk/zo-17-zasadnutia-rady-vlady-sr-pre-ludske-prava-narodnostne-mensiny-a-rodovu-rovnost/>.

⁸ Závery z 19. zasadnutia Rady vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť, dostupné na: http://www.radavladyp.gov.sk/data/att/16916_subor.pdf.

Vládou SR. Stredisko zdôrazňuje potrebu účinnej implementácie stratégie v praxi a z pohľadu práv LGBTI osôb považuje za nevyhnutný prvý krok prijatie akčného plánu rovnosti pre LGBTI osoby.

V nadväznosti na finálnu prípravu stratégie sa objavili postoje namietajúce, že v procese prípravy Celoštátnej stratégie sa dáva neprimerane veľký priestor určitým okruhom a právam určitých skupín osôb (vrátane LGBTI osôb) na úkor iných tém. Stredisko považuje za potrebné v tejto súvislosti uviesť, že obsahová línia diskusie k stratégii, reflektuje súčasný stav v oblasti dodržiavania ľudských práv na Slovensku. Vzhľadom na to, že Slovenská republika v mnohých oblastiach ochrany ľudských práv poctivo plní svoje záväzky a národná legislatíva zodpovedá medzinárodným štandardom ľudských práv, nebolo potrebné sa v stratégii venovať všetkým ľudsko-právnym témam detailne. Skutočnosť, že pri niektorých oblastiach bola diskusia obsiahlejšia ako pri iných, zodpovedá spoločenskej realite, teda tomu, že v rámci daných okruhov tém je potrebné prijať viacero opatrení, aby sa zlepšila situácia dodržiavania ľudských práv vybraných skupín osôb.

Odporúčania

Stredisko odporúča:

1. Povereným ministrom a spolupracujúcim subjektom v zmysle Uznesenia Vlády Slovenskej republiky č. 71 zo dňa 18.02.2015 k návrhu Celoštátnej stratégie ochrany a podpory ľudských práv v Slovenskej republike účinne uviesť do praxe Celoštátnu stratégiu ochrany a podpory ľudských práv v Slovenskej republike.
2. Vládi Slovenskej republiky v procese implementácie Celoštátnej stratégie ochrany a podpory ľudských práv v Slovenskej republike zabezpečiť pluralitné a participatívne zastúpenie občianskej spoločnosti.
3. Vládi Slovenskej republiky prijať akčný plán na ochranu práv LGBTI osôb a pre zabezpečenie ich rovnosti v spoločnosti, ktorý bude reflektovať potrebné legislatívne opatrenia na zlepšenie postavenia LGBTI osôb v spoločnosti.

1.2. Novela Ústavy SR

Dňa 1.9.2014 nadobudla účinnosť novela Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „Ústava SR“) ústavným zákonom č. 161/2014 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa Ústava SR č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov, ktorá v rámci zmien v justícii zaviedla ústavnú definíciu manželstva. V zmysle článku 41 ods. 1 Ústavy SR je manželstvo v SR definované normou najvyššej právnej sily nasledovne: *„Manželstvo je jedinečný zväzok medzi mužom a ženou.“* Článok 41 ods. 1 zároveň obsahuje záväzok SR ochraňovať tento zväzok: *„Slovenská republika manželstvo všestranne chráni a napomáha jeho dobru.“* Dôvodová správa k novele explicitne uvádza, že manželstvo teda nemôže vzniknúť medzi osobami rovnakého pohlavia. Záväzok Slovenskej republiky ochraňovať manželstvo sa navrhol z dôvodu, že manželstvo je základným inštitútom rodinnoprávných vzťahov a preto jeho ochrana a podpora majú byť súčasťou verejného záujmu. Z prítomných 128 poslancov Národnej rady Slovenskej republiky (ďalej len „NR SR“) hlasovalo za prijatie novely 102 poslancov.

Pred prijatím a účinnosťou novely Ústava SR poskytovala ochranu manželstvu, avšak neobsahovala jeho definíciu. Pôvodný článok 41 ods. 1 znel nasledovne: *„Manželstvo, rodičovstvo a rodina sú pod ochranou zákona. Zaručuje sa osobitná ochrana detí a mladistvých.“* Definíciu manželstva obsahoval osobitne zákon o rodine, ktorý v článku 1 základných zásad uvádza, že *„manželstvo je zväzkom muža a ženy“* a že *„spoločnosť tento jedinečný zväzok všestranne chráni a napomáha jeho dobro“*.

Novela sa stala terčom kritiky nielen pre namietaný diskriminačný dopad na páry rovnakého pohlavia, obmedzujúci efekt na diskusie k formalizácii vzťahov takýchto párov, ale aj z dôvodu procesu jej prijímania. Proces prijímania novely bol kritizovaný vo vzťahu k zakotveniu definície manželstva popri prioritne diskutovaných zmenách v justícii, práve z dôvodu, že mu v tejto súvislosti nepredchádzala celospoločenská diskusia a že pri ňom absentoval hlas menšiny.⁹

Počas prípravy zmien Ústavy SR vydal Výbor pre práva lesieb, gejov, bisexuálnych, transrodových a intersexuálnych osôb (ďalej len „Výbor LGBTI“) na svojom 4. zasadnutí uznesenie č. 15 k poslaneckým návrhom ústavného zákazu manželstiev rovnakého pohlavia. V stanovisku, ktoré tvorí súčasť uznesenia, Výbor LGBTI prezentoval

⁹ Pozri napr. Tlačovú správu Amnesty International zo dňa 5.6.2014, dostupná na: <http://www.amnesty.sk/zmena-ustavy-definujuca-manzelstvo-ako-zvazok-muza-a-zeny-je-diskriminacna/>.

svoje znepokojenie s predloženými návrhmi zmien Ústavy SR zavádzajúcimi ústavný zákaz manželstiev párov rovnakého pohlavia. Konkrétne stanovisko reagovalo na opozičný návrh 40 poslancov a poslankýň zo dňa 24.2.2014 a návrh predložený vtedajším predsedom NR SR Pavlom Paškom a predsedom poslaneckého klubu KDH Pavlom Hrušovským. Výbor LGBTI v stanovisku odporučil Vláde SR aby vydala odmietavé stanovisko k predmetným návrhom ústavného zákazu manželstiev párov rovnakého pohlavia. Zároveň Výbor LGBTI Vláde SR odporučil, aby zabezpečila, aby právne predpisy a politiky uznávali rozmanitosť rodinných foriem vrátane takých, ktoré nie sú definované rodovou líniou alebo manželstvom, a aby sa prijali všetky potrebné legislatívne, administratívne a ďalšie opatrenia s cieľom zabezpečiť, aby žiadna rodina nebola diskriminovaná z dôvodu sexuálnej orientácie či rodovej identity osôb, ktoré ju tvoria.¹⁰

Súlad ústavnej definície manželstva s medzinárodnými ľudskoprávnymi dohovormi

Z pohľadu medzinárodných záväzkov Slovenskej republiky v oblasti ochrany ľudských práv je potrebné posúdiť definíciu manželstva novelou Ústavy SR v intenciách Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „EDLP“) a Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach (ďalej len „Pakt“).

EDLP zakotvuje právo na uzavretie manželstva v článku 12, v zmysle ktorého „*muži a ženy, ktorí sú na to vekom spôsobilí, majú právo uzavrieť manželstvo a založiť rodinu v súlade s vnútroštátnymi zákonmi, ktoré upravujú výkon tohto práva*“. Práva spojené s manželstvom možno vnútorne rozčleniť na právo na uzavretie manželstva (čl. 12 EDLP), právo na založenie rodiny (čl. 12 EDLP) a právo na rovnoprávnosť manželov (čl. 5 Dodatkového protokolu č. 7 k EDLP). Európsky súd pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) sa otázkou manželstiev medzi osobami rovnakého pohlavia zaoberal predovšetkým z pohľadu čl. 8 EDLP (právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života). Napriek tomu, že manželstvo je tradične chápané ako zväzok medzi mužom a ženou, neznamená to, že by jednotlivé štáty nemohli vo svojom právnom poriadku legalizovať partnerské vzťahy medzi osobami rovnakého pohlavia (vo forme manželstiev, registrovaných partnerstiev alebo

¹⁰ Uznesenia Výboru LGBTI č. 15 zo dňa 19. marca 2014 k poslaneckým návrhom ústavného zákazu manželstiev rovnakého pohlavia, dostupné na:
<http://www.justice.gov.sk/Stranky/Ministerstvo/Vybor%20pre%20prava%20LGTBI%20osob/Uvod.aspx>.

občianskych zväzkov).¹¹ ESLP vo svojej judikatúre zastáva názor, že nemožno naďalej usudzovať, že právo na uzavretie manželstva zakotvené v článku 12 EDLP musí vo všetkých prípadoch byť limitované iba na manželstvá medzi osobami rovnakého pohlavia. Zároveň však platí, že z dôvodu prevládajúcich odlišností v praxi jednotlivých zmluvných štátov EDLP, je regulácia problematiky manželstiev rovnakého pohlavia ponechaná na národnú úroveň.¹² V duchu judikatúry ESLP platí, že EDLP neukladá zmluvným štátom záväzok umožniť párom rovnakého pohlavia uzavretie manželstva. Toto právo nemôže byť odvodené ani z článku 14 (zákaz diskriminácie) v spojitosti s článkom 8 EDLP. V prípade, ak sa zmluvné štáty rozhodnú poskytnúť párom rovnakého pohlavia alternatívne formy právneho uznania, v takom prípade disponujú voľnou úvahou pri voľbe konkrétnej formy uznania.¹³

Článok 23 ods. 2 Paktu uznáva „*právo mužov a žien uzavrieť v primeranom veku manželstvo a zložiť rodinu*“. Výbor OSN pre ľudské práva vyložil predmetný článok tak, že v prípade, ak zmluvný štát odmietne homosexuálnym párom možnosť uzavrieť manželstvo, nezakladá to porušenie zákazu diskriminácie v intenciách článku 26 Paktu. Výbor OSN pre ľudské práva sa stotožnil s argumentáciou protistrany, v zmysle ktorej rodovo špecifický jazyk použitý výlučne v článku 23 ods. 2 Paktu v porovnaní s neutrálnym jazykom ostatných ustanovení indikuje, že záväzkom zmluvných strán vyplývajúcim z tohto článku je uznávať manželstvá výlučne medzi mužmi a ženami, ktorí sa rozhodnú do nich vstúpiť.¹⁴

Pre porovnanie možno uviesť, zhodnotenie zavedenej definície manželstva novelou Maďarskej ústavy z roku 2010 v Stanovisku k novej ústave Maďarska prijaté Európskou komisiu pre demokratizáciu prostredníctvom práva (Benátska komisia¹⁵). V rámci ústavných zmien v Maďarsku v roku 2010 sa zaviedla definícia manželstva ako „spojenie muža a ženy, ktoré vzniká na základe dobrovoľného rozhodnutia“. Táto definícia bola kritizovaná práve pre jej možný výklad v duchu vylúčenia párov rovnakého pohlavia. Benátska komisia v tejto súvislosti zhodnotila, práve s odkazom na vyššie uvedenú judikatúru ESLP a znenie medzinárodných dohôd, že pri absencii zavedených európskych štandardov v predmetnej oblasti patrí definícia manželstva do právomoci štátu a jeho zákonodarcovi. V kontexte znenia

¹¹ J. Svák: Ochrana ľudských práv v troch zväzkoch, II. Zväzok. Bratislava: Eurokódex, 2011; s. 589-590.

¹² Schalk a Kopf proti Rakúsku, Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva zo dňa 24.6.2010, číslo sťažnosti 30141/04, para. 61.

¹³ Gas a Dubois proti Francúzsku, Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva zo dňa 15.3.2012, číslo sťažnosti 25951/07, para. 66 a citované rozhodnutia.

¹⁴ Ms. Juliet Joslin et al. v New Zealand, Výbor OSN pre ľudské práva, Rozhodnutie zo dňa 17.7.2002, Oznámenie č. 902/1999.

¹⁵ Benátska komisia pre demokratizáciu prostredníctvom práva je nezávislým, poradným orgánom spolupracujúcim s členskými štátmi Rady Európy, ako aj so zainteresovanými nečlenskými štátmi a zainteresovanými medzinárodnými organizáciami a orgánmi.

predmetného ustanovenia Benátska komisia dospela k záveru, že toto samo o sebe nevylučuje vzťahy medzi osobami rovnakého pohlavia, ktoré však v danom kontexte nebudú užívať ochranu ako inštitúcia manželstva.¹⁶

Záver

Napriek tomu, že Slovenskej republike z vyššie uvedených medzinárodných prameňov nevyplýva záväzok na uzákonenie manželstiev ani iných foriem spolužitia párov rovnakého pohlavia, v praxi mnohých členských štátov Európskej únie (ďalej len „EÚ“) ako aj Rady Európy je rozmáhajúca tendencia postupne zavádzať právne úpravy v rozličnej miere umožňujúce formalizáciu vzťahov osôb rovnakého pohlavia. V tejto súvislosti je vhodné dať do pozornosti Odporúčanie Výboru ministrov Rady Európy členským štátom o odporúčaníach na boji proti diskriminácii na základe sexuálnej orientácie alebo rodovej identity z roku 2010. V preambule tohto odporúčania sa uvádza princíp, na základe ktorého kultúrne, tradičné, ani náboženské hodnoty, ale ani iné normy „dominantnej kultúry“ nemôžu ospravedlniť prejavy nenávisťi alebo akúkoľvek inú formu diskriminácie na základe sexuálnej orientácie, alebo rodovej identity. V časti právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života článok 25 ustanovuje, že v prípade ak sa národnou legislatívou neuznávajú ani nezakladajú práva alebo záväzky partnerstvám osôb rovnakého pohlavia a párom žijúcim mimo manželstva, takéto členské štáty sú vyzvané, aby zvážili možnosti poskytnutia právnych a iných prostriedkov reagujúcich na praktické problémy viažuce sa k spoločenskej realite, v ktorej takéto osoby žijú. Tieto opatrenia majú byť založené na princípe nediskriminácie a adresovať tak páry rôzneho ako aj rovnakého pohlavia.

V nadväznosti na vyššie uvedené možno práve v kontexte dôvodovej správy k novele Ústavy SR zhodnotiť, že ústavná definícia manželstva v SR vylučuje uzavretie inštitútu manželstva osobami rovnakého pohlavia. Novela však nevylučuje zavedenie právnej úpravy, ktorá by upravila otázky spolužitia osôb rovnakého pohlavia a právne zakotvenie ich spolužitia. Novela teda nevylučuje zavedenie inštitútu registrovaných partnerstiev. Avšak za súčasného znenia Ústavy SR by pri zavedení inštitútu registrovaných partnerstiev alebo občianskych vzťahov, tieto neužívali rovnaký stupeň ochrany, nakoľko by neboli definované

¹⁶ European Commission for Democracy through Law (Venice Commission), Opinion on the New Constitution of Hungary, 20.6.2011, dostupné v anglickom jazyku na: <http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD%282011%29016-e>

normou najvyššej právnej sily a nebol by voči nim viazaný záväzok Slovenskej republiky, tak ako je to v prípade manželstva.

Odporúčania

Stredisko odporúča:

1. Národnej rade SR a ďalším subjektom s legislatívnou iniciatívou vážne sa zaoberať otázkou legislatívnej úpravy partnerstiev osôb rovnakého pohlavia.
2. Národnej rade SR a orgánom verejnej správy s pôsobnosťou v jednotlivých oblastiach verejnej správy do doby prijatia legislatívnej úpravy partnerstiev rovnakého pohlavia zabezpečiť uľahčenie praktických problémov vyplývajúcich z neinštitucionalizovaného spoluzitia LGBTI párov a to formou prijatia účinných legislatívnych a nelegislatívnych opatrení.
3. Vláde Slovenskej republiky a NR SR, mimovládneho sektoru a odbornej verejnosti aktívne viesť celospoločenskú diskusiu k týmto otázkam, aby sa zabránilo prejavom nenávisťi voči predstaviteľom oboch strán (t. j. zástancom práv LGBTI osôb ako aj predstaviteľom konzervatívnych smerov).

1.3. Referendum o ochrane rodiny

Iniciatíve referenda o rodine časovo predchádzala tvorba Celoštátnej stratégie, počas prípravy ktorej sa sformulovali nové výzvy v rámci ľudských práv, medzi ktoré patrí aj otázka práv LGBTI osôb na Slovensku. Jedny z najdiskutovanejších otázok, na ktorých sa nevedela odborná verejnosť pri príprave stratégie zhodnúť, sa následne stali predmetom otázok položených v referende o rodine.¹⁷

Aliancia za rodinu sa rozhodla zorganizovať v roku 2014 petíciu za účelom vyhlásenia referenda o ochrane rodiny.¹⁸ Dňa 27.8.2014 petičný výbor zastúpený JUDr. Mgr. Antonom Chromíkom, PhD., odovzdal prezidentovi SR petíciu so žiadosťou o vyhlásenie referenda.

¹⁷ Januárovej kampani bezprostredne predchádzajúcej referendu, realizácii a výsledkom referenda sa Stredisko bude venovať v správa o dodržiavaní ľudských práv vrátane zásady rovnakého zaobchádzania a práv dieťaťa za rok 2015.

¹⁸ Bližšie informácie ohľadom referenda zo strany Aliancie za rodinu sú dostupné na: <http://www.alianciazarodinu.sk/preco/>.

Petícia obsahovala cca 408 000 podpisov, pričom prezident podľa čl. 95 ods. 1 Ústavy SR vyhlasuje referendum, ak o tom petíciou požiada aspoň 350 000 občanov. Prezident SR Andrej Kiska následne dňa 4.9.2014 podal v súlade s čl. 95 ods. 2 Ústavy SR na Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „Ústavný súd SR“) návrh na rozhodnutie, či predmet referenda, ktoré sa má vyhlásiť, je v súlade s Ústavou SR alebo s ústavnými zákonmi.

Navrhovaný predmet referenda

Predmetom referenda na základe petície občanov a žiadosti petičného výboru mali byť nasledovné otázky:

1. Súhlasíte s tým, aby sa manželstvom nemohlo nazývať žiadne iné spolužitie osôb okrem zväzku medzi jedným mužom a jednou ženou?
2. Súhlasíte s tým, aby párom alebo skupinám osôb rovnakého pohlavia nebolo umožnené osvojenie (adopcia) detí a ich následná výchova?
3. Súhlasíte s tým, aby žiadnemu inému spolužitiu osôb okrem manželstva nebola priznaná osobitná ochrana, práva a povinnosti, ktoré sú právnymi normami k 1.3.2014 priznané iba manželstvu a manželom (najmä uznanie, registrácia či evidovanie ako životného spoločenstva pred verejnou autoritou, možnosť osvojenia dieťaťa druhým manželom rodiča)?
4. Súhlasíte s tým, aby školy nemohli vyžadovať účasť detí na vyučovaní v oblasti sexuálneho správania či eutanázie, ak ich rodičia alebo deti samy nesúhlasia s obsahom vyučovania?

Nález Ústavného súdu SR k ústavnosti otázok referenda

Ústavný súd SR dňa 28.10.2014 rozhodol o návrhu prezidenta na posúdenie súladu navrhovaného predmetu referenda s Ústavou SR.¹⁹ Ústavný súd SR rozhodol, že prvá, druhá a štvrtá otázka sú v súlade s dotknutými ustanoveniami Ústavy SR. Tretia otázka bola ako otázka nesúladná s dotknutými ustanoveniami Ústavy SR a teda vylúčená z predmetu referenda. Pokiaľ ide o odôvodnenie rozhodnutia nález Ústavného súdu SR vo vzťahu k jednotlivým otázkam uvádza nasledovné právne argumenty.

¹⁹ Nález Ústavného súdu SR zo dňa 28.10.2014, PL. ÚS 24/2014-90.

Pri posudzovaní prvej otázky Ústavný súd SR vychádzal z judikatúry ESĽP, v súlade s ktorou sú členské štáty ESĽP oprávnené obmedziť právo na uzavretie manželstva len na osoby opačného pohlavia.²⁰ Vzhľadom na právny stav v SR by sa prijatím otázky v referende nezmenil rozsah práv a povinností zakotvených v aktuálnej právnej úprave manželstva. Prvá otázka je tak podľa Ústavného súdu SR v súlade s čl. 93 ods. 3 Ústavy SR v spojení s čl. 12 ods. 2 (ochrana pred diskrimináciou) a s čl. 19 ods. 2 (právo na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života) Ústavy SR a vzhľadom na prítomnosť verejného záujmu (ktorú namietal prezident v návrhu) nemožno považovať túto otázku za otázku v rozpore s čl. 93 ods. 2 a čl. 41 ods. 1 (ochrana manželstva) Ústavy SR.²¹

Rovnako pri druhej otázke Ústavný súd SR zohľadnil, že je neutrálna vo vzťahu k právnemu stavu v SR (umožňujúci spoločné osvojenie dieťaťa len manželmi; výnimočne povolené osvojenie osamelou osobou) a že v danej oblasti SR užíva voľnú úvahu pri úprave viazania adopcií detí na manželský zväzok (medzi mužom a ženou). V súlade s judikatúrou ESĽP Ústavný súd SR uviedol, že diskriminácia by nastala v prípade, ak by adopcie dieťaťa druhého partnera bez prerušenia právnych väzieb tohto druhého rodiča s dieťaťom boli umožnené len nezosobášeným heterosexuálnym párom. Druhá otázka je tak podľa Ústavného súdu SR v súlade s čl. 93 ods. 3 Ústavy SR v spojení s čl. 12 ods. 2 (ochrana pred diskrimináciou), s čl. 19 ods. 2 (právo na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života) a čl. 41 ods. 4 (právo rodičov na starostlivosť o deti a ich výchovu, právo detí na rodičovskú výchovu a starostlivosť) Ústavy SR.²²

Pri tretej otázke Ústavný súd SR rozhodol o potrebe jej interpretovania, nakoľko jej znenie ponúkalo dvojaký výklad. Vzhľadom na to, že nemožno od každého účastníka referenda (teda priemerného občana) očakávať odborný právny výklad tejto otázky (t. j. výklad, ktorý umožňuje určiť skutočnú obsahovú náplň), Ústavný súd SR zbral do úvahy práve doslovný výklad otázky. Konal tak v súlade s požiadavkami zrozumiteľnosti a jednoznačnosti formulácie právnych noriem a právnej istoty. Pri doslovnom výklade znenia otázky by v prípade jej prijatia v referende došlo k zníženiu štandardu základného práva na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do rodinného života určitých adresátov práva (napr. vo vzťahu k osobám v postavení blízkych osôb v zmysle občianskoprávnej a trestnoprávnej úpravy). Z uvedeného dôvodu dospel Ústavný súd SR k záveru, že predmetom otázky je základné právo na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do

²⁰ Schalk a Kopf proti Rakúsku, Rozsudok ESĽP z 24.6.2010, číslo sťažnosti 30141/04, body 105 až 109.

²¹ Pozri bližšie PL. ÚS 24/2014-90, body 41 až 60.

²² Pozri bližšie PL. ÚS 24/2014-90, body 61 až 73 vrátane citovaných rozhodnutí ESĽP.

súkromného a rodinného života a je teda neprípustná v súlade s ustanovením čl. 93 ods. 3 Ústavy SR.²³

Štvrtá referendová otázka sa tematicky viaže na oblasť vzdelania. Ústavný súd SR pri posudzovaní jej ústavnosti vychádzal z premisy, že v súvislosti s garanciou základného práva na vzdelanie ide o pozitívny záväzok štátu. Jeho výkon je podmienený prijatím zákonnej úpravy.²⁴ Na základe uvedeného Ústavný súd SR posúdil, že štvrtá otázka nezasahuje do takto vymedzeného práva na vzdelanie a ani sa ho netýka. Zároveň s odkazom na čl. 2 dodatkového protokolu k EDLP uviedol, že pri výkone akýchkoľvek funkcií v oblasti výchovy a výuky musí štát rešpektovať právo rodičov zabezpečovať túto výchovu a vzdelanie v zhode s ich vlastným náboženským a filozofickým presvedčením. Právo na vzdelanie je teda viazané na zákonnú konkretizáciu a musí byť vyvažované s právami rodičov. Nález teda posúdil poslednú otázku za otázku v súlade s čl. 93 ods. 3 v spojení s čl. 42 ods. 1 prvou vetou (právo na vzdelanie) Ústavy SR.

Odlišné stanoviská k nálezu Ústavného súdu SR

K rozhodnutiu boli priložené odlišné stanoviská sudcov Lajosa Mészárosa a Ladislava Orosza. Obaja sudcovia sa vo svojich stanoviskách venujú viacerým aspektom nálezu a rozhodovania o návrhu prezidenta. Vo vzťahu k prípustnosti samotných otázok ich stanoviská uvádzajú nasledovné.

Sudca Lajos Mészáros uvádza, že podľa jeho názoru je prípustnou referendovou otázkou len posledná otázka. K prvej zastáva názor, že nakoľko je obsah otázky chránený v Ústave SR, konkrétne v druhej hlave garantujúcej základné práva a slobody, nie je možné tvrdiť, že sa priamo nedotýka základných práv a slobôd. Pri druhej pripúšťa, že neexistuje explicitné právo na adopciu a teda nevieme, či by prípadná zákonná úprava bola ústavná alebo nie. Avšak vzhľadom na to, že otázka adopcie je jedným z aspektov práva na súkromie. Preto sa podľa jeho názoru táto otázka týka práva na súkromie a nemala by byť prípustná. Pri tretej otázke sa sudca Lajos Mészáros stotožnil so záverom jej neprípustnosti, avšak nie z dôvodu nejasnosti jej formulácie, ale z dôvodu, že vecne súvisí s právom na súkromie.²⁵

²³ Pozri bližšie PL. ÚS 24/2014-90, body 74 až 89.

²⁴ Pozri bližšie napr. PL. ÚS 8/96, PL. ÚS 2/04 a PL. ÚS 17/2008).

²⁵ Odlišné stanovisko sudcu Lajosa Mészárosa k rozhodnutiu pléna Ústavného súdu SR vo veci sp. zn. PL. ÚS 24/2014, bod 17.

Sudca Ladislav Orosz sa samostatne venuje ústavnosti druhej otázky, pričom uplatňuje ním vyložený širší prístup k interpretácii pravidla, že predmetom referenda nemôžu byť základné práva a slobody. Druhá otázka podľa neho nekorešponduje demokratickej podstate Ústavy SR ani primeranej úcte a rešpektu k právam človeka. Zdôrazňuje, že pri adopcii nejde len o právo fyzických osôb uchádzať sa o osvojenie dieťaťa, ale aj a predovšetkým o práva dieťaťa a ochranu jeho najlepších záujmov. Tieto podľa jeho názoru hoci aj v zanedbateľnom počte prípadov môžu spočívať v uprednostnení výchovy v prostredí, na ktoré je dieťa zvyknuté, pred jeho umiestnením v detskom domove.²⁶

Záver

Stredisko v plnej miere rešpektuje nález Ústavného súdu SR a nespochybňuje jeho závery o ústavnosti otázok, ktoré sú predmetom referenda za rodinu. Napriek tomu Stredisko nepovažuje referendum za rodinu za optimálny spôsob riešenia aktuálnych spoločenských výziev v oblasti práv LGBTI osôb na Slovensku.

Stredisko rešpektujúc názor Ústavného súdu SR o ústavnosti otázok považuje referendumové otázky za nevhodne formulované, nakoľko otázky so záporom majú tendenciu podsúvať občanovi vyjadrenie nesúhlasu. V prípade uvedenia súhlasu, výsledkom je vlastne súhlas s právnym inštitútom, ktorého sa otázka týka. V takejto forme môžu otázky niektorých občanov zmiasť a pôsobiť až sugestívne alebo kapciózne. Otázky rovnako priamo umožňujú identifikáciu názoru organizátorov petície na túto problematiku. Stredisko zastáva názor, že referendumové otázky by všeobecne mali byť kladené neutrálne, bez dôrazu na tvorcom želanú odpoveď, aby občan nebol pri svojom priamom výkone demokracie ovplyvnený a mohol sa slobodne rozhodnúť, či súhlasí alebo nesúhlasí.

Stredisko zastáva názor, že referendum potenciálne pozastavuje a odkladá proces hľadania možného riešenia aktuálnych výziev v oblasti práv LGBTI osôb a sexuálnej výchovy na školách minimálne o tri roky. Výsledok platného referenda nemôže byť totiž zmenený najbližšie tri roky. V prípade jeho platnosti by sa teda zakonzervoval aktuálny právny stav, ktorý sa pri tvorbe Celoštátnej stratégie ukázal ako stav plný výziev. Samotným plynutím, alebo uplynutím troch rokov, sa nezmenia dôvody hlasovať za položené otázky referenda „áno“ alebo „nie“. Potreba diskusie a predovšetkým konkrétneho riešenia tejto otázky

²⁶ Odlišné stanovisko sudcu Ladislava Orosza k rozhodnutiu pléna Ústavného súdu SR vo veci sp. zn. PL. ÚS 24/2014, časť III.

plynutím času nezanikne. Treba mať na pamäti tiež skutočnosť, že Slovensko je zmluvnou stranou viacerých medzinárodných ľudskoprávných dohovorov (napr. EDLP) a je viazané s nimi spojenými procesnými mechanizmami (ESLP). Legislatíva, judikatúra a prax medzinárodných ľudskoprávných mechanizmov síce potvrdzujú možnosť voľnej úvahy štátov v tejto oblasti, no čoraz vo väčšej miere sa týmto otázkam venuje pozornosť a vzhľadom na vývoj v Európe sa misky váh postupne posúvajú k dosiahnutiu pomerne širokého európskeho konsenzu.

1.4. Vyjadrenie Strediska k reakcii na článok v zákazníckom magazíne spoločnosti IKEA

V novembri 2013 vydala spoločnosť IKEA časopis IKEA Family LIVE, ktorý vydáva štvrťročne pre členov klubu IKEA Family. V predmetnom vydaní bol uverejnený článok, kde je ako príklad zariadenia jednoizbového bytu ubytovanie homosexuálneho páru s dieťaťom (t. j. o dvoch ženách z Veľkej Británie žijúcich spoločne s dieťaťom). Spoločnosť tento magazín distribuovala svojim zákazníkom do poštových schránok. Jeho elektronická verzia²⁷ bola zverejnená dňa 9.1.2014. Práve v januári 2014 sa článok stal predmetom verejnej diskusie.

Na tento článok reagovala občianska iniciatíva Aliancia za rodinu kritikou danej spoločnosti kvôli „*podkopávaniu tradičnej rodiny*“, nakoľko propaguje spolužitie dvoch žien a dieťaťa a nazýva ho rodinou. Aliancia za rodinu žiadala o stiahnutie magazínu a verejné ospravedlnenie, v opačnom prípade avizovala informovať rodiny, aby vhodne protestovali, vrátane vrátenia klubových IKEA kariet a zváženie nákupov v tejto spoločnosti.²⁸ Tieto vyjadrenia Aliancie za rodinu spoločnosť IKEA potvrdila. Podľa poskytnutej informácie bolo počas medializácie kauzy spoločnosti vrátených cca 10 kariet IKEA Family. Spoločnosť však zdôraznila, že aktuálny počet členov IKEA Family je viac ako 300 000 a priemerný mesačný prírastok nových členov IKEA Family je 4000.²⁹

Stredisko, ako národná inštitúcia pre rovné zaobchádzanie, považovalo za potrebné vyjadriť sa k danej problematike a zdôrazniť tým význam tolerancie a nediskriminácie

²⁷ Online verzia článku je dostupná na: <http://www.ikeafamilylivemagazine.com/sk/sk/article/35587>.

²⁸ Lesbičky v Ikea magazíne vraj už aj na Slovensku podkopávajú tradičnú rodinu (4.1.2014; www.etrend.sk; s.-; Tvardžik Jozef).

²⁹ Odpoveď spoločnosti IKEA k otázkam Strediska zo dňa 27.2.2015.

v demokratickej spoločnosti. Vo svojom stanovisku Stredisko podotklo, že v danom článku sa nepropagovalo homosexuálne spolužitie dvoch partnerov a taktiež sa nepísalo o inštitucionalizovanej rodine založenej manželstvom. Išlo v ňom o spôsob zariadenia bytu obývaného dvomi dospelými osobami a dieťaťom, ktoré vychovávajú. Spolužitie dospelých osôb rovnakého pohlavia je v našej spoločnosti bežné a nie je správne tváriť sa, že takéto partnerstvá neexistujú. Naša spoločnosť v duchu demokratických princípov rešpektuje slobodu a rovnosť všetkých ľudí v dôstojnosti i v právach a preto nikoho nie je možné diskriminovať z dôvodu sexuálnej orientácie.

V spoločnosti je viacero foriem rodiny, čo vyplýva aj z čl. 2 zákona č. 36/2005 o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákona o rodine“), v zmysle ktorého *„spoločnosť všetky formy rodiny všestranne chráni“*. Rodina nemusí byť nevyhnutne založená manželstvom, hoci v našej spoločnosti je tradičné vnímanie rodiny spojené práve s manželstvom medzi mužom a ženou. Daný článok podľa názoru Strediska nepodkopáva význam tradičnej rodiny v spoločnosti a nie je v konflikte so zákonom o rodine.

Každý jednotlivec má právo slobodne si vybrať partnera, s ktorým chce žiť. V zmysle zákona o rodine majú obaja rodičia rodičovské práva a povinnosti. Obmedziť alebo vylúčiť výkon týchto práv môže len súd. Súd pri rozhodovaní o výkone rodičovských práv a povinností rešpektuje právo maloletého dieťaťa na zachovanie jeho vzťahu k obidvom rodičom a vždy prihliadne na záujem maloletého dieťaťa. Zohľadňuje jeho citové väzby, vývinové potreby, stabilitu budúceho výchovného prostredia ako aj schopnosti rodiča dohodnúť sa na výchove a starostlivosti o dieťa s druhým rodičom. Pri výchove dieťaťa v homosexuálnom páre nevyhnutne nedochádza k ochudobneniu dieťaťa o lásku a starostlivosť druhého biologického rodiča, ak taký existuje.

Spoločnosť sa v súvislosti s kauzou vyjadrila, že sa snaží robiť všetko pre to, aby sa zachovávali rovnaké príležitosti a možnosti pre všetkých, aby boli zachovávané ľudské práva pre všetkých, bez ohľadu na etnickú, náboženskú, sexuálnu orientáciu, bez ohľadu na vek, pohlavie či fyzické schopnosti.³⁰ Stredisko preto vo svojom vyjadrení ku kauze IKEA v januári 2014 uvítalo a podporilo snahy spoločnosti IKEA poukazovať na rozmanitosť spoločnosti. Záverom dodalo, že nevidí dôvod na stiahnutie daného článku, respektíve celého magazínu z obehu.

³⁰ Odpoveď spoločnosti IKEA k otázkam Strediska zo dňa 27.2.2015.

2. Násilie na ženách

Násilie na ženách je rodovo podmienené násilie, ktoré je nasmerované proti žene práve preto, že je žena, stereotypne a dlhodobo budovanými a utvrdzovanými predsudkami vnímaná ako slabšia ľudská bytosť v porovnaní s mužom či už v partnerskom vzťahu, alebo v rámci iných spoločenských súvislostí. Násilie na ženách je teda jedným z následkov pretrvávajúcej rodovej nerovnosti v spoločnosti.

Prípady násilia na ženách sú prezenčné aj v Slovenskej republike. Takýchto prípadov je na Slovensku veľa, aj keď sa z rôznych dôvodov nemedializujú, prípadne o nich spoločnosť nevie. Týrané ženy, alebo ženy, ktoré zažili násilie, si často myslia, že práve ony sú zodpovedné za to, čo sa im stalo, alebo je pre nich táto negatívna skúsenosť tak degradujúca, že sa s ňou boja priznať dokonca svojej rodine alebo kamarátom.

Na základe prieskumu Agentúry Európskej únie pre základné práva (ďalej ako „FRA“), zameraného na násilie na ženách v rámci EÚ, ktorý bol uskutočnený v roku 2012, sa zistilo, že 34 % opýtaných slovenských žien zažilo fyzické alebo sexuálne násilie a až 47 % slovenských žien zažilo psychické násilie či už od partnera, alebo niekoho iného. Mnoho žien, ktoré zažili násilie, si to nechávajú len pre seba. Túto skutočnosť indikuje aj nízke percento žien, ktoré sa zúčastnili prieskumu a ktoré zažili násilie, pričom toto boli ohlásiť na políciu - len 12 % opýtaných žien na Slovensku nahlásilo partnerské násilie polícii a len 14 % nepartnerské. Ženy, ktoré sa neobrátili na políciu, najčastejšie hovorili, že sa so situáciu chceli vyrovnáť samé.³¹

Obete násilia na ženách si svoje postavenie často krát ani neuvedomujú, až kým

³¹ Výsledky prieskumu FRA týkajúce sa násilia na ženách v krajinách EÚ môžete nájsť tu: <http://fra.europa.eu/en/data-and-maps/violence-against-women-survey/survey-information>

nezačnú mať psychické alebo fyzické problémy, prípadne nezačnú pociťovať strach. Niekedy stačí, keď sa žena zverí so svojim problémom svojej rodine alebo blízkym, ktorí jej pomôžu dostať sa z nepriaznivej situácie, či už nahlásením konania zodpovedným orgánom, alebo praktickej pomoci priamo obeti násilia. Stredisko sa tiež stretlo s viacerými prípadmi násilia na ženách, ktoré boli nahlásované blízkou osobou, rodinou, kamarátkou/kamarátom obete násilia. Keď sa žena stane obeťou násilia, mala by určite vyhľadať špecializovanú pomoc.

Na základe odpovedí, ktoré boli doručené Stredisku od opýtaných subjektov, môže byť konštatované, že aj v roku 2014 bol v Slovenskej republike nemalý počet prípadov násilia na ženách; Aliancia žien Slovenska uviedla, že v roku 2014 riešila 615 podnetov, OZ Pomoc rodine 156 podnetov, ZZŽ MyMamy 209 podnetov a Pomoc obetiam násilia 305 podnetov. Najčastejšie bolo násilie na ženách páchané zo strany partnerov a bývalých partnerov a jednalo sa hlavne o násilie psychické, fyzické a ekonomické.

2.1. Výstavba domu pre týrané ženy v Prešove

Momentálne je na Slovensku 52 subjektov, ktoré poskytujú služby obetiam domáceho násilia³². Slovenská republika sa snaží o zvýšenie tohto počtu, čo preukazuje aj vo viacerých dokumentoch, avšak nie veľmi úspešne, čo môžeme vidieť na stále nedostačujúcom počte domov pre týrané ženy. Situáciu s domovmi pre týrané ženy neulahčujú ani občania samotní. Od roku 2014 sa v spoločnosti rieši prípad výstavby domova pre týrané ženy, ktorý stále pokračuje.

Projekt Bezpečného ženského domu ZZŽ MyMamy je súčasťou Komunitného plánu sociálnych služieb mesta Prešov. V rámci tohto projektu sa združenie MyMamy rozhodlo zrekonštruovať 10 rokov chátrajúcu materskú školu, v ktorej chce zriadiť domov pre týrané ženy a deti s kapacitou 10 rodinných jednotiek.

„Od júna 2013, odkedy máme objekt v nájme, sme podnikli pre realizáciu projektu nasledujúce kroky: dali sme vyhotoviť architektonickú štúdiu na rekonštrukciu objektu, spracovali a podali sme žiadosť o nenávratný finančný príspevok z tzv. Nórskeho fondov, vrátane povinných príloh, zabezpečili sme, okrem mesta Prešov, dvoch ďalších nórskeho partnerov – dve združenia, ktoré pracujú v rovnakej téme a prešli sme takmer rok trvajúcim

³² Celé znenie Piatej a šiestej periodickej správy Slovenskej republiky k Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien môžete nájsť tu:

http://www.rokovania.sk/File.aspx/ViewDocumentHtml/Mater-Dokum-166137?prefixFile=m_

hodnotiacim procesom, ktorého výsledkom bolo schválenie grantu na obnovu objektu, zabezpečenie jeho prevádzky a rozšírenie služieb pre naše klientky... O všetkých týchto postupoch boli prostredníctvom médií, mailovej komunikácie s mestom i mojej účasti na viacerých zasadaniach Výboru mestskej časti informovaní aj obyvatelia Šidlovca so záujmom o veci verejné a samozrejme všetci poslanci.“³³

Napriek informovaniu občanov a aj poslancov o projekte a schválení tohto projektu mestom Prešov, bola v júni 2014 doručená poslancom mesta Prešov petícia proti výstavbe bezpečného ženského domu. Vtedy bola táto petícia na mestskom zasadnutí odmietnutá ako neopodstatnená, napriek tomu sa dňa 22. augusta 2014 s dodatočnými podpismi objavila v mailových schránkach zamestnancov MsÚ Prešov. Ako bolo uvedené v petícii, občania žiadali zrušenie prenájmu budovy z dôvodov:

- nefunkčnosti občianskej vybavenosti mestských častí Šidlovec a Dúbrava,
- obavy z nárastu kriminality, nárastu hluku, zvýšenej koncentrácie rôznych sociálnych skupín a neprispôsobivých občanov,
- nevhodnosti vybudovania azylového domu v blízkosti detského ihriska,
- nevyhnutnosti využitia objektu primárne pre potreby obyvateľov mestských častí Šidlovec a Dúbrava.³⁴

Ako reakciu na túto petíciu združenie MyMamy vytvorilo vlastnú petíciu za výstavbu Bezpečného ženského domu, ktorá bola následne taktiež doručená mestu. Zatiaľ čo prvú petíciu podpísalo 1012 občanov, druhá bola podpísaná 1367 občanmi.

Momentálne tento spor stále nie je vyriešený, napriek snahe združenia MyMamy o zmierlivé vyriešenie sporov na priateľskom stretnutí, ktoré toto združenie zorganizovalo.

Záver

Stredisko podporuje politiky výstavby domovov pre týrané ženy. Tieto domovy a ani ich obyvatel'ov nie je možné považovať za hrozbu pre ostatných obyvateľ'ov či už sídliska, alebo ulice, kde takéto domovy stoja. Preto chce Stredisko práve týmto prípadom poukázať na

³³ MyMamy. 23.8.2014. Je možné, aby manipulácia jedného človeka zabránila zlepšeniu života mnohých? Bezpečný ženský dom v Prešove. Dostupné na: http://www.mymamy.sk/clanok/263/je_mozne-aby_manipulacia_jedneho_cloveka_zabranila_zlepseniu_zivota_mnohych_---bezpecny_zensky_dom_v_presove.html

³⁴ Znenie petície a požiadavky v nej uvedené môžete nájsť tu: http://presov.sk/file/23514/prerokovanie_peticii_obyvateľov_mesta_presov_vo_veci_využitia_objektu_na_janosikovej_ul._c._70.pdf

nebezpečenstvo šírenia nepravdivých alebo pravdu skresľujúcich informácií medzi ľuďmi. Na Slovensku stále prevláda strach z neznáameho a dôvera v predsudky, ako je vidieť aj z vyššie uvedených dôvodov spísania petície proti Bezpečnému ženskému domu. Treba si uvedomiť, že ženy, ktoré sú týrané, zneužívané, alebo napádané, pričom sa rozhodnú so svojou situáciou niečo robiť, nie sú postrach pre ostatných ľudí, práve naopak by sme sa od týchto žien mohli učiť o sile ženy vzoprieť sa násilníkovi a o odhodlaní odísť z prostredia, ktoré škodí nielen jej samej, ale veľakrát aj jej dieťaťu.

Oporúčania

Stredisko odporúča:

1. Hlavne Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny SR, Ministerstvu vnútra SR, mimovládneho sektoru, odbornej verejnosti, zvyšovať povedomie spoločnosti o problematike násilia na ženách a tiež scitlivovať spoločnosť nielen k obetiam násilia ale aj k ich blízkym a rodine.
2. Samosprávnym krajom, mestám, obciam a mimovládneho sektoru zvyšovať počet domovov pre týrané ženy.
3. Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny SR, Ministerstvu vnútra SR, Ministerstvu spravodlivosti SR a mimovládneho sektoru motivovať ženy zažívajúce násilie k ukončeniu tohto stavu a poskytovať im potrebnú právnu pomoc.

2.2. Istanbulský dohovor

Dohovor Rady Európy o predchádzaní násiliu na ženách a domácomu násiliu a o boji proti nemu (ďalej ako „Istanbulský dohovor“), podchytáva všetky aspekty a formy násilia na ženách, pričom sa sústreďuje ako na konkrétne formy násilia na ženách, tak aj na prevenciu, elimináciu a sankcionovanie tohto fenoménu. Istanbulský dohovor sa prierezovo venuje všetkým oblastiam, ktoré môžu mať dopad na odstránenie násilia na ženách a pomoci jeho obetiam – od trestného práva a trestného stíhania cez hmotné právo až po medzinárodnú spoluprácu, monitorovací mechanizmus, zabezpečenie dostatočných finančných prostriedkov na implementáciu dohovoru a následný bol proti rodovo podmienenému násiliu.

Slovenská republika bola jedným z prvých štátov, ktoré podpísali Istanbulský dohovor, napriek tomu u nás stále nie je tento dohovor ratifikovaný. Slovenská republika deklarovala pri viacerých príležitostiach, ako napríklad aj v Národnom akčnom pláne pre elimináciu a prevenciu násilia na ženách na roky 2014 – 2019, že Istanbulský dohovor čo najskôr ratifikuje. Ratifikácia mala byť uskutočnená v roku 2013, tento dátum sa potom posunul na rok 2014 a momentálne je ratifikácia Istanbulského dohovoru naplánovaná na rok 2016.

Ratifikácia Istanbulského dohovoru je v poslednom období jedna z najdiskutovanejších otázok v Slovenskej republike, nielen kvôli vnútornému tlaku mimovládnych organizácií (ďalej len „MVO“) pracujúcich so ženami, ktoré zažili násilie, ale aj kvôli vonkajšiemu tlaku napríklad zo strany Výboru pre odstránenie diskriminácie žien zriadeného Dohovorom OSN o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien. MS SR je gestorom ratifikácie Istanbulského dohovoru, avšak Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky (ďalej len „MPSVaR SR“) gestoruje problematiku násilia na ženách ako takú. MPSVaR SR od podpísania Istanbulského dohovoru podporovalo a podporuje jeho ratifikáciu. *„Dňa 18. decembra 2013 schválila vláda Slovenskej republiky svojim uznesením č. 730 Národný akčný plán pre elimináciu a prevenciu násilia na ženách na roky 2014 -2019 (ďalej len „NAP“), v ktorom okrem iného uložila ministrom spravodlivosti plniť úlohy NAPu. K týmto úlohám patrí aj úloha č. 2 v znení: Pripraviť a predložiť materiál na rokovanie vlády SR „Návrh na ratifikáciu Dohovoru Rady Európy o predchádzaní násiliu na ženách a domácomu násiliu a boji proti nemu Slovenskou republikou“ s termínom na rok 2014. Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR ako gestor problematiky násilia na ženách trvá na plnení NAPu a aj tejto úlohy v schválenom znení.“*³⁵

Aj keď mal byť Istanbulský dohovor ratifikovaný už v roku 2013 a následne v roku 2014, nakoniec sa jeho ratifikácia presunula až na rok 2016. Na zasadnutí Výboru pre rodovú rovnosť Rady vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť, minister spravodlivosti Tomáš Borec uviedol, že *„proces ratifikácie si vyžaduje legislatívne zmeny vrátane prípravy špecifického zákona o domacom násilí po vzore niektorých krajín EÚ (napr. Španielsko). Rovnako je potrebné rozbehnúť činnosť Koordinačno-metodického centra v zmysle čl. 10 Dohovoru, ako i vydiskutovať a ozrejmiť verejnosti niektoré pojmy, o ktorých*

³⁵ z odpovedi Jána Richtera, ministra práce, sociálnych vecí a rodiny na list Fóra pre verejné otázky dňa 14.1.2014. Odpoveď dostupná na: http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CCUQFjAB&url=http%3A%2F%2Fvo.sk%2Fwp%2Fwp-content%2Fuploads%2F2014%2F03%2FOdpovedIstanbulRichter.pdf&ei=pav1VJjVE8n_UKjvgfAM&usg=AFQjCNG3oeMKdPX13aaxKIH7xeIjOA7GQ&sig2=zzg6WT_WzdM65HuK58DaQg&bvm=bv.87269000,d.d24&cad=rja.

sa vedie v súčasnosti verejná diskusia. V súvislosti s tým spomenul aj list cirkevných organizácií a podnikateľských subjektov, ktoré odporujú ratifikácii Dohovoru. Kvôli spomínaným problémom požiadalo Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky predsedu Vlády SR o odklad ratifikácie.³⁶

Väčšina MVO pracujúcich priamo so ženami, ktoré zažili násilie, sa v odpovediach na otázky Strediska vyjadrilo, že hlavná príčina pretrvávajúcej neratifikácie Istanbulského dohovoru je odpor časti občianskej spoločnosti, ktorú predstavujú najmä kresťanské MVO.³⁷ V odpovediach sa tiež ako príčina spomínala neochota štátu prevziať celú zodpovednosť za problematiku násilia na ženách³⁸. „Štát zvolil prístup úpravy legislatívy pred ratifikáciou ID [Istanbulského dohovoru], nie naopak, čo výrazne predlžuje čas ratifikácie ID.“³⁹

Pozitíva a negatíva, ako ratifikácie Istanbulského dohovoru Slovenskou republikou, tak aj Istanbulského dohovoru samotného, vnímajú subjekty, ktoré odpovedali Stredisku na otázky rôzne. Medzi pozitívami odznali skutočnosti, ako vytvorenie legislatívneho ošetrovania zachovávanie ľudských práv v tomto prípade žien a detí, ktoré zažili násilie, zjednotenie dokumentov a noriem pri riešení problematiky násilia na ženách, vyjadrenie postavenia štátu k problematike násilia žien, ale aj odtabuizovanie témy násilia na ženách v krajinách „tretieho sveta“. Negatívami odpovedajúce subjekty označili najmä neurčitú terminológiu dokumentu, jeho kontroverznosť a tiež jednoliatosť „...je to predovšetkým dokument skôr deklaratívny a politický, kontroverzný, vytvorený na mieru pre iné kultúry (naozaj nemožno porovnávať násilie na ženách napríklad v Indii a u nás)“⁴⁰. Napriek tomu, väčšina subjektov, ktoré odpovedali na otázky Strediska vidí prínos ratifikácie Istanbulského dohovoru pre Slovenskú republiku. Za pozitíva možnej ratifikácie Istanbulského dohovoru označili intenzívnejšie riešenie nedokonalosti služieb v tejto oblasti, investovanie do vzdelávania relevantných subjektov a zamestnancov o tejto problematike, odtabuizovanie témy vo verejnej sfére, určenie zodpovednosti štátu a jeho zložiek, atď.

Ako je vyššie spomínané, ratifikácia Istanbulského dohovoru bola odložená aj kvôli protestu niektorých organizácií. Na otázky Strediska, v čom vidia práve tieto organizácie negatíva a pozitíva Istanbulského dohovoru odpovedalo Fórum pre verejné otázky a Fórum života. Obe organizácie sa zhodne vyjadrili, že hlavnými problémami Istanbulského dohovoru je podľa nich terminológia dohovoru (zavádzanie pojmov ako je rod, rodová identita, rodovo

³⁶ Zasadnutie Výboru pre rodovú rovnosť Rady vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť, 30. január 2014 o 13:00 hod. na MPSVaR SR.

³⁷ Napríklad vyjadrenie Aliancie žien Slovenska k otázkam Strediska.

³⁸ Napríklad vyjadrenie OZ Pomoc Rodine k otázkam Strediska.

³⁹ Odpoveď ZZŽ MyMamy k otázkam Strediska zo dňa 25.2.2015.

⁴⁰ Odpoveď Pomoci obetiam násilia k otázkam Strediska zo dňa 27.2.2015.

podmienené násilie...), široký rozsah záväzkov, ktorý by mala na základe dohovoru Slovenská republika prijať, záväzok začleniť do vzdelávania aj vzdelávanie o rodovo podmienenom násilí a vytvorenie a následné monitorovanie dodržiavania záväzkov určených Dohovorom skupinou expertov GREVIO. Oba subjekty vidia ako jeden z najväčších problémov Istanbulského dohovoru práve presadzovanie rodovej rovnosti a teda „rodovej ideológie“ - „Vedľajším cieľom Istanbulského dohovoru je však presadzovanie rodovej ideológie veľmi nebezpečným spôsobom cez medzinárodné právo“. ⁴¹ Obe organizácie však ocenili základnú myšlienku a cieľ Istanbulského dohovoru, čo je odstránenie násilia na ženách, pomoc obetiam násilia na ženách a potrestanie vinníka.

2.2.1. Rodová ideológia

Termín rodová rovnosť (gender equality), ktorým sa označuje rovnosť medzi mužmi a ženami, má na Slovensku široké použitie, či už v akčných plánoch, stratégiách, projektoch, alebo v prekladoch medzinárodných dokumentov. Napriek tomu, že termín rodová rovnosť má pozitívny význam týkajúci sa tiež zrovnoprávnenia postavenia žien a mužov, určitá časť ľudí považuje tento termín a všetko, čo sa pod ním rozumie, za ohrozujúci spoločnosť. Práve táto časť verejnosti v spolupráci s niektorými MVO vymysleli na pomenovanie rodovej rovnosti spolu s tým, čím je prezentovaná, termín „rodová ideológia“.

Slovo ideológia je v slovenskej spoločnosti chápané nielen kvôli historickým udalostiam prevažne negatívne – predstavuje niečo nereálne väčšinou spájané s nesprávnymi myšlienkami. Najmä kvôli tomuto prezentovaniu rodovej rovnosti ako ideológie, ktorá sa snaží napríklad o odstránenie biologických rozdielov medzi mužmi a ženami, skorú sexualizáciu detí, alebo rozbitie tradičnej rodiny ⁴², rodová rovnosť má na Slovensku veľa odporcov.

Šírenie povedomia o rodovej rovnosti ako niečoho negatívneho má za následok, okrem chybného prezentovania tohto aspektu, aj blokovanie relevantných dokumentov obsahujúcich zmienku o rodovej rovnosti, o čom svedčí aj sústavný odpor proti ratifikácii Istanbulského

⁴¹ Odpoveď Fóra pre verejné otázky k otázkam Strediska zo dňa 28.2.2015.

⁴² Stredisko sa nestotožňuje so žiadnym z týchto prezentácií rodovej rovnosti, keďže rodová rovnosť prezentuje nie odstraňovanie biologických rozdielov mužov a žien ale spoločenských rozdielov vrátane stereotypného postavenia a vnímania ako mužov, tak aj žien. Takisto rodová rovnosť nepodporuje skorú sexualizáciu detí a tiež nemá za cieľ rozbiť tradičnú rodinu, avšak poukazuje napríklad na rôzne nestereotypné rozdelenie rolí v rámci rodiny.

dohovoru a blokovanie prijatia Národnej stratégie rodovej rovnosti v Slovenskej republike na roky 2014 – 2019. Napriek odporu však bola Stratégia rodovej rovnosti spolu s Akčným plánom rodovej rovnosti prijatá 20. novembra 2014.

Stratégia rodovej rovnosti na roky 2014 - 2019 má za cieľ zrovnoprávniť ženy a mužov a odstrániť stereotypy vyplývajúce z histórie moci a postavenia, ktoré sa vyskytujú aj v terajšej spoločnosti a teda aj v bežnej praxi, či už v rámci pracovno – právnych vzťahov, nominácie a obsadzovania verejných funkcií alebo v sociálnej politike. Zrovnoprávnenie žien a mužov by znamenalo odstránenie stereotypov a predsudkov, ktoré sú už roky späté s pohlavím človeka.

Podľa článku 5a Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien⁴³, ktorého je Slovenská republika zmluvnou stranou: „*Štáty, zmluvné strany, prijímú všetky príslušné opatrenia na zmenu spoločenských a kultúrnych zvyklostí, pokiaľ ide o chovanie mužov a žien, s cieľom dosiahnuť odstránenie predsudkov a zvykov a všetkých iných praktík založených na myšlienke podradenosti a nadradenosti niektorého z pohlaví alebo na stereotypných úlohách mužov a žien;*“. Preto by Stredisko ocenilo zvyšovanie povedomia o výhodách rodovej rovnosti, nielen pre ženy, ale aj pre mužov, zamestnávateľov, pri poskytovaní služieb a v ďalších iných oblastiach.

Záver

Násilie páchané na ženách, či fyzické, alebo psychické, má na Slovensku, ale aj v iných častiach sveta mnoho podôb, ako napríklad domáce násilie, sexuálne obťažovanie, alebo aj nútené manželstvo a mrzačenie pohlavných orgánov. Istanbulský dohovor je prvý záväzný medzinárodný dokument zameraný na odstránenie všetkých foriem násillia na ženách a jeho cieľom je nielen zabezpečiť, aby boli ženy pred násillím dostatočne chránené, ale aby sa nemuseli báť pokračovania, prípadne obnovenia násillia, ktorému boli vystavované.

Podpisom Istanbulského dohovoru Slovenská republika vyjadrila podporu takémuto dokumentu a aj tomu, čo predstavuje. Ratifikácia tohto dohovoru je preto pre Slovensko logický krok k potvrdeniu podpory bola proti násilliu na ženách. Napriek tomu, že ratifikácia Istanbulského dohovoru má svojich odporcov, jedná sa skôr o odpor voči rodovej rovnosti ako takej, nie voči tomu, čo si Istanbulský dohovor určil za cieľ.

⁴³ Znenie dohovoru môžete nájsť tu: <http://snslp.sk/CCMS/files/dohovor3.pdf>

Odporúčania

Stredisko odporúča:

1. Slovenskej republike ukončiť ratifikáciu Istanbulského dohovoru v čo najkratšom čase.
2. Predovšetkým Ministerstvu zdravotníctva SR, Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny SR, Ministerstvu vnútra SR, mimovládneho sektoru komplexnou spoluprácou na zrovnoprávnení žien a mužov vo všetkých oblastiach eliminovať jeden z dôvodov násilia na ženách.
3. Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny SR, mimovládneho sektoru a odbornej verejnosti zvyšovať povedomie aj špecifických skupín, ako sú zamestnávateľia, poskytovatelia tovarov a služieb, štátni predstavitelia, o benefitoch vyplývajúcich z rovného postavenia žien a mužov.
4. Verejným činiteľom prejavovať podporu zrovnopráveniu žien a mužov na Slovensku.
5. Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny SR, mimovládneho sektoru a odbornej verejnosti zvyšovať povedomie verejnosti o reálnych aspektoch rodovej rovnosti spolu s tým, čo predstavuje, čo znamená a čo prináša.

3. Deti

3.1. Povinné očkovanie

Otázka povinného očkovania detí je dlho diskutovanou témou. Pri uvedenej problematike je relevantná nielen úprava zakotvená v právnom poriadku Slovenskej republiky, ale aj rozhodovacia prax EŠLP.

Očkovanie patrí medzi najefektívnejšie spôsoby prevencie proti závažným infekčným ochoreniam, ktorým možno predchádzať očkovaním. Povinné očkovanie je dostupné pre všetky deti na Slovensku a je plne hrazené z verejného zdravotného poistenia.⁴⁴

Povinné očkovanie dieťaťa je zakotvené v **ust. § 51 ods. 1 písm. d) a ods. 3 zákona č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia** (ďalej len „zákon o ochrane zdravia“).

Ustanovenie § 51 ods. 1 písm. d) upravuje povinnosť fyzických osôb podrobiť sa v súvislosti s predchádzaním prenosným ochoreniam:

- (1) lekárske vyšetrenia a diagnostické skúšky, ktoré nie sú spojené s nebezpečenstvom pre zdravie,
- (2) preventívnemu podávaniu protilátok a iných prípravkov,
- (3) povinnému očkovaniu,
- (4) liečeniu prenosných ochorení,
- (5) izolácii,
- (6) karanténym opatreniam.

⁴⁴ Odpoveď MZ SR k otázkam Strediska zo dňa 27.2.2015

Podľa **ust. § 51 ods. 3** zákona o ochrane zdravia, ak ide o maloletého, zodpovedá za plnenie uvedenej povinnosti zástupca dieťaťa, teda rodič alebo opatrovník. V súvislosti s povinnosťou zabezpečiť povinné očkovanie je potrebné uviesť, že zákon o ochrane zdravia neuvádza kedy je potrebné sa podrobiť očkovaniu a aké očkovanie je povinné. Obsahové určenie povinnosti podrobiť sa očkovaniu je upravené **vyhláškou MZ SR č. 585/2008 Z. z.**, ktorou sa ustanovujú podrobnosti o prevencii a kontrole prenosných ochorení (ďalej len „vykonávacía vyhláška“). Ak rodič nezabezpečí zaočkovanie dieťaťa v súlade so zákonom o ochrane zdravia a vykonávacou vyhláškou, dopúšťa sa podľa **ust. § 56 ods. 1 písm. k)** zákona o ochrane zdravia **priestupku** a hrozí mu pokuta v **súhrnnej výške 331 Eur**.

Odmietnutie podrobiť sa povinnému očkovaniu riešili nielen slovenské súdy, ale aj ESLP, a to vo veci **Solomakhin proti Ukrajine (sťažnosť č. 24429/03)**.⁴⁵ V uvedenej veci sťažovateľ vyhľadal v roku 1998 lekársku pomoc v regióne, v ktorom v tom čase bola epidémia záškrtu. Podrobil sa zaočkovaniu, neskôr však namietal na miestnom orgáne ochrany zdravia, že mu očkovanie spôsobilo zdravotné ťažkosti. Nakoľko neuspel, obrátil sa na miestny súd. V roku 2008, po 9 rokoch, bola jeho žaloba zamietnutá. Nakoľko v roku 2010 zomrel, v súdnom konaní pokračovala jeho matka. V konaní pred ESLP namietal neprimeranú dĺžku súdneho konania, teda porušenie článku 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „EDLP“) a tiež porušenie článku 8 EDLP.

Článok 8 EDLP upravuje právo na súkromný a rodinný život. ESLP v uvedenom rozsudku uviedol, že v danom prípade bolo nesporné, že ide do zásah do súkromného života sťažovateľa. ESLP však uviedol, že takýto zásah bol jasne určený zákonom a sleduje legitímny cieľ ochrany zdravia a bol nevyhnutný v demokratickej spoločnosti. Jeho nevyhnutnosť ESLP odôvodnil skutočnosťou, že v uvedenom regióne bola epidémia. Po posúdení zásahu sa ESLP vyjadril, že nedošlo k porušeniu čl. EDLP. V súvislosti s konaním o žalobe je potrebné uviesť, že vláda Ukrajiny uviedla, že zásah bol odôvodnený v prejednávanej veci. Podľa ust. § 27 zákona č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej le „zákon o zdravotnej starostlivosti“) a kontrole chorôb 1994 ukrajinského právneho poriadku, preventívne očkovanie proti záškrtu bolo povinné a Ministerstvo zdravotníctva Ukrajiny vydalo usmernenie, v ktorom určilo postup a podmienky takého očkovania.

⁴⁵ Bližšie pozri: <http://www.justice.gov.sk/Stranky/aktualitadetail.aspx?announcementID=1767>

V súvislosti s odmietnutím rodičov dať zaočkovať dieťa bol vydaný aj **rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. 2Szd/1/2013** zo dňa 16. apríla 2013.⁴⁶ V uvedenej veci Najvyšší súd Slovenskej republiky potvrdil rozsudok Krajského súdu v Trnave č. 20S 24/2011-49 zo dňa 27. marca 2012 v spojení s opravným uznesením Krajského súdu v Trnave č. 20S/24/2011-68 zo dňa 11. februára 2013. V uvedenej veci vydal Úrad verejného zdravotníctva Slovenskej republiky rozhodnutie č. OLP/4239/2011 zo dňa 27. júna 2011, ktorým potvrdil rozhodnutie Regionálneho úradu verejného zdravotníctva so sídlom Trnava č. 2011/00752/OE-Kod, Rap (3) zo dňa 28. marca 2011, ktorým boli žalobcovia uznaní vinnými zo spáchania priestupku na úseku verejného zdravotníctva podľa **ust. § 56 ods. 1 písm. k)** zákona o ochrane zdravia a podľa vykonávacej vyhlášky, keď **nezabezpečili plnenie povinnosti a odmietli podrobiť povinnému očkovaniu svoju dcéru** proti tuberkulóze a proti záškrtu, tetanu, čiernemu kašľu, detskej obrne, vírusovému zápalu pečene typu B, hemofilovým invazívnym nákazám a pneumokokovým invazívnym ochoreniam.

Uvedeným konaním spáchali priestupok, za čo im bola podľa **ust. § 11 ods. 1 písm. b) zákona č. 372/1990 Zb.** o priestupkoch v spojení s **ust. § 56 ods. 2** zákona o ochrane zdravia uložená pokuta **vo výške 331 Eur**. Proti uvedenému rozhodnutiu bola podaná žaloba na Krajský súd v Trnave, ktorý rozsudkom č. 20S/24/2011-49 zo dňa 27. marca 2012 zrušil rozhodnutie Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky, a tiež rozhodnutie Regionálneho úradu verejného zdravotníctva. Krajský súd v Trnave argumentoval tým, že rozhodnutia uvedených orgánov o tom, že sa rodičia dopustili priestupku, **sú správne**. Nestotožnil sa však s odôvodnením, prečo bola pokuta uložená vo výške 331 Eur, pričom uviedol, že výška na uloženie pokuty nebola podrobnejšie ani konkrétnejšie odôvodnená. Poukázal tiež na novelizované znenie § 6 zákona o ochrane zdravia, ktorým bola vypustená povinnosť očkovať novorodencov proti tuberkulóze. Úrad verejného zdravotníctva Slovenskej republiky sa proti uvedenému rozsudku odvolal. Najvyšší súd Slovenskej republiky rozsudkom č. 2Szd/1/2013 zo dňa 16. apríla 2013, potvrdil napadnutý rozsudok Krajského súdu v Trnave. Najvyšší súd Slovenskej republiky vo svojom rozsudku argumentoval aj rozsudkom ESLP vo veci Solomakhin proti Ukrajine.

Podľa právneho názoru Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z rozsudku vo veci Solomakhin proti Ukrajine možno vyvodiť v súvislosti s povinným očkovaním maloletých

⁴⁶ Bližšie pozri: <http://www.najpravo.sk/judikatura/obcianske-procesne-pravo/spravne-sudnictvo/povinne-ockovanie-legitimny-ciel-ochrany-zdravia.html?print=1>

detí záver, že **právo na rešpektovanie súkromného života** (článok 8 ods. 1 EDLP) **nemožno považovať za absolútne**. Fyzická integrita človeka je obsiahnutá v koncepte „súkromného života“, pričom **povinný lekársky zásah**, ak je čo i len minimálnej dôležitosti, činí zásah do tohto práva. Povinné očkovanie potom ako nedobrovoľná lekárska starostlivosť rovnako činí **zásah do práva na rešpektovanie súkromného života**, ktoré zahŕňa osobnú, fyzickú a mentálnu integritu garantovanú článkom 8 ods. 1 EDLP. **Takýto zásah preto neznamená automaticky porušenie práva, ak je vykonaný v súlade so zákonom, ak sleduje legitímny cieľ ochrany zdravia a je nevyhnutný v demokratickej spoločnosti (článok 8 ods. 2 EDLP).**

Plénium Ústavného súdu SR na neverejnom zasadnutí 10. decembra 2014 **nálezom sp. zn. PL. ÚS 10/2013** rozhodlo o návrhu Krajského súdu v Nitre na vyslovenie nesúladu ustanovení § 51 ods. 1 písm. d) a § 62 písm. a) zákona č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ustanovenia § 6 vyhlášky Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky (č. 585/2008 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o prevencii a kontrole prenosných ochorení v znení neskorších predpisov, s čl. 2 ods. 2 a 3, čl. 13 ods. 1 písm. a) a ods. 2, čl. 15 ods. 1 a čl. 16 ods. 1 v spojení s čl. 40 Ústavy SR tak, že **návrhu nevyhovelo**.⁴⁷

V uvedenom rozhodnutí plénium Ústavného súdu SR okrem iného vyslovilo, že napadnutá právna úprava je v súlade s čl. 13 ods. 1 písm. a) a ods. 2 ústavy, nakoľko samotná **povinnosť podrobiť sa povinnému očkovaniu je uložená všetkým fyzickým osobám zákonom**. Vyhláška upravujúca prevenciu a kontrolu prenosných ochorení je vydaná na základe zákonného splnomocnenia, ktoré je dostatočne presné a určité a ústavne akceptovateľným spôsobom splnomocňuje Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky (ďalej len „MZ SR“) na vydanie podzákonného vykonávacieho právneho predpisu v konkrétnej oblasti. Na základe výsledku testu proporcionality zároveň plénium konštatovalo aj súlad napadnutej právnej úpravy s čl. 16 ods. 1 Ústavy SR, nakoľko podstatná miera uspokojiteľnosti verejného záujmu na ochrane života a zdravia obyvateľstva predchádzaním vzniku a šírenia prenosných smrteľných ochorení prevažuje stredný až podstatný záujem na ochrane práva na súkromie fyzických osôb, a preto je **nutné dať prednosť verejnému záujmu na ochrane života a zdravia obyvateľstva** predchádzaním vzniku a šírenia prenosných smrteľných ochorení zabezpečovaným povinným očkovaním.⁴⁸

České materské školy môžu odmietnuť prijatie dieťaťa, ktoré nie je zaočkované.

⁴⁷ Nález Ústavného súdu SR, PL: ÚS 10/2013.

⁴⁸ Bližšie pozri: <http://portal.concourt.sk/pages/viewpage.action?pageId=20250862>

Rozhodol o tom **Ústavný súd ČR**, pričom argumentoval starostlivosťou o verejné zdravie. Podľa Ministerstva školstva, vedy výskumu a športu Slovenskej republiky (ďalej len „MŠVVaŠ SR“) na Slovensku toto pravidlo neplatí. Predloženie potvrdenia o zdravotnom stave dieťaťa bez údajov o absolvovaní povinných očkovaní nemôže byť dôvodom jeho neprijatia do materskej školy (ďalej len „MŠ“) rodičia musia predložiť MŠ len doklad o tom, že **dieťa je zdravotne spôsobilé**.⁴⁹

Podľa Úradu verejného zdravotníctva SR⁵⁰, ktorý kontroluje očkovanie na území Slovenska, počet detí bez povinného očkovania v posledných rokoch narastá. V rámci kontroly pravidelného povinného očkovania bola zaočkovanosť detí kontrolovaná vo všetkých ambulanciách všeobecných lekárov pre deti a dorast v SR. Okrem zaočkovanosti ročníkov detí, ktoré mali byť vzhľadom na vek v súlade s očkovacím kalendárom k termínu kontroly kompletne očkované alebo preočkované, bola kontrola zameraná aj na správnosť evidencie a dokumentácie očkovania, sledovanie kontraindikácií, nežiaducich reakcií po očkovaní a na dodržiavanie chladového reťazca pri uskladnení vakcín v ambulancii.

Celoslovenské výsledky zaočkovanosti v SR k 31.8.2014 sa pohybujú na úrovni 94,1 % - 98,4 %. Zaočkovanosť u všetkých druhov pravidelného povinného očkovania v rámci SR aj v tomto roku prekročila hranicu 95 % odporúčanú WHO s výnimkou základného očkovania proti ochoreniu Morbilli, Mumps, Rubeola (MMR) v ročníku narodenia 2012, kde celoslovenská zaočkovanosť dosiahla 94,1 %. **Zaznamenal sa klesajúci trend úrovne zaočkovanosti detskej populácie v porovnaní s predchádzajúcim obdobím a to o 0,4 – 1,8 %.** Pokles úrovne zaočkovanosti je najmä dôsledkom narastajúceho počtu rodičov odmietajúcich povinné očkovanie detí. Na krajskej úrovni sa zaočkovanosť pohybovala na úrovni 88,8 % - 99,3 %. Zaočkovanosť pod 95 % na úrovni kraja bola zaznamenaná v Bratislavskom kraji, v Banskobystrickom kraji, v Košickom kraji a v Trenčianskom kraji v rámci základného očkovania proti MMR (očkovacia látka proti osýpkam (morbilli), príušniciam (mumps) a ružienke (rubeola)) pri ročníku narodenia 2012 a v Bratislavskom kraji aj pri ročníku narodenia 2011. V roku 2014 na okresnej úrovni nedosiahlo hranicu 95 % zaočkovanosti 36 okresov. Na úrovni pediatrických obvodov nedosiahlo hranicu 90 % zaočkovanosti 16,7 % z 1 255 obvodov (209 obvodov). Najviac obvodov so zaočkovanosťou nižšou ako 90 % bolo v rámci Bratislavského, Košického a Banskobystrického kraja.

⁴⁹ Bližšie pozri: Očkovanie? MŠ ho žiadajú, no nemôžu. Dostupné na:

<http://www.aktuality.sk/clanok/271775/ockovanie-materske-skoly-ho-ziadat-nemozu/>

⁵⁰ Bližšie pozri: http://www.uvzsr.sk/index.php?option=com_content&view=article&id=2217&Itemid=117

Podľa odporúčania MZ SR k vyriešeniu otázky povinného očkovania je potrebná verejná diskusia vo viacerých odborných rovinách, nielen v právnej. K problematike vakcinácie sa musia vysloviť v prvom rade odborníci - lekári. Až po jasnom stanovisku lekárskej obce môže prebiehať diskusia o právnej úprave očkovania. Ochrana verejného zdravia je legitímnym záujmom spoločnosti. Zároveň je legitímne, aby práva jednotlivcov v oblasti ich súkromia, ochrany života a zdravia boli rešpektované a efektívne chránené. Úlohou zákonodarcu je nastaviť pravidlá tak, aby boli tieto záujmy vzájomne vyvážené.

Slovenská lekárska komora v tejto súvislosti odporúča rodičom detí, aby sa otázke očkovania a jeho významu venovali výrazne viac ako doteraz, nakoľko nezaočkované dieťa je vystavené riziku infekčných ochorení.⁵¹

Záver

V Slovenskej republike je v posledných rokoch zaznamenaný zvýšený nárast antivakcinačných aktivít, ktorých cieľom je zrušenie povinného očkovania v SR. S tým súvisí i zvýšený trend v odmietaní povinného očkovania rodičmi detí. Odmietnutím očkovania rodič nevystavuje riziku ochorenia len vlastné dieťa, ale zároveň aj ďalšie deti vnímavé voči infekcii, ktoré nemôžu byť zaočkované zo zdravotných dôvodov alebo vzhľadom na vek. Zníženie zaočkovanosti v dôsledku odmietania povinného očkovania môže mať za následok vznik a šírenie infekčných ochorení, ktoré sa na Slovensku vďaka očkovaniu nevyskytujú už celé desaťročia alebo len v minimálnej miere.⁵²

Odporúčania

Stredisko odporúča:

1. Odbornej verejnosti ako aj aktivistom viesť otvorené verejné diskusie o problematike povinného očkovania.
2. Lekárom pred každým očkovaním dôsledne informovať zákonných zástupcov očkovaného, aké je riziko očkovania a aké je riziko infekčného ochorenia, proti ktorému je možné dieťa chrániť očkovaním.

⁵¹ Odpoveď Slovenskej lekárskej komory k otázkam Strediska zo dňa 4.3.2015

⁵² Odpoveď MZ SR k otázkam Strediska zo dňa 27.2.2015

3.2. Nedostatok miest v materských školách

MŠ tvoria podsystem sústavy škôl a sú dôležitým predpokladom vstupu na základnú školu. S nedostatkom miest v MŠ sa začali samosprávy častejšie stretávať približne pred štyrmi rokmi, keď do MŠ začali prichádzať populačne silné ročníky. V roku 2011 nastúpila fáza rastu počtu detí v MŠ. V priebehu štyroch rokov sa zvýšil počet detí v MŠ o 12 %, a to z 139 239 na 156 400. Rastová fáza detí v MŠ by mala trvať približne do roku 2017. V súvislosti s nárastom dopytu po umiestnení v MŠ sa od roku 2007 zvýšila naplnenosť MŠ z 48 na súčasných 54 detí na triedu.⁵³

Deti sa na predprimárne vzdelávanie v súlade s platným právnym stavom prijímajú **priebežne** počas školského roka, ale vo väčšej miere v čase, ktorý je vymedzený ako „zápis detí do MŠ“. Pojem „zápis“ je prevzatý z oblasti základných škôl, ale v žiadnej legislatíve upravujúcej prijímanie detí na predprimárne vzdelávanie detí v MŠ sa neuvádza v takejto explicitnej podobe. Pri prijímaní detí do MŠ sa musí **dodržiavať** zásada rovnakého zaobchádzania a zásada zákazu akýchkoľvek foriem diskriminácie a segregácie.

Prijímanie detí do MŠ upravuje **§ 59 zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov** (ďalej len „školský zákon“). Vo vzťahu k MŠ **neplatia školské obvody** (ako ich poznáme pri základných školách) a **prijatie dieťaťa nemožno explicitne viazať na trvalý pobyt** v danej obci, mestskej časti, v ktorej sa nachádza predmetná MŠ.

V súlade s **ustanovením § 59 školského zákona**, sa na predprimárne vzdelávanie v MŠ prijíma spravidla dieťa od troch do šiestich rokov jeho veku, pričom výnimočne možno prijať dieťa od dvoch rokov veku. Tieto môžu byť do MŠ prijaté vtedy, ak sú vytvorené vhodné materiálne, personálne a iné potrebné podmienky. Deti mladšie ako tri roky sa pri prijímaní nesmú uprednostniť pred staršími deťmi. Ich prijímanie je podmienené uspokojením žiadostí zákonných zástupcov detí vo veku od troch do šiestich rokov. Do MŠ nemožno prijať dieťa mladšie ako dva roky a to ani na adaptačný pobyt alebo diagnostický pobyt. Na predprimárne vzdelávanie sa **prednostne prijíma dieťa**, ktoré dovŕšilo piaty rok veku, dieťa s odloženým začiatkom plnenia povinnej školskej dochádzky a dieťa s dodatočne odloženým začiatkom plnenia povinnej školskej dochádzky. Tieto podmienky môžeme nazvať aj **zákonnými podmienkami**. Tieto zákonom stanovené podmienky musia dodržiavať riaditelia všetkých MŠ (bez ohľadu na ich zriaďovateľa), ktoré sú zaradené v sieti škôl

⁵³ Bližšie pozri: Vývojové tendencie ukazovateľov MŠ, ZŠ a SŠ Ústavu informácií a prognóz školstva, dostupné na: <http://www.uips.sk/publikacie-casopisy/analyzy-prognozy-studie>

a školských zariadení.

Podrobnosti o prijímaní detí do MŠ upravuje **§ 3 vyhlášky Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 306/2008 Z. z. o materskej škole v znení vyhlášky Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 308/2009 Z. z.** v súlade s § 3 ods. 2 vyhlášky o materskej škole ostatné podmienky prijímania detí určuje riaditeľ MŠ a po prerokovaní s pedagogickou radou školy ich zverejňuje na viditeľnom mieste. Pri určovaní ostatných podmienok prijímania detí do MŠ musí mať riaditeľ MŠ na zreteli, že tieto podmienky **nesmú byť v rozpore so všeobecne záväznými právnymi predpismi (napr. v rozpore so školským zákonom, s antidiskriminačným zákonom atď.) a nesmú byť diskriminujúce a obmedzujúce práva dieťaťa alebo zákonných zástupcov.**

Je potrebné upozorniť, že **zákonom stanovené podmienky**, ako aj **ostatné podmienky prijímania detí na predprimárne vzdelávanie detí** sú súčasťou **školského poriadku** a majú byť **známe všetkým** záujemcom o prijatie detí na predprimárne vzdelávanie, ktorí predkladajú žiadosť o prijatie dieťaťa nielen k začiatku školského roka, ale aj priebežne počas školského roka.

Kompetencia určiť ostatné podmienky prijímania detí do MŠ je platnými právnymi predpismi **ustanovená len pre riaditeľa MŠ a nie pre zriaďovateľa.**

Povinnosť riaditeľa rozhodovať o prijatí dieťaťa do MŠ ustanovuje § 5 ods. 14 zákona č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Riaditeľ MŠ prijíma deti na predprimárne vzdelávanie na základe rozhodnutia. Na rozhodovanie riaditeľov MŠ (aj riaditeľov základných škôl s MŠ a riaditeľov spojených škôl vo vzťahu k deťom MŠ) zriadených obcou (bez ohľadu na ich formu hospodárenia) vo veciach podľa § 5 ods. 14 písm. a) – d) zákona č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, sa **nevzťahuje** všeobecne záväzný právny predpis o správnom konaní. To, že sa **na rozhodovanie riaditeľov MŠ** (aj riaditeľov základných škôl s MŠ a riaditeľov spojených škôl vo vzťahu k deťom MŠ) **zriadených obcou, nevzťahuje všeobecne záväzný právny predpis o správnom konaní** znamená, že **žiadny právny predpis neustanovuje, ktoré náležitosti takéto rozhodnutia majú obsahovať** a preto v takomto rozhodnutí ani nemusí byť, resp. nemá byť uvedené poučenie o akomsi „opravnom prostriedku“ avšak každý rodič/zákonný zástupca má i napriek tomu možnosť požiadať riaditeľa MŠ zriadenej obcou **požiadať o prehodnotenie jeho rozhodnutia** o neprijatí dieťaťa do MŠ. Nejde ale o proces odvolania sa proti rozhodnutiu.

Na rozhodovanie riaditeľov MŠ zriadených orgánom miestnej štátnej správy v školstve (obvodným úradom v sídle kraja; do 31.12.2012 krajským školským úradom), t. j. riaditeľov špeciálnych MŠ vo veciach podľa § 5 ods. 14 písm. a) – e) zákona č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov **sa tento všeobecne záväzný právny predpis o správnom konaní vzťahuje** a rozhodnutia vydané týmito riaditeľmi musia obsahovať všetky náležitosti v súlade s § 47 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok) v znení neskorších predpisov. V prípade týchto MŠ, má rodič/zákonný zástupca možnosť podať odvolanie voči rozhodnutiu riaditeľa o neprijatí dieťaťa.

Na rozhodovanie riaditeľov cirkevných a súkromných MŠ (bez ohľadu na formu ich hospodárenia) o prijatí detí do MŠ sa tiež **nevzťahuje všeobecne záväzný právny predpis o správnom konaní**. Ale nimi vydané rozhodnutia o prijatí detí do MŠ musia obsahovať **výrok, odôvodnenie a poučenie o možnosti podať žiadosť o preskúmanie rozhodnutia** a musia sa doručiť zákonnému zástupcovi dieťaťa do vlastných rúk. V prípade týchto MŠ, môže teda rodič/zákonný zástupca využiť možnosť podať žiadosť o preskúmanie rozhodnutia riaditeľovi MŠ.

Nedostatočné kapacity MŠ sú v posledných rokoch vážnym problémom. Zriaďovatelia často argumentujú pri neprijatí dieťaťa do MŠ vyhlášku k školskému zákonu, ktorá určuje maximálny počet detí v triede (20 v triede pre troj- až štvorročné deti, 21 v triede pre štvor- až päťročné deti, 22 v triede pre päť- až šesťročné deti). Podľa aktuálnych údajov **Ústavu informácií a prognóz školstva** chodí do MŠ, vrátane súkromných a cirkevných, vyše 153-tisíc detí a takmer 10-tisíc detí sa nedostalo do žiadnej škôlky. Najviac ich bolo v Bratislavskom a Žilinskom kraji.⁵⁴

Zvýšenie kapacity jaslí a škôlok je jedným z opatrení tzv. sociálneho balíčka na zlepšenie životnej úrovne ľudí. Postupne do roku 2020 by mala účasť detí vo veku 4 až 5 rokov na predprimárnom vzdelávaní v MŠ dosiahnuť 95 %. Do 25. februára 2015 sa mohli zriaďovatelia MŠ a jaslí uchádzať o 10 miliónov eur vyčlenených na rozširovanie kapacity predškolských zariadení. Vyčlenené peniaze sú určené na rekonštrukciu priestorov MŠ, na ich rozširovanie nadstavbou alebo budovanie modulových MŠ.⁵⁵

⁵⁴ Bližšie pozri: Vývojové tendencie ukazovateľov MŠ, ZŠ a SŠ Ústavu informácií a prognóz školstva, dostupné na: <http://www.uips.sk/publikacie-casopisy/analyzy-prognozy-studie>

⁵⁵ Bližšie pozri: Deviate opatrenie splnené – viac miest pre deti v predškolských zariadeniach. Dostupné na <http://www.vlada.gov.sk/deviate-opatrenie-splnene-viac-miest-pre-deti-v-predskolskych-zariadeniach/>

Záver

MŠ predstavujú najvýznamnejší prvok výchovy a vzdelávania. MŠ sú dôležité pre harmonizáciu pracovného a rodinného života žien, zvyšovanie zamestnanosti a mobility pracovnej sily. Príčinou nedostatočného počtu miest v MŠ je demografický vývoj. Samosprávy pre klesajúci počet detí v minulosti rušili miesta v MŠ, budovy odpredali alebo zatvorili a mnohé medzičasom schátrali.

Podľa **Inštitútu finančnej politiky** pri Ministerstve financií Slovenskej republiky (ďalej len „MF SR“) nedostatočné kapacity MŠ predstavujú bariéru pre nástup do práce. V medzinárodnom porovnaní má Slovensko podľa Inštitútu finančnej politiky nižšiu účasť na predškolskej výchove, než je priemer krajín EÚ.⁵⁶ Stredisko však zdôrazňuje, že nedostatočné kapacity materských škôl môžu predstavovať bariéry nielen pre ženy, ale aj pre mužov, keďže v zmysle Zákonníka práce má i otec dieťaťa právo starať sa o svoje narodené dieťa a to takmer za rovnakých podmienok ako jeho matka.

Predškolskú výchovu a vzdelávanie považuje Stredisko za veľmi podstatné a navštevovanie MŠ je určite prínosom pre deti a ich ďalší osobnostný rozvoj. Stredisko si dovoľuje zdôrazniť, že predškolské vzdelávanie vykazuje najväčšiu návratnosť, pokiaľ ide o sociálnu adaptáciu detí. Je preto dôležité, aby sa Slovenská republika priblížila čo najbližšie k 100 % zaškolenosti detí v MŠ jeden rok pred plnením povinnej školskej dochádzky.

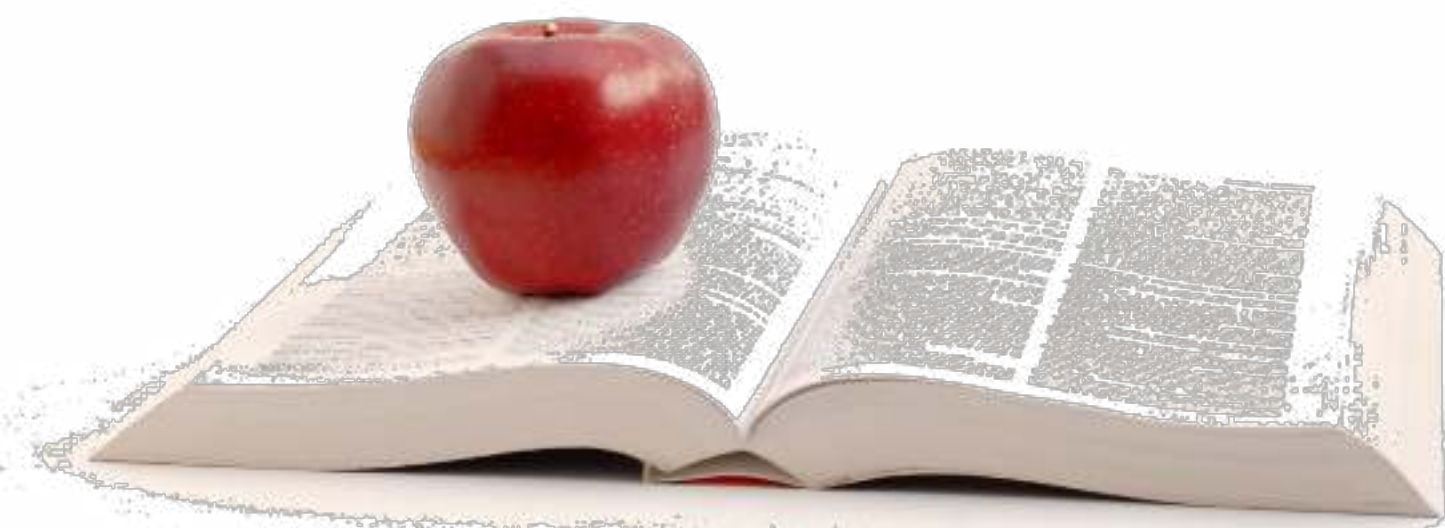
Odporúčania

Stredisko odporúča

1. Zriaďovateľom materských škôl zvyšovať kapacity materských škôl, napr. obnovovaním bývalých kapacít materských škôl, rekonštrukciou priestorov materských škôl, rozširovaním nadstavbou a pod.
2. Zriaďovateľom materských škôl budovať modulové materské školy, tam, kde iné riešenie nie je možné a to v súlade s princípom zákazu všetkých foriem diskriminácie a obzvlášť segregácie.
3. Zriaďovateľom materských škôl využívať možnosti zriaďovania základnej školy s materskou školou.

⁵⁶ Bližšie pozri: Návrat po materskej komplikujú škôlky. Prihláste sa čo najskôr. Dostupné na: <http://ekonomika.sme.sk/c/6722584/navrat-po-materskej-komplikuju-skolky-prihlaste-sa-co-najskor.html>

4. Orgánom územnej samosprávy v spolupráci s orgánmi výkonnej moci a zamestnávateľmi vytvárať podporné mechanizmy starostlivosti o dieťa s variabilnou možnosťou využitia, buď celotýždenne, alebo len na časť dňa, či len na niektoré dni v týždni, čím sa zároveň podporí možnosť využívania flexibilných foriem práce rodičov,
5. Ministerstvo školstva, vedy a výskumu SR vytvoriť dlhodobú koncepciu riešenia kapacít materských škôl s ohľadom na demografický vývoj populácie.

4. Právo na vzdelanie

Právo na vzdelanie je zaradené medzi hospodárskymi, sociálnymi a kultúrnymi právami, ktoré sa nazývajú aj ako práva druhej generácie.

V zmysle čl. 42 Ústavy SR má každá fyzická osoba právo vzdelávať sa, nadobúdať poznatky a zručnosti, ktoré sú predmetom vzdelávania na Slovensku a to bez ohľadu na jej štátnu príslušnosť. Právo na vzdelanie sa priznáva každému, no právo na bezplatné vzdelanie v základných a stredných školách majú podľa Ústavy SR len občania. Právo na vzdelanie na vysokých školách je upravené odlišne. Tu máme dve podmienky bezplatného vzdelania, objektívnou podmienkou je možnosť spoločnosti zabezpečiť toto bezplatné vzdelanie a druhou subjektívnou podmienkou sú schopnosti občana. Čl. 42 ods. 3 obsahuje možnosť zriadenia iných ako štátnych škôl a vyučovania v nich za podmienok ustanovených zákonom. Vzdelávanie v takýchto školách sa môže uskutočňovať za úhradu. V zmysle čl. 51 Ústavy SR sa práva na vzdelanie možno domáhať len v medziach zákonov, ktoré ustanovia čl. 42 vykonávajú.

Právo na vzdelanie upravené čl. 2 Dodatkového protokolu č. 1 k EDLP obsahuje v zásade tri súčasti tohto práva, a to:

- právo v podobe zákazu štátu zasahovať do výkonu tohto práva tak, že by sa jeho zásahom fakticky výkon tohto práva odoprel,
- právo na výber akýchkoľvek foriem výchovy a výuky, pričom štát je povinný zaručiť toto právo v rozsahu svojich možností, čo znamená, že nemusí zabezpečiť pre každého také vzdelávanie, aké si sám vyberie, ale musí garantovať možnosť pluralitného vzdelávania,

– právo rodičov na rešpektovanie ich náboženského a filozofického presvedčenia pri výchove a vzdelávaní ich detí.⁵⁷

Porušením práva na vzdelanie sa v roku 2014 Ústavný súd SR zaoberal v dvoch nižšie rozobraných prípadoch.

4.1. Nález Ústavného súdu PL. ÚS 11/2013-94

V roku 2014 sa Ústavný súd SR zaoberal právom na vzdelanie v súvislosti so zmenami v podmienkach prijímania na gymnáziá a stredné odborné školy s maturitou zavedené zákonom č. 324/2012 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 184/2009 Z. z. o odbornom vzdelávaní a príprave a o zmene a doplnení niektorých zákonov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony. Zmenám, ktoré priniesol tento zákon sa Stredisko venovalo už v Správe o dodržiavaní ľudských práv vrátane zásady rovnakého zaobchádzania a práv dieťaťa v Slovenskej republike za rok 2012.

Na základe návrhu skupiny 31 poslancov NR SR Ústavný súd SR nálezom PL. Ústavný súd SR 11/2013-94 zo dňa 22. októbra 2014 skonštatoval, že ustanovenia § 62 ods. 1 písm. a) a c), § 62 ods. 3 v časti písm. a) bodov 1 a 3 a písm. b) bodov 1 a 3 a § 62 ods. 6 písm. a) a c) školského zákona a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 324/2012 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 184/2009 Z. z. o odbornom vzdelávaní a príprave a o zmene a doplnení niektorých zákonov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony, nie sú v súlade s čl. 42 ods. 1 Ústavy SR v spojení s čl. 13 ods. 4 Ústavy SR, čl. 13 ods. 2 písm. b) Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach a čl. 28 ods. 1 písm. b) Dohovoru o právach dieťaťa, ako aj s čl. 2 Dodatkového protokolu k EDLP.⁵⁸

Predmetné ustanovenia § 62 určujú priemer známok ako kritérium na prijatie na gymnázium a strednú odbornú školu s maturitou. V prípade gymnázia priemerný prospech z povinných vyučovacích predmetov určených rámcovým učebným plánom pre druhý stupeň základných škôl, okrem vyučovacích predmetov s výchovným zameraním nesmie byť horší ako 2,0 a v prípade úplného stredného odborného vzdelania horší ako 2,75. To podľa skupiny poslancov vytvára pre skupinu detí s horším ako zákonom určeným prospechom automatickú

⁵⁷ SVÁK, J.: Ochrana ľudských práv v troch zväzkoch. III. Zväzok. Bratislava. Euro kodex. 2011.s. 465.

⁵⁸ PL. ÚS 11/2013-94

prekážku na prístup k vzdelaniu na gymnáziu alebo strednej odbornej škole s maturitou,⁵⁹ pričom takéto obmedzenie len z dôvodu „zlého“ prospechu nesleduje legitímny cieľ. Skupina poslancov NR SR zároveň vo svojom vyjadrení k stanoviskám NR SR a Vlády SR argumentuje tým, že váha známok žiakov sa na základných školách na Slovensku významne líši, čo má potvrdzovať aj porovnanie známok žiakov a ich výsledkov dosiahnutých v Testovaní 9 (tzv. monitor). Známkovanie na jednotlivých školách súvisí s výsledkami v Testovaní 9 len minimálne, a to najmä v dôsledku veľkých rozdielov medzi školami v prísnosti známkovania. Nie je preto žiaduce vyhodnocovať schopnosť a potenciál žiaka pri vstupe na strednú školu podľa hodnotenia, ktoré je nejednotné a s vysokou mierou subjektívnosti.⁶⁰

Pri práve na vzdelanie, ako druhogeneračnom práve, upravenom v čl. 42 Ústavy SR je vhodné pripomenúť, že nie je absolútnym právom a jeho podoba a obsah v podstatnej miere závisí od ekonomických a hospodárskych možností štátu. Právo na vzdelanie možno obmedziť, ale len za podmienky, že obmedzenie dbá na jeho podstatu a zmysel a obmedzenia sú použité len na ustanovený cieľ.

Cieľom prijatých zmien je podľa dôvodovej správy k zákonu č. 324/2012 Z. z. prispôbiť odborné vzdelávanie a prípravu požiadavkám trhu práce, zvýšiť počet absolventov stredných odborných škôl, zvýšiť záujem žiakov základných škôl o štúdium na stredných odborných školách a podporiť štúdium v študijných odboroch a učebných odboroch, ktoré sú požadované trhom práce, avšak v súčasnosti majú nízky počet absolventov.⁶¹

K právu na vzdelanie a jeho možnému obmedzeniu sa vyjadroval EŠLP vo veci Leyla Sahin proti Turecku, kde uviedol, že realizácia práva na vzdelanie, ktorého obsahová náplň sa líši s prihliadnutím na ekonomické a sociálne okolnosti, je predovšetkým podmienená potrebami a zdrojmi spoločnosti.⁶² Podľa staršieho rozhodnutia čl. 2 Dodatkového protokolu nezaručuje subjektívne právo jednotlivca na prístup do určitej (vybratej) vzdelávacej inštitúcie.⁶³

Vzhľadom k tomu, že napadnuté ustanovenia školského zákona obmedzujú prístup k úplnému stredoškolskému vzdelaniu, Ústavný súd SR skúmal, či toto obmedzenie je proporcionálne. Test proporcionality uskutočňovaný Ústavným súdom SR pozostáva z troch

⁵⁹ návrh skupiny 31 poslancov NR SR na začatie konania podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) Ústavy SR podaný na Ústavný súd SR dňa 24.4.2013.

⁶⁰ PL. ÚS 11/2013-94

⁶¹ Dôvodová správa k zákonu č. 324/2012 Z. z., Všeobecná časť.

⁶² Rozsudok EŠLP vo veci Leyla Şahin proti Turecku zo dňa 10.11.2005.

⁶³ Rozhodnutie Komisie pre ľudské práva vo veci Simpson proti Spojenému kráľovstvu, zo dňa 4.12.1989.

po sebe nasledujúcich krokoch. Prvým krokom je jednak test ústavou nevyhlúčeného a dostatočne dôležitého cieľa a tiež test racionálnej väzby medzi napadnutou právnou úpravou a ňou sledovaným cieľom, teda hľadisko vhodnosti. Druhým krokom je zisťovanie kritéria nevyhnutnosti, resp. potrebnosti, či použitia najmenej drastických, resp. šetrnejších prostriedkov na dosiahnutie cieľa sledovaného napadnutou právnou úpravou. Napokon tretím krokom je hľadisko proporcionality v užšom zmysle slova, ktorého obsah tvorí porovnanie miery zásahov do ústavou chránených hodnôt vyvolaných uplatnením napadnutej právnej úpravy.⁶⁴

V rámci prvého kroku Ústavný súd SR skonštatoval, že vytvorenie podmienok na to, aby sa v súlade s potrebami spoločnosti na štúdium na gymnáziách a stredných odborných školách s maturitou dostali tí uchádzači, ktorí majú na takéto štúdium najlepšie predpoklady možno považovať za legitímny a ústavne akceptovateľný cieľ. Avšak z pohľadu vhodnosti Ústavný súd SR kritérium prospechu nepovažuje za dostatočne objektívne a ústavne spôsobilé na to, aby mohlo samo osebe vylučovať určité skupiny žiakov z prístupu k štúdiu na gymnáziách alebo stredných odborných školách s maturitou. Je to najmä z dôvodu, že nie je možné mechanicky porovnávať priemer známok na rôznych školách, pretože hodnotenie je spojené so subjektívnymi prvkami ako aj špecifikami objektívneho charakteru. Zároveň priemer známok sám osebe nedáva objektívnu odpoveď na spôsobolist' žiaka študovať úspešne na danej strednej škole a toto kritérium neumožňuje zohľadniť rôzne situácie, ktoré môžu nastať u dieťaťa a ovplyvniť jeho priemer (napr. dlhotrvajúca choroba, traumatizujúce rodinné pomery,...). V rámci posudzovania nevyhnutnosti Ústavný súd SR dospel k záveru, že sledovaný cieľ právnej úpravy možno dosiahnuť aj menej invazívnymi prostriedkami, teda menej drastickým zásahom do ústavou garantovaného práva na prístup k (stredoškolskému) vzdelaniu. Keďže napadnutá právna úprava neobstála v prvých dvoch krokoch testu proporcionality k vykonaniu tretiemu kroku Ústavný súd SR ani nepristúpil.

Podľa názoru Ústavného súdu SR napadnutá právna úprava by bola zjavne menej invazívna a v zásade zrejme aj (ústavne) akceptovateľná, ak by nemala diskvalifikačný charakter, t. j. ak by ustanovovala priemer známok na základnej škole ako síce obligatórne (a zrejme aj najvýznamnejšie), ale nie jediné kritérium pri výbere žiakov na gymnáziá a stredné odborné školy s maturitou.

Napadnuté ustanovenia školského zákona Ústavným súdom SR na druhej strane nepovažuje za diskriminačné, keďže napadnutá právna úprava pôsobí na dotknuté skupiny osôb (absolventov základných škôl) rovnako.

⁶⁴ Bližšie pozri PL. ÚS 11/2013-94 s. 39-45.

V predmetnom prípade posudzovania súladu ustanovení školského zákona s čl. 42 ods. 1 Ústavy SR v spojení s čl. 13 ods. 4 Ústavy SR, čl. 13 ods. 2 písm. b) Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach a čl. 28 ods. 1 písm. b) Dohovoru o právach dieťaťa, ako aj s čl. 2 Dodatkového protokolu k EDLP zaujali odlišné stanovisko sudkyňa Iveta Macejková a sudca Milan Ľalík. Podľa ich názoru napadnuté ustanovenia školského zákona nezasahujú do podstaty a zmyslu (jadra) základného práva na vzdelanie. Tieto ustanovenia ustanovujú podmienky prijatia len na niektoré typy stredných škôl, neobmedzujú však prístup k strednému vzdelaniu (stredoškolskému vzdelaniu) ako takému (§ 16 zákona č. 245/2008 Z. z.). Ide o pravidlá regulujúce prístup žiakov k jednotlivým typom vzdelávacích inštitúcií vo vnútri stredného stupňa vzdelávacieho systému, ktoré však samy osebe nepredstavujú prekážku prístupu k stredoškolskému vzdelaniu.

Záver

Napriek tomu, že nikto nespochybňuje potrebu zmien v rámci školstva, tieto zmeny však nie je možné realizovať spôsobom neprimerane zasahujúcim do práva na vzdelanie garantovaným, či už Ústavou SR ako aj medzinárodnými dokumentmi ľudskoprávnej povahy. Nemožno pri tom zabúdať, že podstatou práva na vzdelanie je právo na prístup k vzdelaniu. Na druhej strane právo na prístup k vzdelaniu nemožno stotožňovať s dosiahnutím určitého stupňa vzdelania. Dosiahnutý priemer známok, ako kritérium na prijatie na strednú školu má svoje opodstatnenie, nemal byť však byť jediným kritériom a mala by byť zachovaná možnosť zohľadnenia ďalších kritérií a osobitostí. Nemožno zabúdať, že v prípade akýchkoľvek opatrení týkajúcich sa detí je potrebné sledovať ich najlepší záujem.⁶⁵ V zmysle § 144 školského zákona má dieťa (žiak) okrem iného právo na individuálny prístup rešpektujúci jeho schopnosti a možnosti, nadanie a zdravotný stav v rozsahu ustanovenom školským zákonom a organizáciu výchovy a vzdelávania primeranú jeho veku, schopnostiam, záujmom, zdravotnému stavu a v súlade so zásadami psychohygieny. Ani z nálezu Ústavného súdu SR nevyplýva, že štát by bol povinný zaručiť komukoľvek vzdelanie na gymnáziu, ak si to praje bez splnenia určitých kritérií.

⁶⁵ Bližšie pozri čl. 3 Dohovoru o právach dieťaťa

Odporúčania

Stredisko odporúča:

1. Ministerstvu školstva, vedy, výskumu a športu SR a stredným školám pri určovaní podmienok na prijatie na stredoškolské štúdium zohľadňovať kombináciu objektívnych kritérií, na základe ktorých by bolo možné vyhodnotiť spôsobilosť žiaka úspešne študovať na danom type školy.

4.2. Nález Ústavného súdu PL. ÚS 7/2013-69

Druhý prípad, ktorým sa zaoberal Ústavný súd SR bol návrh skupiny poslancov podaný v roku 2012 týkajúci sa financovania školských zariadení. Podľa navrhovateľov právnou úpravou financovania súkromných a cirkevných školských zariadení dochádza k porušeniu práva na vzdelania a znevýhodňovaniu súkromných a cirkevných školských zariadení z dôvodu právnej povahy zriaďovateľa. V tomto prípade sa Ústavný súd SR nestotožnil s názorom navrhovateľov a návrhu nálezom č. PL. ÚS 7/2013-69 zo dňa 25.6.2014 nevyhovel.

Navrhovatelia považovali za problematický § 6 zákona č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov. V zmysle § 6 ods. 12 písm. c) daného zákona obec určí všeobecne záväzným nariadením podrobnosti financovania súkromných a cirkevných školských zariadení. Následne písm. j) predmetného ustanovenia určuje, že obec poskytne na žiaka cirkevnej základnej umeleckej školy, žiaka súkromnej základnej umeleckej školy, poslucháča cirkevnej jazykovej školy, poslucháča súkromnej jazykovej školy, dieťa cirkevnej MŠ, dieťa súkromnej MŠ, dieťa cirkevného školského zariadenia a dieťa súkromného školského zariadenia finančné prostriedky najmenej vo výške 88 % zo sumy určenej na mzdy a prevádzku na žiaka základnej umeleckej školy, poslucháča jazykovej školy, dieťa MŠ a dieťa školského zariadenia v zriaďovateľskej pôsobnosti obce.

Podľa názoru Ústavného súdu SR vyjadreného v náleze základné, stredné a vysoké školy predstavujú vzdelávacie ustanovizne, ktorých zariadením a zabezpečovaním ich riadneho chodu zabezpečuje štát základné právo na vzdelanie, školské zariadenia (školské výchovno-vzdelávacie zariadenia, špeciálne výchovné zariadenia, školské zariadenia výchovného

poradenstva a prevencie a školské účelové zariadenia) plnia nezriedka najmä doplnkovú funkciu vo vzdelávacom a výchovnom procese tým, že umožňujú rozvíjať talent, osobnosť a psychické a motorické schopnosti detí, prípadne umožňujú reflektovať osobitné záujmy a potreby detí, ako aj aspoň dočasné riešenie ich ťaživého ekonomického, sociálneho postavenia či duševného stavu.⁶⁶ Napadnutá právna úprava upravujúca financovanie cirkevných a súkromných školských zariadení podľa názoru Ústavného súdu SR nezasahuje do samotnej podstaty jednotlivých zložiek základného práva na vzdelanie podľa čl. 42 Ústavy SR alebo čl. 2 Dodatkového protokolu k EDLP.

V zmysle rozhodovacej praxe EŠLP zmluvné štáty EDLP majú za povinnosť uznať právo na vzdelávanie v iných než štátnych školách, avšak bez povinnosti podieľať sa na ich financovaní alebo inom subvencovaní.⁶⁷ Z daným právnym názorom sa stotožnil Ústavný súd SR aj v prípade čl. 42 Ústavy SR. Podľa názoru Ústavného súdu SR zo samotného čl. 42 Ústavy SR a ani z čl. 2 Dodatkového protokolu nevyplýva pozitívny záväzok zabezpečiť rovnakú formu financovania štátnych a neštátnych škôl.⁶⁸

Samotná Ústava SR rozlišuje štátne a ostatné školy a to tým, že ostatným školám dáva možnosť vyberať úhradu za poskytovanie vzdelania. Takáto ústavne pripustená možnosť, korigujúca pre iné než štátne školy ústavné pravidlo o absolútnej bezplatnosti vzdelávania podľa čl. 42 ods. 2 Ústavy SR umožnila zákonodarcovi, aby upravil financovanie vzdelávania pre predmetné subjekty odlišne bez toho, aby sa dopustil diskriminácie.⁶⁹

V súvislosti s predmetným nálezom Ústavného súdu SR sa možno stretnúť aj s názorom, že školské zariadenie nemožno v žiadnom prípade považovať za školu. Ústava SR neobsahuje žiadne ustanovenia ohľadne školských zariadení, preto v danom prípade nemohlo za žiadnych okolností byť porušené právo na vzdelanie.

Záver

Zo systematického zaradenia práva na vzdelanie v Ústave SR vyplýva, že zákonodarca má priznanú pomerne širokú mieru uváženia pri vymedzovaní hranice a obsahu tohto práva prostredníctvom zákonnej právnej úpravy. Hoci právo na vzdelanie je samo osebe pomerne vágny pojem, vždy je potrebné prihliadať na samotnú podstatu tohto práva, ktorou je právo na

⁶⁶ PL. ÚS 7/2013-69

⁶⁷ Pozri napríklad Rozhodnutie EŠLP z 22.11.2011 o sťažnosti 8314/10

⁶⁸ PL. ÚS 7/2013-69

⁶⁹ PL. ÚS 7/2013-69

prístup k vzdelaniu, preto v danom prípade možno súhlasiť s argumentáciou Ústavného súdu SR a iné rozhodnutie sa ani nedalo očakávať.

Na druhej strane školské zariadenia určite majú svoje opodstatnenia a každé dieťa by malo mať zabezpečenú možnosť navštevovať nejaké školské zariadenie.

4.3. Základná škola v Levoči

Téme údajnej segregácie Rómskych žiakov na Základnej škole Jána Francisciho v Levoči sa Stredisko venovalo už v predchádzajúcom roku. MVO dlhodobo poukazujú na segregáciu na danej škole. V marci 2013 prebehla na škole školská inšpekcia, ktorá segregáciu nepreukázala. Podľa výsledkov školskej inšpekcie⁷⁰ v škole boli zriadené triedy, ktoré navštevovali len rómski žiaci. Z celkového počtu 215 Rómov, v týchto triedach sa vyučovalo 96 Rómov, v špeciálnych triedach 17 Rómov. Ostatní rómski žiaci (113) boli zadelení do iných tried. V škole neexistovala trieda, ktorú by nenavštevovali rómski žiaci. V triedach, ktoré navštevovali iba žiaci rómskeho etnika boli zväčša žiaci, ktorí v začiatkoch školskej dochádzky navštevovali nultý ročník. Do nultého ročníka boli žiaci zaradení na základe žiadosti zákonných zástupcov a ich informovaných súhlasov, ktorí podľa poradenského zariadenia nedosiahli školskú spôsobilosť a pochádzali zo sociálne znevýhodneného prostredia. Podľa vyjadrenia riaditeľa školy triedy iba s rómskymi žiakmi boli zriadené na základe dlhodobého pedagogického monitoringu výchovno-vzdelávacích výsledkov žiakov. Škola vyhodnotila, aký rozsah a hĺbku žiackej rozmanitosti je schopná efektívne vzdelávať. Vytvorenie týchto tried vedenie školy konzultovalo so školskou špeciálnou pedagogičkou a školskou psychologičkou, ktoré odporúčali zabezpečiť individuálny prístup zriadením tried s nižším počtom žiakov (11 – 15 žiakov). Hlavným kritériom pre vytvorenie týchto tried boli výchovno-vzdelávacie výsledky žiakov a nie sociálne znevýhodnené prostredie. Žiakom, u ktorých pominie problém s učením sa, je umožnené presunúť sa do paralelnej „zmiešanej“ triedy. V bežných triedach, bez ohľadu na to, či to boli „rómske“ alebo „zmiešané“ triedy, sa vzdelávanie realizovalo podľa jednotného učebného plánu a učebných osnov. Kontrolou dokumentácie a hospitačnou činnosťou školská inšpekcia nezistila odlišnosti v obsahu učiva, ktoré bolo zaznamenané v triednych knihách

⁷⁰ Správa o výsledkoch školskej inšpekcie vykonanej v dňoch od 18.3.2013 do 22.3.2013 v Základnej škole, Jána Francisciho 11 Levoča.

a preberané v jednotlivých triedach. Niektoré predmety, napr. telesná výchova, boli vyučované spoločne. Podobne prebieha výchova a vzdelávanie mimo vyučovania v školskom klube detí.⁷¹ Žiaci majú možnosť sa stretávať aj počas prestávok. Počas školskej inšpekcie vykonanej na ZŠ Jána Francisciho v Levoči v marci 2013 bolo zistených niekoľko nedostatkov, na ktorých odstránenie boli uložené opatrenia. Splnenie uložených opatrení preukázala následná školská inšpekcia zo dňa 6. mája 2014.

Začiatkom školského roka 2014/2015 boli medializované správy o prerozdelení žiakov v rámci jednotlivých tried, čo vyvolalo vlnu nevôle zo strany niektorých rodičov a spusteniu viacerých petícií. Podľa vyjadrení primátora Levoče do 10. októbra 2014 na MsÚ v Levoči prevzali štyri petície od rodičov, dve za odvolanie riaditeľa ZŠ J. Francisciho, jednu proti jeho odvolaniu a jednu za zachovanie súkromnej školy.⁷²

Napriek medializovaným správam v aktuálnom šk. roku 2014/2015 v Základnej škole Francisciho 11 v Levoči Štátna školská inšpekcia nevykonala žiadnu inšpekciu, ani tam neprešetrovala žiadnu sťažnosť.⁷³ Riaditeľka Školského inšpekčného centra Prešov sa zúčastnila pracovného stretnutia, ktoré sa konalo v MsÚ Levoča a následne na pôde Základnej školy Francisciho 11 v Levoči na základe anonymných podaní a podaní rodičov, ktoré sa týkali organizačného zabezpečenia školského roku 2014/2015, prerozdelenia žiakov v triedach prvého stupňa (druhého ročníka) a interpersonálnych vzťahov. Podľa vyjadrení školského inšpektora Ľuboša Tužinského indície rodičov uvedené v podaní nie sú porušením právneho predpisu. Rozdelenie žiakov do tried je v kompetencii riaditeľa školy. V podaní nie sú uvedené žiadne konkrétne námietky týkajúce sa výchovno vzdelávacieho procesu.⁷⁴

K prerozdeleniu žiakov malo dôjsť z finančných a legislatívnych dôvodov.

Záver

Napriek neštandardnému postupu školy, ktorá o prerozdelení vopred neinformovala rodičov, takéto prerozdelenie nemožno považovať za porušenie práva na vzdelanie. Poskytnuté informácie nasvedčujú tomu, že týmito opatreniami škola reagovala na dlhodobú kritiku za údajnú segregáciu.

⁷¹ Odpoveď Štátnej školskej inšpekcie k otázkam Strediska zo dňa 11.2.2015.

⁷² Bližšie pozri Šoltisová, E.: Deti preradili do iných tried, rodičia chcú odvolanie riaditeľa. In: Korzár; č. 243, Spišskonovoveský, 21.10.2014, s. 2.

⁷³ Odpoveď Štátnej školskej inšpekcie k otázkam Strediska zo dňa 11.2.2015.

⁷⁴ <http://s.sme.sk/r-rss/7443820/romovia.sme.sk/deti-preradili-do-nych-tried-rodicia-chcu-odvolanie-riaditeľa-levocskej-skoly.html>

Otázka možnej segregácie žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia sa netýka len základnej školy v Levoči. Štátna školská inšpekcia vykoná každoročne niekoľko desiatok inšpekcií. Zo zistení Štátnej školskej inšpekcie vyplýva, že za najúčinnšie formy sociálnej a jazykovej adaptácie detí zo sociálne znevýhodneného prostredia považovali pedagógovia vzdelávanie v nultom ročníku, celodenný výchovný systém, pomoc asistentov učiteľa, systematické, pravidelné vzdelávanie pedagógov. Hoci vyučujúci rešpektujú odlišnosti rómskych žiakov, nie vždy dokážu uplatniť vhodné formy a stratégie práce. Rozvoj osobnosti rómskeho žiaka, jeho kultúrno-spoločenských návykov nevyhnutných pre úspešné vzdelávanie v škole bolo pomerne negatívne ovplyvňované rodinným zázemím. Preto riaditeľom základných škôl Štátna školská inšpekcia odporúča okrem iného využiť možnosti realizácie celodenného výchovného pôsobenia, umožniť rómskym žiakom zmysluplne tráviť voľný čas a podporovať rozvoj ich pracovných návykov a zručností. Nemenej dôležité je uplatňovanie multikultúrnej výchovy v edukačnom procese.

Podľa Štátnej školskej inšpekcie zlepšenie si na mnohých školách vyžadujú oblasti, ktoré sa týkajú zriaďovania nultých ročníkov v záujme predchádzania neúspešnosti žiakov v 1. ročníku, zriaďovania špecializovaných tried pre žiakov, ktorí z výchovno-vzdelávacieho hľadiska potrebujú kompenzačný alebo rozvojový program, ako aj eliminovania možnosti zriaďovania vyhradených tried.⁷⁵

Mnohé problémy pretrvávajúce niekoľko rokov je potrebné riešiť postupne po zhodnotení celej situácie a dôsledného dialógu všetkých dotknutých osôb. Ako už bolo uvedené vyššie, vždy je potrebné prihliadať na najlepší záujem dieťaťa a ku každému prípadu pristupovať individuálne.

Odporúčania

Stredisko odporúča:

1. Základným školám viesť dostatočnú diskusiu s rodičmi k organizačnému usporiadaniu výučby a predchádzať tak vzniku napätých situácií.
2. Základnej škole Jána Francisciho v Levoči naďalej dodržiavať opatrenia uložené Štátnou školskou inšpekciou s cieľom predchádzania porušení všeobecne záväzných právnych predpisov a interných predpisov do budúcnosti.

⁷⁵ Odpoveď Štátnej školskej inšpekcie k otázkam Strediska zo dňa 11.2.2015.

3. Základným školám dôsledne sledovať potreby žiakov za účelom vytvárania podmienok pre ich rozvoj a v zmysle §144 školského zákona klásť väčšiu pozornosť individuálnym možnostiam a schopnostiam žiakov.
4. Základným školám v celom výchovno-vzdelávacom procese uplatňovať multikultúrnú výchovu vedúcu k odstraňovaniu stereotypov a predsudkov a tým predchádzať diskriminácii.

5. Rómovia

5.1. Odpracovanie si dávky v hmotnej núdzi

Národná rada Slovenskej republiky (ďalej len „NR SR“) schválila dňa 26.11.2013 zákon č. 417/2013 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Schváleniu predchádzalo vrátenie tohto zákona prezidentom Slovenskej republiky.

„V období rokov 2003 až 2014 bolo riešenie hmotnej núdze upravené zákonom č. 559/2003 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi. Tento zákon bol novelizovaný celkovo 26-krát, pričom základná konštrukcia pomoci v hmotnej núdzi sa nezmenila ani do konca roku 2013, kedy skončila jeho účinnosť. Od 1.1.2014 je v účinnosti zákon č. 417/2013 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi, ktorý sa nevymyká z paradigmy zákona č. 599/2003 Z. z.“⁷⁶

„Hmotná núdza je stav, keď príjem členov domácnosti podľa tohto zákona nedosahuje sumy životného minima ustanovené osobitným predpisom a členovia domácnosti si nevedia alebo nemôžu prácou, výkonom vlastníckeho práva alebo iného práva k majetku a uplatnením nárokov zabezpečiť príjem alebo zvýšiť príjem.“

V ust. § 10 ods. 2 písm. a) zákona č. 559/2003 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 417/2013 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 183/2014 Z. z. (ďalej len „zákon o pomoci v hmotnej núdzi“) sa ustanovuje, že dávka v hmotnej núdzi pre jednotlivca je vo výške 61,60 eura. Súčasťou citovaného zákona je však aj ust. § 10 ods. 3, ktoré podmieňuje poberanie dávky

⁷⁶ Michal Páleník a kol.: Sociálny systém skutočnosť a vízia 2014, Inštitút zamestnanosti. 2014. ISBN: 978-80-970204-5-3, dostupné na: <http://www.iz.sk/sk>

v hmotnej núdzi pre každého plnoletého člena domácnosti existenciou právneho vzťahu, ktorý zakladá nárok na príjem zo závislej činnosti v rozsahu najmenej 32 hodín mesačne alebo účasťou na vykonávaní:

- menších obecných služieb pre obec alebo rozpočtovú organizáciu alebo príspevkovú organizáciu, ktorej zriaďovateľom je obec,
- dobrovoľníckej činnosti, alebo
- prác na predchádzanie mimoriadnej situácii, počas vyhlásenej mimoriadnej situácie a pri odstraňovaní následkov mimoriadnej situácie

v rozsahu 32 hodín mesačne a to takým spôsobom, že dávka v hmotnej núdzi sa zníži o sumu 61,60 eura za každého plnoletého člena domácnosti, ktorý sa nezúčastňuje na vyššie uvedených prácach. Skutočnosť odôvodňujúca zníženie dávky podľa § 10 ods. 3 sa prvýkrát skúma za kalendárny mesiac, nasledujúci po uplynutí dvoch kalendárnych mesiacov, v ktorom vznikol nárok na pomoc v hmotnej núdzi (§ 10 ods. 7). Ustanovenie odseku 8 obsahuje výnimky z povinnosti ustanovenej § 10 ods. 3 zákona o pomoci v hmotnej núdzi pre osobu,

- ktorá dosiahla vek potrebný na nárok na starobný dôchodok; je invalidná z dôvodu poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť o viac ako 70 %; je nezaopatreným dieťaťom; sa osobne, každodenne a riadne stará o fyzickú osobu s ťažkým zdravotným postihnutím odkázanú na opatrovanie; zúčastňuje sa na resocializačných programoch v resocializačnom stredisku pobytovou formou, v rámci ktorých si nemôže zabezpečiť príjem vlastnou prácou; zvyšuje si kvalifikáciu formou denného štúdia a nie je nezaopatreným dieťaťom; má nepriaznivý zdravotný stav, za ktorý sa ba účely tohto zákona považuje choroba, úraz alebo karanténne opatrenie, pre ktoré je fyzická osoba uznaná ošetrojúcim lekárom za dočasne práceneschopného na viac ako 30 po sebe nasledujúcich dní,
- ktorej vznikol nárok na aktivačný príspevok, príspevok na vykonávanie absolventskej praxe alebo príspevok na aktivačnú činnosť formou dobrovoľníckej služby podľa osobitného predpisu,
- ktorá je rodič, ktorý sa osobne, celodenne a riadne stará o dieťa do troch rokov veku,
- ktorá je osamelým rodičom, ktorý sa osobne, celodenne a riadne stará o dieťa do šiestich rokov veku,
- ktorá vykonáva menšie obecné služby, dobrovoľnícku činnosť alebo práce podľa § 10 ods. 3 písm. c) na základe dohody, od ktorej úrad práce, sociálnych vecí a rodiny odstúpi podľa § 10 ods. 11, alebo

- ktorej vykonávanie menších obecných služieb, dobrovoľníckej činnosti alebo prác podľa § 10 ods. 3 písm. c) nebolo ponúknuté.

Jedným z hlavných znakov právneho štátu v oblasti tvorby práva vyjadreného v čl. 13 ods. 1 písm. a) Ústavy SR je súlad zákonnej právnej úpravy s Ústavou SR, ktorá je nadradená všetkým ostatným prameňom práva. Ústavný súd SR konštatoval, že NR SR je pri tvorbe zákonov viazaná Ústavou SR a pri uplatnení svojej zákonodarnej pôsobnosti môže prijať akýkoľvek zákon, ak jeho obsah neprekročí rámec daný Ústavou SR. Podľa ust. čl. 39 ods. 2 Ústavy SR má každý právo na takú pomoc, ktorá je nevyhnutná na zabezpečenie základných životných podmienok. Ust. § 2 ods. 2 zákona o pomoci v hmotnej núdzi špecifikuje pojem „základné životné podmienky“ tak, že základnými životnými podmienkami sú jedno teplé jedlo denne, nevyhnutné ošatenie a prístrešie. Na zabezpečenie týchto potrieb sa osobám, ktoré sú v hmotnej núdzi, poskytuje dávka v hmotnej núdzi. Hmotná núdza je podľa § 2 ods. 1 stav, kedy príjem členov domácnosti nedosahuje sumy životného minima ustanoveného osobitným predpisom a členovia domácnosti si nevedia alebo nemôžu prácou, výkonom vlastníckeho práva alebo iného práva k majetku a uplatnením nárokov zabezpečiť príjem alebo zvýšiť príjem. Podľa § 10 ods. 2 je suma dávky odstupňovaná v závislosti od počtu členov a zloženia domácnosti. Pre jednotlivca posudzovaného samostatne je to suma 61,60 eura mesačne. Pre jednotlivca s dieťaťom alebo najviac so štyrmi deťmi je to suma 107,10 eura mesačne, pre dvojicu s jedným alebo najviac štyrmi deťmi je to suma 160,40 eura mesačne, pre jednotlivca s viac ako štyrmi deťmi je to suma vo výške 171,20 eura mesačne a pre dvojicu s viac ako štyrmi deťmi je to suma 216,10 eura mesačne. Ak však obec ponúkne plnoletej osobe, ktorá nespadá pod výnimky uvedené v § 10 ods. 8 zákona o pomoci v hmotnej núdzi, vykonávanie práv podľa § 10 ods. 3 zákona o pomoci v hmotnej núdzi a ona túto ponuku odmietne, dávka v hmotnej núdzi sa jej zníži o sumu 61,60 eura mesačne.

Právnym následkom odmietnutia ponúkanej práce podľa § 10 ods. 3 zákona o pomoci v hmotnej núdzi je, že jednotliviec ako samostatne posudzovaná osoba nemá v prevažnej väčšine nárok na žiadne peňažné prostriedky zo systému dávok v hmotnej núdzi.

Podľa čl. 12 ods. 1 a 2 Ústavy SR „sú ľudia slobodní a rovní vo svojich právach a základné práva a slobody sú neodňateľné, nescudziteľné, nepremlčateľné a nezrušiteľné. Základné práva a slobody sa zaručujú na území Slovenskej republiky všetkým bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu pleti, jazyk, vieru a náboženstvo, politické, či iné zmýšľanie, národný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, majetok, rod alebo iné postavenie.“ Zákaz diskriminácie je konkretizovaný v ADZ.

Zákon o pomoci v hmotnej núdzi priznáva vymedzeným skupinám osôb oslobodenie od povinnosti zúčastňovať sa v rozsahu 32 hodín mesačne na prácach alebo aktivitách uvedených v ustanovení § 10 ods. 3, ako podmienky pre „nezníženie“ (neodňatie) dávky, určenej na zabezpečenie základných životných podmienok osôb, ktoré sa nachádzajú v hmotnej núdzi.

Zákon o pomoci v hmotnej núdzi môže diskriminovať osoby v hmotnej núdzi, ktoré bez svojho zavinenia nemajú možnosť zúčastniť sa na aktivačných prácach, voči tým osobám v hmotnej núdzi, ktoré takúto možnosť majú a následne získajú aktivačný príspevok nad rámec základnej dávky bez toho, aby museli odpracovať požadovaných 32 hodín.

Zákon o pomoci v hmotnej núdzi zaviedol rozdielny prístup k osobám v hmotnej núdzi, ktoré rozdelil do dvoch kategórií. a to:

- osoby v hmotnej núdzi, ktorým bude ponúknuté vykonávanie menších obecných služieb, dobrovoľníckej činnosti alebo prác podľa odseku 3 písm. c) zákona o hmotnej núdzi a ktorým pre to, aby im nebola znížená (odňatá) dávka v hmotnej núdzi vznikne povinnosť odpracovať 32 hodín mesačne;
- osoby v hmotnej núdzi, ktorým nebude ponúknuté vykonávanie menších obecných služieb, dobrovoľníckej činnosti alebo prác podľa odseku 3 písm. c) zákona o hmotnej núdzi a ktorým pre to, aby im nebola znížená (odňatá) dávka v hmotnej núdzi nevznikne povinnosť odpracovať 32 hodín mesačne.

Zákon o pomoci v hmotnej núdzi neobsahuje povinnosť obce (alebo ďalšieho subjektu ustanoveného v § 10 ods. 3 zákona o pomoci v hmotnej núdzi) ponúknuť prácu každému poberateľovi dávky v hmotnej núdzi a ani neustanovuje kritériá, podľa ktorých by sa mala obec (alebo ďalší subjekt ustanovený v § 10 ods. 3 zákona o pomoci v hmotnej núdzi) rozhodnúť, ktorému poberateľovi dávky v hmotnej núdzi prácu ponúkne a ktorému nie.

Záver

Ústavnému súdu SR boli doručené dve podania týkajúce sa zákona NR SR č. 417/2013 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, a to konkrétne podanie verejnej ochrankyne práv Jany Dubovcovej zo dňa 15.1.2014 vedené pod sp. Zn. Rvp 73/2014 a podanie skupiny 30 poslancov NR SR zo dňa 27.12.2013 vedené pod sp. Zn. PL. ÚS 8/2014.

Plénium Ústavného súdu SR na svojom neverejnom zasadnutí dňa 26.3.2014 prerokovalo podanie skupiny 30 poslancov NR SR a uznesením prijalo predmetný návrh na ďalšie konanie a nevyhovelo návrhu skupiny 30 poslancov na pozastavenie účinnosti § 10 ods. 3 až 11 zákona NR SR č. 417/2013 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov.⁷⁷

Ústavný súd SR v obidvoch veciach priebežne koná. Ústavný súd SR v tomto prípade nie je viazaný žiadnou lehotou.

Odporúčania

Stredisko odporúča:

1. Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny SR prostredníctvom úradov práce koordinovať a kontrolovať účasť občanov v hmotnej núdzi na týchto činnostiach.
2. Sociálnym pracovníkom, orgánom územnej samosprávy a komunitným centráram aktivizovať a motivovať poberateľov dávky v hmotnej núdzi, aby povinnosť odrobiť si dávku v hmotnej núdzi premieňali na príležitosť dostať sa až k trvalému pracovnému pomeru.
3. Orgánom územnej samosprávy v spolupráci s médiami šíriť príklady dobrej praxe aplikácie zákona ako v prospech samosprávy tak aj nezamestnaných.

5.2. Právo na bývanie

Stratégia Slovenskej republiky pre integráciu Rómov do roku 2020 uvádza, že za posledných dvadsať rokov bol v Slovenskej republike v oblasti bývania zaznamenaný výrazný prepad životnej úrovne rómskych komunít. V uvedenom období došlo zo strany rómskej populácie k presídľovaniu z integrovaných mestských štvrtí do mestských get a vidieckych osád a to najmä v segregovaných oblastiach.⁷⁸

⁷⁷ Bližšie pozri: Tlačová informácia č. 26/2014, dostupné na:

http://portal.concourt.sk/plugins/servlet/get/attachment/main/ts_data/TI_info_26_14_hmotna_nudza.pdf

⁷⁸ Vláda Slovenskej republiky schválila dňa 11.1.2012 uznesením č. 1/2012 Stratégiu Slovenskej republiky pre integráciu Rómov do roku 2020. Vznikla na základe Oznámenia Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov označené ako Rámec EÚ pre vnútroštátne

Niektorí obyvatelia si vzhľadom k svojej vzdelanostnej, kultúrnej a sociálnej úrovni nedokážu bežnými prístupmi a spôsobmi zabezpečiť primerané bývanie. Marginalizované skupiny obyvateľstva sa vyznačujú úplným **sociálnym vylúčením** v dôsledku pôsobenia viacerých faktorov, ako napr. strata bydliska, dlhodobá nezamestnanosť, rôzne závislosti, nedostatočná sociálna prispôsobivosť, príslušnosť k určitej etnickej skupine v regiónoch s vysokou nezamestnanosťou, marginálna pozícia celého osídlenia a pod. Z hľadiska všetkých sociálnych ukazovateľov vrátane bývania sú najpočetnejšou a špecifickou marginalizovanou skupinou na Slovensku príslušníci sociálne vylúčených rómskych komunít.

Právo na bývanie je z hľadiska historického delenia ľudských práv právom druhej generácie a je odvodené z článku 11 ods. 1 Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach. Právo na bývanie znamená viac ako len právo na príbytok, zahŕňa v sebe neoddeliteľné, vzájomne súvisiace a od seba závislé práva, ako napríklad právo na adekvátne bývanie a životný štandard, na prístup k bezpečnej pitnej vode a hygienickému vybaveniu, na najvyšší možný štandard fyzického a duševného zdravia, na bezpečné a zdravé prostredie, na prístup k zdrojom vrátane energie na varenie, kúrenie a osvetlenie, na prístup k základným službám, školám, doprave a pracovným príležitostiam, na dostupnosť takého bývania, ktoré by neohrozovalo iné základné potreby, na prístup k bývaniu a pridruženým službám bez diskriminácie na základe pohlavia, rasy, etnickej príslušnosti a iného postavenia, na rovnakú ochranu pri náhrade škody za porušenie práva na adekvátne bývanie, na ochranu pred núteným vysťahovaním a zničením alebo zbúraním príbytku, právo vybrať si miesto bydliska a určovať, kde a ako bude človek bývať a právo na slobodu pohybu.⁷⁹

Oblasť bývania je nesporne jednou z oblastí, kde sa najviac prehlbujú **rozdiely medzi rómskou a väčšinovou populáciou**. Napriek faktu, že v rámci väčšinovej populácie sú skupiny znevýhodnené v rôznych oblastiach a rovnako označované ako zraniteľné, či už kvôli ekonomickému statusu alebo etnickému pôvodu, len rómske komunity na Slovensku vytvárajú osady a v nich rôzne typy neštandardných obydľí, ktoré nespĺňajú technické, ani hygienické normy. Tieto neštandardné obydlia sú často postavené na pozemkoch s neusporiadaným právnym titulom, bez stavebných povolení. Neštandardné sú aj stavebné materiály ako drevo, plech, hlina. Ďalším veľkým problémom je nedostupnosť základnej infraštruktúry ako je elektrina, prístup k pitnej vode, prístupové cesty a chodníky s verejným

stratégie Rómov do roku 2020. Stratégia reaguje na potrebu riešiť výzvy spojené so sociálnym a spoločenským začleňovaním rómskych komunít i na úrovni Európskej únie.

⁷⁹ Obhajoba práv Rómov na bývanie na Slovensku: tréningový manuál o vzťahu medzinárodného práva a práva na adekvátne bývanie, Bratislava: Nadácia Milana Šimečku, 2004. 115 s. ISBN 80-89008-17-8.

osvetlením, plyn, kanalizácia. Osobitným problémom v tomto smere je odvoz a nakladanie s komunálnym odpadom.⁸⁰

Konkrétne prípady búrania bytových domov na Slovensku

Žilina

Z odpovede mesta Žilina zo dňa 23.6.2014 vyplýva, že búranie bytového domu č. 58 na Bratislavskej ulici mesto realizuje z dôvodu ochrany zdravia, životov a majetku a na základe statického posudku 4/2014 nevyhovujúci – dom určený na asanáciu.

Po odporúčaní statika sa mesto vyjadrilo, že bytovku bude búrať na jeseň roku 2014. Termín demolácie sa však posunul, mesto totiž nie je vysporiadané so všetkými obyvateľmi domu. Dve rodiny boli presťahované do bytov v iných mestských častiach, jedna rodina, ktorá bola podľa mesta neplatičom, zostala bez nároku na náhradné bývanie.

Mesto Žilina v odpovedi ďalej uvádza, že ďalšie búranie bytových domov plánuje podľa rozhodnutia znalca na ul. Bratislavská 0506/52 z dôvodu narušenia statiky.

Z odpovede vyplýva, že mesto Žilina od roku 2010 aktívne komunikuje s Úradom splnomocnenca vlády pre romské komunity o možnostiach a riešeniach obyvateľov Bratislavskej ulice. V lokalite Bratislavskej ulice má mesto zriadené Komunitné centrum pre deti a rodinu „Na predmestí“. V centre a v teréne (lokalita Bratislavská ulica a časť ulice Sasinkovej) poskytujú sociálne služby traja terénni sociálni pracovníci, ktorí poskytujú sociálne poradenstvo a pomoc pri uplatňovaní práv a právom chránených záujmov.

Komunitný plán sociálnych služieb mesta Žilina na roky 2014 – 2018 obsahuje medzi iným aj uvedenie istých opatrení do praxe, napr. asistované prestupné bývanie – v rámci už existujúceho bytového fondu. Mesto pri príprave strategického dokumentu Komunitný plán sociálnych služieb aktívne a pravidelne prizývalo laickú, ako aj odbornú verejnosť a bol pripravovaný za aktívnej účasti rôznych štátnych ako aj mimovládnych organizácií pôsobiacich na území mesta Žilina.

Snina

Z odpovede mesta Snina zo dňa 4.2.2015 vyplýva, že bytový dom na Ul. Palárikova 1606, tzv. „Titanic“ bol vo vlastníctve Združenia Rómov pod Vihorlatom.

⁸⁰ Bližšie pozri: Stratégia Slovenskej republiky pre integráciu Rómov do roku 2020.

Mesto Snina vstúpilo do riešenia situácie v danom bytovom dome dňa 27.11.2013, kedy bola na Mestskom úrade (ďalej len „MsÚ“) v Snine doručená petícia občanov Sídlička I i (predmetný bytový dom sa nachádza v danej lokalite). Občania Sídlička I sa petíciou dožadovali riešenia problémov s neprispôsobivými občanmi v uvedenom bytovom dome, ktorý bol vo veľmi zlom stavebno-technickom stave.

V mesiaci december 2013 bola petícia predložená na prerokovanie finančnej komisii, ktorej stanovisko bolo, že sa petíciou bude opätovne zaoberať po predložení potrebných podkladov na zváženie odkúpenia predmetných bytových domov. V súlade s odporúčaním finančnej komisie MsÚ v Snine požiadal vlastníka bytových domov o predloženie základných podmienok prípadného odkúpenia.

Stanovisko vlastníka bytových domov bolo na MsÚ v Snine doručené 9.11.2014 s tým, že chce odpredať bytový dom na Ul. Palárikovej 1606. V zmysle predkupného práva vlastník ponúkol bytový dom s pozemkom za rovnakých podmienok.

Dňa 26.5.2014 bol na MsZ v Snine predložený návrh na spätné odkúpenie bytového domu na ul. Palárikovej 1606 od Združenia Rómov pod Vihorlatom za rovnakých podmienok, za akých bol mestom odpredaný. MsZ v Snine uznesenie schválilo.

Po odkúpení bytového domu MsÚ v Snine spracoval investičný zámer na následné zbúranie predmetného bytového domu vzhľadom na veľmi zlý stavebno-technický stav budovy. V súčasnosti je spracovaná projektová dokumentácia na odstránenie stavby a podľa finančných možností dôjde k jej zbúraniu.

Z odpovede ďalej vyplýva, že obyvatelia bytového domu na ul. Palárikova 1606 museli opustiť 12 bytov. V bytovom dome na ul. Palárikova 1606 žilo v nájomných bytoch, ktoré patrili Združeniu Rómov pod Vihorlatom, 69 obyvateľov – 35 dospelých občanov a 34 detí. Mesto Snina sa dohodlo so Združením Rómov pod Vihorlatom, že aj keď nájomcovia nemajú právny nárok na náhradné ubytovanie, bude jednané s obyvateľmi 10 nájomných bytov vzhľadom na to, že dve rodiny boli neplatiči, a to päť rodín Mesto Snina a päť rodín Združenie Rómov pod Vihorlatom. Celkovo išlo o 59 obyvateľov – 30 dospelých a 29 detí.

Z toho dôvodu MsZ v Snine dňa 26.05.2014 schválilo kúpu štyroch bytov na Ul. študentskej 1469 od vlastníka REIN HOUSE. Tieto odkúpené byty, ako aj dva mestské byty, boli poskytnuté ako náhradné bývanie zo strany mesta nakoniec šiestim rodinám (17 dospelých občanov a 14 detí) dňa 30.7.2014.

Zvyšok nájomníkov uvedeného bytového domu malo riešiť Združenie Rómov pod Vihorlatom, čo nebolo z ich strany dodržané, nájomníci si buď našli náhradné ubytovanie sami alebo sa zdržiavajú v bytoch rodinných príslušníkov.

Osoby žijúce v bytovom dome na ul. Palárikova 1606 mali podpísané nájomné zmluvy so Združením Rómov pod Vihorlatom, podľa vedomostí MsZ v Snine nemali nárok na náhradné ubytovanie, nakoľko v čase vyst'ahovania užívali byty bez právneho dôvodu teda bez platných nájomných zmlúv s vlastníkom.

Náhradné ubytovanie, ktoré bolo poskytnuté šiestim rodinám z bytového domu na ul. Palárikova 1606, poskytuje prístup k pitnej vode, energii, kúreniu, osvetleniu, hygienickému vybaveniu, odvozu odpadu, kanalizácii a pohotovostným službám. Poskytnuté náhradné bývanie je pre dotknuté osoby finančne dostupné. Ide o občanov, ktorí sú poberateľmi dávok v hmotnej núdzi a bol u nich zriadený inštitút osobitného príjemcu za účelom úhrad nájomného a poplatkov spojených s užívaním nájomných bytov. Dotknutým osobám bolo poskytnuté náhradné ubytovanie v lokalite – Sídliisko I, v ktorej žili aj predtým a to do susediacich bytových domov.

Z odpovede ďalej vyplýva, že v prípade problémov mesto Snina komunikuje s dotknutými osobami ako aj s Úradom splnomocnenca vlád pre rómske komunity, regionálna kancelária Prešov. Vzhľadom na havarijný resp. zlý stavebno-technický stav bytového domu na ul. Palárikova 1606, ktorý bol vo vlastníctve Združenia Rómov pod Vihorlatom, bolo vyst'ahovanie jediným možným riešením situácie. Mesto Snina k danému riešeniu pristúpilo z dôvodu ochrany zdravia a života nájomníkov daného bytového domu.

Mesto Snina má vo vzťahu k mestským nájomným bytom prijaté pravidlá, ktoré predchádzajú neplatičstvu a sú uplatňované pri prenájme mestských bytov, ako napr.: povinnosť pred podpisom nájomnej zmluvy zložiť do depozitu mesta minimálne trojmesačné nájomné, tým je zabezpečená výpovedná lehota, nájomné zmluvy sa uzatvárajú s rizikovými nájomcami iba na dobu určitú a to maximálne na 6 mesiacov, súčasťou nájomnej zmluvy je aj notárska zápisnica, ktorá v prípade ukončenia nájmu a nevypratania bytu slúži ako exekučný titul vypratania a tak nahrádza súdne rozhodnutie, ktorému vydaniu predchádza veľmi dlhá doba zo strany súdu.

Z odpovede vyplýva, že hlavné problémy Rómov v oblasti bývania v meste Snina sú: neprispôsobilosť Rómov, nevyhovujúca sociálno-ekonomická situácia a nesolventnosť Rómov z dôvodu dlhodobej nezamestnanosti a z toho vyplývajúce dôsledky: narastajúce nedoplatky na nájomnom a službách spojených s užívaním nájomných bytov, čo má za následok stratu bývania, neschopnosť zaobstarať si byt do osobného vlastníctva.

Mesto Snina považuje za jedno z riešení danej situácie výstavbu nízkoprahových bytov pre Rómov, čo bolo riešené aj na poslednom MsZ v Snine dňa 27.1.2015. Výsledkom

rokovania bolo uznesenie, ktoré ukladá MsÚ v Snine predložiť návrh výstavby nízkoprahových bytov pre Rómov.

Mesto Snina pri tvorbe koncepcií, plánov a politík prizýva verejnosť, zástupcov/zástupkyne MVO a záujmových združení. Dané dokumenty sú prejednávané s poslancami MsZ v Snine ako aj v komisiách MsZ, ktoré sú tvorené aj z daných zástupcov. Zároveň sa prihliada na pripomienky občanov, ktorí sa môžu vyjadriť aj priamo na MsZ, ktoré je verejné.

Prešov

Z odpovede mesta Prešov zo dňa 26.2.2015 vyplýva, že k zbúraní 3 bytových domov, v ktorých bolo 36 bytových jednotiek, pristúpilo mesto Prešov z dôvodu výstavby mestského cintorína Prešov – Šváby a výstavby parkovacej plochy pre tento cintorín. Náhradné ubytovanie, respektíve pridelenie iných nájomných bytov bolo realizované pre všetkých nájomcov, ktorí bývali oprávnené v nájomných bytoch. Nájomcovia boli opakovane vyzývaní na úhradu nedoplatkov a na odovzdanie bytov prenajímateľovi (v priebehu cca 12 mesiacov) a posledná urgentná výzva bola 15 dní pred plánovaným vystaňovaním. V súčasnej dobe sú už všetci nájomcovia vystaňovaní a bytové domy sú zbúrané.

Presídľovanie sociálne odkázaného obyvateľstva nebolo v minulosti realizované. V uplynulom roku bola riešená vystaňovaním len lokalita Pod Hrádkom z vyššie uvedeného dôvodu. Priebežné vystaňovanie alebo deložovanie je riešené z dôvodu neoprávneného užívania nájomného bytu, dlhodobu bez platnej nájomnej zmluvy, z dôvodu vysokých dlhov na nájomnom a službách spojených s užívaním bytov. Na vystaňovanie je aplikovaná platná právna úprava – ust. § 126 Občianskeho zákonníka, právoplatné rozsudky súdu na vypratanie, prípadne Dohoda o zmene nájomnej zmluvy. Išlo o 29 rodín, približne 148 osôb (počet je približný vzhľadom na skutočnosť, že byty boli užívané protiprávne a nastaňovaní v nich boli aj ďalší rodinní príslušníci bez prihlásenia). Vystaňovanie bolo komisionálne, za účasti zástupcov MsÚ v Prešove, jednotlivých odborných útvarov. Išlo výlučne o neplatičov, ktorí neplatili úhrady cca od roku 2010, teda niektorí nemali aj 5 rokov platné nájomné zmluvy. Tieto osoby boli príslušníkmi rómskeho etnika.

Zväčša išlo o bývalých nájomcov, ktorí sa protiprávne zdržiavali v bytoch, v niektorých prípadoch išlo už o ďalších príbuzných, ktorí sa neoprávnené pristaňovali. Boli im poskytnuté byty lepšieho štandardu v inej lokalite mesta, niektorí sa vrátili k príbuzným do iných miest a obcí, nikto neostal na ulici. **Dotknutým osobám bolo poskytnuté náhradné**

ubytovanie v lokalite K Starej tehelni, kde je novšia bytová výstavba nájomných bytov, lokalita je priamo v meste, blízko centra.

Z odpovede ďalej vyplýva, že mesto Prešov má prijaté opatrenia na riešenie sociálnej situácie osôb ohrozených sociálnym vylúčením, má aktívnu terénnu sociálnu prácu aj komunitnú sociálnu prácu, v rámci ktorej sociálni pracovníci intenzívne komunikujú s dotknutými osobami. Už dlhodobo je realizovaný aj inštitút osobitného príjemcu dávky v hmotnej núdzi, avšak mnohí títo občania majú aj iný zdroj príjmu (nemocenské dávky, štátne sociálne dávky, dôchodky aj príjem z pracovnej činnosti, z brigádnickej činnosti). Inštitút osobitného príjemcu je uplatňovaný pri prvých náznakoch neschopnosti občanov hospodáriť s finančnými prostriedkami, niekedy aj na vlastnú žiadosť klientov. V rámci komunitnej a terénnej sociálnej práce sú aplikované postupy sociálnej práce aj ďalšieho vzdelávania vo finančnej gramotnosti, predchádzaniu exekúcií a zadlžovaniu v nebankových inštitúciách. S touto skupinou obyvateľstva aktívne pracujú aj iné MVO a Úrad práce sociálnych vecí a rodiny Prešov. V tomto prípade bolo vyst'ahovanie jediným možným riešením s ohľadom na asanáciu bytových domov. Stratégiu na predchádzanie neplatičstva ako oficiálneho dokumentu nemá mesto prijatú, opiera sa predovšetkým o intenzívnu terénnu a komunitnú sociálnu prácu a aktívnu spoluprácu s MVO.

Podľa skúseností a poznatkov mesta Prešov je problém predovšetkým v nedostatku finančných prostriedkov, vo finančnej negramotnosti, v ľahkovážnom prístupe k povinnostiam a zodpovednosti. Pomalými krokmi pristupuje k zlepšeniu tejto situácie hlavne intenzívnou sociálnou prácou, individuálnym sociálnym poradenstvom, pozitívnymi príkladmi a vhodným vzdelávaním.

Mesto Prešov aktívne spolupracuje s mimovládnymi organizáciami a záujmovými združeniami nielen v sociálnej oblasti, o čom svedčí aj skutočnosť, že ako jediné v SR zriadilo webový portál www.socialnypresov.sk, ktorý poskytuje bezplatnú možnosť všetkým MVO, záujmovým združeniam aj štátnym inštitúciám prezentovať svoju činnosť, aktivity, záujmy, možnosti pomoci, spolupráce a aktívneho komunitného rozvoja pre všetky skupiny obyvateľstva. Okrem toho poskytuje aj finančnú možnosť na rozvoj kultúrnych, športových, sociálnych a humanitárnych projektov v zmysle platného všeobecne záväzného nariadenia (VZN) č. 13/2013 o podmienkach poskytovania dotácií z rozpočtu mesta Prešov.

Košice

Za posledné roky mesto Košice zbúralo niekoľko bytových domov v mestskej časti Luník IX.

Búranie blokov s poškodenou statikou pokračovalo aj v roku 2014. V marci 2014 hovorkyňa mesta Košice informovala médiá, že vážne poškodené sú tri bytové domy so šiestimi bránami na Hrebendovej ulici 18-20, 26-28 a 30-32. Podľa evidencie bytového podniku sa búranie týka 514 užívateľov. Všetci užívatelia dostali výzvu na vypratanie bytu. Mesto poskytne náhradné bývanie dvom rodinám s platnou nájomnou zmluvou.

V auguste minulého roku bol zbúraný šiesty bytový dom na Hrebendovej ulici 34 - 36 v košickej mestskej časti Luník IX z dôvodu narušenej statiky a ohrozenia životov a zdravia obyvateľov. Mesto Košice ako vlastník na základe rozhodnutia stavebného úradu zbúralo bytový dom na svoje náklady. Technický riaditeľ Bytového podniku mesta Košice médiá informoval, že nikto z obyvateľov bytov v tomto bloku nemal nájomnú zmluvu, ani za byt neplatil, preto museli odísť a mesto nie je povinné poskytnúť im náhradné bývanie.

Na sídlisku Luník IX sa po búracích prácach začiatkom tohto roku začalo s výstavbou nového bytového domu. Nový dom je situovaný na Hrebendovej ulici. Výstavba je realizovaná v rámci projektu Nájomný bytový dom pre marginalizované komunity, Luník IX, ktorý je spolufinancovaný EÚ vo výške 85 percent z Európskeho fondu regionálneho rozvoja a vo výške desiatich percent zo štátneho rozpočtu Slovenskej republiky. Cieľom projektu je zlepšenie úrovne bývania marginalizovanej komunity a posilnenie občianskej vybavenosti regeneráciou sídla Luník IX výstavbou trojpodlažného nájomného bytového domu za účelom zabezpečenia bývania v bežnom štandarde. v objekte bude k dispozícii celkovo 12 bytových jednotiek pre asi 60 obyvateľov. V novom dome dostanú nájomné zmluvy len tí občania z Luníka IX, ktorí nemajú žiadne záväzky voči mestu, pracujú, majú tu trvalý pobyt a sú to rodiny s deťmi. Výstavba bytového domu by mala byť ukončená v októbri tohto roku.⁸¹

Záver

Stredisko zastáva názor, že vystaňovaním užívateľov bytov sa mestá problému s obyvateľmi v nepriaznivej sociálnej situácii nezbavia a presunú ho len do inej lokality.

⁸¹ Bližšie pozri: Výstavba bytového domu na Luníku IX. Dostupné na: <http://www.kosice.estranky.sk/clanky/vystavba/projekty---obytno/vystavba-bytoveho-domu-na-luniku-ix.html>

Práve v oblasti bývania sa sociálne vylúčenie prejavuje najviditeľnejšie. Potrebne je riešiť bytovú politiku osôb, ktoré sa ocitnú v hmotnej núdzi a komplexne a prakticky využívať možnosti sociálneho bývania. Stredisko si uvedomuje nevyhnutnosť nezávislého rozhodovania samospráv vykonávaného v záujme občana pri dodržiavaní zákonných postupov, no nútené vystaňovanie považuje za krajné riešenie a zásah do práv obyvateľov zbúraných domov. Obyvatelia bez platnej nájomnej zmluvy, ktorým nie je zabezpečené náhradné ubytovanie, sa vystaňovaním stávajú bezdomovcami a zakladajú ďalšie ilegálne osady aj na súkromných pozemkoch. Každá obec a mesto by mali mať pripravenú koncepciu toho, ako budú na svojom území zaisťovať bývanie pre ľudí s nízkymi či žiadnymi príjmami, alebo pre také bývanie vytvárať na svojom území vhodné podmienky.

Odporúčania

Stredisko odporúča:

1. Orgánom verejnej správy uskutočňovať politiky a projekty zamerané na predchádzanie segregácii rómskych komunít v oblasti bývania a podporovať odstránenie segregácie v bývaní.
2. Orgánom územnej samosprávy a ľudskoprávnym inštitúciám poskytovať právnu ochranu pred núteným vystaňovaním, hrozbami vystaňovania a demoláciou.
3. Orgánom verejnej správy zlepšovať prístup k bývaniu všetkých skupín obyvateľstva s osobitným dôrazom na sociálne bývanie.
4. Orgánom územnej samosprávy a realizátorom stavebných projektov zapájať rómske komunity do partnerstva v projektoch výstavby sociálnych bytov aj pri obnove a údržbe bytov s dôrazom na osobnú zodpovednosť za svoje činy.
5. Orgánom územnej samosprávy znižovať rozdiel medzi väčšinovou populáciou a Rómami v podiele prístupu k bývaniu s inžinierskymi sieťami.
6. Splnomocnencovi vlády SR pre rómske komunity v spolupráci s príslušnými orgánmi verejnej správy hľadať možnosti a spôsoby legalizovania, prípadne odstraňovania čiernych stavieb.
7. Vládi SR, Národnej rade SR, Ministerstvu financií SR a Splnomocnencovi vlády SR pre rómske komunity vytvoriť finančné a legislatívne nástroje umožňujúce vysporiadanie zastavaných pozemkov a výstavbu nájomných sociálnych bytov.

6. Prejavy extrémizmu a rasizmu v SR

Úvod

Vzhľadom na skutočnosť, že rôzne prejavy extrémizmu, xenofóbie, či rasizmu sa na Slovensku objavili aj počas roka 2014, Stredisko sa rozhodlo vo svojej správe opäť poukázať na jednotlivé prípady, v ktorých došlo k prejavom intolerancie v priebehu tohto roku.

Extrémizmus sa vyznačuje predovšetkým útokmi na systém základných práv a slobôd, ktoré sú garantované Ústavou SR a medzinárodnými dokumentmi alebo snahou sťažiť, či zamedziť určitej skupine obyvateľov ich uplatňovanie. Zároveň môže ísť o konanie charakteristické násilím voči ideovým oponentom, zložkám štátnej moci, či voči majetku. Vo všeobecnosti je extrémizmus považovaný za výrazné odklonenie sa od noriem, ktoré sú v súčasnosti všeobecne uznávané. Je badateľná určitá spätosť extrémizmu a hnutí vedúcich k potlačovaniu práv a slobôd. V nadväznosti na viaceré medzinárodné dokumenty je šírenie a propagácia extrémistických ideológií trestné a spáchanie násilných trestných činov extrémistickou skupinou je posudzované ako priťažujúca okolnosť.

Xenofóbiu môžeme charakterizovať ako prejav správania sa spočívajúci v nedôvere, odporu a nepriateľstve voči všetkému, čo je pre jedinca cudzie. Ide predovšetkým o určitú formu obavy z cudzincov a všetkého cudzieho s nimi spojeného. Môže ísť o strach z inej kultúry, náboženstva, či výzoru.

Rasizmus je určitý druh diskriminačnej teórie, ktorého podstatu tvorí hlásanie nadradenosti jednej rasy nad druhou, pričom tzv. „vyššie“ rasy sú pokladané za mimoriadne významné v rámci evolúcie ľudstva. V zmysle tejto teórie dochádza k rozdeleniu ľudí do rás

a to na základe určitých vonkajších charakteristík, ako napríklad farba pleti, vlasov, tvar očí, tvar lebky, či výška postavy.

Pod pojmom antisemitizmus chápeme určité správanie voči Židom ako predstaviteľom židovského náboženstva (judaizmu), etnickej skupine alebo rase, ktoré sa vyznačuje nenávisťou, nepriateľstvom, či predsudkami. Takéto nevhodné správanie môže mať podobu slovných prejavov, textov, vizuálnych foriem a fyzických akcií. Ďalšou charakteristickou črtou je obviňovanie Židov, že škodia ľudstvu a môžu za všetko zlo sveta.

6.1. Prejavy extrémizmu v SR

Hajlovanie už nemusí byť trestné

Maľovanie hákových krížov či hajlovanie na verejnosti už nemusí byť ako doteraz trestným činom. Od soboty 1. februára 2014 budú policajti posudzovať, s akým zámerom človek skutok robí. Ak zdvihnutej pravici prisúdia policajti úmysel propagovať hnutie, ktoré násilím potláča práva iných, môže ísť človek na jeden až päť rokov do väzenia. Ak sa rozhodnú, že človek nehajloval s týmto úmyslom, bude stačiť pokuta do 500 eur, prípadne len pokarhanie. Zmenu zavádza novela zákona o priestupkoch, ktorú poslanci prijali minulý rok, keď sprísňovali pravidlá proti chuligánom na štadiónoch.⁸²

Ministerstvo vnútra chce odhaľovať a objasňovať extrémizmus na internete

Ministerstvo vnútra spúšťa projekt s názvom EMICVEC /Effective monitoring, investigation and countering of violent extremism in cyberspace/, ktorým chce zvýšiť efektivitu pri monitorovaní, odhaľovaní a objasňovaní extrémizmu na internete. Do projektu budú zapojené partnerské organizácie zo Slovenska, Českej republiky a Nemecka.⁸³ Jeho hlavným cieľom je reagovať na rozmach využívania internetu extrémistickými skupinami.

"Pomocou preventívnych a komunikačných aktivít chceme tiež pracovať s čo najviac ohrozenou skupinou ľudí," poznamenalo MV SR s tým, že od projektu sa očakáva tiež prenos

⁸² 27.1.2014; Sme; s. 4; Mikušovič Dušan

⁸³ 9.9.2014; www.minv.sk; aktualita prezídia PZ

príkladov dobrej praxe z okolitých krajín, ktoré v danej oblasti majú už zavedené potrebné programy a aktivity. Projekt finančne podporuje Európska únia v rámci programu Európskej komisie s názvom Predchádzanie a boj proti trestnej činnosti sumou 190 tisíc eur. Trvať bude dva roky. Ministerstvo vnútra od projektu očakáva viaceré konkrétne výstupy, tie by mali byť viditeľné približne o rok. V prvom rade ide o akreditovaný vzdelávací kurz pre príslušníkov PZ, ale aj študentov na policajných školách ako aj jeho zavedenie do vzdelávacieho procesu v rámci policajného školstva. Výstupom bude tiež praktická príručka pre políciu vyšetrovanie, monitorovanie extrémizmu na internete, ale aj rozšírená a aktualizovaná príručka obsahujúca extrémistické symboly.⁸⁴

Predvolebnú kampaň Jobbiku v Dunajskej Strede verejne odsúdili Maďari aj Slováci

Most-Híd odsudzuje politickú agitáciu maďarských extrémistov v Dunajskej Strede, priamo na mieste sa proti nej postavil aj poslanec mestského zastupiteľstva za Most-Híd Marián Ravasz. Uviedol to hovorca strany Gabriel Gilányi. Konštatoval, že maďarská extrémistická strana Jobbik si robila predvolebnú kampaň aj na Slovensku, v Dunajskej Strede predstavila svojho kandidáta do parlamentných volieb. *"Tamojší predstavitelia strany Most-Híd spolu s obyvateľmi mesta, Slováckmi aj Maďarmi, ostro vystúpili proti takejto agitácii,"* konštatoval Gilányi. Ľudí, ktorí prišli do ulíc verejne odsúdiť extrémizmus a nacionalizmus v Dunajskej Strede, pobúrila aj skutočnosť, že politická agitácia extrémistickej strany sa uskutočnila na pôde dunajskostredského bábkového divadla, ktoré je príspevkovou organizáciou mesta. V dunajskostredskom bábkovom divadle propagovala maďarská extrémistická strana Jobbik svojho kandidáta do parlamentných volieb Pétera Palléra. Podľa novej maďarskej legislatívy sa totiž môžu na voľbách zúčastniť aj zahraniční Maďari.⁸⁵

Vycvičení extrémisti

Meno Marián Kotleba je od momentu jeho zvolenia za predsedu Banskobystrického samosprávneho kraja v roku 2013 skloňované ešte viac. Práve s úspechom Mariana Kotlebu akoby sa naozaj začala písať nová história smerovania slovenskej politickej scény. Zrejme práve Kotlebov úspech, neradostná sociálna situácia, neriešenie rómskej problematiky

⁸⁴ 16.9.2014; www.itnews.sk; informatizácia, , s. -; Redakcia

⁸⁵ 26.2.2014; www.aktualne.sk; Regióny, 15:18, s. -; tasr

a klesajúca politická kultúra sú dôsledkom toho, že s nacionalistami akoby sa roztrhlo vrece.

Akčná Skupina Vzдор Kysuce! Vycvičení muži naháňajúci strach sa pripravujú na vstup do veľkej politiky. *"Náš nacionalizmus vychádza z morálnej sily a z úprimnej lásky k rodnej zemi a z hrdosti na svoj národ. Sme presvedčení, že tento náš vzťah k rodnej zemi a k svojmu národu je prirodzeným, a teda správnym postojom každého jedinca neskazeného úpadkovými a škodlivými vplyvmi dnešnej degenerovanej doby,"* napísali si do opisu skupiny na sociálnej sieti. Svoje radikálne názory potom prezentujú na akciách, ktoré organizujú, aby poukázali napríklad na rómsku problematiku, či zlú sociálnu situáciu. Počet členov a ich popularita stále rastú. Členovia polovojenskej organizácie Akčná Skupina Vzдор Kysuce majú blízko napríklad k banskobystrickému županovi Mariánovi Kotlebovi.⁸⁶

Homofóbov roka je konferencia biskupov. Za slová o kultúre smrti

Najviac hlasov v ankete o anticenu Homofób roka dostala Konferencia biskupov Slovenska (KBS). Tento rok ide o druhý ročník ankety. Ako informuje riaditeľ Inštitútu ľudských práv Peter Weisenbacher, konferencia bola nominovaná za výrok o kultúre smrti v pastierskom liste, ktorý sa pred vianocami v roku 2013 čítal v katolíckych kostoloch.

"Aktéri kultúry smrti používajú na jej presadenie značne prešpekulované metódy," znie výrok z pastierskeho listu z prvej adventnej nedele. Podľa biskupov sa rozvratom rodiny znehodnocuje ľudské šťastie, ohrozuje to život a nadošľuje sa kultúra smrti.

Anketu zorganizovali pri príležitosti Medzinárodného dňa proti homofóbii (IDAHO) MVO Inštitút ľudských práv a Dúhové Slovensko n.z. Na hlasovaní sa zúčastnilo viac ako 2 100 ľudí.⁸⁷

Na Primaciálny palác v Bratislave vyvesili protifašistickú vlajku s preškrtnutým hákovým krížom

Bratislava sa hlásila k antifašistickému pochodu, ktorý sa konal v uliciach mesta dňa 15.3.2014. Na balkón Primaciálneho paláca umiestnili vlajku s preškrtnutým hákovým krížom a na budove visela celý víkend. Informoval o tom riaditeľ kancelárie primátora Ľubomír

⁸⁶ 10.4.2014; Plus 7 dní; č. 15, s. 24-26; sup

⁸⁷ 8.8.2014; www.aktualne.sk; Slovensko, 12:29, s. -; SITA

Andrassy. *"Čoraz častejšie prejavy neznášanlivosti, extrémizmu, beztrestné šírenie ideológie fašizmu či rasizmu nemôže zostať bez povšimnutia nielen občianskych aktivistov, ale aj osobností verejného života. Takéto podujatia podporujú myšlienky tolerance, vzájomnej súdržnosti a sú jasným odkazom extrémistom, že intolerancia, xenofóbia a totalitné ideológie v slušnej spoločnosti nemôžu nájsť žiadne miesto,"* zdôraznil Andrassy.⁸⁸

Opäť je potrebné poukázať na nebezpečenstvo šírenia prejavov intolerance, neznášanlivosti prostredníctvom internetu. Čím častejšie je človek na internete, tým jednoduchšie je ho ovplyvniť, štváť, či dokonca zlanáriť na vstup do niektorých z extrémistických skupín. Pod každým článkom na internete, či na sociálnych sieťach je možné diskutovať na danú tému, pričom vo viacerých prípadoch ide o nenávistné a urážlivé prejavy.

6.2 Prejavy rasizmu v SR

Bar odmietol Rómov, súd im uznal odškodné

Okresný súd v Spišskej Novej Vsi uznal, že bar v Spišských Vlachoch diskriminoval rómsky pár a priznal im odškodné 600 eur. *"Teraz obslúžime vás a o týždeň sem príde desať Rómov,"* zdôvodnil prevádzkar Romanovi Pechovi (48), prečo musí z podniku odísť. *"Ide o symbolickú sumu, sankcia nie je účinná, ani odradzujúca,"* hovorí právnička Vanda Durbáková. V podobnom prípade Rómov z Michaloviec súdy uznali rasizmus, no neuznali žiadne odškodné.⁸⁹

Kristína Kormúthová pre rasistický status skončila v RTVS

Športová moderátorka Kristína Kormúthová prišla pre rasistický status o prácu vo verejnoprávnej televízii, ktorá s ňou rozviazala spoluprácu. *„V pondelok som za môj výrok na facebooku prišla v RTVS o prácu, ktorú som mala veľmi rada. Ďakujem RTVS za možnosť a šancu pre ňu pracovať. Chcem ale zdôrazniť, že predmetný výrok, za ktorý som sa už*

⁸⁸ 14.3.2014; www.aktualne.sk; Regióny, 13.29, s. -; TASR

⁸⁹ 13.6.2014; Sme; mut. , Titulná strana , s. 1; rs

verejne ospravedlnila, som napísala v rozrušení niekoľko minút po tom, ako sme sa ja a moja rodina stali obeťou trestného činu," uviedla Kormúthová vo vyjadrení pre agentúru SITA.

Kormúthová, ktorá bola externou spolupracovníčkou RTVS, v máji 2014 uverejnila na facebooku status, v ktorom sa pýtala, prečo poľovníci nemôžu strieľať niektorých Rómov podobne ako škodnú. Rozhorčilo ju, že sa zobudila o pol piatej ráno na obrovský hrmot a podľa jej slov zistila, že *"nejaký nedonosený, smradlavý cigán jej z domu kradne štvormetrovú odkvapovú rúru."*⁹⁰

Rasizmus a intolerancia na Slovensku sa týka Rómov a sexuálnych menšín

Európska komisia proti rasizmu a intolerancii (ďalej len „ECRI“), špeciálny útvar Rady Európy, dňa 16.9.2014 zverejnila správu o Slovensku, v ktorej uvádza dosiahnutý pokrok, ale aj sériu nevyriešených otázok v súvislosti s integráciou rómskych komunit. Uvedená správa je výsledkom kontaktnej návštevy na Slovensku v novembri 2013.

Pozitívne správy sa týkajú napríklad toho, že boli prijaté zákonné opatrenia na kompenzáciu nevýhod spojených s rasou a etnickým pôvodom, že ombudsman vyvíja aktívnu úlohu v oblasti boja proti diskriminácii a boli zaznamenané pozitívne príklady použitia hodnôt športu v boji proti rasizmu a stereotypom. ECRI ocenila aj postoj mestských spoločností, ktoré uľahčujú aktívnu účasť Rómov na miestnej úrovni.

Napriek týmto zlepšeniam, je podľa správy ECRI ešte stále bežná aj medzi politikmi protimenšinová rétorika a urážlivé prejavy na adresu osôb s inou sexuálnu orientáciou. Nenávistné prejavy sú opakujúcim sa javom v slovenskom internetovom prostredí.⁹¹

Predvolebná kampaň Vladimíra Görtlera

Kandidát strany 7 statočných sa o hlasy voličov usiloval so značne kontroverznými heslami. V rámci nich ponúkal letenky pre Rómov do Bruselu i dobrovoľnú sterilizáciu Rómok za 10-tisíc eur. Ešte ostrejší slovník používa toto zoskupenie na svojej webovej stránke. *„Vladimír Görtler - kandidát na poslanca za 7 STATOČNÝCH do mesta Košice za LUNÍK IX na základe viacerých osobných návštev sídliska LUNÍK IX a diskusií s Cigánmi,*

⁹⁰ 19. mája 2014; www.webnoviny.sk; s.-; SITA

⁹¹ 16.9.2014; www.teraz.sk; , 22:21, s. -; TASR

ktorí prejavili túžbu vysťahovať sa zo Slovenska, zaradil do svojho volebného programu aj bod: Jednosmerné letenky pre Rómov zadarmo!!!,“ uvádza strana svoje video z návštevy mestskej časti Luník IX. Podobným spôsobom toto politické zoskupenie konalo aj v Trebišove. Ako píše na svojej web stránke, „situácia v Trebišove je s mnohými Cigánmi neúnosná. Zničia všetko. Hlavne, že si zvolili svojho cigánskeho poslanca do zastupiteľstva“.⁹²

Záver

Aj napriek snahe mnohých vnútroštátnych, či medzinárodných organizácií a inštitúcií je nutné poznamenať, že aj rok 2014 bol poznačený viacerými extrémistickými prípadmi, na ktoré Stredisko poukazuje vo svojej správe. Rasistické vyjadrenie bývalej moderátorky RTVS, či desivá predvolebná kampan politickej strany poukazujú na to, že rómska otázka je stále zložitou a ťažko riešiteľnou situáciou. Opäť sú tu nespokojní občania, ktorí nesúhlasia s daným sociálnym systémom existujúcim na Slovensku, sú nespokojní s ekonomickou situáciou a čoraz viac sa prikláňajú k radikálnejším spôsobom „riešenia“ rómskeho problému. Znovu je potrebné poukázať na nebezpečenstvo šírenia prejavov intolerancie, neznášanlivosti prostredníctvom internetu. Čím častejšie je človek na internete, tým jednoduchšie je ho ovplyvniť, štváť, či dokonca zlanáriť na vstup do niektorých z extrémistických skupín, keďže na internete sú protirómske nálady vidieť najviac. Pod každým článkom na internete, či na sociálnych sieťach je možné diskutovať na danú tému, pričom vo viacerých prípadoch ide o nenávistné a urážlivé prejavy.

V prípade riešenia problému rasizmu, xenofóbie, či antisemitizmu hrá stále dôležitú úlohu aj prevencia. Spolupráca jednotlivých vládnych i nevládnych inštitúcií, organizácií, ale aj médií je v týchto prípadoch nevyhnutná. Cieľom takejto spolupráce má byť predovšetkým eliminovanie fenoménu šírenia rasovej, etnickej alebo inej neznášanlivosti. Veľká pozornosť musí byť zároveň venovaná aj prístupu orgánov verejnej moci k ochrane základných ľudských práv a slobôd.

⁹² 15.10.2014; www.aktualne.atlas.sk

Odporúčania

Stredisko odporúča:

1. Orgánom štátnej správy, územnej samosprávy, vzdelávacím inštitúciám a medzinárodným inštitúciám spolupracovať v boji proti extrémizmu a pri prevencii.
2. Médiám lepšie a presnejšie informovať o prípadoch extrémizmu a o boji proti tomuto fenoménu.
3. Národnej rade SR navrhovať a prijímať vhodné opatrenia, ktoré by viedli k zlepšeniu situácie na Slovensku v súvislosti s extrémistickými a rasistickými prejavmi.
4. Policajnému zboru Slovenskej republiky pravidelne monitorovať extrémistické prejavy na internete, či v uliciach a hľadať opatrenia vedúce k ich eliminácii.
5. Školám a iným vzdelávacím inštitúciám vzdelávať, informovať, či diskutovať na tému extrémizmus s vyškolenými pracovníkmi.

7. Dočasné vyrovnávacie opatrenia

Úvod

Inštitút dočasných vyrovnávacích opatrení (ďalej len „DVO“) je súčasťou slovenského ADZ od roku 2008. Z hľadiska uplatňovania zásady rovnakého zaobchádzania v praxi má inštitút DVO veľký význam. Jeho cieľom je v rámci výkonu úloh orgánov verejnej správy a tiež iných právnických osôb eliminovať, kompenzovať, či zmierňovať následky sociálneho, alebo ekonomického znevýhodnenia, ktorými sú nadmerne postihnutí príslušníci znevýhodnených skupín z dôvodu rasového alebo etnického pôvodu, alebo príslušnosti k národnostnej menšine, rodu, pohlavia, veku alebo zdravotného postihnutia osôb, respektíve skupín znevýhodnených osôb.

Súčasnú zmenu ADZ, ktorá upravuje DVO priniesla novela č. 32/2013 Z. z., ktorá rozšírila orgány oprávnené na prijímanie DVO okrem štátnych orgánov, aj na všetky orgány verejnej správy ako aj obce a vyššie územné celky, oprávnenými subjektmi sa taktiež stali aj súkromné právnické osoby. Novelou zákona sa taktiež rozšíril okruh dôvodov diskriminácie, ktoré spôsobujú znevýhodnenia v spoločnosti, na ktoré ADZ umožňuje pôsobiť pomocou DVO za účelom ich eliminácie.

DVO sú teda opatrenia, ktoré priamo alebo nepriamo použijú predpokladanú charakteristiku ako kritérium na rozhodovanie za účelom eliminovať konkrétnu (známu alebo predpokladanú) diskriminačnú bariéru, eliminovať vylúčenie, či znevýhodnenie konkrétnej skupiny osôb a identifikovať diskriminačné praktiky a dopady.

Diskriminácia má väčšinou systémový charakter, je zabudovaná v spoločnosti. Účelom DVO je na ňu zacieliť a postupovať proti nej. DVO bez ohľadu na intenzitu antidiskriminačnej legislatívy možno vnímať ako partnerský resp. podporný právny inštitút.

Zavedenie inštitútu DVO do právneho poriadku a najmä spomínaná novela ADZ je bezpochyby posunom v boji proti diskriminácii v podmienkach Slovenskej republiky. Eliminácia pretrvávajúcej diskriminácie pomocou DVO je však ešte iba v začiatkoch. V Slovenskej republike možno identifikovať viacero prekážok, ktoré bránia rozsiahlejšiemu a častejšiemu využívaniu DVO. Prvou prekážkou je nedostatok ochoty dotknutých inštitúcií použiť na to dostatočné finančné zdroje. Pokiaľ navyše je tento dôvod spojený s nedostatkom podpory a dopytu od vedenia inštitúcie, nízkeho stotožnenia sa s cieľom a účelom DVO a strachom z predsudkov, začnú sa nám črtáť kontúry reality.

Všeobecnou prekážkou týkajúcou sa celej spoločnosti je nedostatok uvedomenia si výhod DVO. V podmienkach Slovenskej republiky sú DVO, najmä DVO zamerané na pomoc Rómom, vnímané všeobecne v spoločnosti často veľmi negatívne. V tomto smere veľmi dôležitú úlohu zohráva šírenie informácií a pozitívnych príkladov vplyvu DVO, ako aj podpora myšlienok tolerance v celej spoločnosti, osobitne u autorít. Pochopiteľne je z toho zrejماً nezastupiteľná úloha médií a verejnej mienky. V médiách sa však väčšinou objavujú negatívne informácie o Rómoch, čo podporuje intoleranciu v spoločnosti a nevôľu spoločnosti bojovať proti diskriminácii Rómov pomocou DVO. Taktiež je potrebné podotknúť, že nie každá snaha o fungujúce DVO sa ukáže aj v praxi ako účinná eliminácia znevýhodnení určitých skupín obyvateľstva.

Medzi faktory, ktoré môžu prispieť k úspechu DVO určite patrí rozhodné a razantné presadzovanie myšlienky DVO spoločnosti zo strany autorít, efektívne a účelné zavádzanie a aplikácia DVO, transparentná organizácia ich fungovania, dostatočná vonkajšia a vnútorná komunikácia a primerané zdroje.

Z hľadiska časového priebehu je dôležité určenie strategického dosahu a cieľov DVO, počas ich realizácie efektívny monitoring a vyhodnocovanie a po ich prípadnom skončení sledovanie, či ich účinok je trvalý. Z uvedeného teda vyvstáva praktická otázka ako zabezpečiť, aby bol v spoločnosti chápaný účel a význam DVO a nastalo stotožnenie sa s ním. Túto otázku možno v krátkosti zhrnúť pod slovné spojenie podpora DVO. Podpora by mala samozrejme začínať od širokej verejnosti cez efektívnu participáciu cieľových skupín na miestnej a národnej úrovni, cez podporu zavedenia dopytu po DVO zo strany autorít, až po individuálnu podporu kolegov, priateľov a rodiny.

Podporu už prijatých a realizovaných DVO môže ovplyvniť aj spôsob ich hodnotenia a monitoringu. Hodnotenie DVO totiž môže odhaliť rezervy v monitoringu, rezervy v evidencii údajov a jej celkovom vedení a tiež prispieť k bližšej efektívnosti v upozorňovaní na diskrimináciu a výhody boja proti nej. Pri DVO a ich hodnotení špeciálne treba zohľadniť:

1. otázky historickej diskriminácie a nápravy chýb z minulosti
2. viacnásobnú diskrimináciu (rieši sa diskriminácia určitého etnika, ale nezohľadní sa špecifické postavenie žien v ňom, rieši sa diskriminácia zdravotne postihnutých osôb, ale nezohľadnia sa sociálne odlišnosti jej členov a pod.).

Aj DVO majú svoje limity, pričom jedným z hlavných limitov je paradoxne samotný zákaz nerovného zaobchádzania. Nie je totiž dovolené, aby DVO pôsobili ako absolútne a nepodmienečné polarizovanie dôvodu DVO, ich účelom je dosiahnuť status rovnosti, ktorý bol posunutý diskrimináciou do nerovnosti. DVO, ktoré od začiatku funguje dobre a plní svoj účel, ale nie je priebežne sledované a vyhodnocované a napr. sa zmešká časový moment, kedy jeho dočasná potreba pominie, môže potom ďalej namiesto nápravy disproporcie spôsobovať disproporcie opačného smeru.

DVO majú odstrániť rozdiely v realite a v sociálnom živote, pričom by mali riešiť veci komplexne. Napríklad ak treba riešiť a zisťovať, prečo je málo žien vo vedení, určenie kvót by riešilo následok, ale nezaoberalo by sa príčinou, tá je pritom rovnako dôležitá, ak nie dôležitejšia. DVO nemajú vytvárať situácie, že bude absolútne a individuálne prioritizovaný konkrétny kandidát. Takýto kandidát musí spĺňať všetky ostatné objektívne kritéria (napríklad kritériá pracovného miesta) očakávané od iných uchádzačov.

Stredisko je v pozícii prijímateľa správ k opodstatnenosti existencie DVO, ktoré majú povinnosť podávať všetci prijímatelia DVO a už tradične zahŕňa problematiku DVO do svojej Správy o dodržiavaní ľudských práv vrátane zásady rovnakého zaobchádzania a práv dieťaťa v Slovenskej republike. Oslovuje vybrané ústredné orgány štátnej správy ako aj ďalšie subjekty, oprávnené DVO prijímať s cieľom informovať sa o ich činnosti súvisiacej s týmto inštitútom.

7.1. Realizované projekty dočasných vyrovnávacích opatrení v Slovenskej republike v roku 2014

V roku 2014 je možno badať určitý pozitívny nárast záujmu o DVO. O DVO prejavila záujem aj Ekonomická univerzita v Bratislave (ďalej len „EUBA“), ktorá spolu s Centrom pre výskum etnicity a kultúry prichádza s projektom Aj ty máš šancu. Projekt je vôbec po prvý krát v Slovenskej republike priamo zameraný na podporu rómskeho vysokoškolského vzdelávania na konkrétnej vysokej škole cez inštitút DVO. Pozitívne hodnotíme aj prijatie DVO zo strany zdravotnej poisťovne Dôvera. Pomerne veľký počet rôznych projektov na podporu rovnosti v slovenskej spoločnosti sa realizoval priamo alebo s podporou ústredných orgánov štátnej správy.

Treba však konštatovať, že subjekty si neplnia svoje notifikačné povinnosti voči Stredisku a Stredisko sa o projektoch dozvedá z iných zdrojov a kontaktuje subjekty prijímajúce DVO z vlastnej iniciatívy. Z dôvodu neplnenia si notifikačnej povinnosti subjektov prijímajúcich DVO je riziko, že sa Stredisko o realizácii niektorých projektov DVO vôbec nedozvie alebo dozvie oneskorene, čím je oslabené sústreďenie všetkých informácií o DVO vo vzťahu ku konkrétnej skupine adresátov DVO na jednom mieste a tým aj možnosť vytvárať ucelenú sústavu DVO, ktoré by ideálne mohli existovať vo vzájomnej súčinnosti.

7.1.1. Oblasť vzdelávania

Projekt Aj ty máš šancu!

Spomínaný projekt Aj ty máš šancu realizuje EUBA v spolupráci s Centrom pre výskum etnicity a kultúry (ďalej len „CVEK“). Adresátom DVO je rómska menšina. Cieľom programu je prispievať k zvyšovaniu rovnosti šancí Rómov pri získavaní zamestnania v lukratívnejších zárobkových pásmach a k odstraňovaniu predsudkov. Program spočíva v podpore rómskych stredoškolákov v podobe poskytnutia im bezplatných prípravných kurzov. Uchádzači o štúdium však musia splniť všetky podmienky pre prijatie na EUBA, vrátane prijímacích skúšok. Úspešným rómskym uchádzačom o štúdium poskytne EUBA počas štúdia asistenciu pri zorientovaní sa na škole a pomoc so štúdiom (pomoc pri hľadaní ubytovania, pri podávaní žiadostí o štipendium, možnosti doučovania). Rómski uchádzači,

ktorí absolvujú bezplatný prijímací kurz sú ďalej oslobodení od poplatku za prijímacie pohovory.

Projekt sa spustil v septembri roku 2014, a to informačnou kampaňou o projekte. V rámci kampane bolo pripravené video, ktoré je dostupné na: <https://vimeo.com/113693367>, informácie boli poskytované školám, ktoré navštevujú Rómovia, ako aj mladým rómskym organizáciám. Dňa 9. decembra 2014 CVEK spolu s EUBA vydali tlačovú správu ku dňu ľudských práv a tým sa informácie o projekte objavili aj v médiách, cieľom bolo získať do projektu čo najviac študentov. Prvé bezplatné prípravné kurzy sa budú realizovať v mesiaci jún 2015 - intenzívne kurzy a približne od polovice januára 2015 do apríla 2015 - víkendové kurzy. Prví rómski študenti, ktorí sa dostanú na EUBA s pomocou tohto projektu by mali nastúpiť do ročníka 2015/2016.

7.1.2. Oblasť poskytovania tovarov a služieb

Produkt „100+100“ zdravotnej poisťovne Dôvera

DVO zaviedla aj zdravotná poisťovňa Dôvera, ktoré je zamerané na elimináciu sociálneho a ekonomického znevýhodnenia žien- matiek.

Poisťovňa zaviedla pre poistencov produkt, ktorý spočíva v preplatení doplatkov na lieky v limitovanej výške jednak pre deti do 18 rokov a jednak pre ženy, matky s dieťaťom do 18 rokov. Znevýhodnenie žien, matiek v tejto oblasti bolo rozoberané a vyvedené z podrobnej analýzy interných dát poisťovne a sociálnej situácie jednotlivých skupín klientov z dostupných údajov. Konkrétne išlo o posúdenie 4 kritérií:

- celkové náklady na zdravotnú starostlivosť,
- náklady na doplatky na lieky,
- ročný príjem zamestnanca,
- percentuálny pomer medzi príjmom a nákladom na doplatky za lieky.

Vo všetkých týchto parametroch sa ukázali ako najviac znevýhodnené ženy - matky. Sú teda spolu s maloletými deťmi adresátmi tohto DVO s cieľom eliminovať ich sociálne a ekonomické znevýhodnenie a zlepšiť ich prístup k zdravotnej starostlivosti. Od 1.1.2015 je produkt rozšírený aj na otcov maloletých detí, ktorí v súvislosti so starostlivosťou o maloleté dieťa taktiež vykazujú určité znaky sociálneho a ekonomického znevýhodnenia.

Dotačný program Kultúra znevýhodnených skupín obyvateľstva

Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky (ďalej len „MK SR“) považuje za efektívne a dlhodobo fungujúce DVO v rezorte kultúry dotačný program Kultúra znevýhodnených skupín obyvateľstva v rámci dotačného systému MK SR, napriek tomu, že podľa názoru Strediska nejde o klasické DVO. Uviedlo, že ide o program, ktorý umožňuje naplňať a rozvíjať kultúrne potreby zraniteľných skupín vrátane ľudí so zdravotným postihnutím (pozri Výzvu pre žiadateľov o poskytnutie dotácie z rozpočtovej kapitoly MK SR v programe Kultúra znevýhodnených skupín obyvateľstva www.culture.gov.sk – Dotácie). Dotačný program funguje od roku 2004 a na začiatku disponoval s objemom finančných prostriedkov vo výške 13 277,57 eur (v roku 2004 bolo podporených 10 projektov). Do roku 2014 sa objem finančných prostriedkov zvýšil takmer tridsaťnásobne - 375 300 eura. V rámci dotačného programu bolo v roku 2014 podporených 124 projektov (kultúrne aktivity pre osoby so zdravotným postihnutím, deti ohrozené chudobou a sociálnym vylúčením vrátane detí žijúcich v marginalizovaných rómskych komunitách, seniorov a seniorky, migrantov a tiež kultúrne aktivity na podporu rodovej rovnosti, predchádzanie násilia, predsudkov a stereotypov a podobne).

Program rozvoja bývania

Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja Slovenskej republiky (ďalej len „MDVRR SR“) poskytovalo dotácie na obstaranie nájomných bytov na účel sociálneho bývania, na obstaranie technickej vybavenosti k týmto bytom a na odstránenie systémových porúch bytových domov v rámci Programu rozvoja bývania aj v roku 2014. Dotácie sa poskytujú na obstaranie nájomných bytov bežného a nižšieho štandardu, ktoré sú určené hlavne pre najviac ohrozené skupiny obyvateľstva vrátane obyvateľov segregovaných alebo separovaných rómskych osídlení a lokalít.

7.1.3. Oblasť zdravotnej starostlivosti

Projekt MZ SR s názvom Program podpory zdravia znevýhodnených komunit na Slovensku na roky 2009 - 2015 sa od roku 2012 nerealizuje z dôvodu úsporných opatrení

vlády SR. V roku 2014 však pokračovala realizácia projektu Zdravé komunity. Tento projekt od 1.10.2013 do 30.9.2014 sa realizoval pomocou Platformy na podporu zdravia znevýhodnených skupín. Projekt bol jeden rok finančne podporený z dotácií na podporu sociálnych a kultúrnych potrieb a riešenia mimoriadne nepriaznivých situácií rómskej komunity v pôsobnosti MV SR. MZ SR taktiež podporilo tento projekt a spolu s Platformou podpory zdravia a znevýhodnených komunít na Slovensku založili neziskovú organizáciu Zdravé komunity, n. o., ktorá spolu s MZ SR je žiadateľom o štrukturálne fondy EÚ, ktorými je momentálne tento projekt financovaný.

Projekt Zdravé komunity

Projekt Zdravé komunity je pozitívnym príkladom DVO v podmienkach Slovenskej republiky. Projekt je zameraný na rómsku menšinu a prístup príslušníkov rómskej menšiny, ktorí žijú v segregovaných alebo separovaných rómskych osídleniach k zdravotnej starostlivosti a celkovému zlepšeniu zdravia týchto komunít. Projektom je zabezpečená terénna práca asistentov osvetu zdravia a regionálny terénnych koordinátorov v segregovaných a separovaných rómskych osídleniach. Asistentov osvetu zdravia v približne 90%-ách vykonávajú Rómovia z týchto komunít. Týmto spôsobom má projekt aj sekundárne účinky, okrem podpory zdravia segregovaných a separovaných rómskych osídlení, dáva ľuďom v týchto komunitách pracovnú príležitosť a príležitosť podieľať sa na zlepšení životných podmienok v týchto komunitách a tým pôsobiť ako pozitívny príklad pre ostatných členov týchto komunít. Takto sa zároveň využívajú znalosti prostredia týchto ľudí, ktoré sú nápomocné pri realizácii cieľov projektu.

Asistenti osvetu zdravia šíria zdravotnú osvetu, pôsobia na zaočkovanosť v osadách, vedia poskytovať prvú pomoc a rozoznávať príznaky základných chorôb a ochorení. Asistenti šíria základné informácie o prevencii pred ochoreniami, o užívaní návykových látok, o nutnosti preventívnych prehliadok a povinných očkovaní, o základných hygienických návykoch, o spôsobe liečby jednotlivých ochorení a o užívaní liekov po konzultácii s lekárom, o starostlivosti o tehotné ženy a prvorodičky, o starostlivosti o novorodencov medzi skupinami obyvateľov osád, ktorých sa táto problematika týka, medzi jednotlivcami a skupinami mládeže a detí v lokalite alebo školách. Asistenti osvetu zdravia na účely plnenia svojich pracovných úloh absolvujú rôzne vzdelávania. V praxi sa ukazuje, že rómsky asistenti majú záujem sa vzdelávať a väčšina z nich má postupom času záujem o dokončenie si

napríklad stredoškolského vzdelania. Prostredníctvom práce asistentov sa zabezpečuje šírenie elementárnej zdravotnej osvetu v 259 segregovaných a separovaných rómskych osídleniach a lokalitách. Čiastkovým cieľom je taktiež budovať lepšie vzťahy medzi lekármi a rómskym segregovaným obyvateľstvom.

Podľa informácií Strediska, projekt Zdravé komunity je v praxi dobre rozbehnutý a prináša viaceré pozitívne výsledky. Projektové aktivity majú priamy pozitívny dopad na zdravotný stav približne 184 457 obyvateľov segregovaných a separovaných rómskych osídlení a lokalít. Projektu sa podarilo zvýšiť zaočkovanosť v niektorých obciach až na 100 %. Tento výsledok je o to cennejší, že zaočkovanosť väčšinového obyvateľstva v niektorých slovenských mestách v tomto období klesá.⁹³ V mnohých obciach je nadviazaná funkčná spolupráca s obcami a asistenti zdravia iniciovali a stále iniciujú veľa zmien k zlepšeniu celkovej životnej situácie obyvateľov segregovaných alebo separovaných rómskych osídlení a lokalít, napríklad budovanie základnej infraštruktúry, riešenie dostupnosti pitnej vody, kanalizácie, odstránenie odpadu a pravidelné čistenie prostredia osád. Taktiež je veľa individuálnych prípadov pozitívneho riešenia zdravotnej situácie konkrétnych obyvateľov. V spolupráci s lekármi a zamestnancami regionálnych úradov verejného zdravotníctva sa podarilo zastaviť šírenie infekčných ochorení už v zárodku. Počet epidémií má klesajúcu tendenciu.⁹⁴ Stredisko sa napriek týmto pozitívnym výsledkom stretlo aj s prípadom kedy od asistenta osvetu zdravia požadoval lekár priamo poskytovanie zdravotnej starostlivosti v rómskej osade, čím prenášal na neho svoju zodpovednosť, pričom nesprávne poskytnutie zdravotnej starostlivosti, na ktorú asistenti nemajú príslušné vzdelanie ani oprávnenie by mohlo mať pre nich až trestnoprávnú dohru. Je teda potrebné dbať a dohliadať na to, aby nedochádzalo k takýmto alebo iným zneužívaniam asistentov osvetu zdravia.

⁹³ Pozri podkapitolu 3.1.

⁹⁴ Podľa informácií poskytnutých MZ SR, asistenti osvetu zdravia napomohli k identifikovaniu svrabu v 37 lokalitách, pričom vo všetkých prípadoch sa podarilo nákazu zastaviť v zárodku, ochorenie sa nerozšírilo a postihnutí boli pomerne rýchlo identifikovaní a vyliečení. Rozšírenie epidémie ploštíc bolo asistentmi nahlásené v 28 lokalitách. Dezinfekcia sa vykonáva vo väčšine lokalít na podnet asistentov osvetu zdravia alebo regionálnych terénnych koordinátorov. V 106 lokalitách nahlásili asistenti zdravia výskyt vší, v 59 výskyt hlodavcov, v 4 výskyt blch, v 30 výskyt švábov. V 23 lokalitách nahlásili asistenti výskyt infekčných ochorení s následným potvrdením žltáčky typu A, v 12 lokalitách bol zaznamenaný výskyt žltáčky typu B a v 3 lokalitách sa potvrdila žltáčka typu C. V 2 lokalitách sa objavili helmintózy, v 9 lokalitách ovčie kiahne. V 15 lokalitách nahlásili asistenti osvetu zdravia výskyt TBC, v 3 výskyt syfilisu a v 2 výskyt meningitídy. V 24 lokalitách nahlásili epidémiu infekčného zápalu príušných žliaz. Taktiež sa podarilo znížiť výskyt závažných infekčných ochorení alebo výskyt parazitického hmyzu, či hlodavcov. Vo viacerých lokalitách došlo k ich eliminácii.

7.1.4. Oblasť pracovnoprávných a obdobných právnych vzťahov

V podnetoch, ktorými sa obracajú ľudia na Stredisko sa namieta diskriminácia najčastejšie práve v pracovnoprávnej alebo obdobnej právnej oblasti. Je preto pozitívne, že v tejto oblasti sa realizuje relatívne vyšší počet projektov aj v spolupráci s MPSVaR SR. Tieto sú často zamerané na podporu zamestnanosti a zamestnateľnosti vo všeobecnosti, bytostne však súvisia s pomocou určitým špecifickým skupinám obyvateľstva ako sú Rómovia, zdravotne postihnutí alebo ženy, pretože tieto skupiny sú v rámci nezamestnanosti ohrozené najviac, zohľadňujú preto tieto špecifické skupiny, niektoré sú priamo na ne zamerané. MPSVaR SR Stredisku poskytlo informácie o projektoch, ktoré boli realizované v roku 2014 a ktoré popisujeme v nasledujúcom texte.

7.1.4.1. Projekty na trhu práce s prvkami dočasných vyrovnávacích opatrení

Národný projekt NP III-2/A - Vzdelávanie a príprava pre trh práce

Národný projekt NP III-2/A sa realizoval v období od 01/2010 do 06/2014 v rámci SR s výnimkou Bratislavského samosprávneho kraja.⁹⁵ Cieľom projektu bolo prispieť k rastu zamestnanosti založenej na kvalifikovanej a flexibilnej pracovnej sile naplnením špecifických cieľov, ktorými sú získanie nových odborných zručností a praktických skúseností na účel pracovného uplatnenia vo vhodnom zamestnaní, prevencia nezamestnanosti prostredníctvom podpory vzdelávania a prípravy pre trh práce a uľahčenie vstupu a návratu, prípadne udržanie si pracovného miesta na trhu práce, získaním zručností zodpovedajúcim požiadavkám trhu práce a individuálnym potrebám cieľovej skupiny. V rámci tohto národného projektu bolo na vzdelávanie a prípravu pre trh práce zaradených 5 206 uchádzačov o zamestnanie (ďalej len „UoZ“). Jedným zo špecifických ukazovateľov projektu bolo zaradenie 80 UoZ rómskej národnosti, pričom reálne sa na tento nástroj zaradilo 89 UoZ rómskej národnosti, z ktorých úspešne vzdelávanie a prípravu pre trh práce ukončilo 75 UoZ.

Prehľad naplnenia ukazovateľov od začiatku realizácie projektu:

⁹⁵ Bratislavský samosprávny kraj je regiónom Slovenskej republiky, ktorý dlhodobo vykazuje vyššiu mieru zamestnanosti v porovnaní s ostatnými regiónmi Slovenskej republiky. Z tohto dôvodu sa projekty zameriavajú na zvýšenie a podporu zamestnanosti v ostatných regiónoch Slovenskej republiky.

Počet osôb cieľovej skupiny zapojených do podporených projektov – muži 2 847 / 4 552

Počet osôb cieľovej skupiny zapojených do podporených projektov – ženy 5 206 / 3 878

Počet osôb cieľovej skupiny zapojených do podporených projektov – spolu 8 053 / 8 430

Podľa slov MPSVaR SR realizáciu projektu negatívne ovplyvnilo neschválenie centrálného verejného obstarávania na vzdelávanie UoZ. Úspešne prebiehajú iba vzdelávacie aktivity realizované Úradmi práce, sociálnych vecí a rodiny, následkom čoho neboli naplnené plánované hodnoty ukazovateľov.

Údaje o účastníkoch projektu za r. 2014:

Ukazovateľ	Spolu	Z toho ženy
Celkový počet účastníkov	1 657	751
Rozdelenie účastníkov podľa veku		
Mládež (15-24 rokov)	219	68
Staršie osoby (55-64 rokov)	0	0
Rozdelenie účastníkov podľa skupín zraniteľnosti v súlade s vnútroštátnymi predpismi		
Migranti	0	0
Menšiny	0	0
Zdravotne postihnutí	0	0
Iné znevýhodnené osoby (v zmysle zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti)	0	0

NP III-2/B - Zvyšovanie zamestnanosti a zamestnatel'nosti znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie

Národný projekt (ďalej len „NP“) NP III-2/B sa realizoval v období od 01/2010 do 06/2014. Cieľom projektu bolo zvýšenie zamestnanosti a zamestnatel'nosti znevýhodnených UoZ poskytovaním odborných poradenských služieb a vzdelávania a prípravy pre trh práce. Do projektu bolo zaradených 9 133 znevýhodnených UoZ, z toho 2 523 znevýhodnených UoZ v rámci poradenských aktivít a 6 610 znevýhodnených UoZ v rámci vzdelávania a prípravy pre trh práce. Do aktivít tohto národného projektu bolo zaradených a taktiež ich aj ukončilo 1 676 znevýhodnených UoZ žijúcich v marginalizovaných rómskych komunitách

(ďalej len „MRK“), ktorých výber realizovali úrady práce, sociálnych vecí a rodiny prostredníctvom Atlasu rómskych komunít na Slovensku.

Prehľad naplnenia ukazovateľov od začiatku realizácie projektu:

Počet osôb cieľovej skupiny zapojených do podporených projektov – spolu 9 133 / 18 254

Počet osôb cieľovej skupiny zapojených do podporených projektov – muži 4 813 / 9 852

Počet osôb cieľovej skupiny zapojených do podporených projektov – ženy 4 320 / 8 402

Počet vytvorených pracovných miest cielene pre MRK – 428 / 249

Realizáciu podľa MPSVaR SR opätovne negatívne ovplyvnilo neschválenie centrálneho verejného obstarávania na vzdelávanie UoZ. Úspešne prebehli iba vzdelávacie aktivity realizované Úradmi práce, sociálnych vecí a rodiny, následkom čoho neboli naplnené plánované hodnoty ukazovateľov.

Údaje o účastníkoch projektu za r. 2014:

Ukazovateľ	Spolu	Z toho ženy
Celkový počet účastníkov	2 654	1 109
Rozdelenie účastníkov podľa veku		
Mládež (15-24 rokov)	578	15
Staršie osoby (55-64 rokov)	179	5
Rozdelenie účastníkov podľa skupín zraniteľnosti v súlade s vnútroštátnymi predpismi		
Migranti	0	0
Menšiny	0	0
Zdravotne postihnutí	179	5
Iné znevýhodnené osoby (v zmysle zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti)	2 475	1 104

Podpora vytvárania pracovných miest

V roku 2014 boli realizované viaceré NP na podporu vytvárania nových pracovných miest pre uchádzačov o zamestnanie do 29 rokov.

Národný projekt XXI – Podpora vytvárania pracovných miest

Časový harmonogram realizácie projektu je od 11/2012 do 08/2015 s rozpočtom 50 mil. eur. Cieľom projektu je podpora vytvárania pracovných miest (ďalej len „PM“) pre mladých UoZ vo veku do 29 rokov vrátane, vedených v evidencii UoZ najmenej 3 mesiace.

V rámci NP XXI sa realizovali 2 hlavné aktivity:

Aktivita č. 1

Podpora vytvárania PM u vybraných zamestnávateľov z podnikateľskej sféry, vrátane zamestnávateľov pôsobiacich v oblasti nákladnej cestnej dopravy resp. ostatnej osobnej dopravy.

Príspevok na vytvorené PM sa poskytuje mesačne vo výške 90 % celkovej ceny práce (ďalej len „CCP“) zamestnanca, najviac vo výške minimálnej CCP na rok 2013, t. j. maximálne 456,54 eur, po dobu 12 mesiacov. Zamestnávateľ je povinný udržať PM po ukončení podpornej doby ďalších minimálne 6 mesiacov.

Aktivita č. 2

Podpora vytvárania PM u zamestnávateľov, podnikateľov pôsobiacich v oblasti nákladnej cestnej dopravy resp. ostatnej osobnej pozemnej dopravy.

Príspevok na vytvorené PM sa poskytuje mesačne vo výške 95 % CCP zamestnanca, najviac vo výške 1,2 násobku minimálnej CCP na rok 2013, t. j. maximálne 547,85 eur mesačne po dobu 9 mesiacov. Zamestnávateľ je povinný udržať PM po ukončení podpornej doby ďalších minimálne 21 mesiacov.

V období od schválenia NP XXI do 31.12.2014 bolo podporených 8 959 PM s celkovým dohodnutým príspevkom vo výške 48 601 082,75 eur. Prijímanie žiadostí o poskytnutie príspevku bolo ukončené ku dňu 11.9.2013.

Národný projekt XXI/A – Podpora vytvárania pracovných miest -2

Časový harmonogram realizácie projektu je od 09/2013 – 11/2015 s rozpočtom 11 884 125,38 eur.

NP XXI/A nadväzuje na realizáciu NP XXI. Na financovanie tohto NP boli použité nevyužívané finančné prostriedky z NP XX - Podpora zamestnávania nezamestnaných v samospráve vo výške 11 884 125,38 eur.

Cieľ NP XXI/A a cieľová skupina zostali v porovnaní s NP XXI nezmenené s jediným rozdielom, a to doba evidencie UoZ sa skrátila na obdobie najmenej 1 mesiac.

Hlavnou aktivitou NP XXI/A je poskytovanie príspevku zamestnávateľom na vytvorenie nového PM. Príspevok sa poskytuje mesačne najviac vo výške 90 % CCP zamestnanca, najviac vo výške minimálnej CCP na rok 2013, t. j. maximálne 456,54 eur mesačne, po dobu 12 mesiacov. Zamestnávateľ je povinný udržať PM po ukončení podpornej doby ďalších minimálne 6 mesiacov.

V období od schválenia NP XXI/A do 31.12.2014 bolo podporených 2 102 PM s celkovým dohodnutým príspevkom vo výške 11 768 184,88 eur. Prijímanie žiadostí o poskytnutie príspevku bolo ukončené ku dňu 20.11.2013.

Na predchádzajúce projekty nadviazal aj projekt **NP XXI/B Podpora vytvárania pracovných miest – 3**, taktiež **NP XX Podpora zamestnávania nezamestnaných v samospráve** a **NP XXXVII Podpora vytvárania pracovných miest pre UoZ do 29 rokov v BSK**.

V rámci NP XXI, XXI/A a XXI/B bolo najviac pracovných miest vytvorených mikro-, malými a strednými podnikmi.

Prehľad naplnenia ukazovateľov od začiatku realizácie projektu:

Projekt	Počet vytvorených pracovných miest
NP XX Podpora zamestnávania nezamestnaných v samospráve	705
NP XXI Podpora vytvárania pracovných miest	8 959
NP XXI/A Podpora vytvárania pracovných miest - 2	2 106
NP XXI/B Podpora vytvárania pracovných miest - 3	847

NP XXXVII Podpora vytvárania pracovných miest pre UoZ do 29 rokov v BSK	116
SPOLU	12 733

Údaje o účastníkoch projektu za r. 2014:

Ukazovateľ	Spolu	Z toho ženy
Celkový počet účastníkov	18 049	7 943
Rozdelenie účastníkov podľa veku		
Mládež (15-24 rokov)	9 877	4 381
Staršie osoby (55-64 rokov)	29	15
Rozdelenie účastníkov podľa skupín zraniteľnosti v súlade s vnútroštátnymi predpismi		
Migranti	0	0
Menšiny	0	0
Zdravotne postihnutí	92	37
Iné znevýhodnené osoby (v zmysle zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti)	11 232	4 998

MPSVaR SR zhodnotilo projekty zamerané na podporu a vytváranie PM pre mladých UoZ do 29 rokov v súkromnej sfére ako jedny z najúspešnejších projektov, ktoré sa v poslednom období realizovali. Úspešnosť potvrdzujú doterajšie výsledky, podľa ktorých zo 7 tisíc mladých ľudí zapojených do projektov, ktorým sa ku dňu 31.8.2014 končilo podporované obdobie a povinnosť zamestnávania, 80 % z nich ostalo naďalej zamestnaných.

NP XXXIV-2 Podpora rozvoja regionálnej zamestnanosti bez BSK

V roku 2014 ÚPSVaR začalo realizovať národný projekt Podpora rozvoja regionálnej zamestnanosti bez Bratislavského samosprávneho kraja zameraný na podporu vytvárania nových pracovných miest pre všetky skupiny uchádzačov o zamestnanie.

Údaje o účastníkoch projektu za r. 2014

Ukazovateľ	Spolu	Z toho ženy
Celkový počet účastníkov	1 250	669
Rozdelenie účastníkov podľa veku		
Mládež (15-24 rokov)	392	209
Staršie osoby (55-64 rokov)	78	42
Rozdelenie účastníkov podľa skupín zraniteľnosti v súlade s vnútroštátnymi predpismi		
Migranti	0	0
Menšiny	0	0
Zdravotne postihnutí	15	8
Iné znevýhodnené osoby (v zmysle zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti)	1 149	615

V roku 2014 boli ÚPSVaR realizované i ďalšie projekty, ktoré riešili situáciu na trhu práce v rámci zákona 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti v znení neskorších predpisov.

V rámci všetkých národných projektov ÚPSVaR bolo v roku 2014 do projektov zahrnutých 61 174 znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie. Najčastejšie sa jednalo o aktivačnú činnosť formou menších obecných služieb pre obec či samosprávny kraj, absolventskú prax, vytváranie nových pracovných miest, aktivačnú činnosť formou dobrovoľníckej služby, dochádzku za prácou a ďalšie.

Národný projekt Zapojenie nezamestnaných do obnovy kultúrneho dedičstva

Za efektívne opatrenie označilo MK SR ako aj MPSVaR SR NP **Zapojenie nezamestnaných do obnovy kultúrneho dedičstva**, ktorý je realizovaný MK SR, MPSVaR SR a ÚPSVaR. Finančne je podporený z prostriedkov štátneho rozpočtu z dotačného systému MK SR (program Obnovme si svoj dom) a v rámci Európskeho sociálneho fondu v rámci Operačného programu Zamestnanosť a sociálna inklúzia. Projekt kontinuálne funguje od roku 2012. Projekt vytvára pracovné príležitosti pre marginalizované skupiny v oblasti kultúry a podporuje proces sociálnej inklúzie. Podľa vyjadrení MK SR, prax ukázala, že tento projekt

je životaschopný a záujem o jeho využitie je mimoriadne veľký. V roku 2014 sa do tohto projektu na 39 hradoch zapojilo cca 410 nezamestnaných.

7.1.4.2. Ďalšie projekty

Medzi ďalšie projekty, ktoré smerujú k podpore rovnosti možno zaradiť realizáciu NP operačného programu Zamestnanosť a sociálna inklúzia, konkrétne projektu Inštitút rodovej rovnosti.

Národný projekt Inštitút rodovej rovnosti

V roku 2014 sa ukončil a vyhodnotil NP Inštitút rodovej rovnosti. Vyvrcholením bola reklamná kampaň *Keď vyrastiem*.⁹⁶ Projekt ako celok nie je typickým DVO, je však zameraný na podporu rodovej rovnosti v pracovnoprávnej oblasti, jeho realizácia ale spočíva najmä v analýzach a osvetovej činnosti.

Základnými východiskami projektu, ktorý bol financovaný z operačného programu Zamestnanosť a sociálna inklúzia a podporený Európskym sociálnym fondom bolo vytvoriť účinné mechanizmy, nástroje a metódy implementovania rodovej rovnosti a eliminácia rodovej nerovnosti, zlepšiť informovanosť, zvýšiť odborné znalosti aktérov na prevenciu a elimináciu diskriminácie a zlepšenie databázy informácií a monitorovanie situácie v oblasti rodovej rovnosti na trhu práce. Prvá nosná aktivita bola zameraná najmä na výskum, vytváranie metodík, štatistík, metodologických štúdií, ale aj vytvorenia monitorovacieho systému a vývin nových indikátorov rodovej rovnosti. Hlavné zameranie bolo na trh práce, prípravu na povolanie, činnosť verejnej správy, ale aj rovnocenné rodičovstvo a inštitucionálnu starostlivosť. V rámci projektu bolo vytvorených niekoľko významných metodologických štúdií, výskumov napr. kvalitatívne výskumy o mechanizmoch vedúcich k porušovaniu rodovej rovnosti a zákazu diskriminácie na základe pohlavia a rodu, ale aj výskum o situácii žien v zamestnaniach s nízkou mierou stability alebo istoty. Významným výstupom je aj analýza súčasného stavu vykonávania inšpekcie práce v oblasti dodržiavania zásady rovnakého zaobchádzania a odporúčania na zlepšenie. Ďalej sú to analýzy zamerané

⁹⁶ Záverečná konferencia sa uskutočnila dňa 24.9.2014.

na systémy rodičovskej inštitucionálnej starostlivosti, na rodovú rovnosť vo vzdelávaní a proces prípravy na povolanie, kde sú tiež konkrétne odporúčania na tzv. rodovo citlivé kariérne poradenstvo a pomocný manuál pre verejnú správu, ako uplatňovať rodové hľadisko a zlepšovať procesy vedúce k rodovej rovnosti. Vytvorená bola databáza doteraz existujúcich materiálov tzv. Centrum rodovej kompetencie.

V rámci NP Inštitút rodovej rovnosti boli vypracované nasledovné analýzy:

Audit a doplnenie štatistických a administratívnych údajov z hľadiska rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí.
Systém indikátorov rodovej rovnosti a metodologické štandardy ich konštrukcie.
Výskumno-analytické štúdie týkajúce sa mechanizmov vedúcich k porušovaniu rodovej rovnosti a zákazu diskriminácie na základe pohlavia a rodu pri prijímaní do zamestnania, vo vzťahu k pracovným podmienkam, postupu v zamestnaní, prístupu k odbornému vzdelávaniu v zamestnaní („vzdelávanie zamestnancov“), odmeňovaniu a udržiavaní si zamestnania.
Výskumno-analytické štúdie týkajúce sa situácie žien vykonávajúcich prácu v zamestnaniach s nízkou mierou stability/istoty (tzv. „low security jobs“) a žien v rodovo segregovaných nízkopríjmových povolaniach.
Analýza súčasného stavu vykonávania inšpekcie práce v oblasti dodržiavania zásady rovnakého zaobchádzania s dôrazom na pohlavie a rod.
Sociálno-právna komparatívna analýza systémov rodičovskej a inštitucionálnej starostlivosti o deti z hľadiska podpory rovnocenného rodičovstva.
Analýza rodovej rovnosti vo vzdelávaní a v procese prípravy na povolanie; celkovo 3 výstupy: a) z lavice do práce (rod v príprave na povolanie) b) Svet práce podľa učebníc (rodová analýza vybraných kurikúl): Analýza vybraných kurikúl z hľadiska rodovej rovnosti; c) 5 krokov k rodovo citlivému kariérnemu poradenstvu: Metodika na rodovo citlivé pedagogicko-výchovné poradenstvo pri výbere povolania.
Stratégia a národný akčný plán rovnosti príležitostí vo vede a výskume.
Koncepcia uplatňovania rodového hľadiska vrátane metodiky pre analýzu vplyvov na rodovú rovnosť (gender impact analysis) v legislatívnom procese.
Databáza materiálov a aktérov: Centrum kompetencie v rodovej rovnosti.
Lingvistický výskum a manuál rodovo korektného jazyka.
Vytvorenie metodických príručiek pre akreditované systémy rodového vzdelávania na Slovensku a v EÚ – 4 akreditované vzdelávacie kurzy.
Vypracovanie podkladov na vytvorenie vzdelávacieho programu vo forme E- learningu.

Vypracovanie nadstavbového e-learningového kurzu.
Vypracovanie štandardov kvality v oblasti rodového vzdelávania, vrátane koncepcií a stratégií pre tvorbu systému akreditácie v oblasti rodovej rovnosti - minimálnych a špecializovaných štandardov; vypracovanie štandardov pre jednotlivé úrovne (základná scitlivovacia, pokročilá), vypracovanie štandardov pre rôzne tematické oblasti.
Kurikulá pre nové výberové predmety z oblasti Rodových štúdií.
Vytvorenie metodiky - Manuál rodina a práca.

Druhá aktivita projektu sa zamerala na regionálny aspekt. Bolo vytvorených osem krajských kontaktných miest (KKM), ktorých úlohou bolo v krajoch propagovať myšlienku rodovej rovnosti. Prevádzkovali knižnice, poradenstvo a uskutočňovali osvetové a popularizačné aktivity a súťaže. Tretia aktivita bola zameraná na vypracovanie štandardov kvality v oblasti rodového vzdelávania a boli akreditované štyri vzdelávacie programy pre rôzne cieľové skupiny.

Štvrtá aktivita bola zameraná na zosúladienie rodinného a pracovného života, kde boli realizované napr. vzdelávacie aktivity v spolupráci Medzinárodnou organizáciou práce a bol vytvorený manuál Rodina a práca, ktorý jednak hovorí o tom, ako auditovať podmienky u zamestnávateľov na zosúladienie rodinného a pracovného života, a zároveň ponúka rôzne formy opatrení, ktoré je možné na úrovni podnikov prijímať.

Piatou aktivitou bola informačná kampaň. Kampaň prebiehala prostredníctvom billboardov, reklám v TV, webovej stránky a facebooku. Highlightom webovej stránky je rodová mzdová kalkulačka, ktorá ukáže návštevníkom stránky rodové a mzdové rozdiely v rôznych profesiách. Osobitná stránka ku kampani je prístupná na <http://www.kedvyrastiem.sk/vsetko-o-kampani>, kde sa nachádza aj spomínaná mzdová kalkulačka.

Kampaň **Ked' vyrastiem...** nehovorí len o detských snoch chlapcov a dievčat, ale aj o realite rodovej nerovnosti, s ktorou sa vo svojom pracovnom a súkromnom živote stretnú. Kampaň priniesla možnosť zamyslieť sa nad postavením žien a mužov v našej spoločnosti a nad problémami a obmedzeniami, ktoré z rodovej nerovnosti vyplývajú pre jednotlivé ženy a mužov, ako aj pre celú spoločnosť.

97

7.2. Legislatívne opatrenia na podporu rovnosti

Nový zákon o územnom plánovaní a výstavbe

MDVRR SR uviedlo na dopyt Strediska ohľadom DVO, že v roku 2014 sa zúčastnilo na rokovaní o vybraných ustanoveniach návrhu nového zákona o územnom plánovaní a výstavbe so zástupcami Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe vo vzťahu k spôsobu usporiadania pomerov na územiach marginalizovaných rómskych komunít, najmä z hľadiska rovnosti zabezpečenia práva na dôstojné životné podmienky obyvateľov rómskych komunít (bývanie, prístup k vode, energiám a pod.). Cieľom rokovaní bolo tieto požiadavky zohľadniť v návrhu nového zákona o územnom plánovaní a výstavbe. Zároveň sú v návrhu tohto zákona podľa slov MDVRR SR zohľadňované aj požiadavky na zabezpečenie bezbariérového užívania stavieb v procesoch ich navrhovania a povoľovania.

Zákon o dráhach

MDVRR SR je na základe zákona č. 513/2009 Z. z. o dráhach a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov § 102 písm. s), schvaľovacím orgánom na schvaľovanie typov dráhových vozidiel, okrem vozidiel lanových dráh.

⁹⁷ Informácie o projektoch v tejto podkapitole boli poskytnuté MPSVaR SR a MK SR

Podľa vyjadrenia MDVRR SR pri vykonávaní predmetnej činnosti bolo v roku 2014 v plnom rozsahu uplatňované rozhodnutie Komisie č. 2008/164/ES o technickej špecifikácii interoperability týkajúcej sa „osôb so zníženou pohyblivosťou“ v transeurópskom konvenčnom železničnom systéme a systéme transeurópskych vysokorýchlostných železníc. Hlavným cieľom je odstraňovanie všetkých možných prekážok za účelom zlepšenia prístupnosti osôb so zníženou pohyblivosťou k železničným koľajovým vozidlám a na stanice tak, aby sa mohol zvýšiť počet cestujúcich.

MDVRR SR ďalej spolupracovalo v roku 2014 na príprave a jazykovej revízii návrhu nového nariadenia Komisie (EÚ) č. 1300/2014 o technických špecifikáciách interoperability týkajúcich sa prístupnosti železničného systému Únie pre osoby so zdravotným postihnutím a osoby so zníženou pohyblivosťou (TSI PRM). Na základe tohto nariadenia, by mali členské štáty za účelom postupného odstraňovania všetkých identifikovaných prekážok prístupnosti v rámci primeraného časového obdobia, prostredníctvom koordinovaného úsilia o obnovu a modernizáciu subsystémov a zavedením prevádzkových opatrení, stanoviť národné implementačné plány.

Zákon o vysielaní a retransmisii

V roku 2013 MK SR vypracovalo a predložilo do legislatívneho procesu návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 308/2000 Z. z. o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona č. 195/2000 Z. z. o telekomunikáciách v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony, ktorý bol NR SR schválený dňa 22. októbra 2013, v Zbierke zákonov Slovenskej republiky bol publikovaný ako zákon č. 373/2013, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 308/2000 Z. z. o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona č. 195/2000 Z. z. o telekomunikáciách v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony, a nadobudol účinnosť dňa 1. januára 2014.

Jedným z cieľov uvedeného zákona je zabezpečiť Rade pre vysielanie a retransmisii primerané nástroje na kontrolu plnenia povinností vysielateľov a poskytovateľov audiovizuálnych mediálnych služieb na požiadanie vo vzťahu k zabezpečeniu multimodálneho prístupu k programom. Zákon zavádza nové povinnosti pre televíznych vysielateľov a poskytovateľov audiovizuálnej mediálnej služby na požiadanie poskytovať rade bližšie informácie o tom, ako plnia povinnosť zabezpečiť multimodálny prístup k svojim programom a tieto programy náležite označiť. Požadované informácie majú rade umožniť

efektívnejšiu kontrolu týchto povinností a tým zlepšiť prístup k programom pre osoby so sluchovým a zrakovým postihnutím.

Záver

DVO sú potrebným prostriedkom pre zavádzanie rovnosti (príležitostí) do praxe. Nie všetky uvádzané projekty spĺňajú presné legislatívne a teoretické kritériá DVO. Oslovované subjekty vnímajú pojem DVO širšie a zaraďujú tam aj také kategórie, ktoré by z pohľadu teórie medzi DVO zaradené byť nemali alebo by ich zaradenie mohlo byť problematické.

Dočasnosť sa v súvislosti s niektorými adresátmi DVO taktiež javí ako problematická. Napríklad opatrenia pre inklúziu zdravotne postihnutých, staršie osoby, osoby starajúce sa o maloleté deti, osobitné podmienky pre tehotné ženy a podobne budú potrebné vždy a v takomto prípade nie je predpoklad, že dôjde k situácii, kedy už takéto opatrenia nebudú potrebné a bude práve potreba ich okamžitého skončenia. To však neznamená, že by vyrovnávacie opatrenia nemali byť prijímané vo vzťahu k takýmto adresátom vôbec, mali by byť však prijímané najmä ako opatrenia relatívne trvalého charakteru až do obdobia kedy sa vývojom nezmenia napr. technické možnosti alebo iné objektívne skutočnosti. Aj pri týchto adresátoch však môžu byť namieste vyrovnávacie opatrenia dočasného charakteru, ktoré by mali byť podporné v oblastiach, v ktorých pretrvávajú predsudky voči týmto skupinám ľudí až do odstránenia takýchto predsudkov.

Ako bolo povedané v úvode tejto kapitoly, DVO majú svoj podklad v ADZ. Podklad pre opatrenia trvalého charakteru je nájsť už problematickejšie. Podklad trvalých opatrení je možné vyvodiť z Ústavy SR, avšak iba v prípade pracovnoprávnej alebo obdobnej oblasti (čl. 38 Ústavy SR), základ pre opatrenia trvalého charakteru tvoria taktiež viaceré medzinárodné dohovory. Vo vnútroštátnom práve čiastočne túto problematiku upravuje ADZ v prípadoch tzv. prípustného rozdielného zaobchádzania.

Niektoré spomínané opatrenia nespĺňajú charakteristiku DVO zase z hľadiska svojich adresátov, pretože v zmysle ADZ je okruh adresátov DVO uzavretý (taxatívny). Narážame najmä na opatrenia, ktoré sme nazvali na účely tejto správy ako projekty na trhu práce s prvkami DVO. Tieto projekty majú svoj podklad skôr v zákone o službách zamestnanosti a sú zamerané na zvyšovanie zamestnanosti v SR. Vzhľadom na to, že nezamestnanosťou trpia predovšetkým skupiny, ktoré sú zároveň adresátmi DVO (napr. Rómovia, zdravotne postihnuté osoby, ženy po materskej dovolenke, staršie osoby alebo čerství absolventi

stredných a vysokých škôl), nemožno špecifické potreby týchto skupín opomenúť a tým vykazujú tieto opatrenia určité prvky DVO, aj keď ich adresátmi sú väčšinou širšie skupiny ľudí.

Osobitnou kategóriou opatrení, ktoré sme nazvali ako legislatívne opatrenia na podporu rovnosti sú opatrenia, ktoré sa zavádzajú vo forme zákonov, prípadne iných všeobecne záväzných právnych predpisov. Ako prostriedok pre DVO v zmysle kritérií právnej úpravy sa nejavia ako najvhodnejšie z viacerých dôvodov. Prvým dôvodom je to, že nespĺňajú kritérium dočasnosti, takáto forma nezaručuje, že dôjde v prípade potreby k ich zmene alebo zrušeniu. Taktiež neexistuje žiadny mechanizmus ich vyhodnocovania a monitorovania. Ďalším dôvodom je, že nie je z hľadiska právnej teórie možné zákony prijímať na základe iného zákona, ktorým je v tomto prípade ADZ, svoj podklad by mali mať preto v plnení záväzkov z medzinárodného práva, európskeho práva a v neposlednom rade v Ústave SR. Existencia opatrení na podporu rovnosti vo forme zákonov a iných všeobecne záväzných právnych predpisov vo vhodnej forme je však žiaduca, subjekty priamo alebo podporne participujúce na tvorbe všeobecne záväzných právnych predpisov označujú takéto opatrenia ako DVO. Z tohto dôvodu, ako aj z dôvodu ich smerovania k odstraňovaniu znevýhodnení vyplývajúcich z dôvodov, ktoré sa viažu na adresátov DVO ich pravidelne zaradujeme do kapitoly, ktorá je venovaná dočasným vyrovnávacím opatreniam.

Ako príklad typického DVO, ktoré spĺňa všetky kritériá pre DVO by sme mohli uviesť projekt EUBA a CVEKU s názvom Aj ty máš šancu. Podľa názoru Strediska ide o projekt, ktorý má potenciál, v tomto čase sa však projekt iba rozbieha a hovoriť o prípadných výsledkoch je predčasné. Projektom sa Stredisko bude naďalej zaoberať a s pomocou organizátorov projektu sledovať aj jeho ďalšiu realizáciu.

Odporúčania

Stredisko odporúča:

1. Subjektom, ktoré realizujú projekty dočasných vyrovnávacích opatrení, pokračovať vo fungujúcich realizovaných projektoch.
2. Orgánom verejnej správy začať programy dočasných vyrovnávacích opatrení podporovať a zabezpečiť potrebné finančné pokrytie pre aktuálne aj nové projekty dočasných vyrovnávacích opatrení.

3. Subjektom prijímajúcim dočasné vyrovnávacie opatrenia, pravidelne monitorovať a vyhodnocovať prijaté dočasné vyrovnávacie opatrenia a podľa týchto hodnotení prispôbovať dočasné vyrovnávacie opatrenia tak, aby čo najlepšie sledovali vytýčené ciele.
4. Subjektom prijímajúcim dočasné vyrovnávacie opatrenia, využiť výsledky prijatých dočasných vyrovnávacích opatrení pri tvorbe nových dočasných vyrovnávacích opatrení a nadväzovať na ne.
5. Subjektom prijímajúcim dočasné vyrovnávacie opatrenia konzultovať zámer prijať dočasné vyrovnávacie opatrenia so Strediskom a plniť si svoju zákonnú notifikačnú povinnosť voči Stredisku a podávať mu správy o prijatých dočasných vyrovnávacích opatreniach v zmysle antidiskriminačného zákona.

8. Ochrana práv osôb so zdravotným postihnutím

Úvod

Práva osôb so zdravotným postihnutím (ďalej aj „ZPO“) a proces implementácie Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím sú témami, ktorým sa Stredisko vo svojej Správe pravidelne venuje. Osobitnú pozornosť pritom pravidelne venuje implementačným krokom na úrovni štátnej správy a územnej samosprávy. V snahe o čo najobjektívnejšie informácie o tomto procese Stredisko oslovuje dlhoročne aj vybrané mimovládne organizácie. Táto štruktúra je v snahe o kontinuitu pre účely prípadnej komparácie zachovaná aj v predkladanej Správe, avšak legislatívnemu rámcu problematiky zdravotného postihnutia je venovaný osobitný priestor v predošlých ročníkoch Správy. Podobne, podrobné informácie o jednotlivých aktivitách a zámeroch realizovaných v roku 2014 v prospech ZPO na úrovni ústredných orgánov štátnej správy, ako aj na úrovni jednotlivých samosprávnych krajov a vybraných miest SR Stredisko uverejní v pripravovanej publikácii „Správa o právach osôb so zdravotným postihnutím za rok 2014“. Publikácia bude zverejnená na internetovom sídle Strediska.

Východiskovým míľnikom pri koncepcii monitorovania ochrany práv ZPO je pre Slovenskú republiku ratifikácia Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím (ďalej „Dohovor ZP“) a jeho Opčného protokolu, ktorý v snahe o aktívne začlenenie a plnú účasť zdravotne postihnutých osôb v spoločnosti v súlade s medzinárodnými princípmi ochrany ľudských práv prijala 1. decembra 2006 OSN. V Slovenskej republike nadobudli oba dokumenty účinnosť 25. júna 2010. V Zbierke zákonov boli obidva dokumenty publikované

ako Oznámenie MZV SR č. 317/2010 Z. z. - Dohovor ZP a Oznámenie MZV SR č. 318/2010 Z. z. - Opčný protokol k Dohovoru ZP. Dohovor ZP predstavuje zdravotné postihnutie ako výsledok vzájomného pôsobenia medzi osobami so zhoršeným zdravím a medzi bariérami v postojoch a v prostredí, ktoré im bránia plne a účinne sa zúčastňovať na živote spoločnosti na rovnakom základe s ostatnými. Dohovor ZP teda uznáva zdravotné postihnutie ako dôsledok nedostatočného rešpektovania a prispôsobovania sa spoločnosti individuálnym rozdielom svojich členov.

Dohovor ZP patrí do kategórie medzinárodných zmlúv, ktoré v zmysle článku 7 ods. 4 Ústavy SR vyžadujú pred ratifikáciou súhlas NR SR.

Slovenská republika ešte v júni 2012 predložila Výboru pre práva osôb so zdravotným postihnutím prostredníctvom generálneho tajomníka OSN komplexnú správu o opatreniach prijatých na účel plnenia jeho záväzkov vyplývajúcich z tohto dohovoru a o pokroku, ktorý v tomto smere dosiahol. Spracovanie správy koordinovalo a zostavilo MPSVaR SR v máji 2012.

Výbor OSN pre práva osôb so zdravotným postihnutím si od zaslania prvej východiskovej správy v roku 2012 nevyžiadal doplnenie podkladov a nevydal ani žiadne usmernenie alebo odporúčanie.

Dátum prerokovania východiskovej správy SR o implementácii Dohovoru ZP pred príslušným výborom OSN je naplánovaný na apríl 2016. Zoznam otázok adresovaných SR pred hodnotením bude výbor prijímať na uzatvorenom zasadnutí v Ženeve v dňoch 7. - 12. septembra 2015.⁹⁸

8.2. Hlavné kontaktné miesto pre problematiku vykonávania Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím

Dňa 20.2.2013 po mnohých pracovných stretnutiach došlo k definitívnemu rozhodnutiu o zriadení hlavného kontaktného miesta pre problematiku vykonávania Dohovoru OSN ZP (čl. 33 ods. 1 Dohovoru ZP) na MPSVaR SR⁹⁹. Ide o koordinačný mechanizmus v rámci štátnej správy, ktorého úlohou je uľahčiť realizáciu činností pri implementácii Dohovoru ZP v jednotlivých oblastiach a na rôznych úrovniach. Ako vo svojej

⁹⁸ Odpoveď MZVaEZ SR k otázkam Strediska zo dňa 26.2.2015.

⁹⁹ Uznesenie Vlády SR č. 103 z 20.2.2013, bližšie pozri:

<http://www.rokovania.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=22117>, 16.3.2015

odpovedi uvádza MPSVaR SR¹⁰⁰, koordinačný mechanizmus aktuálne tvorí 13 zástupcov ústredných orgánov štátnej správy a to vrátane MPSVaR SR ako hlavného kontaktného miesta. V roku 2014 sa uskutočnili na pôde MPSVaR SR dve stretnutia koordinačného mechanizmu - 6. mája 2014 sa uskutočnilo 2. stretnutie sekundárnych kontaktných miest, predmetom ktorého bola diskusia o plnení opatrení vyplývajúcich z Národného programu rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím na roky 2014 – 2020 (ďalej len „Národný program“) a 17. decembra 2014 sa konalo spoločné pracovné stretnutie Sekundárnych kontaktných miest a zástupcov organizácií osôb so zdravotným postihnutím Výboru pre osoby so zdravotným postihnutím. Programom stretnutia bolo prerokovanie pripomienok členov Výboru pre osoby so zdravotným postihnutím k predloženému vyhodnoteniu Národného programu a zhodnotenie plnenia Národného programu k decembru 2014.

Činnosti hlavného kontaktného miesta v rámci MPSVaR SR zabezpečuje odbor integrácie osôb so zdravotným postihnutím, konkrétne Mgr. Lucia Záhoráková a JUDr. Ján Gabura. MPSVaR SR zverejnilo základné informácie o zriadení hlavného kontaktného miesta pre občiansku spoločnosť na svojom webovom sídle¹⁰¹.

Kontaktná adresa:

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR
Špitálska 4,6,8
816 43 Bratislava

Mgr. Lucia Záhoráková

Č. d.: 104 – 1. Posch. Budova B

Tel.č.: 02/20462184

Email: lucia.zahorakova@employment.gov.sk

JUDr. Ján Gabura

Č. d.: 104 – 1. Posch. Budova B

Tel.č.: 02/20462104, 0917483873

Email: jan.gabura@employment.gov.sk

¹⁰⁰ Odpoveď MPSVaR SR k otázkam Strediska zo dňa 27.2.2015.

¹⁰¹ <http://www.employment.gov.sk/sk/rodina-socialna-pomoc/tazke-zdravotne-postihnutie/kontaktne-miesto-prava-osob-so-zdravotnym-postihnutim/>, 18.3.2015

MPSVaR SR ako hlavné kontaktné miesto koordinuje činnosť „sekundárnych kontaktných miest“, ktorými sú nominované osoby na jednotlivých ústredných orgánoch štátnej správy.

Zoznam „sekundárnych kontaktných miest“:

Názov ministerstva	Nominovaná osoba/kontakt
Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR	Mgr. Petra Zavacká Osobný úrad 02/5949 4333 petra.zavacka@mindop.sk
Ministerstvo financií SR	Mgr. Stanislav Strážay Odbor legislatívy/oddelenie finančnej legislatívy 02/5958 3503, 5958 3434 stanislav.strazay@mfsr.sk
Ministerstvo hospodárstva SR	Mgr. Miriam Fecenková Sekcia stratégie/odbor koordinácie a záležitostí EÚ 02/4854 1527 fecenkova@mhsr.sk
Ministerstvo kultúry SR	Mgr. Daniela Kuhnová Sekcia kultúrneho dedičstva 02/2048 2305 daniela.kuhnova@culture.gov.sk
Ministerstvo obrany SR	MUDr. Alexander Mrázik Oddelenie sociálneho zabezpečenia odboru sociálnej politiky ľudských zdrojov sekcie ľudských zdrojov 0960 317 538 alexander.mrazik@mod.gov.sk
Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR	Mgr. Vladimír Valach Sekcia pôdohospodárskej politiky a rozpočtu/odbor stratégie a koncepcií 02/5926 6222

	vladimir.valach@land.gov.sk
Ministerstvo spravodlivosti SR	JUDr. Viera Benčatová Sekcia legislatívy/Odbor legislatívy občianskeho a obchodného práva 02/5935 3300, fax: 02/5935 3606 viera.bencatova@justice.sk
Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR	Mgr. Katarína Starovičová Sekcia regionálneho školstva/odbor špeciálnych škôl, špeciálnych výchovných zariadení a poradenských zariadení 02/5937 4358 katarina.starovicova@minedu.sk
Ministerstvo vnútra SR	MUDr. Mária Gvozdjaková, MPH Sekcia personálnych a sociálnych činností a osobného úradu 0961 056 005, 056 006 maria.gvozdjakova@minv.sk
Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR	JUDr. Peter Klenovský Sekcia právna a konzulárna/Odbor ľudských práv 02/5978 3770, fax: 02/5978 3779 peter.klenovsky@mzv.sk
Ministerstvo zdravotníctva SR	Mgr. Martina Matejková, MPH Sekcia zdravia/odbor zdravotnej starostlivosti 02/5937 3173 matrina.matejkova@healt.gov.sk
Ministerstvo životného prostredia SR	Mgr. Adela Ladzianska Odbor medzinárodných vzťahov a protokolu 02/5956 2456, fax: 02/5956 2457 ladzianska.adela@enviro.gov.sk

MPSVaR SR nás ďalej vo svojej odpovedi informovalo o **úlohách kontaktného miesta**:

- slúžiť ako kontaktné miesto pre verejnú správu a občiansku spoločnosť
- šíriť myšlienky a hodnoty Dohovoru OSN ZP,

- zbieranie štatistických údajov o osobách so zdravotným postihnutím,
- koordinácia medzi všetkými ministerstvami, orgánmi štátnej správy a orgánmi miestnej samosprávy,
- realizácia Národného programu rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím,
- analýza súladu domácej legislatívy a praxe s Dohovorom OSN ZP,
- navrhovanie legislatívnych zmien a posudzovanie legislatívnych návrhov z hľadiska súladu s Dohovorom OSN ZP,
- spolupráca s domácimi a medzinárodnými organizáciami osôb so zdravotným postihnutím,
- koordinácia prípravy monitorovacích správ pre Výbor OSN pre práva osôb so zdravotným postihnutím,
- medzinárodná spolupráca s OSN, EÚ, EK a inými medzinárodnými inštitúciami.

MPSVaR SR sa prostredníctvom zástupcov hlavného kontaktného miesta zúčastňuje aj na zasadaniach medzinárodných inštitúcií, ktorých úlohou je ochrana osôb so zdravotným postihnutím. MPSVaR SR napríklad uvádza:

- High Level Group of Representatives of the Member States on Disability / Skupina zástupcov členských štátov EÚ) na vysokej úrovni pre problematiku zdravotného postihnutia - EÚ ratifikovala Dohovor OSN ZP v roku 2010, podľa čl. 33 ods. 1 tohto dohovoru zriadila Skupinu EÚ na vysokej úrovni pre otázky zdravotného postihnutia ako hlavné kontaktné miesto pre vykonávanie Dohovoru OSN ZP. Jej cieľom je monitorovanie aktuálnych priorít a politík v oblasti zdravotného postihnutia, zhromažďovanie a analyzovanie informácií a aplikovateľnej praxe a poskytovanie poradenstva Európskej komisii. Táto skupina považuje za svoje základné ciele podporu ľudí so zdravotným postihnutím a ich rodín, aktívne zapojenie do spoločnosti (vrátane osôb ťažko zdravotne postihnutých), odstraňovanie bariér v bežnom živote a posilnenie rovnakých šancí pre každého človeka.
- Committee of Experts on the Rights of People with Disabilities CE / Výbor expertov pre oblasť zdravotného postihnutia Rady Európy - Cieľom uvedenej skupiny je monitorovanie aktuálnych priorít a politík v oblasti zdravotného postihnutia, zhromažďovanie a analyzovanie informácií a aplikovateľnej praxe a poskytovanie poradenstva Rade Európy. Hlavnou úlohou výboru je pomôcť členským štátom pri presadzovaní, realizácii a monitorovaní Akčného plánu Rady

Európy 2006-2015 pre osoby so zdravotným postihnutím. Najväčším prínosom uvedeného výboru je najmä zlepšenie medzinárodnej spolupráce aj s krajinami, ktoré nie sú členmi EÚ. Výbor sa zaoberá aktuálnymi otázkami z oblasti zdravotného postihnutia, ako sú bezbariérovosť, zapojenie sa ľudí so zdravotným postihnutím do spoločenského života atď.

- PWG EU model disability card / Pracovná skupina na prípravu Európskeho preukazu zdravotného postihnutia - MPSVaR SR aktívne participuje na projekte European Disability Card (Európsky preukaz osoby so zdravotným postihnutím), ktorý je organizovaný pod záštitou Európskej Komisie. Tento preukaz bude vydávaný osobám so zdravotným postihnutím, občanom Európskej únie na základe vopred určených pravidiel (na základe platnej legislatívy v danom členskom štáte EÚ).

MPSVaR SR prostredníctvom zástupcov hlavného kontaktného miesta participuje aj na príprave strategických dokumentov EÚ, napríklad Partnerskej dohody na programové obdobie 2014 – 2020, príprave ex ante kondicionalít k Horizontálnemu princípu prístupnosť a rovnosť príležitostí do roku 2016 atď.

MPSVaR SR zároveň ubezpečuje, že v rámci inštitucionálneho zabezpečenia ochrany a podpory ľudských práv osôb so zdravotným postihnutím sa uplatňuje mechanizmus spolupráce orgánov verejnej správy s reprezentatívnymi organizáciami osôb so zdravotným postihnutím. Vychádza sa zo záväzkov definovaných v čl. 4 ods. 3 Dohovoru OSN ZP, ktorý ratifikovala Slovenská republika v roku 2010. Týmto sa zavádza povinnosť verejných autorít aktívne spolupracovať s reprezentatívnymi organizáciami osôb so zdravotným postihnutím. Rovnako, pri vytváraní a uplatňovaní zákonodarstva a politík zameraných na vykonávanie dohovoru a pri rozhodovaní o otázkach týkajúcich sa osôb so zdravotným postihnutím je Slovenská republika povinná dôkladne rokovať s osobami so zdravotným postihnutím, vrátane detí so zdravotným postihnutím.

8.3. Výbor pre osoby so zdravotným postihnutím

Implementačnému procesu výrazne pomáhajú aj rokovania Výboru pre osoby so zdravotným postihnutím (ďalej len „Výbor ZP“) Rady vlády SR pre ľudské práva,

národnostné menšiny a rodovú rovnosť. Výbor ZP bol zriadený *uznesením*¹⁰² *Vlády SR č. 158 zo dňa 2. marca 2011*, ako stály odborný orgán Rady vlády Slovenskej republiky pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť pre otázky týkajúce sa práv osôb so zdravotným postihnutím.¹⁰³

Prostredníctvom Výboru ZP sa zároveň zabezpečuje účasť a participácia osôb so zdravotným postihnutím, resp. ich reprezentatívnych organizácií pri príprave návrhov legislatívnych zmien, prijímaní podnetov na legislatívne úpravy a pod.¹⁰⁴

Výbor ZP sa počas roku 2014 stretol celkom tri razy – 28.1., 29.9. a 20.11.2014.

Na zasadnutiach Výboru ZP sú v zmysle uznesenia Výboru ZP č. 37 zo dňa 28. januára 2014 pravidelne prerokovávané plnenia časovo aktuálnych opatrení Národného programu rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím na roky 2014 – 2020, ktorého cieľom je prostredníctvom definovaných úloh a opatrení zabezpečiť dosahovanie pokroku v oblasti ochrany práv osôb so zdravotným postihnutím uznaných Dohovorom OSN ZP.

Na kľúčovom januárovom stretnutí (28.1.2014)¹⁰⁵ - Výbor ZP o. i. vzal na vedomie informáciu o priebehu a záveroch dvanásteho zasadnutia Rady vlády Slovenskej republiky pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť zo dňa 18. decembra 2013 a o príprave Celoštátnej stratégie. Vzal na vedomie informáciu o výsledkoch kontroly ustanovení zákona č. 308/2000 Z. z. o vysielaní a retransmisii vymedzujúcich povinnosti vysielateľov ohľadne multimodálneho vysielania, konkrétne programov vysielaných s hlasovým komentovaním pre nevidiacich za obdobie január a február 2013. V tomto smere Výbor ZP formuloval ďalšie požiadavky na Radu pre vysielanie a retransmisii a vedenie televízií RTVS a JOJ. Výbor ZP ďalej schválil Východiskový materiál za oblasť práv osôb so zdravotným postihnutím k Celoštátnej stratégii, ktorý vypracovala pracovná skupina pre prípravu a finalizáciu časti Celoštátnej stratégie týkajúcej sa práv osôb so zdravotným postihnutím. Výbor ZP vzal na vedomie informáciu k Národnému programu a uložil, aby na zasadnutiach Výboru ZP boli pravidelne prerokovávané plnenia časovo aktuálnych opatrení Národného programu. Výbor ZP vzal na vedomie informáciu o uplatnení princípov prístupnosti a rovnakého zaobchádzania v pripravovaných operačných programoch a odporučil nominovať troch zástupcov z organizácií zastupujúcich záujmy osôb so zdravotným postihnutím do pracovnej skupiny

¹⁰² http://www.rokovanie.sk/File.aspx/ViewDocumentHtml/Uznesenie-11547?prefixFile=u_, citované 16.3.2015

¹⁰³ <http://www.employment.gov.sk/vybor-pre-osoby-so-zdravotnym-postihnutim.html>, citované 16.3.2015

¹⁰⁴ Odpoveď MŠ SR k otázkam Strediska zo dňa 23.2.2015.

¹⁰⁵ http://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/konzultacne-organy/rada-vlady-sr-ludske-prava-narodnostne-mensiny-rodovu-rovnost/vybor-osoby-so-zdravotnym-postihnutim/zavery-zasadnutia-vozp_28.1.2014.pdf, citované 20.3.2015

pre horizontálnu prioritu rovnosť príležitostí v termíne do 15. februára 2014. Výbor ZP vzal na vedomie informáciu MPSVaR SR o stave prípravy návrhu zákona o verejnej ochrane práv osôb so zdravotným postihnutím a verejnej ochrane práv dieťaťa. Výbor ZP vzal taktiež na vedomie informáciu MPSVaR SR o aktuálnom stave prípravných prác návrhu zákona o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia, o aktuálnom stave prípravných prác návrhu zákona o sociálnej práci, ako aj informáciu o národnom projekte - Pilotná podpora zvyšovania efektivity poskytovania dávok a výkonu opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately v rodinnom prostredí a požiadal, aby bol výbor pravidelne oboznamovaný o stave implementácie národného projektu. Výbor vzal na vedomie informáciu o probléme súvisiacom s krátením príspevkov na podporu zamestnávania občanov so zdravotným postihnutím úradmi práce, sociálnych vecí a rodiny. Minister práce, sociálnych vecí a rodiny SR podporil zorganizovanie stretnutia na úrovni štátneho tajomníka za účelom doriešenia vzniknutej situácie. Výbor ZP vzal na vedomie informáciu člena výboru o projekte, v rámci ktorého Železnice Slovenskej republiky postupne umiestňujú vo vybraných železničných staniciach v rámci Slovenskej republiky mobilné zdvíhacie plošiny. Bližšie informácie o priebehu stretnutia je možné získať vo zverejnenej zápisnici z podujatia.¹⁰⁶

Obsahom septembrovej schôdzky Výboru ZP (29.9.2014)¹⁰⁷ – bola predmetom rokovania informácia o príprave legislatívneho návrhu stavebného zákona. Výbor ZP sa opäť zaoberal aktuálnym stavom plnenia povinností zabezpečiť multimodálny prístup k programovej službe a audiovizuálnej mediálnej službe pre osoby so zrakovým postihnutím a pre osoby so sluchovým postihnutím v zmysle zákona č. 308/2000 Z. z. o vysielaní a retransmisii v znení neskorších predpisov. Predmetom stretnutia boli aj príprava Celoštátnej stratégie ochrany, návrhy riešení verejnej ochrany práv osôb so zdravotným postihnutím, či príprava priebežného odpočtu plnenia časovo aktuálnych úloh Národného programu rozvoja životných podmienok osôb so zdravotných postihnutím. Výbor ZP vzal na vedomie Informáciu o stave implementácie Národného projektu „Podpora procesu deinštitucionalizácie a transformácie systému sociálnych služieb“ a Národného projektu „Pilotná podpora zvyšovania efektivity poskytovania dávok a výkonu opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately v rodinnom prostredí“. Výbor ZP vzal na vedomie informáciu člena

¹⁰⁶ <http://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/konzultacne-organy/rada-vlady-sr-ludske-prava-narodnostne-mensiny-rodovu-rovnost/vybor-osoby-so-zdravotnym-postihnutim/zapisnica-vozp-28-01-2014-web.pdf>, citované 20.3.2015

¹⁰⁷ <http://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/konzultacne-organy/rada-vlady-sr-ludske-prava-narodnostne-mensiny-rodovu-rovnost/vybor-osoby-so-zdravotnym-postihnutim/informacia-zaveroch-vozp-29.9.2014.pdf>, citované 20.3.2015

výboru zastupujúceho organizácie osôb s telesným postihnutím o nevyhovujúcom stave v pravidlách pridelovania zdravotných pomôcok osobám s telesným postihnutím a o potrebe zlepšenia spolupráce a komunikácie MZ SR s organizáciami osôb so zdravotným postihnutím. Bližšie informácie o priebehu stretnutia je možné získať vo zverejnenej zápisnici z podujatia.¹⁰⁸

Na ostatnom stretnutí v roku 2014, ktoré sa uskutočnilo dňa 20.11.2014¹⁰⁹ - Výbor ZP prerokoval informáciu o zasadnutí Rady vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť a o stave prípravy Celoštátnej stratégie, informáciu k plneniu opatrení z Národného programu a zbral na vedomie materiál „Dodržiavanie ľudských práv v Slovenskej republike v kontexte odporúčaní z 2. kola univerzálneho periodického hodnotenia Rady OSN pre ľudské práva“. Bližšie informácie o priebehu stretnutia je možné získať vo zverejnenej zápisnici z podujatia.¹¹⁰

8.4. Komisár pre osoby so zdravotným postihnutím

V nadväznosti na požiadavku zriadiť alebo ustanoviť na vnútroštátnej úrovni systém zahŕňajúci jeden alebo viac nezávislých systémov na presadzovanie, ochranu a monitorovanie vykonávania Dohovoru ZP (článok 33 ods. 2 Dohovoru ZP) pripravilo v roku 2014 MPSVaR SR na podnet Výboru ZP úlohu v spolupráci s Ministerstvom spravodlivosti Slovenskej republiky (ďalej len „MS SR“) a s Ministerstvom zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky (ďalej len „MZVaEZ SR“) návrh riešenia inštitucionálneho zabezpečenia verejnej ochrany práv osôb so zdravotným postihnutím. Zriadená bola pracovná skupinu (zložená so zástupcov MS SR, MZVaEZ SR, MPSVaR SR a členov výborov z prostredia reprezentatívnych organizácií osôb so zdravotným postihnutím a reprezentatívnych organizácií pre deti) pre prípravu návrhov riešení verejnej ochrany práv detí a verejnej ochrany práv osôb so zdravotným postihnutím.

¹⁰⁸ <http://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/konzultacne-organy/rada-vlady-sr-ludske-prava-narodnostne-mensiny-rodovu-rovnost/vybor-osoby-so-zdravotnym-postihnutim/final-zapisnica-vozp-29-09-2014-web.pdf>, citované 20.3.2015

¹⁰⁹ <http://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/konzultacne-organy/rada-vlady-sr-ludske-prava-narodnostne-mensiny-rodovu-rovnost/vybor-osoby-so-zdravotnym-postihnutim/zasadnutia/uznesenia-vozp-50-52-20.11.2014.pdf>, citované 20.3.2015

¹¹⁰ http://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/konzultacne-organy/rada-vlady-sr-ludske-prava-narodnostne-mensiny-rodovu-rovnost/vybor-osoby-so-zdravotnym-postihnutim/zasadnutia/na-web-zapisnica-vozp_20_11_2014.pdf, citované 20.3.2015

Základným rámcom pre riešenie tejto úlohy sú záväzky Slovenskej republiky vyplývajúce z medzinárodných dohovorov OSN a to Dohovoru OSN o právach dieťaťa a Dohovoru OSN ZP a ich opčných protokolov.

Základným dôvodom pre spracovanie návrhu zákona je podľa MPSVaR SR fakt, že Slovenská republika nemá doposiaľ vyriešený ani pri deťoch ani pri osobách so zdravotným postihnutím inštitút nezávislého mechanizmu prijímania a preskúmavania sťažností od detí/zdravotne postihnutých alebo v ich mene, nezávislý mechanizmus monitorovania implementácie Dohovorov zodpovedajúci Parížskym princípom, t. j. špecifické inštitúcie ochrany práv detí a práv osôb so zdravotným postihnutím.

Parížske princípy uvedené v rezolúcii 48/134 Valného zhromaždenia OSN umožňujú rôznu štruktúru vnútroštátnych inštitúcií na presadzovanie a ochranu ľudských práv, ktoré môžu v rôznych krajinách existovať súbežne. Tieto princípy popisujú požadovanú štrukturálnu povahu takejto inštitúcie (napr. jej štruktúru, mandát, nezávislosť, financovanie, prevádzku a pod.). Zhoda s Parížskymi princípmi je požadovaná pre splnenie požiadaviek Medzinárodného koordinačného výboru národných inštitúcií na ochranu a podporu ľudských práv (ICC NHRI) pre akreditáciu. Aj keď sú tieto inštitúcie financované štátom, sú pokladané za nezávislé inštitúcie a sú takto vnímané aj v rámci OSN.

Členovia pracovnej skupiny po prehodnotení možných alternatív navrhli riešiť ochranu špecificky zaručených ľudských práv oddelene od Strediska a verejného ochrancu práv samostatnými nezávislými inštitútmi (*sui generis*) s ustanovením konkrétnych osôb zabezpečujúcich ochranu práv zaručených medzinárodnými dohovormi skupinám populácie vyžadujúcim osobitnú pozornosť s návrhom na konštituovanie Komiséra pre deti a Komiséra pre osoby so zdravotným postihnutím s personálnym aj materiálno-technickým zázemím prostredníctvom úradov komisárov. Zároveň po schválení obidvomi výbormi pracovná skupina pokračovala v práci na príprave vecného návrhu zákona.

Pri príprave návrhu zákona o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím sa pracovná skupina pridŕžavala Parížskych princípov tak, aby navrhované postavenie komisárov bolo nezávislé a aby čo v najväčšej miere právomoci komisárov zodpovedali Parížskym princípom.

Podstatou činnosti komisárov bude, na rozdiel od ostatných orgánov ochrany práv špecializovaná verejná ochrana práv – špecializácia o.i. spočíva v tom, že komisár sa v prípade osôb so zdravotným postihnutím bude zaoberať výlučne právami tejto skupiny uznanými v dohovoroch OSN, bez ohľadu na to, či ich vymedzuje Ústava SR. Návrh právnej úpravy utvára podmienky na nezávislé pôsobenie komisárov (oddelený výkon oprávnení od

iných orgánov s kompetenciami v oblasti ľudských práv, voľba NR SR, nezlučiteľnosť funkcií, financovanie prostredníctvom dotácie). Návrh zákona rieši aj otázku akceptácie komisára zo strany reprezentatívnych organizácií prostredníctvom ich vyjadrení k osobe komisára ešte pred jeho voľbou. Navrhuje sa tiež, aby bola komisárom priznaná kompetencia podávania oznámení na príslušné výbory OSN v mene dieťaťa (skupiny detí) podľa Opčného protokolu k Dohovoru o právach dieťaťa o procedúre oznámení a v mene osôb so zdravotným postihnutím (skupiny osôb so zdravotným postihnutím) podľa Opčného protokolu k Dohovoru ZP.

Navrhované riešenie ponecháva rozsah pôsobnosti verejného ochrancu práv nedotknutý a paralelne upravuje kompetencie komisárov v špecifických oblastiach. Takéto riešenie umožňuje skutočnosť, že verejný ochranca práv nie je orgánom, ktorý rozhoduje o právach a povinnostiach a teda z princípu právnej istoty v tomto prípade nevyplýva prekážka rozhodnutej veci (litispendencia). Zároveň Parížske princípy možnosť spolupráce relevantných vnútroštátnych inštitúcií v oblasti ochrany ľudských práv vítajú.

Predpokladaná účinnosť návrhu zákona o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím je 1. september 2015.¹¹¹

8.5. Národný program rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím na roky 2014-2020

Tvorba Národného programu rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím na roky 2014-2020, ktorú spolu s Výborom koordinovalo Hlavné kontaktné miesto pre vykonávanie Dohovoru OSN ZP siaha ešte do roku 2013.¹¹² Ide o dokument, ktorý nadväzuje na Národný program rozvoja životných podmienok občanov so zdravotným postihnutím vo všetkých oblastiach života z roku 2001. Plnenie jednotlivých opatrení tohto programu bolo vyhodnocované a aktualizované v 2-ročných intervaloch a pôvodný program platil až do januára 2014.

Cieľom programu na roky 2014-2020 je zabezpečenie maximálnej úrovne sociálnej inklúzie osôb so zdravotným postihnutím a ich rodín prostredníctvom systematickej realizácie

¹¹¹ Odpoveď MPSVaR SR k otázkam Strediska zo dňa 27.2.2015.

¹¹² http://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/konzultacne-organy/rada-vlady-sr-ludske-prava-narodnostne-mensiny-rodovu-rovnost/vybor-osoby-so-zdravotnym-postihnutim/zaznam-zo-zasadnutia-vozp_17.4.2013.pdf, citované 16.3.2015

politiky vlády, samospráv a iných zodpovedných subjektov a za plnej účasti osôb so zdravotným postihnutím a ich reprezentatívnych organizácií na všetkých úrovniach riadenia spoločnosti. Teda prostredníctvom definovaných úloh a opatrení zabezpečiť dosahovanie pokroku v oblasti ochrany práv osôb so zdravotným postihnutím uznaných Dohovorom ZP¹¹³. Materiál bol napokon schválený Uznesením Výboru ZP č. 34 zo dňa 16.12.2013 uplatnením procedúry per rollam¹¹⁴ a je zverejnený na webovom sídle MPSVaR SR¹¹⁵.

Z opatrenia 4.11.4. Programu vyplýva pre všetky ministerstvá povinnosť¹¹⁶ prizývať organizácie osôb so zdravotným postihnutím ku konzultáciám, týkajúcim sa prípravy, tvorby a implementácie právnych predpisov priamo súvisiacich s osobami so zdravotným postihnutím, ako aj potenciálne ovplyvňujúcich ich účasť na živote spoločnosti. V súvislosti s legislatívnymi pravidlami Vlády SR a pravidlami pre predkladanie dokumentov na Vládu SR sa zavádza povinnosť pozývať reprezentatívne organizácie osôb so zdravotným postihnutím, ktoré predložili zásadné pripomienky k návrhom všeobecne záväzných právnych predpisov na rozporové konania.

Národný program je tvorený ako otvorený dokument, obsahuje základné úlohy na obdobie rokov 2014 – 2020, s aktualizáciou a vyhodnocovaním každé 2 roky. Bol pripravovaný za účasti viacerých odborníkov z rôznych oblastí tak, aby bolo pokryté nielen široké spektrum jednotlivých oblastí, ale zároveň, aby bola zabezpečená aj prepojenosť a kompatibilita všetkých opatrení a úloh. Na jeho tvorbe sa podieľali zástupcovia ústredných orgánov štátnej správy (sekundárne kontaktné miesta), verejnej správy a podľa čl. 4 ods. 3 Dohovoru aj osoby so zdravotným postihnutím prostredníctvom svojich reprezentatívnych organizácií.

Národný program je rozdelený do nasledujúcich oblastí:

1. Zvyšovanie povedomia
2. Primeraná životná úroveň a sociálna ochrana
3. Prístupnosť (prostredia, dopravy, informácií, služieb, tovarov...)

¹¹³ <http://www.employment.gov.sk/files/slovensky/rodina-socialna-pomoc/tazke-zdravotne-postihnutie/narodny-program-rozvoja-zivotnych-podmienok-osob-so-zdravotnym-postihnutim-roky-2014-2020.pdf>, citované 16.3.2015

¹¹⁴ <http://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/konzultacne-organy/rada-vlady-sr-ludske-prava-narodnostne-mensiny-rodovu-rovnost/vybor-osoby-so-zdravotnym-postihnutim/uznesenia-vozp-c-34-per-rollam-k-nprzpozp.pdf>, citované 16.3.2015

¹¹⁵ <http://www.employment.gov.sk/files/slovensky/rodina-socialna-pomoc/tazke-zdravotne-postihnutie/narodny-program-rozvoja-zivotnych-podmienok-osob-so-zdravotnym-postihnutim-roky-2014-2020.pdf>, citované 16.3.2015

¹¹⁶ „Dôsledne konzultovať s reprezentatívnymi organizáciami osôb so zdravotným postihnutím pri vytváraní a uplatňovaní zákonodarstva a politiky zameraných na vykonávanie Dohovoru a pri rozhodovaní o otázkach týkajúcich sa osôb so zdravotným postihnutím a vytvárať podmienky pre kvalifikovanú účasť organizácií osôb so zdravotným postihnutím na tomto procese.“

4. Rovnaké zaobchádzanie, prístup k spravodlivosti a ochrana pre diskrimináciou
5. Nezávislý spôsob života a začlenenie do spoločnosti, osobná mobilita
6. Rešpektovanie domova a rodiny
7. Vzdelávanie
8. Zdravotníctvo
9. Habilitácia a rehabilitácia
10. Zamestnávanie
11. Účasť na politickom a verejnom živote
12. Účasť na kultúrnom živote, rekreácii, záujmových aktivitách a športe
13. Ženy so zdravotným postihnutím
14. Deti so zdravotným postihnutím
15. Rizikové situácie a núdzové humanitárne situácie
16. Koordinácia a monitorovanie
17. Štatistika, zhromažďovanie údajov a výskum
18. Medzinárodná spolupráca
19. Publicita, monitoring a evalvácia plnenia programu

Práve konkrétnejšie rozpracovanie úloh a opatrení národného programu si vyžiada zmenu legislatívy v období rokov 2015 – 2020.

Plnenie opatrení z Národného programu k 29.9.2014 je dostupné na webovom sídle MPSVaR SR¹¹⁷.

8.6. Celoštátna stratégia ochrany a podpory ľudských práv v Slovenskej republike

Schválením Celoštátnej stratégie Vládou Slovenskej republiky (uznesenie č. 71 zo dňa 18. februára 2015)¹¹⁸ sa definovali základné rámce a priority na ďalší rozvoj ľudských práv a ich implementáciu do všetkých rezortných politík¹¹⁹.

¹¹⁷ <http://www.employment.gov.sk/files/slovensky/rodina-socialna-pomoc/tazke-zdravotne-postihnutie/plnenie-opatreni-z-narodneho-programu-rozvoja-zivotnych-podmienok-osob-so-zdravotnym-postihnutim-roky-2014-2020-k-29.9-2014.pdf>, citované 20.3.2015

¹¹⁸ http://www.rokovania.sk/File.aspx/ViewDocumentHtml/Uznesenie-14678?prefixFile=u_, citované 20.3.2015

¹¹⁹ <http://www.rokovania.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=24253>, citované 20.3.2015

Na príprave tohto strategického dokumentu sa spolupodieľali odborníci v oblasti ľudských práv, ako aj široká verejnosť. Materiál bol spracovaný na základe východiskových podkladov za jednotlivé ľudskoprávne oblasti. Jednou z jeho informatívnych príloh je aj východiskový materiál pre oblasť práv osôb so zdravotným postihnutím, ktorý bol spracovaný vo Výbore ZP v gescii MPSVaR SR, za širokej participácie členov výboru a verejnosti¹²⁰. Východiskové materiály majú informatívnu povahu a slúžili ako základ pre vypracovanie stratégie. Zároveň predstavujú zásadné rámce pre tvorbu budúcich verejných politík.

Východiskový materiál za oblasť práv osôb so zdravotným postihnutím k Celoštátnej stratégii bol schválený uznesením Výboru ZP č. 36 zo dňa 28. januára 2014.

Hoci má Východiskový materiál len informatívnu povahu a teda nie je záväznou a neoddeliteľnou prílohou Celoštátnej stratégie, jeho spracovateľom sa v ňom podarilo sústrediť kľúčové odporúčania, ktorých plnenie prinesie zlepšenie podmienok ochrany práv osôb so zdravotným postihnutím. Materiál upozorňuje na pretrvávajúce praktické problémy v oblasti prístupnosti (budov, priestranstiev, dopravy a informácií), dostupnosti kvalitnej zdravotnej či dlhodobej starostlivosti, rovnako problémy so získaním plnohodnotného zamestnania či systematickej verejnej podpory organizácií osôb so zdravotným postihnutím. Ako osobitný problém je spomenuté zneužívanie inštitútu zbavovania osôb so zdravotným postihnutím (najmä mentálnym) ich spôsobilosti na právne úkony, čo následne limituje ich možnosti uplatňovať si práva a slobody v bežnom živote. Dokument poukazuje na potrebu vytvorenia špecifického nezávislého inštitútu ochrany a podpory práv osôb so zdravotným postihnutím, ktorý bude vychádzať z rešpektovania Parížskych princípov – prvýkrát sa tu objavuje požiadavka na zriadenie inštitútu Komiséra pre osoby so zdravotným postihnutím.

K uplatňovaniu práv ZPO v oblasti prístupnosti je o. i. potrebné nielen legislatívne zabezpečiť prístupnosť v najširšom možnom rozsahu, ale zároveň zaviesť štandardizované monitorovacie a kontrolné mechanizmy, ktoré účinne zabezpečia uplatňovanie legislatívy týkajúcej sa všetkých aspektov prístupnosti v praxi. Povinnosť zohľadňovať všetky aspekty prístupnosti pre osoby so zdravotným postihnutím sa odporúča aplikovať aj na súkromné subjekty, ktoré poskytujú priestory, služby, tovary, informácie alebo programy dostupné alebo poskytované verejnosti. Požiadavku prístupnosti sa odporúča zaradiť do súťažných podkladov pri verejnom obstarávaní. Rovnako materiál odporúča uskutočňovať a podporovať výskum a vývoj univerzálneho navrhovania pri tvorbe architektúry, urbanizmu, krajinskej architektúry, dizajnu produktov, webových stránok, ale aj pri tvorbe rôznych programov, metodík výučby, pri poskytovaní služieb a pod.

¹²⁰ <http://www.rokovania.sk/File.aspx/Index/Mater-Dokum-171847>, citované 20.3.2015

K uplatňovaniu práv ZPO v oblasti participácie je podľa materiálu potrebné zabezpečiť podmienky občianskej participácie osôb so zdravotným postihnutím na verejnom, politickom a spoločenskom živote, poskytovať komplexné verejné služby s dôrazom na habilitačné, rehabilitačné a asistenčné služby a programy pre osoby so zdravotným postihnutím s cieľom systematicky podporovať ich individuálne schopnosti pre samostatnosť a nezávislosť. Potrebné je takisto zabezpečiť mechanizmy zapojenia reprezentatívnych organizácií osôb so zdravotným postihnutím do kontrolných inštitútov uplatňovania a dodržiavania ľudských práv, ako aj vytvoriť podmienky a pravidlá podporujúce zvyšovanie spoločenskej participácie osôb so zdravotným postihnutím v súkromnom i vo verejnom sektore.

V smere k rovnosti, resp. zabezpečeniu rovného zaobchádzania vo všetkých oblastiach života materiál odporúča využívať Dohovor ZP ako kľúčový nástroj pri presadzovaní princípu rovnosti voči osobám so zdravotným postihnutím, podporovať uplatňovanie práv osôb so zdravotným postihnutím vyplývajúcich z presadzovania princípu rovnosti a Dohovoru ZP cestou bezplatnej právnej pomoci a zastupovania pred všeobecnými súdmi. Nevyhnutnosťou je aj prijímanie dočasných vyrovnávacích opatrení na úrovni verejnej správy a v súkromnom sektore, a to osobitne za účelom dosahovania rovnosti príležitostí vo vzdelávaní a zamestnaní. Materiál vyzýva na prijímanie legislatívnych opatrení, ktoré účinne zaručia dodržiavanie princípu rovnosti osôb so zdravotným postihnutím, vrátane realizovania reformy opatrovníctva v rámci pripravovanej rekodifikácie civilného práva. V kontexte uvedeného je rovnako potrebné zabezpečiť odborný monitoring implementácie rovnosti a zaviesť poradenstvo v tejto oblasti.

Východiskový materiál obdobne načrtáva aj ďalšie okruhy požiadaviek v smere zdravia, vzdelávania a odborná príprava, zamestnávania, sociálnej ochrany, či uplatňovania práv ZPO v oblasti vonkajšej činnosti (aktívnej participácie SR v činnosti medzinárodných inštitúcií a organizácií osôb so zdravotným postihnutím, či podporujúcich ochranu a podporu ľudských práv.

8.7. Legislatívne novinky a rezortné iniciatívy v prospech ZPO v roku 2014

Počas roku 2014 boli prijaté alebo nadobudli účinnosť viaceré legislatívne zmeny, ktoré sa dotkli postavenia i práv osôb so zdravotným postihnutím.

V decembri 2014 Vláda SR schválila **tri významné návrhy zákona**¹²¹, ktoré majú nahradiť **Občiansky súdny poriadok**¹²² z roku 1963. Ide o úpravu vzťahov, ktorými sa riadia účastníci konania na súdoch. Ako vo svojej odpovedi uvádza Združenie na pomoc ľuďom s mentálnym postihnutím v Slovenskej republike (ďalej „ZPMP“), ide o revolučný zásah do konania súdov. Od rekodifikácie občianskeho práva procesného sa očakáva, že povedie k zvýšeniu vykonateľnosti práva, k väčšej právnej istote, k skráteniu dĺžky súdneho konania a k zvýšeniu dôveryhodnosti slovenskej justície. Minister spravodlivosti predpokladá, že po zapracovaní pripomienok by mohol byť schválený v lete budúceho roku. Za obrovský úspech považuje ZPMP dosiahnutie zapracovania nimi navrhovaných zmien, formulovaných vďaka realizácii projektov Spoločne proti diskriminácii osôb s mentálnym postihnutím a Dôstojný život – právo nie privilegium. Za najvýznamnejšiu zmenu ZPMP považuje, že už nebude možné úplne pozbaviť človeka spôsobilosti na právne úkony.¹²³ Nové podmienky Konania o spôsobilosti na právne úkony sú upravené v § 231 – 251 navrhovaného Civilného mimosporového poriadku.¹²⁴ V porovnaní s aktuálnou úpravou (§ 186-191 OSP) je z navrhovaného § 231 Civilného mimosporového poriadku zrejmé, že po novom v konaní o spôsobilosti na právne úkony súd bude rozhodovať iba o obmedzení, zmene obmedzenia spôsobilosti fyzickej osoby na právne úkony alebo o navrátení spôsobilosti fyzickej osoby na právne úkony. Z ďalšej úpravy je zrejماً snaha rekodifikačnej komisie o precizovanie podmienok konania o spôsobilosti na právne úkony.

Ešte v roku 2013 MK SR vypracovalo návrh zákona, schváleného a publikovaného v Zbierke zákonov Slovenskej republiky ako **zákon č. 373/2013, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 308/2000 Z. z. o vysielaní a retransmisii** a o zmene zákona č. 195/2000 Z. z. o telekomunikáciách v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony. Zákon nadobudol účinnosť 1. januára 2014. Jedným z cieľov uvedeného zákona je zabezpečiť Rade pre vysielanie a retransmisii primerané nástroje na kontrolu plnenia povinností vysielateľov a poskytovateľov audiovizuálnych mediálnych služieb na požiadanie vo vzťahu k zabezpečeniu multimodálneho prístupu k programom. Zákon zavádza nové povinnosti pre televíznych vysielateľov a poskytovateľov audiovizuálnej mediálnej služby na požiadanie poskytovať rade bližšie informácie o tom, ako plnia povinnosť zabezpečiť multimodálny prístup k svojim programom a tieto programy náležite označiť. Požadované

¹²¹ Návrhy Správneho súdneho poriadku, Civilného sporového poriadku a Civilného mimosporového poriadku; bližšie informácie na: <http://www.justice.gov.sk/Stranky/Nase-sluzby/Nase-projekty/Obciansky-sudny-poriadok/Uvod.aspx>, citované 22.3.2015

¹²² 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok

¹²³ Odpoveď Republikovej centrály ZPMP v SR k otázkam Strediska zo dňa 10.3.2015

¹²⁴ http://www.justice.gov.sk/Dokumenty/Nase_sluzby/1.vlast_mat_CMP_NRSR.pdf, citované 22.3.2015

informácie majú rade umožniť efektívnejšiu kontrolu týchto povinností a tým zlepšiť prístup k programom pre osoby so sluchovým a zrakovým postihnutím. Za multimodálny prístup je považovaná doplnková obsahová služba vysielaná súbežne s príslušnou televíznou programovou službou, ktorá umožňuje prístup nepočujúcich alebo nevidiacich k reláciám alebo iným zložkám programovej služby. Programy s multimodálnym prístupom sú programy, ktoré sú sprevádzané skrytými alebo otvorenými titulkami, ktoré korešpondujú s dejom vysielaného programu, hlasovým komentovaním pre nevidiacich alebo ktoré sú tlmočené do posunkovej reči nepočujúcich alebo vysielané alebo poskytované v posunkovej reči nepočujúcich¹²⁵.

V tejto súvislosti sa z úrovne MK SR počas roku 2014 uskutočnili pracovné stretnutia pre tvorbu skrytých titulkov pre nepočujúcich a pre skvalitnenie služieb jednotlivých vysielateľov smerom ku koncovému užívateľovi – osobám so zdravotným postihnutím (multimodálne zariadenia a úroveň vysielania a retransmisie)¹²⁶.

V roku 2014 participovalo MK SR¹²⁷ v procese prípravy podpisu **Marakéšskej zmluvy**. Marakéšska zmluva je dokumentom o uľahčení prístupu k uverejneným dielam pre osoby nevidiace, zrakovo postihnuté alebo osoby postihnuté inou poruchou čítania (rieši autorské práva vo vzťahu k osobám s poruchami zraku). Zmluva bola otvorená na podpis rok po jej prijatí v centrále WIPO (Medzinárodná organizácia na ochranu duševného vlastníctva) do 28. júna 2014. Z dôvodu vzniku sporov medzi EÚ a jej členskými štátmi ohľadom právneho základu a kompetencie na podpis zmluvy MK SR pozastavilo po konzultácií s MZVaEZ SR podpis zmluvy na národnej úrovni. V lehote do 28. júna 2014 však niektoré krajiny, aj napriek kompetenčnému sporu medzi EÚ a jej členskými štátmi i sporu o právny základ zmluvy, zmluvu podpísali. Niektoré z členských štátov EÚ zmluvu podpísali dokonca priamo na diplomatickej konferencii v Marakéši. K riešeniu problému EÚ vypracovala Návrh rozhodnutia Rady o uzavretí Marakéšskej zmluvy v mene EÚ zo dňa 21. októbra 2014, ktorý bol predmetom rokovania na pracovnej skupine pre duševné vlastníctvo – autorské právo v Bruseli. Ďalšie zasadnutie skupiny k predmetnej problematike sa realizovalo 24. novembra 2014. Podľa predbežných informácií bude problematika doriešená najskôr až v priebehu lotyšského predsedníctva v Rade EÚ počas 1. polroku 2015. V zmysle vyššie uvedených skutočností bude preto z hľadiska právnej istoty nevyhnutné počkať na vývoj rokovaní na európskej úrovni a diskusií na príslušnej pracovnej skupine

¹²⁵ bližšie pozri §§ 18 - 18d zákona č. 308/2000 Z. z.

¹²⁶ Odpoveď MK SR k otázkam Strediska zo dňa 26.2.2015.

¹²⁷ tamtiež

ohľadom návrhu rozhodnutia. Čo sa týka pozície SR, MK SR je flexibilné v tom, či bude zmluva uzavretá (ratifikovaná) výlučne v mene EÚ alebo aj osobitne členskými štátmi EÚ, keďže zmluvu nepodpísalo.

Zákonom č. 35/2014 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 338/2000 Z. z. o vnútrozemskej plavbe a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov s účinnosťou od 1.4.2014 v časti o osobitných povinnostiach dopravcu (podnikateľa oprávneného vykonávať verejnú vodnú dopravu), v § 9 ods. 1 písm. b) sa slová "telesne postihnutých osôb, zrakovo postihnutých osôb" nahrádzajú slovami "osôb so zdravotným postihnutím, osôb so zníženou pohyblivosťou 5b)". Dopravca je teda v zmysle predmetnej novely (§ 9 ods. 1 písm. b)) povinný vytvárať podmienky na prepravu detí, osôb so zdravotným postihnutím, osôb so zníženou pohyblivosťou, 5b). Poznámka pod čiarou k odkazu 5b znie: "5b) čl. 3 písm. a) nariadenia (EÚ) č. 1177/2010." (o právach cestujúcich v námornej a vnútrozemskej vodnej doprave). Podobne, v časti o osobitných povinnostiach dopravcu, v § 9 sa odsek 1 dopĺňa písmenom c), ktoré znie: "c) na požiadanie ministerstva oznámiť podmienky prístupu vo vzťahu k preprave osôb so zdravotným postihnutím, osôb so zníženou pohyblivosťou a sprevádzajúcich osôb."

Železničná spoločnosť Slovensko, a.s. zaviedla ku koncu roku 2014 nový systém zliav a bezplatnej prepravy, ktorým sa okrem cestujúcich, ktorí sú držiteľmi Preukazu fyzickej osoby s ťažkým zdravotným postihnutím alebo Preukazu fyzickej osoby s ťažkým zdravotným postihnutím so sprievodcom, vydanými obvodnými úradmi práce, sociálnych vecí a rodiny v SR¹²⁸ rozširuje okruh cestujúcich s priznaným nárokom na bezplatnú prepravu na cesty v 2. vozňovej triede. Nárok na bezplatnú prepravu majú od 17.11.2014 **občania do 62 rokov veku**, ktorí sú poberateľmi sociálneho dôchodku podľa zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení, a s účinnosťou od 1.12.2014 sa bezplatná preprava rozšírila aj pre osoby, ktoré sú poberateľmi sociálnych výsluhových dôchodkov podľa Zákona č. 328/2002 Z. z. o sociálnom zabezpečení policajtov a vojakov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Z hľadiska ZPO sa tak priznáva nárok na bezplatnú prepravu na cesty v 2. vozňovej triede poberateľom invalidného dôchodku (aj čiastočného invalidného dôchodku) a poberateľom invalidného výsluhového dôchodku. Bezplatná preprava sa priznáva na základe registrácie údajov zákazníka s následne vydaným preukazom ZSSK –

¹²⁸<http://www.slovakrail.sk/sk/preprava-osob/slovensko/produkty-a-zlavy/zava-pre-cestujucich-s-tazkym-zd.html>, citované 22.3.2015

PREUKAZ PRE POBERATEĽA DÔCHODKU DO 62 ROKOV. Bez vystaveného preukazu sa bezplatná preprava neprizná. Konkrétne podmienky prepravy a nároku na bezplatnú prepravu sú k dispozícii na internetovom sídle Železničnej spoločnosti Slovensko, a.s..¹²⁹

V nadväznosti na prijatie **Zákona č. 488/2013 Z.z. o diaľničnej známke** a o zmene niektorých zákonov, ktorý bol schválený ešte v novembri 2013 sa od 1.1.2015 (zákon nadobudol účinnosť) priznáva občanom s ťažkým zdravotným postihnutím (ďalej len „ŤZP“) nárok na oslobodenie od platenia nálepky za užívanie diaľnic a rýchlostných ciest. Došlo k rozšíreniu okruhu oslobodených, nakoľko toto oslobodenie sa od začiatku roka 2015 viaže na parkovací preukaz ŤZP. Nadalej platí technický predpis TP 10/2011.

Za diaľničnú známku na rok 2015 nebudú musieť platiť všetci tí, ktorí vlastnia parkovací preukaz občana s ŤZP. V predošlej úprave boli oslobodené od diaľničnej známky len tie zdravotne postihnuté osoby, ktoré poberali príspevok na prevádzku osobného motorového vozidla. Novelou zákona chce rezort dopravy uľahčiť život telesne a zdravotne postihnutým. Parkovací preukaz ŤZP vlastnilo podľa posledných údajov z novembra 2014 takmer 90–tisíc ľudí¹³⁰.

Po novom musia držiteľia parkovacieho preukazu ŤZP automobil, ktorý chcú oslobodiť od povinnosti úhrady, vopred zaregistrovať zaslaním troch dokumentov poštou na adresu správcu výberu úhrady diaľničnej známky – Národnej diaľničnej spoločnosti. K vytlačenej a vyplnenej žiadosti držiteľa parkovacieho preukazu ŤZP o oslobodenie od platenia úhrady je potrebné priložiť kópiu technického preukazu vozidla a kópiu parkovacieho preukazu pre fyzickú osobu so zdravotným postihnutím. Žiadosť spolu s kópiami sa zasiela poštou na adresu Národnej diaľničnej spoločnosti: Národná diaľničná spoločnosť, a.s., Mlynské Nivy 45, 821 09 Bratislava. Po zaregistrovaní Národná diaľničná spoločnosť zašle poštou na adresu žiadateľa Potvrdenie o registrácii vozidla v najskoršom možnom termíne. Parkovací preukaz ŤZP a Potvrdenie o registrácii (zasiela NDS) je potrebné mať počas jazdy vždy vo vozidle. Dokladmi je potrebné sa preukázať pri prípadnej kontrole diaľničnej polície. Vo vozidle musí byť prítomná ŤZP osoba, ktorá o výnimku zo spoplatnenia požiadala¹³¹. Ďalšie informácie vrátane formulárov žiadostí je možné nájsť na internetovom sídle Národnej diaľnične spoločnosti, a.s..¹³²

¹²⁹<http://www.slovakrail.sk/sk/preprava-osob/slovensko/produkty-a-zlavy/poberatelia-dochodku-do-62-rokov.html>, citované 22.3.2015

¹³⁰<http://spravy.pravda.sk/ekonomika/clanok/340301-dialnice-budu-zadarmo-pre-zdravotne-postihnutych/>, citované 22.3.2015

¹³¹ Bližšie pozri § 7 Zákona č. 488/2013 Z.z. o diaľničnej známke a o zmene niektorých zákonov

¹³² <http://dialnicnenalepky.sk/oslobodenie-od-uh rady>, citované 22.3.2015

V súvislosti s hroziacim rizikom zneužitia systému využívania parkovacieho preukazu ŤZP platí, že ten, kto neoprávnene drží preukaz, hoci má zákonnú povinnosť takýto doklad vrátiť orgánu, ktorý ho vydal, sa dopúšťa priestupku a je možné uložiť mu pokutu do 165 eur. Na to, aby sa parkovacie preukazy ŤZP nezneužívali a takto sa ľudia nevyhýbali plateniu za diaľničné a rýchlostné úseky, si má dať pozor podľa MDVRR SR rezort sociálnych vecí.¹³³

MDVRR SR v súlade s Plánom legislatívnych úloh vlády Slovenskej republiky na rok 2014 vypracovalo a predložilo do legislatívneho procesu **návrh zákona o územnom plánovaní a výstavbe a o zmene a doplnení niektorých zákonov (stavebný zákon)**. Cieľom návrhu zákona a jeho vykonávacích predpisov je vytvoriť právny rámec na skvalitnenie, urýchlenie a zvýšenie efektívnosti výstavby. Návrhom zákona sa má nahradiť v súčasnosti platný zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov s výnimkou inštitútu vyvlastnenia, ktorý bude upravený samostatným zákonom s rovnakou účinnosťou, ako je navrhovaná pre nový stavebný zákon¹³⁴.

V priebehu roku 2014 MDVRR SR intenzívne pripravovalo návrh nového stavebného zákona (proces trvá), v ktorom sú zohľadnené aj pripomienky uplatnené záujmovými skupinami, chrániacimi záujmy zdravotne postihnutých osôb. V tejto súvislosti sa v roku 2014 sa MDVRR SR zúčastnilo prerokovania vybraných ustanovení návrhu nového zákona o územnom plánovaní a výstavbe so zástupcami OBSE – OSCE/ODIHR. V návrhu zákona sú zohľadňované požiadavky na zabezpečenie bezbariérového užívania stavieb v procesoch navrhovania a povoľovania. Návrh zároveň bude riešiť podmienky odstraňovania bariér, sťažujúcich pohyb a orientáciu osôb so zdravotným postihnutím. V oblasti zabezpečenia základných ľudských práv bude upravené právo na primerané bývanie, odstránenie bariér na sprístupnenie všetkých životných aktivít. Prijatie zákona a nadväzujúcich vykonávacích vyhlášok sa predpokladá v roku 2015 s účinnosťou v roku 2016 (v závislosti od priebehu legislatívneho procesu).¹³⁵

V roku 2014 bol prijatý nový **výnos MF SR č. 55/2014 Z. z. o štandardoch pre informačné systémy verejnej správy**, ktorým boli upravené štandardy pre audio a video súbory pre prípad, ak sa vyžaduje poskytovanie licencovaného obsahu za účelom poskytnutia

¹³³<http://spravy.pravda.sk/ekonomika/clanok/340301-dialnice-budu-zadarmo-pre-zdravotne-postihnutych/>, citované 22.3.2015

¹³⁴<http://www.epi.sk/Main/Default.aspx?Template=~/Main/TPrintWithHeader.ascx&phContent=~/2FMain%2FArticleShow.ascx&CatID=440&ArtID=51930>, citované 21.3.2015

¹³⁵ Odpoveď MDVRR SR k otázkam Strediska zo dňa 25.2.2015.

služieb zdravotne postihnutým osobám. Rieši sa tým prístupnosť informačných systémov verejnej správy pre osoby so zdravotným postihnutím.¹³⁶

Poskytovanie sociálnych služieb bolo a aj je usmerňované **zákonom č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách** a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o sociálnych službách“), ktorý aj v roku 2013 prešiel rozsiahlou novelou, ktorej účinnosť bola od 1.1.2014.

Novelizovaný zákon prináša nové druhy sociálnej služby krízovej intervencie, ktoré môžu mať nízkoprahový charakter na rozdiel od sociálnych služieb na riešenie nepriaznivej sociálnej situácie z dôvodu ŤZP, nepriaznivého zdravotného stavu alebo z dôvodu dovŕšenia dôchodkového veku. Tento pojem komplexnejšie vyjadruje rozsah nepriaznivej sociálnej situácie, ktorý sa má týmito sociálnymi službami riešiť, vrátane služieb na zabezpečovanie nevyhnutných podmienok na uspokojovanie základných životných potrieb.

Novou odbornou činnosťou je vykonávanie stimulácie dieťaťa so zdravotným postihnutím vo veku do sedem rokov, ktorého vývoj, ale aj sociálne začlenenie, je ohrozené z dôvodu zdravotného postihnutia. Cieľom je podpora rozvoja dieťaťa v súlade s jeho individuálnymi potrebami a podpora jeho rodiny pri prekonávaní všetkých problémov súvisiacich s prítomnosťou dieťaťa so zdravotným postihnutím v rodine.

Z dôvodu individuálnych potrieb prijímateľov sociálnej služby zákon o sociálnych službách upravuje formu a rozsah sociálnej služby tak, aby bol rešpektovaný článok 23 Dohovoru ZP o rešpektovaní domova a rodiny. Prijímanie do zariadení sociálnych služieb je taktiež upravené a je v súlade so všetkými zásadami o dodržiavaní ľudských práv. Práve kategória ľudí s mentálnym alebo telesným postihnutím, je skupina ľudí, pre ktorých sú určené druhy služieb v pôsobnosti vyšších územných celkov (domov sociálnych služieb, špecializované zariadenie, zariadenie podporovaného bývania, rehabilitačné stredisko). Preferuje sa viac poskytovanie ambulantnej sociálnej služby pred celoročnou pobytovou sociálnou službou, berie sa ohľad na osoby so zdravotným postihnutím, aby mohli zotrvať v domácom prostredí ale zároveň boli začleňovaní do spoločnosti.

Veľkou zmenou v zákone o sociálnych službách je podpora procesu deinštitucionalizácie v Slovenskej republike, ktorej Stratégiu¹³⁷ vláda Slovenskej republiky

¹³⁶ Odpoveď MF SR k otázkam Strediska zo dňa 23.2.2015.

¹³⁷ Stratégia deinštitucionalizácie systému sociálnych služieb a náhradnej starostlivosti v Slovenskej republike, dostupná na: <http://www.employment.gov.sk/files/legislativa/dokumenty-zoznamy-pod/strategia-deinstitucionalizacie-systemu-socialnych-sluzieb-nahradnej-starostlivosti-1.pdf>, citované 22.3.2015

schválila v decembri roku 2011. Súčasne zámerom je aj zosúladiť legislatívu v tejto oblasti s podmienkami určenými a schválenými Európskou komisiou v rámci Regionálneho operačného programu, v rámci ktorého budú vznikať nové zariadenia sociálnych služieb komunitného typu. Zákon presne nastavil kapacitné kritériá jednotlivých zariadení sociálnych služieb, čo znamená, že regulácia počtu miest jednotlivých zariadení sa vzťahuje len na novovzniknuté zariadenia.

Problematické je nedostatočné personálne zabezpečenie poskytovania jednotlivých druhov sociálnych služieb a to aj napriek tomu, že zákon č. 448/2008 Z. z. v § 9 ods. 3 ustanovuje povinnosť poskytovateľov sociálnej služby dodržiavať maximálny počet prijímateľov sociálnej služby na jedného svojho zamestnanca a minimálny percentuálny podiel odborných zamestnancov na celkovom počte zamestnancov. Túto povinnosť sú poskytovatelia poskytujúci sociálnu službu podľa zákona účinného do 31.12.2008 povinní splniť od 31.12.2015.

Ďalší problém sa týka dostupnosti informácií, najmä pre osoby so zmyslovým zdravotným postihnutím, napr. prijímatelia sociálnych služieb so zrakovým alebo sluchovým postihnutím, prípadne s kombináciou týchto postihnutí, najmä v zariadeniach sociálnych služieb s celoročným pobytom. V prípade prijímateľov sociálnej služby so zrakovým postihnutím je nedostatok kompenzačných pomôcok a informácií dostupnými formami, vrátane textov v Brailleovom písme. V prípade prijímateľov sociálnej služby so sluchovým postihnutím je to nedostatok kompenzačných pomôcok a problémy komunikačné, napr. absencia personálu zariadenia sociálnych služieb, ktorý by ovládal posunkový jazyk alebo iné komunikačné zručnosti.

Ako problém v zariadeniach sociálnych služieb vníma MPSVaR SR aj nedostatočnú alebo úplne chýbajúcu debarierizáciu objektov, čo je pre imobilných prijímateľov sociálnej služby problém voľného pohybu po zariadení, resp. mimo zariadenia. Zákon č. 448/2008 Z. z. v § 9 ods. 4 ustanovuje povinnosť poskytovateľa sociálnej služby splniť všeobecné technické požiadavky na výstavbu a všeobecné technické požiadavky na stavby užívané fyzickými osobami s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie podľa osobitného predpisu. Túto povinnosť je poskytovateľ sociálnej služby podľa § 110a ods. 3 zákona č. 448/2008 Z. z. splniť do 31.12.2015. MPSVaR SR si uvedomuje, že odstránenie problémov odstraňovania bariér je podmienené finančnými prostriedkami, ktorých je aktuálne nedostatok.¹³⁸

¹³⁸ Odpoveď MPSVaR SR k otázkam Strediska zo dňa 27.2.2015.

V septembri bola schválená **novela zákona č. 447/2008 Z. z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia**. Novela reaguje na problémy, ktoré sa vyskytli pri aplikácii zákona, z toho dôvodu, že odmeny, ktoré dostávajú zdravotne postihnutí športovci za dosiahnuté športové výsledky na paralympijských a deaflympijských hrách sa považovali za príjem na účely poskytovania peňažných príspevkov na kompenzáciu. Problémom bolo, že títo športovci nespĺňali z hľadiska svojho príjmu podmienky na poskytnutie určitých peňažných príspevkov na kompenzáciu, na ktoré sú odkázaní, resp. sa znížila ich výška¹³⁹. V záujme vytvorenia priaznivejších podmienok pre zdravotne postihnutých športovcov, ktorí reprezentujú SR bola napokon v septembri 2014 prijatá legislatívna zmena zákona o peňažných príspevkoch, podľa ktorej sa odmeny za dosiahnuté športové výsledky na paralympijských a deaflympijských hrách nepovažujú za príjem na účely poskytovania peňažných príspevkov na kompenzáciu¹⁴⁰.

V súvislosti s ostatnou novelizáciou zákona o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia navrhli v júni 2014 poslanci NR SR Daniel Lipšic a Jana Žitňanská legislatívne zmeny smerujúce k odstráneniu znevýhodnenia pri vyplácaní príspevku na opatrovanie zdravotne ťažko postihnutého dieťaťa. V návrhu argumentovali, že peňažný príspevok na opatrovanie je dlhodobo na nízkej úrovni a je predmetom nespokojnosti opatrovateľov a ťažko zdravotne postihnutých osôb. Súčasné znenie zákona podľa nich znižuje príspevok v prípade, ak opatrované zdravotne ťažko postihnuté dieťa navštevuje školské zariadenie v rozsahu viac ako 20 hodín týždenne. Argumentovali ďalej, že rodič dieťaťa – opatrovateľ sa o dieťa stará nielen počas školského roka, ale aj počas školských prázdnin alebo sviatkov. Prezentovaný návrh mal toto znevýhodnenie odstrániť tak, aby výšku príspevku na opatrovanie neovplyvňovala návšteva školy ťažko zdravotne postihnutým dieťaťom. Súčasťou návrhu bolo aj zvýšenie príspevku v prípade, ak opatrovateľ nemá vlastný príjem, zo súčasných 49,80 eura na 100 eur. Navrhované legislatívne zmeny sa však do ostatnej novelizácie zákona nedostali.¹⁴¹

¹³⁹<http://www.hhpartners.eu/4/249-aktuality/zmeny-v-zakone-o-penaznych-prispevkoch-na-kompenzaci-u-tazkeho-zdravotneho-postihnucia/>, citované 21.3.2015

¹⁴⁰ Porovnaj §18 ods. 3, písm r) zákona č. 447/2008 Z. z.

¹⁴¹<http://www.topky.sk/cl/100535/1404257/NOVA-navrhuje-upravit-vyplacanie-prispevku-na-opatrovanie-postihnutého-dietata>, citované 22.3.2015

8.8. Zaujímavosti, nové služby, StartUp-y v prospech ZPO v roku 2014

Nad rámec prípravy strategických dokumentov v smere ochrany práv ZPO, koordinácie relevantných aktivít na úrovni ústredných orgánov štátnej správy a krokov implementácie Dohovoru ZP si Stredisko všima aj aktivity, pilotné projekty a zámery, ktorých cieľom je zlepšenie integrácie osôb so zdravotným postihnutím v rôznych oblastiach života.

V minulosti sme upozornili na zaujímavý projekt tzv. „Euroklúčov“, ktorý je vo viacerých štátoch EÚ už od roku 1986 službou umožňuje samostatný prístup ZPO do výťahov, pohyblivých plošín, objektov, šatní a toaliet. Služba pochádza zo Švajčiarska a Nemecka a okrem Rakúska a Českej republiky¹⁴² mimoriadne vítame, že od roku 2014 sa zaviedla aj na Slovensku.

Systém Euroklúč iniciovala a prevádzkuje Asociácia na ochranu práv pacientov SR (ďalej len „AOPP“). Euroklúč je univerzálny kľúč od sociálnych zariadení, výťahov, plošín, šatní či špeciálne zabezpečených vchodov určených pre ľudí so zdravotným postihnutím alebo matky s deťmi do troch rokov. Jeho vlastník môže použiť takto prispôsobené toalety v domovskej krajine aj v zahraničí. Pre verejnosť bol okrem uvedenia projektu do života vytvorený aj národný kontaktný bod pre systém Euroklúč¹⁴³, ktorého úlohou je o systéme informovať pacientov, informuje napríklad o dostupnosti tejto zdravotnej pomôcky. Inštitút je určený aj pre informácie smerované k majiteľom toaliet a k majiteľom výťahov a zdvíhacích plošín pre zdravotne postihnutých. Národný kontaktný bod je možné kontaktovať telefonicky na čísle 0903 711 117, e-mailom na adresu: eurokluc@aopp.sk alebo písomne na adresu: AOPP, NKB pre systém Euroklúč, Prešovská 39, 821 08 Bratislava.

Vložky k projektu Euroklúča NHZC – SK zabezpečuje pre AOPP spoločnosť Metalia, a.s.¹⁴⁴, a podľa ponuky dostupnej na ich internetovom sídle je projekt určený pre širokú škálu prevádzkovateľov, ako sú čerpacie stanice, diaľničné odpočívadlá, železničné a autobusové stanice, nákupné centrá, obchody, reštauračné zariadenia, hotely, zdravotnícke zariadenia, školy, internáty, ale aj rôzne úrady, inštitúcie, banky a iné verejné budovy. Využite euroklúčov sa očakáva aj v kinách, kultúrnych zariadeniach, štadiónoch, voľnočasových zariadeniach a pod.

¹⁴² Bližšie informácie na: <http://www.proinfirmis.ch/index.php?id=3205>, a osobitne pre Českú republiku na: <http://www.helo.cz/>, citované 20.3.2015

¹⁴³ <http://bratislava.dnes24.sk/pre-system-eurokluc-zriadili-narodny-kontaktny-bod-od-tohto-tyzdna-je-dostupny-verejnosti-188254>, citované 22.3.2015

¹⁴⁴ <http://metalia.sk/euro-kluc>, citované 22.3.2015

Hlavných partnermi projektu sú Všeobecná zdravotná poisťovňa a Železnice Slovenskej republiky ktoré postupne do systému uvádzajú najmä toalety vo svojich objektoch. Ešte v roku 2014 sa k prevádzkovateľom verejných toaliet pre telesne postihnuté osoby v systéme Euroklúč pridala aj sieť prevádzok McDonald's¹⁴⁵.

Železnice Slovenskej republiky sa v roku 2014 chystali pilotne zaviesť špeciálne zámky na 20 železničných staniciach, v ktorých sú už vybudované WC pre imobilných. Vo zvyšných 20 toaletách boli naplánované úpravy. Aktuálny stav sprevádzkovania toaliet Železníc Slovenskej republiky do systému Euroklúč sa nám nepodarilo zistiť do uzávierky Správy o dodržiavaní ľudských práv vrátane zásady rovnakého zaobchádzania a práv dieťaťa v Slovenskej republike za rok 2014.

Veríme, že AOPP sa pre tento projekt podarí nadchnúť aj verejné samosprávy či zdravotnícke zariadenia a inštitúcie, v ktorých je predpoklad zvýšeného počtu osôb vrátane zdravotne postihnutých. Bližšie informácie o projekte Euroklúč sú k dispozícii na osobitnej internetovej stránke.¹⁴⁶

Stredisku neunikli ani mimoriadne pútavé aktivity **Občianskeho združenia go-ok**¹⁴⁷. Tím go-ok vyvinul a prevádzkuje projekt **Monitoring prístupnosti**, ktorý reálne pomáha ľuďom so špecifickými potrebami (telesne znevýhodnení, seniori, rodičia s deťmi...), ktorí musia denne čeliť problémom bariérovosti vo svojom živote. Ako go-ok informuje na svojom internetovom sídle, Monitoring prístupnosti (bezbariérovosti) nespočíva v posudzovaní objektov, ale v chronologicky po sebe nasledujúcich fyzikálnych meraniach. Monitorujúci sa zameriavajú najmä na zmeranie minimálnych šírok pre pohyb v priestore, výšok prekážok, ich opis, fotodokumentáciu. Následne po spracovaní vznikajú matematicky merateľné vlastnosti, ktoré sú ponúknuté užívateľom mobilnej aplikácie a stránok www.go-ok.eu podľa ich profilu (podľa ich navolených špecifických požiadaviek).

Ďalším zaujímavým a potrebným projektom go-ok sprevádzkovaným v roku 2014 je **monitoring a navigátor verejných vyhradených parkovacích miest pre zdravotne postihnutých „parking4disabled“**. Mobilná aplikáciu s celosvetovým zameraním pomáha zdravotne postihnutým ľuďom s vyhľadávaním vyhradených parkovacích miest. Aplikácia zdravotne postihnutého užívateľa, väčšinou vozíčkara dokáže navigovať na konkrétne vyhradené parkovacie miesto v celi jeho cesty, čo je pre ľudí s obmedzenými možnosťami

¹⁴⁵ Aktuálne informácie o jednotlivých verejných toaletách v systéme sú k dispozícii na stránke: <http://www.eurokluc.sk/euro-wc-Sk.html>, citované 23.3.2015

¹⁴⁶ <http://www.eurokluc.sk/>, citované 23.3.2015

¹⁴⁷ <http://www.go-ok.eu/sk/o-go-ok>, citované 23.3.2015

pohybu veľkou pomocou. Ku skvalitneniu aplikácie a ako aj pohybu postihnutým ľuďom môžu pomôcť aj samotní používatelia pridaním takéhoto vyhradeného parkovacieho miesta priamo cez prostredie aplikácie. Dostupná je pre operačné systémy Android a iOS a je editovateľná – využiteľná na celom svete.¹⁴⁸ Aplikácia pomáha na celom svete – takže je možné pridávať parkoviská i v zahraničí. Bližšie informácie je možné získať na internetových stránkach **parking4disabled.eu** alebo **vyhradene.sk** alebo **vyhrazena.cz**.

Z ďalších zaujímavých aktivít go-ok, ktoré sú určené telesne znevýhodneným, zrakovo postihnutým, sluchovo postihnutým, mentálne postihnutým, seniorom, rodičom s deťmi, či prasto širokej verejnosti, upozorňujeme aj na informačný portál **handicap.sk**, na ktorom sa pravidelne uverejňujú pútavé informácie z domova i zo sveta o inom pohľade na handicap.

Francúzsky **startup RogerVoice**¹⁴⁹ sa vo svojej kampani od 22.9. do 22.10.2014 na Kickstarteri snažil o vyzbieranie peňazí na vyvinutie platformy, ktorá by umožňovala uskutočniť telefónny hovor v reálnom čase aj nepočujúcim osobám. Konkrétne ide o umožnenie prepisu hlasu, ktorý vidí nepočujúci vo forme textu na svojom mobilnom zariadení. Zámer bol napokon podporený sumou 35 000,- USD.¹⁵⁰ RogerVoice tu následne pre nich bude kedykoľvek, kedy to budú potrebovať. Ambíciou projektu je poskytovať službu 24/7, postupne vo všetkých jazykoch. Aktuálne tím RogerVoice vyvíja prevod textu do reči. Aplikácia je k dispozícii pre Android, pracuje sa na vývoji pre iOS. Aplikácia bola k dispozícii už koncom roka 2014. Počas prebiehajúceho vývoja je možné využívať službu zadarmo. RogerVoice je skvelým príkladom pozitívneho prínosu zo sveta technológií v smere pomoci mnohým nepočujúcim a nedoslýchavým osobám na celom svete. Aplikáciu najlepšie charakterizuje výrok z webového zdroja RogerVoice: „Pre väčšinu ľudí robí technológia veci jednoduchšími. Pre osoby so zdravotným postihnutím robí technológia veci možnými.“¹⁵¹

Na Univerzite J. A. Komenského v Bratislave pôsobí na Fakulte matematiky, fyziky a informatiky Univerzity J. A. Komenského pracovisko s celouniverzitnou pôsobnosťou - **Centrum podpory študentov so špecifickými potrebami** (ďalej len „CEZAP“)¹⁵². Podporné centrum vedie PaedDr. Elena Mendelová, PhD.. CEZAP od roku 2014 zastrešuje aktuálny

¹⁴⁸ <http://androidportal.zoznam.sk/2014/10/parkovacie-miesta-pre-zdravotne-postihnutyh-pomoze-najst-nova-slovenska-aplikacia/>, citované 23.3.2015

¹⁴⁹ <http://www.rogervoice.com/en/welcome/about>, citované 23.3.2015

¹⁵⁰ <https://www.kickstarter.com/projects/olivierjeannel/rogervoice-phone-engaging-the-world-with-the-hard>, citované 23.3.2015

¹⁵¹ Spracované podľa: <http://www.startupers.sk/rogervoice-aplikacia-ktora-umoznuje-telefonovat-nepocujucim/>, citované 23.3.2015

¹⁵² <http://cezap.sk/o-nas/o-nas/>, citované 23.3.2015

projekt zameraný na identifikáciu bariér, s ktorými sa pri štúdiu stretávajú študenti so zdravotným postihnutím. Výsledky monitorovania a prieskumu týchto bariér budú podkladom pre plánovanie krokov na ich postupné odstraňovanie.

CEZAP poskytuje rôzne druhy služieb a poradenstva pre uchádzačov o štúdium so zdravotným postihnutím, pre študentov, ich rodičov, pedagógov, budúcich odborníkov v oblasti špeciálnej pedagogiky alebo ľudí, ktorí majú záujem sa čokoľvek dozvedieť o možnostiach vysokoškolského štúdia so zdravotným postihnutím. Podľa slov vedúcej CEZAP, veľký doraz je kladený na to, aby uchádzač získal informácie v dostatočnom časovom predstihu predtým, ako sa rozhodne pre konkrétny študijný program a pre konkrétnu vysokú školu. V CEZAP organizujú individuálne konzultácie, ale aj sústreďenia stredoškôľakov s ŤZP, na ktorých im poskytujú informácie o štúdiu na VŠ, ktoré by sa im mohli hodiť.¹⁵³

CEZAP však zabezpečuje aj akademickú podporu počas štúdia, spočívajúcu v zabezpečovaní návrhov na primerané úpravy pri štúdiu a hodnotení individuálne pri každom študentovi so špecifickými potrebami (adaptované formy skúšok, prístup k študijným materiálom a kurzom, efektívne techniky štúdia, a pod.), zabezpečenie individuálneho vyučovania vybraných predmetov v spolupráci s fakultnými koordinátormi a katedrami, a pod.

Z ďalších aktivít je možné spomenúť vzdelávaciu a tréningovú činnosť zameranú na prácu s asistenčnými technológiami, prístupnosť odborných dokumentov a webových stránok, vplyv zdravotného postihnutia na štúdium, a podobne technickú podporu v podobe poradenstva pri výbere vhodného technického vybavenia, zabezpečenia študijnej literatúry v prístupnej forme, asistencie pri zabezpečovaní služieb tlmočníka pre nepočujúcich, zabezpečenie asistenčných technológií podľa druhu zdravotného postihnutia, a pod.¹⁵⁴ Komplexnosť poskytovaných služieb na celouniverzitnej úrovni je podľa nás jedným z príkladov dobrej praxe v oblasti zohľadňovania špecifických potrieb ZPO v oblasti vzdelávania, ktoré je užitočné nasledovať a aplikovať v podmienkach ostatných vysokých škôl.

¹⁵³ Spracované podľa: <http://www.webjournal.sk/clanok/5072/dr-mendelova-barier-je-vsade-dost->, citované 23.3.2015

¹⁵⁴ Spracované podľa: <http://cezap.sk/o-nas/o-nas/>, citované 23.3.2015

Záver

Stredisko víta všetky implementačné snahy štátu a iniciatívy týkajúce sa Dohovoru OSN ZP a jeho Opčného protokolu.

Aktivity MPSVaR SR prispeli 20.2.2013 k definitívnemu rozhodnutiu o zriadení hlavného kontaktného miesta pre problematiku vykonávania Dohovoru ZP (čl. 33 ods. 1 Dohovoru ZP) na MPSVaR SR. Stredisko verí, že vytvorenie kontaktného miesta – hlavného štátneho koordinačného mechanizmu pre práva osôb so zdravotným postihnutím prispeje k akcelerácii a dynamizácii procesov nevyhnutných pre riadnu implementáciu Dohovoru ZP.

Stredisko je znepokojené z nepriaznivej existenčnej situácie kľúčových MVO, pôsobiach v oblasti ochrany práv ZPO. V tejto súvislosti veríme, že štát nájde spôsob ako udržať túto bazálnu základňu expertov a expertiek na problematiku zdravotného postihnutia a práv ZPO „pri živote“, napr. cielenými dotačnými programami a pod.

Stredisko stále upozorňuje, že implementačné procesy v SR treba realizovať v čo najkratšom čase, systematicky a v koordinácii a spolupráci s relevantnými organizáciami zdravotne postihnutých.

Stredisko sa bude aj naďalej intenzívne zaujímať o proces implementácie Dohovoru ZP a v tejto súvislosti bude z vlastnej iniciatívy navrhovať riešenia.

V právnom poriadku SR nie je jednotná definícia zdravotného postihnutia, ako ju vyžaduje Dohovor ZP, nie je jednotný posudzovací systém a následne chýbajú štatistické údaje o celkovom počte osôb so zdravotným postihnutím. Podobne je to aj v regiónoch a preto na základe absolútnych čísiel o poskytnutých službách alebo pomoci, nie je možné vyjadriť podiel osôb, ktorým bola pomoc, či podpora poskytnutá v porovnaní s celkovým počtom, čiže s aktuálnymi požiadavkami.

V závere je dôležité upozorniť na skutočnosť, že prijímateľmi sociálnych služieb sa stávajú občania, ktorým sa zdravotný stav permanentne zhoršuje, vyžadujú si náročnejšiu sociálnu a inú starostlivosť. Aj do zariadení sociálnych služieb sú prijímaní občania so stále ťažším zdravotným stavom, s obmedzeným pohybom a orientáciou. Samosprávy, či poskytovatelia všeobecne disponujú však len obmedzenými finančnými prostriedkami na debarierizáciu, ktorá je nevyhnutná pre kvalitnú sociálnu starostlivosť pre osoby so zdravotným postihnutím.

Na trhu práce ostáva naďalej akútny nedostatok pracovných príležitostí pre občanov so zdravotným postihnutím, podpora ich zamestnávania je nedostatočná a administratívne

náročná. Cesta príspevkov a podpôr nerieši znevýhodnené podmienky a bariéry, s ktorými sa títo ľudia stretávajú. Riešenie je len čiastkové, nie je systémové a trvalo udržateľné.

Dlhodobo pretrváva skepsa a rozčarovanie zdravotne postihnutých ľudí s úrovňou kvality ich života, mnohokrát prehliadania ich potrieb a oprávnených záujmov a postoja väčšinovej spoločnosti ako k občanom druhej kategórie. Vzhľadom na veľmi obmedzené príjmy sa prehlbuje prepád životnej úrovne zdravotne postihnutých ľudí, ktorí v prevažnej miere patria k nízkopříjmovým domácnostiam. Zotrváva stav nízkych invalidných dôchodkov. Postup pri odstraňovaní bariér a integrácii je vnímaný ako nedostatočný a pomalý.

Zatiaľ neexistuje nezávislý monitorovací mechanizmus podľa článku 33.2 Dohovoru ZP. Boli začaté práce na príprave zákona, ktorý by mal riešiť ochranu práv detí a osôb so zdravotným postihnutím zriadením nezávislého komisára na ochranu práv osôb so zdravotným postihnutím a nezávislého komisára na ochranu práv detí. Situáciu je potrebné riešiť aj v súčinnosti s verejným ochranom práv a Strediskom.

Na MPSVaR SR bolo vytvorené centrálné kontaktné miesto na vykonávanie a monitorovanie Dohovoru ZP vrátane jednotlivých sekundárnych miest na úrovni jednotlivých rezortov, ale absentujú kontaktné miesta priamo v regiónoch, teda v praxi.

Treba tiež konštatovať, že napriek mnohoročnému úsiliu o bezbariérovú výstavbu a debarierizáciu, stále pretrvávajú bariéry najmä v dôsledku nedodržiavania zákona (zákon č. 50/1976 Zb. Stavebný zákon v znení neskorších úprav a predpisov), nedostatočného konzultovania stavebných projektov s ich budúcimi zdravotne postihnutými užívateľmi a nedôslednosťou pri odovzdávaní stavieb - pri kolaudácii (v súčasnosti sa pripravuje nové znenie Stavebného zákona, v ktorom sa predpokladá dôslednejšie formulovanie tejto zákonnej povinnosti a zároveň aj efektívne sankcie pri nedodržaní tejto požiadavky).

Stredisko víta, že v roku 2014 došlo k uvedeniu tzv. „eurokľúčov“ do praxe. Veríme, že sieť prevádzkovateľov sa bude postupne rozširovať vo všetkých krajoch SR, a že projekt Asociácie na ochranu práv pacientov SR bude dlhodobo udržateľný a stane sa spoľahlivou a štandardnou službou pre ZPO.

Stredisko rovnako víta nový systém zliav a bezplatnej prepravy, ktorý ku koncu roku 2014 zaviedla Železničná spoločnosť Slovensko, a.s., v prospech ZPO sa okrem cestujúcich, ktorí sú držiteľmi Preukazu fyzickej osoby s ťažkým zdravotným postihnutím alebo Preukazu fyzickej osoby s ťažkým zdravotným postihnutím so sprievodcom, vydanými obvodnými

úradmi práce, sociálnych vecí a rodiny v SR¹⁵⁵ rozširuje okruh cestujúcich s priznaným nárokom na bezplatnú prepravu na cesty v 2. vozňovej triede. Nárok na bezplatnú prepravu majú od 17.11.2014 občania do 62 rokov veku, ktorí sú poberateľmi sociálneho dôchodku podľa Zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení, a s účinnosťou od 1.12.2014 sa bezplatná preprava rozšírila aj pre osoby, ktoré sú poberateľmi sociálnych výsluhových dôchodkov podľa Zákona č. 328/2002 Z. z. o sociálnom zabezpečení policajtov a vojakov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Odporúčania

Stredisko odporúča:

1. Slovenskej republike z úrovne jednotlivých rezortov čo najrýchlejšie, prostredníctvom legislatívnych aj nelegislatívnych opatrení pripraviť v súlade s cieľom a zásadami Dohovoru také zázemie pre všetky osoby so zdravotným postihnutím, ktoré im systematicky, efektívne a dlhodobo umožní presadzovať, chrániť a zabezpečovať plné a rovnaké využívanie všetkých ľudských práv a základných slobôd a bude podporovať úctu k ich prirodzenej dôstojnosti.
2. Vládi SR dôsledne zohľadňovať a dodržiavať odporúčania a závery vyplývajúce z Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím.
3. Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny SR okrem hlavného kontaktného miesta na úrovni zvážiť aj zriadenie kontaktných miest pre problematiku vykonávania Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím priamo v regiónoch.
4. Národnej rade SR, Ministerstvu spravodlivosti SR, Ministerstvu zahraničných vecí a európskych záležitostí SR a Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny SR zriaďiť alebo ustanoviť na vnútroštátnej úrovni systém zahŕňajúci jeden alebo viac nezávislých systémov na presadzovanie, ochranu a monitorovanie vykonávania Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím. Pri ustanovovaní alebo zriaďovaní týchto mechanizmov odporúčame, ako zodpovedným subjektom prihliadať na zásady týkajúce sa postavenia a činnosti vnútroštátnych inštitúcií na ochranu a podporu ľudských práv.

¹⁵⁵<http://www.slovakrail.sk/sk/preprava-osob/slovensko/produkty-a-zlavy/zava-pre-cestujucich-s-tazkym-zd.html>, citované 22.3.2015

5. Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny SR ako aj Vláde SR intenzívne zapájať do procesu monitorovania dodržiavania a implementácie Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím (v súlade s článkom 33 ods. 3) subjekty občianskej spoločnosti a pri tomto procese striktne uplatniť princíp „Nič o ľuďoch so zdravotným postihnutím bez ich účasti“, ktorý je vyjadrený v odseku 3 článku 4 Dohovoru.
6. Ministerstvu zahraničných vecí a európskych záležitostí SR a Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny SR, Ministerstvu kultúry SR, Ministerstvu školstva, vedy výskumu a športu SR, Úradu vlády SR a Ministerstvu vnútra SR zabezpečiť podporu zo strany štátu prostredníctvom dotačných schém reprezentatívnym organizáciám osôb so zdravotným postihnutím, ktorá im umožní budovať, udržať a rozvíjať potrebné kapacity.
7. Relevantným organizáciám z mimovládneho sektora usilovať o „zastrešenie“ všetkých občanov so zdravotným postihnutím, a postupným sieťovaním zastaviť trieštenie síl, expertov a finančných prostriedkov na jednotlivé OZ ZPO.
8. Územnej samospráve venovať pozornosť občanom so zdravotným postihnutím, plniť si svoje povinnosti voči nim, čo si vyžaduje aj zvýšenie finančných zdrojov na zabezpečenie dostupných komunitných služieb pre ľudí so zdravotným postihnutím.
9. Prostredníctvom médií je potrebné komunikovať kampane, ktoré by odstraňovali predsudky a strach majoritnej spoločnosti voči občanom so zdravotným postihnutím (predovšetkým s mentálnym alebo duševným postihnutím)¹⁵⁶.
10. Všetkým prijímateľom (subjektom štátnej správy, územnej samosprávy, právnickým osobám, zamestnávateľom, či mimovládnym organizáciám) pri tvorbe opatrení v prospech ZPO zohľadniť princípy rovnosti a nediskriminácie, aby sa eliminoval výskyt a realizovala sa prevencia viacnásobnej diskriminácie osôb so zdravotným postihnutím v kombinácii s inými diskriminačnými dôvodmi (pohlavie, vek, národnosť a pod.).
11. Všetkým oprávneným subjektom - subjektom verejnej správy a iným právnickým osobám využívať prijímanie dočasných vyrovnávacích opatrení (§8a ADZ) a propagovať ich ako prirodzenú súčasť spoločenskej, či firemnej kultúry.
12. Relevantným subjektom verejnej správy a iným právnickým osobám, vytvárať opatrenia, vrátane tvorby finančného zázemia, zamerané na debarierizáciu verejných

¹⁵⁶ Ako inšpiratívny príklad dobrej praxe si Stredisko dovoľuje uviesť francúzsku kampaň Noémi Association „The Eyes of a Child“, video dostupné na: <http://www.handicap.sk/ako-vnimaju-deti-a-dospeli-ludia-postihnutyh/>, citované 22.3.2015

a komerčných objektov, verejnej dopravy a v neposlednom rade pracovísk.¹⁵⁷ Zaviesť konkrétne minimálne štandardy bezbariérovosti, avšak zároveň s vymedzením konkrétneho časového horizontu, do ktorého budú musieť byť realizované.

13. Ústredným orgánom štátnej správy a územnej samospráve realizovať aktivity motivujúce k riešeniu debarierizácie verejne dostupných priestorov v mestách a obciach, napr. prostredníctvom súťaží, prípadne s participáciou podnikateľského sektora vo forme filantropie.
14. Územnej samospráve v rámci širšej inkluzívnej sociálnej politiky obce/mesta odstraňovať bariéry, a to i napriek tomu, že odstraňovanie historických kontextov architektonických bariér je finančne náročné.
15. Územnej samospráve podporovať, rozširovať a udržiavať celoplošné zavedenie tzv. „eurokľúčov“, ktoré by ZPO umožňovali samostatný prístup do sociálnych zariadení, do jednotlivých budov, na rampy a plošiny.
16. Poskytovateľom a prevádzkovateľom služieb železničnej a autobusovej dopravy v spolupráci s Ministerstvom dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR a orgánmi územnej samosprávy v prospech ZPO štandardizovať služby a zjednocovať poskytované zľavy v železničnej a autobusovej doprave na celom území SR a na miestnej úrovni.
17. Zriaďovateľom a poskytovateľom bezodkladne a systematicky zvyšovať počet bezbariérových priestorov a budov, v ktorých sa poskytujú sociálne služby a zvyšovať počet metrov štvorcových obytnej plochy pripadajúcej na jedného obyvateľa v zariadeniach sociálnych služieb.
18. Národnej rade SR a Ministerstvu spravodlivosti SR v kontexte § 231 a nasl. navrhovaného Civilného mimosporového poriadku, presadiť zmeny smerujúce k úplnému zrušeniu inštitútu pozbavenia spôsobilosti na právne úkony a ponechať len obmedzujúcu dispozíciu.
19. Ministerstvu spravodlivosti SR do doby prípadnej zmeny príslušných právnych predpisov zabezpečiť účinnú kontrolu nad vykonávaním pozbavovania spôsobilosti na právne úkony, aby nedochádzalo k zjavne neoprávneným a zbytočným prípadom (nie len z pohľadu legislatívy) pozbavovania spôsobilosti, prax v tejto oblasti musí rešpektovať Nález Ústavného súdu SR č. I. ÚS 313/2012-52 zo dňa 28.1.2012.

¹⁵⁷ V tejto súvislosti je potrebné zaoberať sa nielen bezbariérovým prístupom do objektov, ale debarierizáciu poňať systematicky, aby umožnila osobám so zdravotným postihnutím maximálnu možnú funkčnú prístupnosť (zrozumiteľné označenia, bezbariérové toalety, šírka priestorov, zárubní dverí, výťahy a pod.).

20. Územnej samospráve podporovať vznik zariadení podporovaného bývania pre prijímateľov sociálnych služieb, ktorí sú schopní viesť samostatný život.
21. NR SR, Ministerstvu financií SR a Ministerstvu školstva, vedy, výskumu a športu SR v spolupráci s orgánmi územnej samosprávy prijať zákonnú úpravu vyčlenenia finančných prostriedkov na postupnú debarierizáciu objektov škôl a predškolských zariadení.
22. Ministerstvu školstva, vedy, výskumu a športu SR presadiť úpravu osnov pre základné a stredné školy a doplniť Pedagogicko-organizačné pokyny v kontexte povinnej interdisciplinárnej výchovy k ľudským právam smerujúcej k potláčaniu diskriminácie a k presadzovaniu zásady rovnakého zaobchádzania.
23. Ministerstvu zdravotníctva SR pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti vo zvýšenej miere dbať na bezbariérový prístup, dostupnosť, dodržiavanie zásady rovnakého zaobchádzania a odstránenie kvalitatívnych rozdielov pre osoby so zdravotným postihnutím a ostatné osoby.
24. Ministerstvu zdravotníctva SR, zdravotným poisťovníam a poisťovníam v oblasti služieb zdravotného a životného poistenia dôsledne zamedziť diskriminácii z dôvodu zdravotného postihnutia.
25. Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny SR a zamestnávateľom vytvárať opatrenia na zlepšenie situácie osôb so zdravotným postihnutím na trhu práce. Systematická osвета, programy motivujúce zamestnávateľov na implementáciu manažmentu rozmanitosti, legislatívne opatrenia zvyšujúce šance na uplatnenie sa na trhu práce by mali zdravotne postihnutým dať možnosť žiť sa slobodne zvolenou prácou alebo prácou prijatou na trhu práce.
26. Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny SR a zamestnávateľom pomáhať ZPO pri integrácii na trhu práce s využitím Európskeho sociálneho fondu, pripraviť a podporovať aktívne účinnú politiku trhu práce (v smere debarierizácie) a vytvoriť pre ZPO účinné služby na sprostredkovanie zamestnania.
27. Zriaďovateľom, resp. prevádzkovateľom systematicky budovať viac bezbariérových prístupov do rôznych verejných inštitúcií, športovísk a pod.
28. Vládi SR zvážiť pristúpenie k ratifikácii tzv. Marakéšskej zmluvy, a tým vytvoriť legislatívne podmienky zlepšenia prístupu, resp. vydávania literatúry pre zrakovo postihnutých.
29. Územnej samospráve a poskytovateľom služieb, do mestskej hromadnej dopravy zavádzať viac autobusov s bezbariérovým prístupom a v prímestskej doprave zabudovať

hlásiče o mieste nachádzania sa autobusu. Vo verejnej doprave zaviesť viac miest vyhradených pre osoby so zdravotným postihnutím.

30. Relevantným subjektom podporovať vývoj a poskytovanie takých služieb, produktov, StartUp-ov a iniciatív, ktoré prispievajú k mobilite a plnohodnotnej socializácii, integrácii a inklúzii ZPO na úrovni všetkých oblastí každodenného života. Národným kontaktným bodom relevantných grantových schém, nadáciám, či fondom vytvoriť podmienky na finančnú podporu takýchto zámerov.

9. Pracovné podmienky zamestnancov

Úvod

Zamestnanci majú právo na spravodlivé a uspokojivé pracovné podmienky, ktoré im garantuje v medziach vykonávajúcich zákonov Ústava SR. Právo na spravodlivé a uspokojivé podmienky zamestnancov zaraďujeme do skupiny hospodárskych, sociálnych a kultúrnych práv. Toto právo zahŕňa najmä právo na odmenu, ochranu proti svojvoľnému prepúšťaniu zo zamestnania, ochranu bezpečnosti a zdravia pri práci, právo na najvyššiu prípustnú dĺžku pracovného času, primeraný odpočinok po práci, najkratšiu prípustnú dĺžku platenej dovolenky na zotavenie a právo na kolektívne vyjednávanie. Tento výpočet, ktorý je v Ústave SR výslovne uvedený je však len príkladný a pod právo na spravodlivé a uspokojivé pracovné podmienky možno zaradiť aj iné práva zamestnancov. Zamestnanci majú taktiež právo na zachovanie svojej ľudskej dôstojnosti v zamestnaní.

Častým problémom na pracovisku je práve nevhodné správanie kolegov, prípadne nadriadených pracovníkov voči podriadeným zamestnancom, ktoré zasahuje do ľudskej dôstojnosti týchto zamestnancov, znepríjemňuje im každodennú prácu a často narúša až súkromný život. Takéto správanie v niektorých prípadoch vyúsťuje až do šikany na pracovisku.

9.1. Šikana na pracovisku

Stredisko sa za uplynulé obdobie stretlo s veľkým množstvom podnetov, v ktorých bola namietaná tzv. šikana na pracovisku, označovaná aj ako „mobbing“, pokiaľ osoba, ktorá šikanuje a obeť tejto šikany sú v rámci pracovného zaradenia v rovnocennom postavení alebo pojmom „bossing“, pokiaľ osoba, ktorá šikanuje je nadriadená v rámci pracovného zaradenia obeť šikany. Nakoľko v práci človek trávi podstatnú časť svojho času, uspokojivé pracovné podmienky sú pre jeho psychickú pohodu veľmi dôležité a dokážu ovplyvniť aj jeho pracovný výkon a celkovú kvalitu života. Šikana na pracovisku je preto veľmi závažný problém, ktorý dokáže hlboko zasiahnuť ľudskú dôstojnosť človeka. Ide o tému diskutovanú v rôznych odboroch, právnych aj neprávnych. Otázka postihu za šikanózne konanie je veľmi problematická.

ADZ upravuje ako formu diskriminácie aj tzv. obťažovanie, čo je podľa ADZ „také správanie, v dôsledku ktorého dochádza alebo môže dôjsť k vytváraniu zastrašujúceho, nepriateľského, zahanbujúceho, ponižujúceho, potupujúceho, zneuct'ujúceho alebo urážajúceho prostredia a ktorého úmyslom alebo následkom je alebo môže byť zásah do slobody alebo ľudskej dôstojnosti“. Pod túto formu diskriminácie je možné subsumovať aj mobbing/bossing na pracovisku. Avšak nie každý mobbing/bossing možno považovať za diskrimináciu. K tomu, aby takéto konanie bolo diskrimináciou je potrebné, aby existoval dôvod, z ktorého antidiskriminačný zákon zakazuje diskrimináciu. Diskriminácia je zakázaná z dôvodu pohlavia, náboženského vyznania alebo viery, rasy, príslušnosti k národnosti alebo etnickej skupine, zdravotného postihnutia, veku, sexuálnej orientácie, manželského stavu a rodinného stavu, farby pleti, jazyka, politického alebo iného zmýšľania, národnostného alebo sociálneho pôvodu, majetku, rodu alebo iného postavenia, ide o tzv. diskriminačné dôvody. O niečo širší výpočet dôvodov obsahuje zákon č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce (ďalej len „ZP“), ktorý explicitne okrem uvedených dôvodov zakazuje diskrimináciu aj z dôvodu nepriaznivého zdravotného stavu a genetických vlastností. V tomto smere býva v niektorých prípadoch problematické určiť konkrétny dôvod, ktorým sa obeť mobbingu/bossingu odlišuje od svojich kolegov a v čom je oproti nim v inom postavení, nakoľko je ťažké určiť na základe čoho si osoba, ktorá šikanuje vyberá svoju obeť a dôvod zväčša nebýva úplne jednoznačný. Niekedy môže ísť o jedinca, ktorý sa jej zdá najzraniteľnejší, niekedy práve naopak, najmä pri bossingu, býva obeťou človek, ktorým sa jeho nadriadený cíti byť ohrozený a bojí sa o stratu svojej pozície.

Stredisko sa v podnetoch stretlo v poslednom období výlučne s namietanou šikanou vo forme bossingu, tzn. zo strany nadriadeného alebo nadriadených osôb, ktoré majú z titulu svojho postavenia lepšiu pozíciu na šikanu svojich podriadených. V prípadoch, s ktorými sa Stredisko stretlo, boli dôvodmi bossingu napríklad odborová príslušnosť, zdravotné postihnutie, ale aj osobné nesympatie, nezhody na pracovisku, strach z ohrozenia pozície nadriadeného a podobne. V každom prípade však išlo o dokazovanie si svojej „sily“ voči slabšiemu subjektu v pracovnoprávnom vzťahu a zneužitie nadriadeného postavenia. Zákaz zneužitia subjektívnych práv je základnou zásadou súkromného práva, ktorý sa odráža aj v základných zásadách ZP, ktorý v čl. 2 a následne v § 13 ustanovuje: „Výkon práv a povinností vyplývajúcich z pracovnoprávnych vzťahov musí byť v súlade s dobrými mravmi; nikto nesmie tieto práva a povinnosti zneužívať na škodu druhého účastníka pracovnoprávneho vzťahu alebo spoluzamestnancov.“ Preto každý bossing je podľa názoru Strediska v rozpore s právom a teda protiprávny. Za takéto konanie nesie primárne zodpovednosť zamestnávateľ, ktorý je povinný vytvoriť na pracovisku také podmienky, aby nedochádzalo k šikane jeho zamestnancov, či už vo forme mobbingu alebo bossingu. Vzhľadom na zložitosť určenia dôvodu šikany v množstve prípadov je dôležité ustanovenie § 13 ods. 6 ZP. Podľa tohto ustanovenia, ak zamestnávateľ nedodrží zákaz zneužitia subjektívnych práv, vykonáva práva a povinnosti v rozpore s dobrými mravmi alebo nedodrží zásadu rovnakého zaobchádzania, dotknutý zamestnanec má právo domáhať sa právnej ochrany ustanovenej antidiskriminačným zákonom. To znamená, že aj v prípade, ak by nedošlo k obťažovaniu zamestnanca z diskriminačného dôvodu, môže dotknutý zamestnanec využiť prostriedky právnej ochrany podľa antidiskriminačného zákona.

Okrem zložitosti určenia dôvodu mobbingu/bossingu, býva v praxi častou prekážkou v účinnej ochrane zamestnancov pred bossingom alebo mobbingom dôkazná núdza. Mnohokrát neexistujú žiadne listinné dôkazy ani nikto, kto by šikanu zamestnancovi dosvedčil, nakoľko kolegovia sa boja svedčiť proti svojmu zamestnávateľovi, kvôli strate zamestnania alebo kvôli tomu, že by sa sami mohli stať obeťou šikany. Často práve šikana z určitého „typického“ diskriminačného dôvodu, akým môže byť napríklad rasa, pohlavie alebo zdravotné postihnutie sa kolegom v dôsledku prechovávaného predsudkov môže javiť v poriadku a môžu ju dokonca považovať za spravodlivú. Stredisko taktiež nedisponuje dostatočnými právomocami, aby mohlo požadovať od zamestnávateľov dokumenty, ktoré by mohli potvrdiť šikanu na pracovisku, takže aj keď nejaké listiny preukazujúce šikanu zamestnanca existujú, Stredisko k nim mnohokrát nemá prístup a nevie namietané skutočnosti dostatočne preveriť. Z týchto dôvodov je veľmi dôležité, aby sám zamestnanec, ak má tú

možnosť, si uchoval niektoré dokumenty alebo informácie, ktoré by mohli naznačovať jeho šikanu na pracovisku, napríklad uchovať si emailovú alebo inú internú písomnú komunikáciu so svojim nadriadeným alebo iným šikanujúcim subjektom, prípadne zabezpečiť si v určitých kritických situáciách svedka alebo iným dostupným spôsobom zlepšiť svoju dôkaznú situáciu.

Šikanovaný zamestnanec sa môže taktiež obrátiť aj na príslušný inšpektorát práce, ktorého inšpektori majú viaceré právomoci, na základe ktorých je možné sa dostať k dôkazom, ktoré by mohli potvrdiť tvrdenia šikanovaného zamestnanca. Môže napríklad voľne vstupovať do priestorov zamestnávateľa a na jeho pracoviská, môže požadovať predloženie dokumentácie, záznamov alebo iných dokladov od zamestnávateľa a podobne.

ADZ v rámci dôkaznej situácie poskytuje šikanovanej osobe zvýhodnené postavenie v súdnom konaní. V štandardnom občianskom súdnom konaní nesie dôkazné bremeno žalujúci subjekt, t. j. osoba ktorá sa domáha svojich práv súdnou cestou, bude v konaní úspešná, len ak podloží svoje tvrdenia dôkazmi, ktoré bude súd pokladať za dostatočne preukazujúce. V konaní podľa ADZ nesie dôkazné bremeno žalovaný, za predpokladu, že žalobca oznámi súdu skutočnosti, z ktorých možno dôvodne usudzovať, že k porušeniu zákazu diskriminácie došlo.

Prvotným prostriedkom, ktorý by mal zamestnanec použiť, ak sa cíti byť na svojom pracovisku šikanovaný, je podanie sťažnosti svojmu zamestnávateľovi, ktorý je povinný podniknúť všetky kroky k tomu, aby na jeho pracoviskách nedochádzalo k šikane zamestnancov. Stredisko sa v praxi stretlo v tejto súvislosti s problémami, nakoľko je bežným javom, že sťažnosť na nadriadeného zamestnanca, napriek tomu, že je adresovaná jeho ďalšiemu nadriadenému, vybavuje práve ten zamestnanec, voči ktorému sťažnosť smeruje, čo má za následok iba zintenzívnenie šikany voči svojmu podriadenému, t. j. sťažnosť zamestnancovi nepomôže v náprave protiprávneho stavu, ale mu naopak priťažuje. Vtedy sa však zamestnávateľ dopúšťa ďalšej formy diskriminácie, ktorou je neoprávnený postih a zamestnanec je oprávnený použiť všetky právne prostriedky, ktoré sú k dispozícii na ochranu pred diskrimináciou aj v tejto rovine.

V súdnom konaní má šikanovaný zamestnanec právo domáhať sa, aby sa upustilo od šikanózneho konania, ak je to možné, aby bol napravený protiprávny stav alebo aby bolo zamestnancovi poskytnuté primerané zadosťučinenie (napríklad vo forme verejného ospravedlnenia). Ak by primerané zadosťučinenie nebolo postačujúce, môže sa dotknutý zamestnanec domáhať aj náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch. Sumu náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch určí súd s prihliadnutím na závažnosť vzniknutej nemajetkovej ujmy a všetky okolnosti, za ktorých došlo k jej vzniku. Zamestnanec má právo

domáhať sa aj náhrady vzniknutej škody v príčinnej súvislosti so šikanou zamestnanca na pracovisku.

Záver

Šikana na pracovisku je veľmi závažné konanie proti ľudskej dôstojnosti, rovnosti a slobode, pričom ochrana obete pred šikanou je veľmi problematická, vzhľadom aj na zraniteľné pracovnoprávne postavenie zamestnanca. Šikana na pracovisku je osobitným druhom zneužitia subjektívnych práv zamestnávateľa, ide však už o zneužívanie subjektívnych práv systematickým a závažným spôsobom, preto by sa jej mala venovať náležitá pozornosť. Stredisko preto v tejto súvislosti odporúča precizovať právnu úpravu v ZP, taktiež precizovať vnútornú kontrolu mobbingu/bossingu resp. aj iných foriem diskriminácie v rámci subjektu zamestnávateľa, napr. zákonný zákaz vybavovania sťažností tými zamestnancami, voči ktorým smeruje, povinnosť zaoberať sa aj anonymnými sťažnosťami, namietajúcimi diskrimináciu atď.

Odporúčania

Stredisko odporúča

1. Zamestnávateľom precizovať vnútornú kontrolu mobbingu/bossingu resp. aj iných foriem diskriminácie, napr. zákaz vybavovania sťažností tými zamestnancami, voči ktorým smerujú, povinnosť zaoberať sa aj anonymnými sťažnosťami namietajúcimi diskrimináciu a pod.
2. Zamestnávateľom v rámci interných predpisov kvalifikovať šikanu na pracovisku ako závažné porušenie pracovnej disciplíny a potencionálny dôvod pre okamžité skončenie pracovného pomeru.
3. Zamestnávateľom zvýšiť individuálnu zodpovednosť za šikanózne konanie na pracovisku, t. j. reálne vyvodzovať dôsledky za takéto konanie na všetkých stupňoch riadenia.
4. Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny SR a Národnej rade SR precizovať právnu úpravu zákazu šikany na pracovisku.

9.2. Zarad'ovanie pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov do platových tried

Pedagogickí zamestnanci a odborní zamestnanci sú zamestnanci, ktorí vykonávajú prácu vo verejnom záujme, na základe čoho sa ich nárok na odmenu za vykonanú prácu spravuje osobitnými (vo vzťahu k ZP) právnymi predpismi. V rámci režimu odmeňovania pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov sme sa zamerali na problematiku ich zarad'ovania do platových tried, nakoľko práve v tejto oblasti sa na Stredisko v roku 2014 obrátilo viacero sťažovateľov so svojimi podnetmi a žiadosťami o pomoc. Stredisko na základe podaných podnetov v rámci svojej pôsobnosti zistilo ďalej uvedené nedostatky právnej úpravy predmetnej oblasti, na ktoré by sme týmto chceli upozorniť.

Pedagogickí zamestnanci a odborní zamestnanci sú zarad'ovaní do jednotlivých platových tried na základe týchto osobitných právnych predpisov:

- zákon č. 553/2003 Z. z. o odmeňovaní niektorých zamestnancov pri výkone práce vo verejnom záujme a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov,
- zákon č. 317/2009 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov,
- nariadenie vlády 341/2004 Z. z., ktorým sa ustanovujú katalógy pracovných činností pri výkone práce vo verejnom záujme,
- vyhláška č. 437/2009 Z. z., ktorou sa ustanovujú kvalifikačné predpoklady a osobitné kvalifikačné požiadavky pre jednotlivé kategórie pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov v znení neskorších predpisov.

Aby si konkrétny zamestnanec alebo zamestnávateľ tohto konkrétneho zamestnanca mohol zodpovedať otázku, do akej platovej triedy ho treba podľa príslušných právnych predpisov zaradiť, je nutné použiť všetky štyri vyššie uvedené právne predpisy súčasne, pričom ich vzájomné súvislosti sú vymedzené veľmi nejasne a problematicky. Nejasnosť a problematickosť spočíva najmä v tom, že:

- jednotlivé kritériá¹⁵⁸, ktoré sa uplatňujú pre zaradovanie pedagogických zamestnancov do platových tried sú roztrúsené v rámci štyroch vyššie uvedených právnych predpisov,
- ani v jednom z právnych predpisov upravujúcich zaradovanie pedagogických zamestnancov do platových tried nie sú vymedzené, ale ani len vymenované všetky kritériá zaradovania súčasne,
- právne normy, ktoré upravujú vzájomné vzťahy, vzájomnú podmienenosť a spôsob vzájomného kombinovania jednotlivých kritérií pri zaradovaní do platových tried sú buď taktiež nezrozumiteľne roztrúsené v rámci uvedených štyroch predpisov alebo úplne absentujú.

Takáto situácia prirodzene spôsobuje v praxi značné interpretačné problémy, v dôsledku čoho sú pedagogickí zamestnanci a odborní zamestnanci, ktorí spĺňajú rovnaké podmienky, zaradovaní do rozličných platových tried. Stredisko túto situáciu hodnotí ako neprijateľnú a to aj v súvislosti s dodržiavaním zásady rovnakého zaobchádzania v otázke práva na rovnakú odmenu za rovnakú prácu pri splnení rovnakých podmienok. Máme za to, že účelom uvedených právnych predpisov je práve rovnaká odmena, zjednotenie, stabilita a právna istota pri odmeňovaní niektorých zamestnancov vykonávajúcich prácu vo verejnom záujme, pričom súčasná právna úprava nie je spôsobilá plniť tento účel.

Súčasný stav nejasej, roztrieštenej a málo zrozumiteľnej právnej úpravy predmetnej problematiky by mohol zasiahnuť neprimerane do právnej istoty adresátov príslušných právnych noriem, pri problémovej interpretácii nastávajú neodôvodnené rozdiely v odmeňovaní pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov a nie je v dostatočnej miere zabezpečený záujem spoločnosti na tom, aby sa v rovnakých situáciách postupovalo s adresátmi právnych noriem rovnako, čím môže byť narušená rovnosť týchto osôb pred zákonom.

Roztrúsená právna úprava s nejasnými vzájomnými vzťahmi a súvislosťami dáva priestor pre zmätok a neistotu. Uvedené vytvára aj priestor pre určitú manipuláciu s platmi pedagogických zamestnancov, čo je taktiež podľa nášho názoru v rozpore

¹⁵⁸ Kritériami máme na mysli kvalifikačné predpoklady, ktorými sú vzdelanie a osobitný kvalifikačný predpoklad; náročnosť pracovnej činnosti, ktorou sa rozumie v zmysle príslušnej právnej úpravy zložitosť, zodpovednosť, fyzická a psychická záťaž podľa charakteristiky platobného miesta a katalógu pracovných činností; kariérny stupeň, podľa ktorého sa zamestnanec zaraďuje ako začínajúci, samostatný pedagogický zamestnanec alebo odborný zamestnanec, pedagogický zamestnanec alebo odborný zamestnanec s I. atestáciou a pedagogický zamestnanec alebo odborný zamestnanec s II. atestáciou; ďalej vyhláškou vyžadované konkrétne odpory štúdia pre jednotlivé kategórie pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov.

s účelom predmetnej osobitnej právnej úpravy odmeňovania niektorých zamestnancov pri výkone práce vo verejnom záujme. Výsledkom procesu tvorby práva by mali byť zrozumiteľné, jasné a určité právne normy. Na základe uvedeného by sme v tejto súvislosti chceli upozorniť aj na možný rozpor súčasnej právnej úpravy zaradovania pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov do platových tried s Ústavou SR a to konkrétne s jej čl. 1 ods. 1, nakoľko nejasná a nezrozumiteľná právna úprava je v rozpore s princípmi právneho štátu (PL. ÚS 25/00), pričom o tomto rozpore môže rozhodnúť jedine Ústavný súd SR.

Záver

Na základe uvedeného máme za to, že súčasná právna úprava zaradovania pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov do platových tried je nejasná, roztrieštená, problematická, nespĺňa svoj účel a nemá jasne vymedzené vzájomné súvislosti medzi jednotlivými relevantnými ustanoveniami, čo si vyžaduje zmenu právnej úpravy, ktorá by uvedené nedostatky odstraňovala.

Odporúčania

Stredisko odporúča:

1. Ministerstvu školstva, vedy výskumu a športu SR a Národnej rade SR novelizovať právnu úpravu zaradovania pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov do jednotlivých platových tried.
2. Novelizáciou ustanoviť jasné, zrozumiteľné a určité pravidlá pre zaradovanie jednotlivých pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov do platových tried.
3. Tieto pravidlá vymedziť tak, aby sa na základe ustanovení jedného všeobecne záväzného právneho predpisu dalo určiť, do ktorej konkrétnej platovej triedy treba zaradiť konkrétneho pedagogického zamestnanca alebo odborného zamestnanca, čiže zjednotiť a sceliť právnu úpravu zaradovania pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov do jedného právneho predpisu.

4. V rámci uceleného právneho predpisu, ktorého predmetom by bola úprava zaradovania pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov do platových tried jednoznačne, jasne a zrozumiteľne vymedziť všetky relevantné kritériá zaradovania týchto zamestnancov do platových tried.
5. Jednoznačne, jasne a zrozumiteľne vymedziť vzťahy medzi jednotlivými kritériami a pravidlá ich vzájomného kombinovania.

10. Zosúladienie pracovného a osobného života (work-life balance)

10.1. Všeobecný úvod

Problematika zosúladienia osobného, resp. rodinného a pracovného života je naďalej jednou z najdôležitejších oblastí rozvoja spoločnosti, no paradoxne v mnohých krajinách sa jej nevenuje náležitá pozornosť a preto naďalej môžeme hovoriť o **málo rozvinutej oblasti pracovného a spoločenského života**. V mnohých prípadoch aj naďalej dochádza k nepremyslenému uprednostňovaniu podnikateľského zisku na úkor reálnej efektivity využitia pracovnej sily, teda zamestnancov.

Vo vnútroštátnej, ale aj zahraničnej realite, sa sústavne presviedčame o **zaužívanej praxi zamestnávateľov**, ktorí v záujme dosiahnutia čo najväčšieho zisku pri čo najnižších nákladoch (vrátane nákladov na zamestnancov), **neposkytujú zamestnancom výhody**, ktoré by v konečnom dôsledku mohli mať výrazne pozitívny vplyv pre všetky strany podnikateľskej činnosti. Tým je na strane zamestnávateľa dosiahnutie zisku a na strane zamestnanca spokojnosť s odvedenou prácou spojená s duševnou rovnováhou.

Nástroje zosúladienia pracovného a osobného, resp. rodinného života sa môžu zdať zamestnávateľom spočiatku, a to najmä pri ich prijímaní, ako neefektívne, prípadne ako opatrenia, ktoré sú predurčené na zneužívanie zo strany zamestnanca, **avšak prieskumy ukazujú, že zamestnanci si takéto opatrenia vážia a z hľadiska dlhodobej prosperity spoločností, inštitúcií či organizácií ide vždy o pozitívne kroky, smerujúce k vytváraniu efektívneho a hospodársky prosperujúceho pracovného prostredia**.

Stredisko ako Národný antidiskriminačný orgán aktívne monitoruje túto problematiku a venuje náležitú pozornosť všetkým legislatívnym úpravám, ktoré sa uvedenej oblasti dotýkajú.

V súvislosti so stále prejavujúcou sa tendenciou budovania kariéry každého jednotlivca a odsúvania osobného, resp. rodinného života do úzadia, je problematika zosúladenia týchto neoddeliteľných a spolu súvisiacich nádob osobitne dôležitou, nielen z pohľadu diskusií a samotného venovania pozornosti tejto problematike, ale **predovšetkým z hľadiska hľadania praktických riešení, ktoré by sa vyznačovali určitým stupňom vyváženosti.**

Z prieskumu na trhu zamestnávateľov nielen v Slovenskej republike je badateľné nedostatočné rozlišovanie, resp. prelínanie sa **pojmov zosúladenie pracovného a osobného života (work-life balance) a zosúladenie pracovného a rodinného života (reconciliation of work and family life).**

Považujeme za vhodné pripomenúť si aspoň v stručnosti **rozdiel medzi vyššie uvedenými cudzojazyčnými pojmami**, ktoré sa v spoločnosti čoraz viac objavujú a používajú. Zosúladenie pracovného života s osobným životom, ktorý sa nemusí priamo dotýkať rodinných povinností, no zahŕňa vytvorenie primeraného času na voľnočasové aktivity, medzi aké je možné zaradiť napríklad šport, aktivity realizované spolu s priateľmi a pod., označujeme pojmom **zosúladenie pracovného a osobného života.**

Zosúladenie pracovného a osobného života predpokladá prijatie takých opatrení, ktoré sú zamerané na zabezpečenie rodičovskej a materskej dovolenky a predovšetkým na vytváranie uspokojujúceho **rodinného a osobného života** pri súčasnom riadnom plnení si pracovných povinností každého jednotlivca. Jedným z najdôležitejších inštrumentov pri plnení vyššie uvedenej politiky je zachovanie pracovného miesta pre osoby, ktoré absolvujú materskú, resp. rodičovskú dovolenku.

Rodičovstvu poskytuje slovenská právna úprava osobitnú pozornosť a zdôrazňuje jeho spoločenskú hodnotu. Dôkazom je napríklad jedna zo základných zásad, z ktorej vychádza zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov a podľa ktorej je **rodičovstvo spoločnosťou mimoriadne uznávaným poslaním muža a ženy**, pričom **spoločnosť poskytuje rodičovstvu** nielen svoju ochranu, ale aj potrebnú starostlivosť, najmä hmotnou podporou rodičov a **pomocou pri výkone rodičovských práv a povinností**. Ich súčasťou je okrem iných rodičovských povinností **aj sústavná a dôsledná starostlivosť** o výchovu, zdravie, výživu a všestranný vývoj maloletého dieťaťa.

Pojem „zosúladienie pracovného a rodinného života“ teda predstavuje akúsi podmnožinu pojmu „zosúladienie pracovného a osobného života“.

10.2. Rok 2014 ako európsky rok zosúladienia pracovného a rodinného života

Jedným zo základných cieľov politík EÚ je zlepšenie situácie na trhu práce naprieč všetkými členskými štátmi, vytváranie lepších podmienok pre integráciu na trhu práce, vytváranie nových a lepšie ohodnotených pracovných miest a zlepšenie pracovných podmienok v **spojitosti so zvyšovaním kvality osobného života zamestnancov**.¹⁵⁹

Ako už bolo vyššie uvedené, rodinný život predstavuje akúsi podmnožinu pojmu osobný život. Zároveň je potrebné rozlišovať medzi zakladaním vlastnej rodiny a fungovaním v pôvodnej rodine u každého jednotlivca, osobitne v súvislosti s politikou zosúladienia rodinného a pracovného života. **Rok 2014 priniesol mnohé pozitívne náznaky v tejto oblasti** a aj keď je stále namieste konštatovanie, že sa pohybujeme predovšetkým v rovine diskusií a hľadania riešení, **očakávanie neustáleho progresu je viac než reálnym predpokladom** vývoja na trhu práce v nadnárodnom kontexte.

Za posun v oblasti zosúladienia rodinného a pracovného života možno nepochybne považovať určenie cieľov na obdobie roku 2014. Na ich tvorbe sa podieľala predovšetkým skupina *European Year 2014 Alliance*.¹⁶⁰ **Stredisko považuje vytýčené ciele** za dôležité z pohľadu progresu v uvedenej problematike, avšak zároveň poukazuje na negatívum spočívajúce v príliš všeobecnom vymedzení jednotlivých cieľov s minimálnym dopadom na reálny život občanov EÚ.

Medzi tieto ciele je možné zaradiť predovšetkým vykonanie prieskumu a mobilizácie verejnej mienky v oblasti zosúladienia rodinného a pracovného života, a to za účelom pokroku v plnení rozhodnutí, ktoré boli v predošliých rokoch prijaté Európskou komisiou, **zvýšenie všeobecného povedomia** o už prijatých opatreniach a legislatíve na nadnárodnej ako aj vnútroštátnej úrovni, **podnietenie diskusie, sociálneho dialógu a výmeny informácií** v oblasti politiky zosúladienia rodinného a osobného života na národnej úrovni

¹⁵⁹ Dostupné aj na internete: <https://eyf2014.files.wordpress.com/2013/06/ey2014-alliance-roadmap-11-06-13.pdf>

¹⁶⁰ European Year 2014 Alliance je neformálna, spolupracujúca pracovná skupina založená za účelom čo najúspešnejšej implementácie programu Európskeho roka zosúladienia rodinného a pracovného života 2014.

jednotlivých členských štátov, **vytváranie možností pre konkrétne riešenia** vytvorenie záväzného rámca legislatívnymi a zainteresovanými orgánmi, **mobilizácia čo najširšieho okruhu** inštitúcií a organizácií, obchodných spoločností, sociálnych partnerov, zástupcov zamestnávateľov a orgánov verejnej správy, tak na národnej, ako aj na nadnárodnej úrovni.¹⁶¹

European Year 2014 Alliance zároveň považuje nástroje politiky zosúladenia pracovného a rodinného života za jeden zo základných kameňov obnovenia ekonomickej sily členských štátov EÚ a **upozorňuje na nedostatok flexibilných opatrení na trhu práce**, a to najmä pokiaľ ide o dostupnosť práce na čiastočný úväzok a o otázku starostlivosti o deti, čím sú výrazne obmedzené možnosti žien pri ich uplatnení na tomto trhu. Nedávny prieskum Európskeho parlamentu k hodnotiacej správe „*Women and crisis*“ preukázal zníženie možnosti uplatnenia sa žien na trhu práce o 12 % po každom narodenom dieťati.¹⁶²

Sklamaním v tomto kontexte bol postoj Európskej komisie k „Európskemu roku zosúladenia osobného a pracovného života 2014“, **keďže táto myšlienka nenašla formálne pochopenie** a prednosť dostal Európsky rok občanov EÚ.

Napriek tomu **hodnotiaca správa** o plnení vytýčených cieľov stanovených na rok 2014 mala byť vydaná v závere roka 2014, avšak jej zverejnenie bolo presunuté na mesiac **marec 2015**.

10.3. Zosúladenie osobného, resp. rodinného a pracovného života - legislatívny vývoj a súdna prax

V priebehu roku 2014 **neboli v slovenskom právnom poriadku prijaté výrazné legislatívne zmeny** v oblasti zosúladenia pracovného a osobného, resp. rodinného života, no v jeho závere Stredisko evidovalo viaceré snahy o riešenie tejto problematiky v zmysle príkladov dobrej praxe predovšetkým zo zahraničia.

Legislatívna úprava Slovenskej republiky teda naďalej vychádza predovšetkým z ustanovení zákona č. 311/2001 Z. z. ZP v znení neskorších právnych predpisov, kde je **smerodajnou jedna zo základných zásad** tohto zákona, ktorá ustanovuje, že manželský

¹⁶¹ Dostupné aj na internete: <https://eyf2014.files.wordpress.com/2013/06/ey2014-alliance-roadmap-11-06-13.pdf>

¹⁶² Dostupné aj na internete: http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/en/00191b53ff/Eurobarometer.html?tab=2013_2

a rodinný stav nemôže byť dôvodom porušenia práva na prácu a slobodnú voľbu zamestnania, na spravodlivé a uspokojivé pracovné podmienky a ochranu proti nezamestnanosti.

Slovenský právny poriadok v súlade s medzinárodnými zmluvami a prijatými medzinárodnými záväzkami pozná inštitúty uzatvorenia pracovného pomeru na dobu určitú, domáckej práce, telepráce, deleného pracovného miesta, pracovnoprávneho vzťahu uzatvoreného na základe dohody o vykonaní práce, pružného pracovného času, nerovnomerného rozdelenia pracovného času prostredníctvom konta pracovného času.

Osobitne sú v ZP upravené pracovné podmienky žien a mužov starajúcich sa o deti, pričom vykonávacím predpisom vo forme vládneho nariadenia je ustanovený zoznam pracovísk, ktoré sú pre **tehotné ženy, matky do konca deviateho mesiaca a dojčiace ženy** prístupné po splnení špecifikovaných podmienok. Túto legislatívnu úpravu nie je možné chápať v diskriminačnom zmysle, keďže ženy počas tohto výnimočného stavu a špeciálnych fyziologických podmienok, v ktorých sa nachádzajú, nie sú schopné vykonávať všetky druhy práce.¹⁶³

V roku 2014 prebiehali prípravy Implementačnej agentúry pre Operačný program Zamestnanosť a sociálna inklúzia v súvislosti s realizáciou národného projektu „**Rodina a práca**“. Tento projekt si kladie za cieľ podporu vytvárania prorodinného pracovného prostredia a podmienok pre **zosúladenie rodinného a pracovného života**. Projekt má výrazne napomôcť k vytváraniu flexibilných foriem práce zamestnávateľmi pre **ženy s malými deťmi**. Konkrétne sa zameriava na **podporu využívania flexibilných foriem práce pre ženy s deťmi do 10 rokov, ktoré majú problémy so zosúladovaním práce a rodiny**. Sprievodnými a podpornými súčasťami národného projektu „Rodina a práca“ je poskytovanie služieb starostlivosti o deti pre osoby s rodičovskými povinnosťami a odborné vedenie v oblasti vytvárania prorodinného pracovného prostredia pre zamestnávateľov.¹⁶⁴

V oblasti rozhodovacej činnosti súdov Slovenskej republiky v súvislosti s problematikou zosúladenia osobného, resp. rodinného života a pracovného života **Stredisko neeviduje žiadne prelomové rozhodnutia**. Stredisko však považuje za potrebné poukázať na jedno z obzvlášť dôležitých rozhodnutí Najvyššieho súdu Českej republiky, ktorý judikoval **právny nárok rodiča, ktorý má v starostlivosti dieťa do pätnásteho roku života, na čiastočný úväzok**. Zamestnávateľ je **povinný vyhovieť** žiadosti takéhoto zamestnanca

¹⁶³ Zákon č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce v znení neskorších právnych predpisov, dostupný na internetovej adrese: <http://www.zakonypreludi.sk/zz/2001-311>

¹⁶⁴ Dostupné na internetovej adrese: <http://www.iazasi.gov.sk/sk/narodny-projekt-rodina-a-praca>

o úpravu pracovného času. Túto povinnosť nemá iba v tom prípade, ak by preukázateľne došlo k vážnemu ohrozeniu fungovania prevádzky.¹⁶⁵

10.4. Prieskum zameraný na zosúladienie rodinného a pracovného života, resp. zosúladienie osobného a pracovného života vo vybraných inštitúciách a zamestnávateľských organizáciách pôsobiach na území slovenskej republiky

Zoznam adresátov, ktorí odpovedali na Strediskom položené otázky:

- IBM Slovensko spol. s r.o.
- Konfederácia odborových zväzov Slovenskej republiky, o. z.
- Národný inšpektorát práce
- Odborový zväz pracovníkov školstva a vedy na Slovensku, o. z.
- Slovenské cukrovary, s.r.o.
- Slovenský plynárenský priemysel, a. s.
- Tesco Stores SR, a. s.
- Volkswagen Slovakia, a. s.
- Všeobecná zdravotná poisťovňa, a. s.
- Všeobecná úverová banka, a. s.

Jednotlivým zamestnávateľom a organizáciám boli položené nižšie uvedené otázky:

1. Ako rozumiete pojmu zosúladienie pracovného, súkromného a rodinného života ?

Oslovení zamestnávateľa, ktorí odpovedali na otázky Strediska, rozumejú pod pojmom zosúladienie pracovného, súkromného a rodinného života predovšetkým dosiahnutie, vytváranie alebo hľadanie rovnováhy medzi pracovným životom a rodičovskými povinnosťami, resp. voľným časom zameraným na osobné aktivity zamestnanca.

¹⁶⁵ Dostupné aj na internetovej adrese: <http://justice.kamadu.eu/document/czy4p717>

Slovenský plynárenský priemysel, a. s. rozumie pod uvedeným pojmom rozvrhnutie pracovného času zamestnancov tak, aby mali priestor aj na svoj osobný život. Nástroje pre dosiahnutie takéhoto stavu predstavujú najmä využívanie pružného pracovného času, možnosť využitia súkromných priepustiek na riešenie osobných záležitostí zamestnanca, voľno nad rámec zákona na vybavenie dôležitých osobných záležitostí zamestnanca a pod.¹⁶⁶

Spoločnosť Volkswagen Slovakia, a. s. navyše považuje zosúladenie pracovného, súkromného a rodinného života za základný predpoklad pre plnohodnotné zapojenie potenciálnej pracovnej sily na trhu práce a bezvýhradne podporuje aktivity smerujúce k zlepšovaniu pracovného a osobného života zamestnancov.¹⁶⁷

Zástupcovia spoločnosti **Tesco Stores SR, a. s.** chápu pod zosúladením pracovného a osobného, resp. rodinného života dostatočné kvantum energie zamestnanca pre vykonávanie práce, pričom považujú za obzvlášť **dôležité praktické využívanie inštitútov** spojených so zosúladením rodinného a pracovného života, keďže to má za následok **spokojnosť zamestnávateľa s pracovnými výkonmi zamestnancov a spokojnosť zamestnancov samotných**.

Konfederácia odborových zväzov Slovenskej republiky, o. z. eviduje za obdobie roku 2014 len dva prípady porušenia § 164 ZP v znení neskorších právnych predpisov, v zmysle ktorého je zamestnávateľ povinný prihliadať pri zaraďovaní zamestnancov do pracovných zmien aj na potreby tehotných žien, resp. žien a mužov starajúcich sa o deti.¹⁶⁸

2. Zaujímate sa aktívne o problematiku zosúladenia pracovného, súkromného a rodinného života ?

Zástupcovia adresátov otázok, ktorí poskytli Stredisku odpovede na položené otázky, **sa aktívne zaujímajú o problematiku zosúladenia pracovného, súkromného a rodinného života**, sledujú trendy v tejto oblasti, zúčastňujú sa vzdelávacích aktivít spojených s touto problematikou a konferencií.

¹⁶⁶ Odpoveď Slovenského plynárenského priemyslu, a. s. k otázkam Strediska zo dňa 24.2.2015.

¹⁶⁷ Odpoveď Volkswagen Slovakia, a. s. k otázkam Strediska zo dňa 25.2.2015

¹⁶⁸ Odpoveď Konfederácie odborových zväzov Slovenskej republiky, o. z. k otázkam Strediska zo dňa 24.2.2015.

Všeobecná úverová banka, a. s. v odpovedi na túto otázku navyše uviedla, že prostredníctvom rôznych prieskumov, dotazníkov týkajúcich sa benefitov pre zamestnancov, ich spokojnosti na pracovisku, vytvárania firemnej kultúry a pod. **aktívne získava názory na uvedené oblasti priamo od samotných zamestnancov.**¹⁶⁹

Konfederácia odborových zväzov Slovenskej republiky, o. z. navrhuje v spolupráci s **Odborovým zväzom pracovníkov obchodu a cestovného ruchu** legislatívnu úpravu obmedzenia predaja tovarov v obchodných prevádzkach počas sviatkov a dní pracovného pokoja, nakoľko práve počas týchto dní existuje väčšia príležitosť na upevňovanie rodinných vzťahov a osobného života.¹⁷⁰

3. Umožňujete svojim zamestnancom výhody súvisiace so zosúladením pracovného, súkromného a rodinného života ?

Oslovené inštitúcie a zamestnávateľia, ktorí doručili Stredisku odpovede na položené otázky **poskytujú svojim zamestnancom výhody spojené s politikou zosúladenia pracovného, súkromného a rodinného života.**

Medzi najčastejšie využívané nástroje politiky zamestnávateľov v oblasti politiky zosúladenia pracovného, súkromného a prípadne rodinného života patrí najmä zavedenie pružného, resp. flexibilného pracovného času a s tým súvisiaca úprava dĺžky pracovného času pre tehotné ženy a mužov starajúcich sa o deti alebo úprava dĺžky pracovného času pre matky po návrate z materskej alebo rodičovskej dovolenky, pracovné voľno s náhradou mzdy nad rozsah zákonnej úpravy a delené pracovné miesta.

Okrem týchto opatrení Všeobecná úverová banka, a.s. poskytuje svojim zamestnancom možnosti využitia ponuky letných táborov pre deti týchto zamestnancov, organizuje podujatia zamerané na zamestnancov a ich rodiny, akými sú napr. „Dni zdravia“ alebo vianočné trhy, resp. poskytuje deťom zamestnancov darčeky pri príležitosti Medzinárodného dňa detí. Vo vzťahu k zamestnancom na materskej alebo rodičovskej dovolenke a s cieľom udržania kontaktu s nimi, informuje týchto zamestnancov

¹⁶⁹ Odpoveď Všeobecnej úverovej banky, a. s. k otázkam Strediska zo dňa 27.2.2015.

¹⁷⁰ Odpoveď Konfederácie odborových zväzov Slovenskej republiky, o. z. k otázkam Strediska zo dňa 24.2.2015

prostredníctvom elektronickej komunikácie o diani v banke, nových prijatých výhodách a pozvánkach na podujatia organizované Všeobecnou úverovou bankou, a.s.¹⁷¹

Spoločnosti **IBM Slovensko spol. s r.o. a Volkswagen Slovakia, a. s.** poskytujú svojim zamestnancom možnosť **práce z domu, tzv. home-office.**¹⁷²

Z prieskumov, o výsledkoch ktorých informovala Stredisko Konfederácia odborových zväzov Slovenskej republiky, o. z. **zamestnávateľa vyhovel v roku 2014 vo všetkých prípadoch** žiadosti o úpravu dĺžky pracovného času, resp. žiadostí o zmenu rozvrhu pracovných zmien z dôvodu plnenia rodičovských povinností alebo iných vážnych rodinných dôvodov, ktoré predstavovali pre zamestnanca prekážku vo výkone práce.

Na druhej strane však boli v roku 2014 evidované aj prípady nerešpektovania ustanovení kolektívnych zmlúv zo strany zamestnávateľov, a to napríklad takých, ktoré upravujú zákaz ukončenia pracovného pomeru z organizačných dôvodov s obidvomi manželmi zamestnanými u toho istého zamestnávateľa.¹⁷³

4. V prípade, že vyššie uvedené výhody neposkytujete, popíšte dôvody takéhoto stavu.

Organizácie a zamestnávateľa, ktorí adresovali Stredisku odpovede na položené otázky, **vyjadrili svoje pozitívne postavenie k poskytovaniu výhod zamestnancom** pri zosúladení ich pracovného života s ich osobným, resp. rodinným životom a v prípade, že niektoré z opatrení neposkytujú, odôvodňujú to **prevádzkovými dôvodmi**.

5. Konzultovali ste v predchádzajúcom období svoje vnútorné predpisy s odbornými kompetentnými organizáciami a inštitúciami za účelom prípadného vylepšenia súčasného stavu ?

Z odpovedí, ktoré boli adresované Stredisku, je zrejmé, že väčšina zamestnávateľov vychádza **predovšetkým z interných potrieb a prevádzkových možností, skúseností z praxe, poznatkov získaných štúdiom odborných dokumentov a vzdelávacích aktivít.**

¹⁷¹ Odpoveď Všeobecnej úverovej banky, a. s. k otázkam Strediska zo dňa 27.2.2015.

¹⁷² Odpoveď IBM Slovakia spol. s r.o. a Volkswagen Slovakia, a. s. k otázkam Strediska 12.2.2015.

¹⁷³ Odpoveď Konfederácie odborových zväzov Slovenskej republiky, o. z. k otázkam Strediska zo dňa 24.2.2015.

Oslovení zamestnávateľa a organizácie však priamo nekonzultujú problematiku zosúladenia pracovného, súkromného a rodinného života, resp. obsah ich vnútorných predpisov zaoberajúcich sa touto otázkou, s odbornými kompetentnými organizáciami a inštitúciami.

6. Spolupracovali ste s inými zamestnávateľmi v danej oblasti, resp. sledovali ste vývoj tejto agendy u iných zamestnávateľov, resp. Vašich partnerov ?

Vo všeobecnosti je možné skonštatovať, že oslovení zamestnávateľa pravidelne sledujú vývoj v oblasti zosúladenia pracovného, osobného a rodinného života a zúčastňujú sa rôznych vzdelávacích aktivít a diskusií, zameraných na túto problematiku.

7. Spolupracovali ste s odborovými organizáciami a združeniami zamestnancov vedením živých diskusií a porád v tejto oblasti (pre odborové organizácie, resp. združenia zamestnancov – „Spolupracovali ste so zamestnávateľmi vedením živých diskusií a porád v tejto oblasti ?“)

Zamestnávateľa a odborové organizácie vedú **živé a pravidelné diskusie na tému zosúladenia pracovného a rodinného, resp. osobného života.**

Slovenský plynárenský priemysel, a. s. a Všeobecná zdravotná poisťovňa, a. s. upovedomili Stredisko o svojom členstve v Združení pre riadenie a rozvoj ľudských zdrojov, pričom aj ostatní zamestnávateľa, ktorí Stredisku odpovedali na položené otázky, potvrdili, že sa pravidelne zúčastňujú **stretnutí HR** (personálne oddelenie, ang. human resources) **komunít**, kde je predmetom diskusií okrem iného aj zosúladenie pracovného, súkromného a rodinného života zamestnancov.¹⁷⁴

8. Umožnili ste svojim zamestnancom podanie spätnej väzby na prípadné prijaté opatrenia ? Vnímali ich zamestnanci pozitívne ?

Oslovené subjekty, ktoré reagovali na Strediskom položené otázky **pravidelne získavajú spätnú väzbu od svojich zamestnancov** aj v oblasti prijatých opatrení súvisiacich so zosúladením pracovného a súkromného, resp. rodinného prostredia.

¹⁷⁴ Odpoveď Slovenského plynárenského priemyslu, a. s. k otázkam Strediska zo dňa 24.2.2015 a odpoveď Všeobecnej zdravotnej poisťovne, a. s. k otázkam Strediska zo dňa 27.2.2015.

Pokiaľ hovoríme o spôsobe získavania tejto spätnej väzby, zamestnávateľa získavajú reakcie na prijaté opatrenia od svojich zamestnancov predovšetkým prostredníctvom **osobných rozhovorov, prieskumov, intranetových ankiet, skupinových stretnutí zamestnancov s personalistami**. Spoločnosť Volkswagen Slovakia, a. s. má navyše vybudovaný **etablovaný nezávislý systém vybavovania podnetov**.

Zber reakcií zamestnancov považujú zamestnávateľa za dôležitý predovšetkým z hľadiska rozvoja svojej spoločnosti, inštitúcie alebo organizácie. Vo vyššie uvedených spoločnostiach **reagovali zamestnanci na prijaté opatrenia v oblasti zosúladenia pracovného a osobného, resp. rodinného života pozitívne**.

9. Zvýšilo sa vo Vašej spoločnosti všeobecné ako aj právne povedomie zamestnancov v tejto oblasti, prípadne podnikli ste externe orientované informačné kampane v tejto súvislosti ?

Vyššie uvedené subjekty, ktoré poskytli Stredisku odpovede na položené otázky sa zhodli na tom, že **všeobecné povedomie ich zamestnancov o problematike zosúladenia pracovného a osobného, resp. rodinného života sa zvyšuje**, a to predovšetkým vďaka zavádzaniu už zmienených opatrení samotnými zamestnávateľmi.

Slovenský plynárenský priemysel, a.s. navyše publikuje **interný e-plameň**, v ktorom zamestnancov informuje o aktuálnych témach v pracovnoprávnej oblasti.

Externe orientované informačné kampane v tejto súvislosti zamestnávateľa nepodnikajú, no napríklad **vybraní zástupcovia Všeobecnej úverovej banky, a. s.** sa k tejto téme vyjadrujú na verejných fórach, čím prispievajú k verejným či medzifiremným diskusiám.

Konfederácia odborových zväzov Slovenskej republiky, o. z. upozornila Stredisko na skutočnosť, podľa ktorej aj keď došlo k zvýšeniu povedomia zamestnancov o danej problematike zosúladenia pracovného a osobného, resp. rodinného života, **nie vždy sa zamestnanci svojich práv aj reálne domáhajú, a to najmä v obave zo prípadných sankcií alebo straty zamestnania**.

Záver

V problematike zosúladenia pracovného a osobného, resp. rodinného života v podmienkach Slovenskej republiky **možno skonštatovať určitú stagnáciu vývoja**, v rámci ktorého sa zamestnávateľia nezameriavajú na inováciu vo vývoji pracovných podmienok zamestnancov prostredníctvom nových, no v zahraničí už bežne využívaných nástrojov, vzťahujúcich sa na túto oblasť. Príkladom je ich bežné využívanie zamestnancami v rámci nadnárodných spoločností s pobočkami, resp. organizačnými útvarmi so sídlom na území Slovenskej republiky, avšak **nedostatky v tejto oblasti vykazujú predovšetkým vnútroštátne súkromné spoločnosti**. V tejto súvislosti sú pritom dostupné dôkazy o prosperite spoločností, ktoré využívajú moderné nástroje politiky zosúladenia osobného a rodinného života s pracovným životom.

Miernu stagnáciu nevidí Stredisko v pokračovaní trendu zavádzania inštitútov na úpravu pracovného času, tzv. flexibilného pracovného času, ale v stále malom množstve prípadov využívania inštitútov akými sú práca z domu, tzv. **home-office** alebo možnosti využívania **sick days**, teda dní zdravotného voľna a pod. Napriek tomu, že aj v týchto prípadoch ide istým spôsobom o úpravu pracovného času, nemôžeme hovoriť o úprave konta pracovného času, resp. využitia inštitútu pružného pracovného času, teda nástrojov, ktoré sú v rámci politik **zosúladenia pracovného a osobného, resp. rodinného života** využívané v podmienkach Slovenskej republiky podstatne častejšie.

Pozitívne možno hodnotiť diskusie o príspevkoch na **zavádzanie tzv. firemných škôlok**, a to najmä z pohľadu zosúladenia pracovného a rodinného života, kedy v niektorých prípadoch inštitúty materskej či rodičovskej dovolenky nepredstavujú dostatočný nástroj na rozvíjanie vzťahu rodiča a maloletého dieťaťa, preto by prijatie prípadnej obdobnej legislatívnej úpravy **mohlo viesť k zvýšeniu miery prehlbovania vzťahu zamestnanca – rodiča, príp. zamestnávateľa – rodiča na jednej strane a dieťaťa na strane druhej**.

Odporúčania

Stredisko odporúča:

1. Zamestnávateľom, predovšetkým podnikateľským subjektom prijímať ďalšie inštitúty, ktoré sú v súlade s platnou a účinnou legislatívou Slovenskej republiky,

akými sú napríklad inštitút deleného pracovného miesta, práca z domu prípadne dodatočné voľno v čase zdravotnej indispozície (sick-days).

2. Zamestnávateľom, predovšetkým podnikateľským subjektom dôslednejšie upovedomovať zamestnancov o možnosti využívania benefitov v súvislosti s rozvojom politiky zosúladenia pracovného a osobného, resp. rodinného života s cieľom, aby zamestnancom nebola len daná možnosť ich využitia, ale aby aj dochádzalo k praktickému využívaniu nástrojov uvedenej politiky.
3. Zamestnávateľom, predovšetkým podnikateľským subjektom prakticky uplatňovať získané poznatky z uvedenej problematiky a nebrániť sa prijatiu inštitútov, ktoré sú v súlade s legislatívou Slovenskej republiky a bežne sa využívajú v zahraničí.
4. Odborovým organizáciám viesť prieskumy spokojnosti zamestnancov s poskytovanými benefitmi, ktoré im zamestnávatelia poskytujú v rámci tejto problematiky.
5. Odborovým organizáciám dôsledne presadzovať a ochraňovať práva zamestnancov, ktoré im tak legislatíva ako aj interné predpisy zamestnávateľov poskytujú aj v oblasti zosúladenia pracovného a osobného, resp. rodinného života.

11. Chránené oznamovanie

11.1. Všeobecný úvod

Každý jednotlivec, ktorý vykonáva určitú pracovnú činnosť, nesie okrem zodpovednosti za výsledok svojej práce tiež **zodpovednosť** za riadne fungovanie organizácie, v ktorej pôsobí, resp. spoločnosti, v ktorej žije. Problematika spôsobu riešenia situácie, kde na jednej strane riadne fungujúca spoločnosť vyžaduje a očakáva zodpovedné konanie jednotlivca a na druhej strane je reálnou hrozbou negatívnych dopadov na jeho profesijný ako aj osobný život, sa v odbornej literatúre pomenúva pojmom **whistleblowing**.¹⁷⁵

Medzinárodná mimovládna organizácia Transparency International vypracovala v spolupráci s viacerými ďalšími organizáciami Odporúčacie princípy princípov pre právnu úpravu whistleblowingu, pričom pojem chráneného oznamovania je v nich definovaný ako „oznamovanie informácií o vnímaných nekalých praktikách v rámci organizácie alebo o riziku spojenom s danými praktikami, a to jednotlivcom alebo subjektom, ktorí majú možnosť ovplyvniť takéto konanie.“¹⁷⁶

Dňa 1. januára 2015 vstúpi do účinnosti **zákon č. 307/2014 Z. z. o niektorých opatreniach súvisiacich s oznamovaním protispoločenskej činnosti** a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len ako „Zákon“). Samotný Zákon upravuje **podmienky**

¹⁷⁵ NECHALA, P.: *Chránené oznamovanie (whistleblowing)*. Inštitút pre verejné otázky. Bratislava 2014. str. 15. ISBN 978-80-89345-49-6.

¹⁷⁶ Transparency International. 2009. *Recommended draft principles for whistleblowing legislation* (citované 05.12.2012), Transparency International dostupné tiež na internetovej adrese: http://www.right2info.org/resources/publications/publications/09_12_02%20ti-draft%20principles%20WB%20legislation.pdf

poskytovania ochrany osobám pred neoprávneným postihom v pracovnoprávnom vzťahu v súvislosti s oznamovaním kriminality alebo inej protispoločenskej činnosti a práva a povinnosti fyzických osôb a právnických osôb pri oznamovaní protispoločenskej činnosti.

11.2. Predmet chráneného oznamovania

Kriminalita a iná protispoločenská činnosť sú subsumované pod širší pojem „**protispoločenskej činnosti**“. V súvislosti s vymedzením pojmu kriminalita odkazuje Zákon na § 3 písm. b) zákona č. 583/2008 Z. z. o prevencii kriminality a inej protispoločenskej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov. **Kriminalitou sa rozumie také konanie, ktoré je trestným činom.** Pod písmenom c) tohto ustanovenia je vymedzený pojem **inej protispoločenskej činnosti**, pod ktorou rozumieme konanie, ktoré je **priestupkom alebo iným správnym deliktom**, no taktiež konanie, ktoré **pôsobí negatívne na spoločnosť**.

Jednotlivé formy inej protispoločenskej činnosti zákonodarca zámerne nedefinuje, a to vzhľadom na ich rôznorodosť. Ide o rôzne spôsoby konania, ktoré nie sú trestným činom, správnym deliktom, avšak takéto konanie je **vnímané spoločnosťou negatívne a spravidla tvorí základ kriminality**, napríklad nadmerné požívanie alkoholických nápojov, žobranie, agresívne správanie na verejnosti, prostitúcia, rôzne druhy patologickej závislosti – drogy, hracie automaty, internet.

Zákon zároveň vymedzuje konanie, ktoré je pomenované ako **závažná protispoločenská činnosť**. Tento pojem je definovaný jednak cez vymedzené trestné činy a jednak sa definuje vo vzťahu k následku, ktorý môže vzniknúť v súvislosti s protiprávnym konaním. Ide teda o **niektorý z trestných činov** poškodzovania finančných záujmov Európskych spoločenstiev, trestný čin machinácie pri verejnom obstarávaní a verejnej dražbe, niektorý z trestných činov verejných činiteľov a niektorý z trestných činov korupcie. **Okrem toho bude závažnou protispoločenskou činnosťou aj protiprávne konanie**, ktoré je trestným činom s hornou hranicou trestnej sadzby prevyšujúcou tri roky alebo správnym deliktom, za ktorý možno uložiť pokutu s hornou hranicou vo výške najmenej 50 000 eur.¹⁷⁷

¹⁷⁷ Dôvodová správa k zákonu č. 307/2014 Z. z. o niektorých opatreniach súvisiacich s oznamovaním protispoločenskej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Dostupné aj na internetovej adrese: <http://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/cpt&ZakZborID=13&CisObdobia=6&ID=1111>

Takto široko vymedzený predmet chráneného oznamovania je v súlade s **Odporúčacími princípmi pre právnu ochranu whistleblowingu**, ktorú v novembri 2009 vypracovala medzinárodná mimovládna organizácia Transparency International.

11.3. Kto je oznamovateľom, predpoklady poskytnutia ochrany

Oznamovateľom je fyzická osoba, ktorá v **dobrej viere** urobí oznámenie orgánu príslušnému na prijatie takéhoto oznámenia. Prvou základnou požiadavkou pre splnenie definície oznamovateľa na účely Zákona je **existencia určitého vzťahu k organizácii**, ktorej sa oznámenie týka, pričom najčastejšie je tento vzťah vyjadrený v **podobe zamestnaneckého vzťahu**. V odporúčaniach Transparency International sa nevyklúčujú ani iné formy väzby na organizáciu, ktorej sa oznámenie týka, preto už v blízkej budúcnosti existuje predpoklad rozšírenia osobnej pôsobnosti Zákona.¹⁷⁸

Druhou nevyhnutnou podmienkou pre poskytnutie ochrany podľa Zákona je **predpoklad existencie dobrej viery a úprimného presvedčenia**. Zákonodarca teda neposkytuje ochranu úmyselne nepravdivým oznámeniam. Subjektívny predpoklad poskytnutia ochrany teda predstavuje **úprimné presvedčenie, že poskytnuté informácie sú v čase oznámenia pravdivé**. V pochybnostiach sa konanie považuje za konanie v dobrej viere, kým sa nepreukáže opak.

V súvislosti s vyhodnocovaním existencie dobrej viery a úprimného presvedčenia je potrebné vziať do úvahy objektívne kritériá z pohľadu závažnosti konania zamestnávateľa a ich subjektívne vnímanie zamestnancom.

Splnenie uvedených predpokladov umožňuje oznamovateľovi **podat' oznámenie aj anonymne**, t. j. bez uvedenia mena, priezviska a pobytu osoby. Hovoríme o poskytnutí ochrany identity oznamovateľa, ktorá je podstatnou a dôležitou súčasťou chráneného oznamovania, a to predovšetkým z pohľadu praktickej realizácie a pozitívnych praktických výsledkov. Pri využívaní chráneného oznamovania je potrebné v tejto súvislosti upozorniť na to, že **sa kladie dôraz na ochranu oznamovateľa a získanie informácií**.

¹⁷⁸ NECHALA, P.: *Chránené oznamovanie (whistleblowing)*. Inštitút pre verejné otázky. Bratislava 2014. str. 20. ISBN 978-80-89345-49-6.

11.4. Neplatnosť právneho úkonu, obrátené dôkazné bremeno, pozastavenie účinnosti pracovnoprávneho úkonu

Zákon zároveň rozširuje dôvody **neplatnosti právneho úkonu**. Zamestnávateľ môže urobiť právny úkon alebo vydať rozhodnutie v pracovnoprávnom vzťahu voči chránenému oznamovateľovi len s predchádzajúcim súhlasom inšpektorátu práce. **Pokiaľ nedôjde k udeleniu súhlasu, právny úkon zamestnávateľa proti oznamovateľovi je neplatným.**

Zákon však upravuje aj prípady, v ktorých sa **nevyžaduje poskytnutie súhlasu inšpektorátom**. Ide o pracovnoprávne úkony, ktorými sa **priznáva nárok** a o tie prípady, ak ide o **skončenie pracovnoprávneho vzťahu z dôvodu, ktorý nie je na strane zamestnávateľa**.

V rámci schvaľovania právneho úkonu zohráva rozhodujúcu úlohu **zamestnávateľ**, ktorý musí uniesť dôkazné bremeno pri preukázaní skutočnosti, že medzi pracovnoprávnym úkonom a oznámením o významnej skutočnosti neexistuje príčinná súvislosť. Hovoríme o inštitúte **obráteného dôkazného bremena**.

V záujme objektívneho posúdenia veci Zákon zakladá zamestnávateľovi a chránenému oznamovateľovi **právo odvolania** proti rozhodnutiu inšpektorátu práce, pričom ale výslovne neuvádza lehotu na jeho podanie, čo môžeme považovať za istý nedostatok novoprijatej právnej úpravy.

Zákon chráni oznamovateľa aj tým, že priznáva inšpektorátu práce **možnosť pozastavenia účinnosti pracovnoprávneho úkonu**¹⁷⁹ voči podávateľovi podnetu, ak existuje **dôvodné podozrenie**, že takýto úkon zamestnávateľa bol urobený v súvislosti s oznámením podnetu. Praktický význam tejto legislatívnej úpravy spočíva v **odklade vykonateľnosti rozhodnutia** zamestnávateľa v pracovnoprávných vzťahoch. Právny úkon zamestnávateľa nebude mať **po dobu pozastavenia žiadne právne následky** voči osobe, ktorej sa týka. Pozastavenie účinnosti pracovnoprávneho úkonu **má však dočasný charakter**. Končí sa **uplynutím 14 dní od doručenia potvrdenia o pozastavení účinnosti**, vydaného inšpektorátom práce, ktorý toto potvrdenie doručuje zamestnávateľovi a osobe, ktorá podala podnet v rámci vnútorného systému vybavovania podnetov.

¹⁷⁹ Právny úkon alebo rozhodnutie vydané zamestnávateľom v pracovnoprávnom vzťahu, pozn.

11.5. Postup pri oznamovaní

Zákon ustanovuje **zamestnávateľovi povinnosť určenia osobitnej organizačnej zložky, resp. osoby**, ktorá bude plniť povinnosti zamestnávateľa v súlade s ustanoveniami zákona. Zdôrazňujeme možnosť uzavretia zmluvy **aj s osobou, ktorá nie je zamestnancom** zamestnávateľa, za účelom plnenia uvedenej povinnosti. Túto povinnosť majú **zamestnávatelia, ktorí zamestnávajú najmenej 50 zamestnancov a tí zamestnávatelia, ktorí sú orgánmi verejnej moci.**¹⁸⁰ Zákon označuje vytvorenie takéhoto systému pojmom „vnútorný systém vybavovania podnetov“.

Aj z tohto možno vyvodiť záver o záujme zákonodarcu na **prioritnom prešetrení oznámenia v internom prostredí zamestnávateľa a až následne, pokiaľ nedôjde k vybaveniu podnetu, resp. jeho prešetreniu v rámci vnútornej organizačnej štruktúry zamestnávateľa, je relevantným externé oznámenie** (napr. pokiaľ existuje podozrenie zo spáchania trestného činu je potrebné túto skutočnosť oznámiť orgánom činným v trestnom konaní). Škody, ktoré môže spôsobiť neuvážené zverejnenie niektorých informácií o činnosti zamestnávateľa, môžu totižto niekoľkonásobne prevyšovať hodnotu, ktorú sa snaží oznamovateľ chrániť práve prostredníctvom oznámenia.¹⁸¹

U orgánov verejnej moci zodpovedná osoba, resp. organizačná zložka, vykonáva svoje úlohy **aj vo vzťahu k právnickým osobám v jej pôsobnosti, ak majú tieto osoby menej ako 50 zamestnancov** a taktiež vo vzťahu k právnickým osobám s viac ako 50 zamestnancami, ak tak určí orgán verejnej moci.

Zamestnávateľ je zároveň povinný vydať vnútorný predpis, v ktorom určí podrobnosti o podávaní podnetov, preverovaní podnetov a oprávneniach zodpovednej osoby pri preverovaní podnetov, o zachovaní mlčanlivosti o totožnosti osoby, ktorá podnet podala, o evidovaní podnetov, o oboznamovaní osoby, ktorá podala podnet, s výsledkom jeho preverenia a taktiež o spracúvaní osobných údajov uvedených v podnete.

¹⁸⁰ Pojem „**orgán verejnej správy**“ nie je v zákone vymedzený, avšak právna teória ho bežne používa, pričom vychádza predovšetkým z právneho názoru obsiahnutého v Uznesení prvého senátu Ústavného súdu Českej a Slovenskej Federatívnej republiky zo dňa 9. júna 1992 zverejneného pod sp. zn. I. ÚS 191/92, ktorý pod pojmom „**verejná moc**“ rozumie takú moc, ktorá autoritatívne rozhoduje o právach a povinnostiach subjektov, či už priamo alebo sprostredkované. „**Orgánom**“ v právnom zmysle rozumie právnickú osobu, vykonávajúcu svoju činnosť ako povinnosť alebo kompetenciu a je zriadená k trvalému a opakujúcemu sa výkonu činnosti. Uznesenie je dostupné aj na internetovej adrese: https://www.slovensko.sk/_img/CMS4/uznesenie%20OVM.pdf

¹⁸¹ NECHALA, P.: *Chránené oznamovanie (whistleblowing)*. Inštitút pre verejné otázky. Bratislava 2014. str. 24. ISBN 978-80-89345-49-6.

11.6. Odmena za oznámenie, zánik ochrany

Právna úprava **motivuje podávateľa podnetu** k pozitívnej aktivite, a to uzákonením **odmeny** za oznámenie významných skutočností, avšak táto odmena má **nenárokovateľný charakter**. Jej mechanizmus však vyjadruje verejný záujem, a to v súvislosti s rozsahom uchráneného majetku, prípadne vráteného majetku. Rozhodovaciu právomoc zákon zveruje **MS SR**. Základnou podmienkou priznania odmeny je **existencia právoplatného rozhodnutia**, ktorým bol páchateľ uznaný vinným zo spáchania trestného činu alebo ktorým sa preukázalo spáchanie správneho deliktu.

Za účelom zabránenia zneužitia oznámenia na osobnú pomstu zamestnanca voči zamestnávateľovi a v súlade so svojím cieľom zákon ustanovuje **päť foriem zániku ochrany** oznamovateľa. Vznik ochrany podľa zákona je výlučne v dispozičnej sfére oznamovateľa, pričom **jedným zo spôsobov jej zániku je doručenie žiadosti o zánik ochrany inšpektorátu práce**. Ten má povinnosť upovedomiť o tejto skutočnosti zamestnávateľa, prokurátora alebo súd.

K zániku ochrany dôjde aj v prípade, ak sa preukáže, že oznámenie **nebolo podané v dobrej viere**, ktorá je základným subjektívnym predpokladom pre poskytnutie ochrany podľa Zákona. v prípade **skončenia alebo zániku pracovnoprávneho vzťahu**, nie je možné poskytnúť oznamovateľovi ochranu podľa Zákona, a to kvôli absencii právneho titulu pre jej poskytnutie. Obdobne medzi dôvody zániku ochrany patrí aj **skončenie trestného konania alebo konania o správnom delikte**. Ochrana, ktorú oznamovateľovi poskytuje zákonná úprava zaniká aj jeho **právoplatným odsúdením za trestný čin krivého obvinenia alebo za trestný čin krivej výpovede a krivej prisahy**, ktorý oznamovateľ spáchal v súvislosti s podaným oznámením.

11.7. Úlohy orgánov verejnej správy, realizátori zákonom poskytovanej ochrany

Nezastupiteľné postavenie má v rámci poskytnutia ochrany a jej vzniku prokurátor a v konaní pred súdom súd. Samotný Zákon týmto orgánom priznáva právo posúdenia, či sú splnené všetky podmienky na vznik ochrany a predovšetkým právo založiť ju.¹⁸²

Z pohľadu orgánu činného v trestnom konaní je dôležité dbať pri prijatí žiadosti o poskytnutie ochrany na skutočnosť, že zamestnanec nie je povinný z hľadiska **formálnych náležitostí žiadosti** označiť zamestnávateľa presnými identifikačnými údajmi, akými sú napríklad sídlo či identifikačné číslo. Tieto údaje si zadováži orgán činný v trestnom konaní, resp. súd.

Za deň vzniku ochrany podľa Zákona považujeme deň doručenia **písomného oznámenia o ochrane zamestnávateľovi**. Zákonodarca však neurčuje konkrétnu formu rozhodnutia, o písomnom oznámení sa zmieňuje **vo všeobecnej rovine**, pričom toto rozhodnutie je potrebné doručiť rovnako tak zamestnancovi, ako a inšpektorátu práce. **Spôsob doručenia je regulovaný** všeobecnými ustanoveniami o doručovaní, uvedenými v zákone č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správnom poriadku) v znení neskorších právnych predpisov, okrem doručovania verejnou vyhláškou, čo vyplýva z ustanovenia § 22 Zákona.

Moment vzniku ochrany považujeme za dôležitý predovšetkým z praktického hľadiska, keďže od tohto okamihu sa zamestnanec stáva chráneným oznamovateľom, s čím sa spája využívanie všetkých práv, ktoré oznamovateľovi poskytuje súčasná právna úprava.

Okrem hmotnoprávnych následkov, ktoré sa spájajú s momentom vzniku ochrany, nachádzame priamo v zákone **taktiež procesnoprávne práva a možnosti**, ktorými od vzniku ochrany disponuje chránený oznamovateľ.

Medzi takéto oprávnenia zaradzujeme možnosť oznamovateľa využívať ochranu podľa Zákona až v momente, keď sa sám rozhodne brániť voči úkonom zamestnávateľa.

Prokurátor v takom prípade iba vydá oznamovateľovi **potvrdenie o tom, že je oznamovateľ**, čím uzná významný podiel zamestnanca na objasnení protispoločenskej činnosti, pričom ochranný prvok predstavuje utajenie identity pred zamestnávateľom. Prakticky je uvedené potvrdenie možné využiť pri vyššie uvedenom **pozastavení účinnosti pracovnoprávneho úkonu**.

¹⁸² Dôvodová správa k zákonu č. 307/2014 Z. z. o niektorých opatreniach súvisiacich s oznamovaním protispoločenskej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Dostupné aj na internetovej adrese: <http://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/cpt&ZakZborID=13&CisObdobia=6&ID=1111>

Prípadná zmena právnej kvalifikácie trestného činu z hľadiska zmeny trestnej sadzby v rámci začatého a už prebiehajúceho trestného konania, **nemá vplyv na už raz založenú právnu ochranu podľa Zákona.**

Obdobným postavením ako orgány činné v trestnom konaní sa vyznačujú aj **správne orgány**, ktoré posudzujú závažnosť protispoločenskej činnosti pri poskytovaní ochrany v rámci konaní o **správnych deliktoch**.

Pokiaľ dôjde v rámci trestného konania k odovzdaniu veci, resp. jej postúpeniu na konanie o správnom delikte, je správny orgán aj bez podania žiadosti **povinný posúdiť poskytnutie ochrany podľa Zákona.**¹⁸³

Ako sme sa už vyššie viackrát zmienili, veľmi dôležité miesto Zákon priznáva v rámci realizácie poskytovania ochrany jednotlivým **inšpektorátom práce**. Medzi významné práva oznamovateľa je nepochybne možné zaradiť jeho právo na to, aby akýkoľvek zásah do práv a povinností zamestnanca – oznamovateľa, **podliehal predchádzajúcemu súhlasu**.

11.8. Kompetencie Slovenského národného strediska pre ľudské práva

Zákon rozširuje pôsobnosť Strediska o **pravidelné vyhodnocovanie a zverejňovanie informácií, týkajúcich sa oznamovania protispoločenskej činnosti a poskytovania ochrany podľa tohto Zákona.**

Prostredníctvom svojho webového sídla bude Stredisko zároveň **zverejňovať znenia právnych predpisov, ktoré s touto problematikou súvisia, ako aj súvisiace súdne rozhodnutia, odborné články a ďalšie informácie, ktoré sa budú týkať oznamovania protispoločenskej činnosti a poskytovania ochrany podľa tohto Zákona** a ktoré budú verejne dostupné.

Zákonodarca zveril Stredisku, vzhľadom na jeho postavenie, **pôsobnosť vykonávať osvetu** v súvislosti s podávaním podnetov a poskytovaním ochrany v súlade s ustanoveniami vyššie uvedeného Zákona.

¹⁸³ Dôvodová správa k zákonu č. 307/2014 Z. z. o niektorých opatreniach súvisiacich s oznamovaním protispoločenskej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Dostupné aj na internetovej adrese: <http://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/cpt&ZakZborID=13&CisObdobia=6&ID=1111>

11.9. Chránené oznamovanie v európskych krajinách

Občania Slovenskej republiky sa s osobitnou právnou úpravou ochrany oznamovateľov protispoločenskej činnosti začnú zoznamovať v roku 2015, s ktorého začiatkom vstúpi do účinnosti osobitný zákon regulujúci túto otázku.

Pohľad na právne úpravy **jednotlivých európskych krajín** nám poskytuje dôkaz postupného presadzovania osobitných právnych úprav, avšak naďalej existujú krajiny, ktoré nevenujú tejto problematike osobitnú pozornosť, resp. osobitnú úpravu tejto otázky nepovažujú za dôležitú.

Medzi štáty, ktoré už prijali špeciálnu právnú úpravu týkajúcu sa ochrany oznamovateľov patria Belgicko, Francúzsko, Nórsko, Rumunsko, Holandsko, Veľká Británia a Slovensko. V Slovinsku, Litve a vo Švajčiarsku boli **predložené legislatívne návrhy**, ktorých obsahom bola regulácia chráneného oznamovania.

Pomerne širokú skupinu štátov predstavujú tie, v rámci ktorých **nie je otázka chráneného oznamovania upravená v osobitnom právnom predpise, ale nachádzame ju v ustanoveniach viacerých zákonov**. Medzi tieto krajiny patria Rakúsko, Bosna a Hercegovina, Bulharsko, Chorvátsko, Cyprus, Dánsko, Estónsko, Gruzínsko, Grécko, Taliansko, Poľsko, Srbsko, Slovensko, Švédsko, Macedónsko či Turecko.¹⁸⁴

Z pohľadu dobrej praxe považujeme za opodstatnené upozorniť na **dobrovoľné zavádzanie osobitných interných mechanizmov**, obdobných interným systémom vybavovania podnetov, aké sú charakteristické pre novoprijatú slovenskú právnú úpravu, a to v rámci súkromných spoločností vo Fínsku. Zamestnávateľia týmito krokmi prispievajú k vytváraniu ekonomicky a spoločensky prospešného prostredia v rámci riadne fungujúcej organizácie, k zavádzaniu tzv. **kultúry nulovej tolerancie k protispoločenskej činnosti**.

Obdobná **podniková politika** vedie k nepochybne pozitívnym výsledkom, a to predovšetkým z podnikateľského hľadiska, teda z pohľadu samotných zamestnávateľov, ale nemôžeme opomenúť ani dobré meno či dobrú povesť organizácie.

¹⁸⁴ NECHALA, P.: *Chránené oznamovanie (whistleblowing)*. Inštitút pre verejné otázky. Bratislava 2014. str. 43. ISBN 978-80-89345-49-6.

Záver

Slovenská republika patrí do skupiny malého počtu štátov EÚ, ktoré prijali **osobitnú právnu úpravu v oblasti chráneného oznamovania**. Stredisko hodnotí prijatie novej legislatívy ako pozitívny legislatívny posun v boji proti kriminalite a iným formám protispoločenskej činnosti na pracovisku a prikláňa sa k názoru, že **predovšetkým z hľadiska prevencie proti takémuto konaniu na pracoviskách je osobitná právna regulácia problematiky chráneného oznamovania dôležitá a má svoje opodstatnenie**.

Stredisko je od začiatku účinnosti novoprijatého Zákona povinné plniť si svoju zákonnú povinnosť, ktorou je **monitorovanie a pravidelné vyhodnocovanie** aplikácie zákonných ustanovení, spočívajúce predovšetkým v štatistických ukazovateľoch počtu prípadov využitia právnej ochrany oznamovateľmi protispoločenskej činnosti, spôsobe vyhodnotenia ich žiadostí kompetentnými orgánmi a **taktiež zverejňovanie všetkých dostupných a relevantných informácií, súdnych rozhodnutí a odborných článkov** týkajúcich sa problematiky chráneného oznamovania, a to prostredníctvom svojho webového sídla, čím prispeje k šíreniu potrebnej **osvety** v oblasti chráneného oznamovania.

Tak v minulosti ako aj v súčasnosti boli Stredisku doručené mnohé podnety, u ktorých sa v rámci procesu ich vybavovania potvrdilo neodôvodnené až šikanózne správanie sa zo strany zamestnanca – podávateľa podnetu proti svojmu zamestnávateľovi. **Stredisko považuje za dôležité poukázať na skutočnosť**, že v súvislosti s vyššie uvedenými subjektívnymi predpokladmi poskytnutia ochrany oznamovateľovi protispoločenskej činnosti, nie je dôvodné poskytnutie zákonnej ochrany oznamovateľovi, ktorý je v pozícii takto sa správajúceho zamestnanca, resp. služobne podriadeného subjektu v zmysle uzatvoreného pracovnoprávneho pomeru. **Subjektívne predpoklady poskytnutia ochrany podľa Zákona slúžia na to**, aby nedochádzalo k podávaniu neodôvodnených podnetov, resp. trestných oznámení a zneužívania ustanovení zákona osobami, ktoré podávajú oznámenie za iným účelom, akému je určená samotná legislatíva spojená s chráneným oznamovaním.

Odporúčania

Stredisko odporúča:

1. Všetkým zainteresovaným subjektom od zamestnancov po zamestnávateľov a orgány verejnej moci, aby sa snažili predchádzať kriminalite a akýmkoľvek iným

protispoločenským javom na pracovisku, a to budovaním tzv. nulovej tolerancie proti takýmto prejavom správania sa na pracoviskách.

2. Zamestnávateľom, šíriť v užšej spolupráci so Strediskom osvetu medzi zamestnancami, a to prostredníctvom školení zamestnancov a ich pravidelného informovania o právach a povinnostiach v súvislosti s problematikou chráneného oznamovania.
3. Zamestnávateľom, posilniť u svojich zamestnancov realizáciu práva na podávanie podnetov, a to už v momente ich podozrenia z kriminality či inej protispoločenskej činnosti na pracovisku.
4. Zamestnancom, v prípade, že sa im nepodari podnet vyriešiť interne, poskytnúť potrebnú súčinnosť pri externom vybavovaní podnetov podľa ustanovení zákona o niektorých opatreniach súvisiacich s oznamovaním protispoločenskej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
5. Slovenskej obchodnej inšpekcií, orgánom činným v trestnom konaní, priestupkovým orgánom a súdom Slovenskej republiky, prispievať v súčinnosti so zamestnávateľmi a zamestnancami k dôkladnému prešetreniu podaných trestných oznámení, resp. podnetov.
6. Slovenskej obchodnej inšpekcií, orgánom činným v trestnom konaní, priestupkovým orgánom a súdom Slovenskej republiky a v súčinnosti so Strediskom viesť dostatočne konkrétnu štatistiku o subjektoch v oblasti chráneného oznamovania.

12. Práva starších osôb

Práva starších osôb sú stále aktuálnou a čoraz viac prízvukovanou témou nielen na Slovensku, ale aj v rámci celej Európy. Na základe Správy EÚ o starnutí obyvateľstva z roku 2012 „celkový počet obyvateľstva sa v roku 2060 mierne zvýši (na 517 miliónov z 502 miliónov v roku 2010), populácia bude **oveľa staršia** – 30 % Európanov by malo mať 65 a viac rokov.“¹⁸⁵ Na základe Eurobarometra z roku 2012, ktorý sa sústredil na zisťovanie verejnej mienky v štátoch EÚ ohľadom starnutia populácie, až 71 % opýtaných sa vyjadrilo, že sú si vedomí postupného starnutia európskej populácie.¹⁸⁶

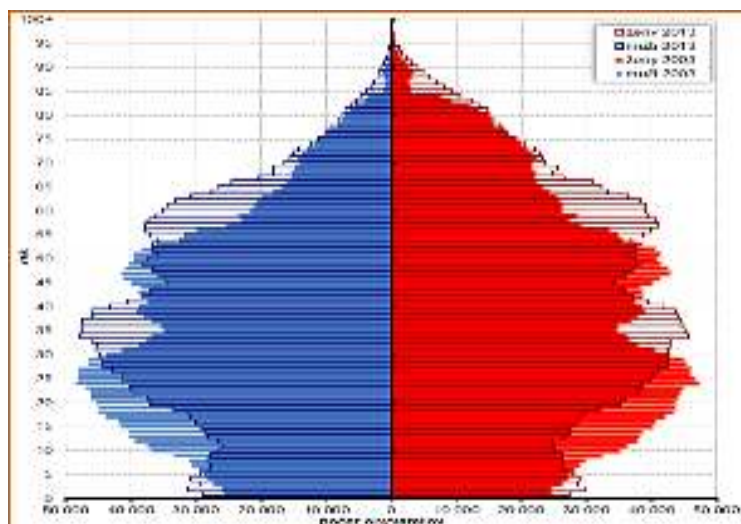
Podľa údajov Štatistického úradu Slovenskej republiky v rámci zisťovania vývoja obyvateľstva v SR z roku 2013 populácia Slovenska starne. Na základe získaných údajov sa Štatistický úrad vyjadril, že toto starnutie sa deje dvoma smermi:

- a. zvyšovanie strednej dĺžky života (starnutie populácie „zhora“)
- b. nízka plodnosť (starnutie populácie „zdola“)

¹⁸⁵ Európska komisia. 2012. Európa starne, musíme sa pripraviť. Dostupné na: http://ec.europa.eu/news/economy/120515_sk.htm

¹⁸⁶ Tlačová agentúra Slovenskej republiky. 2012. Európania chcú pracovať aj v dôchodkovom veku. Dostupné na: <http://www.aktuality.sk/clanok/199983/europania-chcu-pracovat-aj-v-dochodkovom-veku/>

Veková štruktúra obyvateľstva SR v rokoch 2003 a 2013 (stav k 31. 12.)

Zdroj: Štatistický úrad Slovenskej republiky, 2013¹⁸⁷

So starnutím obyvateľstva a teda so zvyšujúcim sa počtom seniorov bude priamo úmerne narastať aj dopyt po sociálnych službách.

Na základe údajov Štatistického úradu SR bolo k 31.12.2013 na Slovensku 5 415 949 obyvateľov, z toho ľudí vo veku 65+ až 733 136, čo predstavuje 13,54 %¹⁸⁸.

Zariadení sociálnych služieb bolo v roku 2013 na Slovensku 1337 s kapacitou 44 009 miest. Zariadení pre seniorov spolu s domovmi sociálnych služieb bolo 787, čo predstavuje 34 931 miest. V rámci týchto zariadení bolo 300 zariadení špeciálne pre seniorov (13 037 miest)¹⁸⁹. To znamená, že zo 733 136 seniorov vo veku 65+ by sa v zariadeniach špeciálne pre seniorov mohlo umiestniť len 13 037 ľudí.

¹⁸⁷ Štatistický úrad Slovenskej republiky. 2014. Vývoj obyvateľstva v Slovenskej republike a krajoch v roku 2013. Dostupné na:

[http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0CCMQFjAB&url=http%3A%2F%2Fslovak.statistics.sk%2FPortalTraffic%2FfileServlet%3FDokument%3Db653d111-8505-46ba-933b-](http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0CCMQFjAB&url=http%3A%2F%2Fslovak.statistics.sk%2FPortalTraffic%2FfileServlet%3FDokument%3Db653d111-8505-46ba-933b-7b2397a33bf3&ei=xqXIVM3VG4G6UozUgOAC&usg=AFQjCNGyRtsdS6Kobt_vPZlPcw8kSUQCfA&sig2=ePtX_vS6cQnRxB_4tpzycA&bvm=bv.85970519,d.d24)

[7b2397a33bf3&ei=xqXIVM3VG4G6UozUgOAC&usg=AFQjCNGyRtsdS6Kobt_vPZlPcw8kSUQCfA&sig2=ePtX_vS6cQnRxB_4tpzycA&bvm=bv.85970519,d.d24](http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0CCMQFjAB&url=http%3A%2F%2Fslovak.statistics.sk%2FPortalTraffic%2FfileServlet%3FDokument%3Db653d111-8505-46ba-933b-7b2397a33bf3&ei=xqXIVM3VG4G6UozUgOAC&usg=AFQjCNGyRtsdS6Kobt_vPZlPcw8kSUQCfA&sig2=ePtX_vS6cQnRxB_4tpzycA&bvm=bv.85970519,d.d24)

¹⁸⁸ Štatistický úrad Slovenskej republiky. 2014. Vekové zloženie obyvateľstva v Slovenskej republike (RŠÚJ 1 / NUTS 1) podľa pohlavia a jednotiek veku k 31.12.2013 a stredný stav obyvateľstva. Dostupné na:

http://www.susr.sk/wps/wcm/connect/9a6825a7-ac7b-4ad9-914a-9f55aa6fef0b/Vekove_zlozenie_obyvatelstva_2013.zip?MOD=AJPERES

¹⁸⁹ Štatistický úrad Slovenskej republiky. 2014. Zariadenia sociálnych služieb v Slovenskej republike v roku 2013. Dostupné na:

http://www7.statistics.sk/wps/portal/a3bbc288-f92c-4bc2-a8d0-79c5ba7d4c77!/ut/p/b1/hZHJkqAEEW_xQ9QigKLYskkoFBSTAIbA0VBJm0Hpq9v3rDt93KVGXEi7j2RTMJETNkm3S1P37d7m9a_7gQdqWBiWWYlAIS1Csxt0FLdE1nAA-bARGXcC-rLzjUpdKhQp4UM5XGYVKGN07hwMKVbY_xANbJqW4RpdfHLYmt0JDtvXBTblhUqHujainipp2_9Zb1RfRGiezycSsPqdVNUOPXiYbnszBy3KPqaNuJJeKglCvZ7HHIXyh_f4UfoOCwFt20BXou5eDwXBz-MBP7vlfXGFF0yeMECAFv6GpiSEbgi5TggcX-Bf0TEMyD8GLKdJm9EgD965fgwp2pyS9ADv3rsyHPXAw1ORHseCNXHzLXfQT6AyYO-

Už z tohto údaju je jasné, že počet miest je obmedzený a teda je zvýšený priestor pre vznik situácií, ako sú dlhé čakacie lehoty na príjem do domova sociálnych služieb, preťaženosť personálu v týchto zariadeniach alebo nízka dostupnosť týchto zariadení.¹⁹⁰ EÚ podporuje členské štáty, aby sa vo väčšej miere venovali tematike seniorov a podporovali programy aktívneho starnutia, čím by sa mohla relatívne znížiť preťaženosť a dopyt po sociálnych zariadeniach pre seniorov. Napriek podpore aktívneho starnutia avšak stále musíme počítať so vzrastajúcim dopytom po sociálnych službách pre seniorov.

12.1. Novela zákona o sociálnych službách

Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov (ďalej ako „Zákon o sociálnych službách“), ktorý nadobudol účinnosť 1. januára 2009 bol viac krát novelizovaný a to v rokoch 2010 a 2012. Posledná novela tohto zákona sa uskutočnila v roku 2013 s účinnosťou od 1. januára 2014.

Ako sa píše v dôvodovej správe novely Zákona o sociálnych službách z roku 2013, tento zákon bol síce jedným z najprioritnejších zákonov v rámci poskytovania sociálnych služieb, avšak *„je nevyhnutné opäť v oblasti sociálnych služieb riešiť viaceré problémy, ktoré súvisia demografickými zmenami a zvyšovaním počtu osôb odkázaných na sociálne služby, so strategickými a koncepčnými dokumentmi prijatými na medzinárodnej a národnej úrovni, s pokračujúcim nedostatkom finančných zdrojov v sociálnych službách, ale aj s potrebou reagovať na problémy, ktoré sa vyskytujú v implementačnej praxi.“*¹⁹¹ Práve pre zosúladenie

n9jeFBK7enFEjOxs4wYy3Fi7ni4WzJZJbqdm1Z-

bFVixEAuIhyyPRcjNOxOWMf_nUZrrUFBL5c05ocxqJRMJyVITII01nRM_xuDV3r7-

EOMrJciMLPAKBNCpNwN3GtK2zptNca7Fpl039u6QN8RVqUahr6t94kOLLx6sNkF31pycABnXtI39u9JVTc6

SgcNqiA59Wr-WWRGNn4bun0mK0VVp7kRjyR3wGcynXZU9g7ohpmvYzpTpnVXdkDzcQ2u-

bJw0suVXV5ziXWYw0ma3Ylxb7Mo-ks5GIWc_niG4k-Xac!/dl4/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/

¹⁹⁰ Fórum pre pomoc starším – národná sieť a Slovenské národné stredisko pre ľudské práva. 2010. Sociálne služby pre starších občanov – kvalita a prístup. Dostupné na:
http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CB0QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.forumseniorov.sk%2Fsprava%2520socialne%2520sluzby%2520svk.doc&ei=e0oJVeXFH8zxUJuXgbgC&usg=AFQjCNEWgBEq1qcArZcV8wd4JYvPCrpODg&sig2=_2E52EYwVYScinP4W0pIMg&bvm=bv.88198703,d.d24&cad=rja

¹⁹¹ Všeobecná časť dôvodovej správy k zákonu č. 485/2013 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov v znení neskorších predpisov

Zákona o sociálnych službách s medzinárodnými záväzkami a s aktuálnymi problémami v spoločnosti vznikla najnovšia novela Zákona o sociálnych službách.

Zákon č. 485/2013 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov v znení neskorších predpisov (ďalej ako „novela zákona o sociálnych službách“) predstavuje poslednú novelizáciu Zákona o sociálnych službách, účinnú od 1. januára 2014.

Jednou z najpodstatnejších zmien, ktoré novela prinesie, je bodovanie kvality v domovoch sociálnych služieb. Toto bodovanie bude uskutočňované MPSVaR SR. Bodovanie bude prebiehať v rámci štyroch hodnotených oblastí, medzi ktoré sa novelou zákona o sociálnych službách dostalo aj dodržiavanie ľudských práv a slobôd. V každej z týchto oblastí sa hodnotia dopredu stanovené kritériá, ktoré musí poskytovateľ služby spĺňať, aby dostal čo najvyšší počet bodov. Na určenie toho, či boli kritériá splnené, slúžia indikátory, ktoré sú tiež samostatne bodované. Platí, že čím vyšší bude konečný bodový výsledok, tým bude plnenie kritérií kvalitnejšie. *“Nakoľko je poskytovateľ povinný plniť aj podmienky kvality poskytovanej sociálnej služby, ktorú kontroluje ministerstvo, v prípade neodstránenia zistených nedostatkov v tejto oblasti, bude rovnako vymazaný z registra.”*¹⁹² Bodovanie kvality poskytovania sociálnych služieb sa spustí 1. januára 2016.

Medzi hodnotené prvky bude spadať napríklad zariadenie izby, dodržiavanie hygieny, ale aj dodržiavanie ľudských práv a slobôd klienta. Práve prístup ku klientovi bude podľa predsedníčky Asociácie poskytovateľov sociálnych služieb Milady Dobrotkovej, hlavnou zmenou. *„My stále, keď prijmeme klienta, tak máme pocit, že sme prevzali všetky práva a povinnosti nad jeho životom, smrťou, rozhodovaním o tom, ako má byť oblečený, čo si... kedy má jesť, kedy má ísť spať a podobne. Ten prístup k človeku ako takému sa musí zmeniť, a to si myslím, že nikto [poskytovateľ sociálnej služby] nespĺňa.”*¹⁹³

Na účely tejto Správy sa Stredisko pýtalo šiestnástich domovov dôchodcov (z každého kraja boli náhodne vybrané dva domovy dôchodcov) na podnety týkajúce sa ľudských práv, ktoré boli týmito zariadeniami evidované v roku 2014, na zmenu, ktorú priniesla novela Zákona o sociálnych službách vrátane vplyvu tejto novely na domovy a tiež, či by mali

¹⁹² Dôvodová správa k zákonu č. 485/2013 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov

¹⁹³ Hotel rozoznáme podľa hviezdčky, pri domovoch dôchodcov budú plniť podobnú úlohu body (15.7.2014; Rozhlasová stanica Slovensko; K veci; 18.18; por. 1/2; Elena Koritšánska / Gabriela Kajtárová)

domovy záujem o vzdelávanie ako klientov, tak aj personálu ohľadom dodržiavania ľudských práv a nediskriminácie. Zo šesnástich opýtaných domovov odpovedalo deväť.

Čo sa týka evidovania podnetov týkajúcich sa porušenia ľudských práv, 8 z 9 domovov na otázky Strediska uviedlo, že neevidujú žiadny takýto podnet; jeden domov sa vyjadril o šiestich podnetoch, v ktorých bolo namietané najmä osočovanie, ohováranie alebo slovné útoky jedného klienta voči druhému. Podnety boli riešené ústnou konfrontáciou, napomenutím od riaditeľa zariadenia a písomnými upozorneniami.

Na otázku týkajúcu sa zmeny, ktorú novelizácia Zákona o sociálnych službách priniesla, nám odpovedalo osem z deviatich domovov. Šesť z týchto domovov uviedlo, že na základe novely Zákona o sociálnych službách boli vypracované alebo prepracované existujúce smernice týkajúce sa tejto oblasti. Dva domovy uviedli, že v súvislosti s novelou Zákona o sociálnych službách kládli počas roku väčší dôraz na dodržiavanie ľudských práv. Medzi odpoveďami sa dali nájsť pozitívne príklady snahy o čo najlepšie dodržiavanie ľudských práv a osobnej dôstojnosti klientov, napríklad ďalším vzdelávaním zamestnancov, priebežným monitorovaním spokojnosti klientov s dodržiavaním ľudských práv, vytvorením výborov, prípadne zastupiteľstiev klientov domovov a iným.

Všetky domovy dôchodcov prejavili záujem o vzdelávanie klientov a zamestnancov v oblasti ľudských práv a nediskriminácie. Na základe tohto zistenia chce Stredisko v dohľadnej dobe zorganizovať bezplatné vzdelávacie aktivity v oblasti ľudských práv a nediskriminácie nielen v oslovených domovoch, ale aj iných domovoch dôchodcov.

12.2. Projekt Ľudské práva starších osôb v rámci dlhodobej starostlivosti

Stredisko sa od roku 2014 v rámci svojej pôsobnosti ako národnej inštitúcie pre ľudské práva angažuje v príprave projektu starších ľudí, financovaného Európskou komisiou a realizovaného Európskou sieťou národných inštitúcií pre ľudské práva (ďalej len „ENNHRI“). Projekt sa má oficiálne spustiť od 1. januára 2015.

Projekt s názvom Ľudské práva starších osôb v rámci dlhodobej starostlivosti (ďalej ako „OPP“) sa sústreďí najmä na ľudskoprávny prístup v starostlivosti o starších ľudí v Európe. Špecifické ciele OPP sú:

- a.** zaviesť normy v oblasti ľudských práv a prístup založený na ľudských právach v rámci dlhodobej starostlivosti o staršie osoby

- b.** zvýšiť povedomie o ľudských právach ľudí, ktorí sú odkázaní na dlhodobú starostlivosť v rámci Európy s dôrazom na ústavnú starostlivosť
- c.** rozvíjať alebo posilniť kapacitu Národných inštitúcií pre ľudské práva (ďalej len „NHRI“) pri monitorovaní a podpore ľudskoprávných politík v rámci tejto oblasti

V rámci tohoto OPP sú zúčastnené inštitúcie rozdelené do štyroch skupín:

1. Management group (riadiaca skupina)

- Riadiaca skupina sa bude pravidelne stretávať a úzko spolupracovať na návrhu a smerovaní projektu, vrátane preskúmania rozpočtu, plánu práce a dosiahnutého pokroku

2. Advisory group (poradná skupina)

- Poradná skupina sa stretne najmenej trikrát, členovia tejto skupiny budú mať možnosť emailom alebo na stretnutí sa vyjadriť k projektu.

3. Stakeholder group (skupina zainteresovaných strán)

- Skupina zainteresovaných strán sa stretne minimálne trikrát za trvanie projektu. Členmi tejto skupiny sú členovia poradnej skupiny, pilotnej skupiny a relevantných externých zúčastnených strán.

4. Pilot group (pilotná skupina)

- Pilotná skupina sa skladá z piatich alebo šiestich členov ENNHRI, ktorí budú monitorovať ľudské práva starších osôb v oblasti dlhodobej starostlivosti. Členovia pilotnej skupiny boli vybratí na základe relevantných kritérií (typ NHRI, geografická pozícia NHRI a model dlhodobej starostlivosti v krajine).

Stredisko je členom poradnej skupiny, ktorá sa od svojho prvého stretnutia sústredila najmä na vytvorenie projektu, jeho cieľov, výstupov a členov. Ako prvým z výstupov projektu budú výsledky prieskumu realizovaného v štátoch členských NHRI zameraného na projekty, vzdelávacie aktivity alebo publikácie členov ohľadom starších ľudí a dlhodobej starostlivosti.

Konečným výsledkom projektu by mala byť implementácie relevantných materiálov, vzdelávacích aktivít zameraných na zvyšovanie povedomia starších osôb odkázaných na dlhodobú starostlivosť o ľudských právach, širokej verejnosti o ľudskoprávných problémoch existujúcich v oblasti dlhodobej starostlivosti, personálu pracujúceho so staršími ľuďmi o potrebe ochrany a podpory ich ľudských práv a relevantných politických subjektov o potrebe prijímania politík podporujúcich dodržiavanie ľudských práv aj v oblasti dlhodobej starostlivosti. Tieto výsledky by mali byť prezenčné aj v Slovenskej republike.

Záver

Najmä kvôli nízkemu počtu sociálnych zariadení pre starších ľudí odkázaných na dlhodobú starostlivosť sú ľudia, ktorí práve takúto starostlivosť potrebujú, často diskriminovaní. Na základe zistení získaných na stretnutiach poradnej skupiny k projektu Ľudské práva starších osôb v rámci dlhodobej starostlivosti, v mnohých štátoch EÚ, vrátane Slovenska, dochádza k porušovaniu ľudských práv práve v takýchto zariadeniach, pričom si to mnohokrát personál alebo klient zariadenia neuvedomuje. Štandardy v rámci EÚ sú nastavené vysoko a len málokteré zariadenia na Slovensku ich spĺňajú.

Stredisko preto víta Zákon č. 485/2013 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov v znení neskorších predpisov práve kvôli zmene, ktorú do poskytovania sociálnych služieb prináša. Aj v rámci OPP, sa Stredisko dozvedelo, že niektoré štáty majú zavedené bodovanie poskytovania sociálnych služieb a preto sa teší, že od 1. januára 2016 sa aj Slovenská republika priradí medzi tieto štáty.

Stredisko tiež pozitívne hodnotí záujem subjektov o ďalšie vzdelávanie klientov a personál v oblasti ľudských práv a nediskriminácie, keďže aj tento aspekt zvyšovania povedomia o tejto problematike je prezenčný v cieľoch a želaných výsledkoch vyššie spomínaného OPP a najmä môže napomôcť ako klientom, tak aj zariadeniu ako takému vyhnúť sa porušovaniu ľudských práv a zvýšiť spokojnosť klientov so svojimi službami.

Odporúčania

Stredisko odporúča:

1. Mestám, obciam a samosprávnym krajom zvyšovať počet nových domovov sociálnych služieb, hlavne domovov dôchodcov.
2. Predovšetkým Ministerstvu zdravotníctva SR a mimovládneho sektoru zvyšovať informovanosť verejnosti v oblasti dlhodobej starostlivosti o staršie osoby.
3. Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny SR zabezpečiť dostatočnú informovanosť domovov dôchodcov o podmienkach uvedených v Zákone č. 485/2013 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení

zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov v znení neskorších predpisov.

4. Zariadeniam/domovom sociálnych služieb vytvárať podmienky pre čo najúčinnnejšiu implementáciu novely zákona o sociálnych službách do praxe.

13. Poskytovanie tovarov a služieb

Úvod

Zásada rovnakého zaobchádzania sa uplatňuje v zmysle ustanovenia § 5 ods. 2 písm. d) antidiskriminačného zákona aj v oblasti prístupu a poskytovania tovarov a služieb vrátane bývania, ktoré sú poskytované verejnosti právnickými osobami a fyzickými osobami – podnikateľmi. Právny rámec EÚ pre túto oblasť predstavujú smernica Rady 2000/43/ES z 29. júna 2000, ktorou sa ustanovuje zásada rovnakého zaobchádzania medzi osobami bez ohľadu na ich rasový alebo etnický pôvod vo vzťahu ku konkrétnemu diskriminačnému dôvodu¹⁹⁴ a výlučne vo vzťahu k tejto oblasti smernica Rady 2004/113/ES z 13. decembra 2004 o vykonávaní zásady rovnakého zaobchádzania medzi mužmi a ženami v prístupe k tovaru a službám a k ich poskytovaniu¹⁹⁵ (ďalej len „smernica o prístupe k tovarom a službám“). Aktuálne platná a účinná právna úprava ADZ umožňuje poskytovať ochranu pred všetkými formami diskriminácie vrátane obťažovania, resp. sexuálneho obťažovania aj v oblasti prístupu a poskytovania tovarov a služieb a vo vzťahu širšiemu okruhu diskriminačných dôvodov, ako zakotvuje európska právna úprava v uvedených smerniciach. Podľa ustanovenia § 2 ods. 1 ADZ sa zakazuje diskriminácia aj z iných dôvodov ako pohlavia a rasového alebo etnického pôvodu, a to náboženského vyznania, viery, zdravotného postihnutia, veku, sexuálnej orientácie, manželského stavu a rodinného stavu, farby pleti, jazyka, politického a iného zmýšľania, národného alebo sociálneho pôvodu, , majetku, rodu

¹⁹⁴ Článok 3 ods. 1 písm. h) smernice stanovuje rozsah vecnej pôsobnosti smernice.

¹⁹⁵ Článok 1 smernice stanovuje ako účel smernice ustanoviť právny rámec boja proti diskriminácii na základe pohlavia v prístupe k tovaru a službám a k ich poskytovaniu.

alebo iného nepomenovaného postavenia vyplývajúceho zo špecifik konkrétneho skutkového stavu. Zásada rovnakého zaobchádzania sa uplatňuje aj v oblasti poskytovania tovarov a služieb len v spojení s právami osôb ustanovenými osobitnými predpismi.

Napriek tomu možno konštatovať, že rozsah personálnej pôsobnosti smernice o prístupe k tovarom a službám je širší ako slovenská právna úprava ADZ, pretože podľa článku 3 ods. 1 citovanej smernice o prístupe k tovarom a službám sa vzťahuje na všetky osoby, ktoré poskytujú tovary a služby, ku ktorým má verejnosť prístup bez ohľadu na dotknutú osobu, pokiaľ ide o verejný a súkromný sektor vrátane orgánov verejnej moci, a ktoré sa poskytujú mimo oblasti súkromného a rodinného života a na transakcie vykonávané v tejto súvislosti. Na základe uvedeného teda platí, že sa vzťahuje aj na fyzické osoby - nepodnikateľov, ktoré verejne poskytujú služby alebo tovary. Tovar je nutné chápať ako predmet, ktorý je možné oceniť v peniazoch a ktorý je spôsobilý byť predmetom obchodných transakcií, službou je zase spravidla odplatné plnenie, ktoré môže zahŕňať najmä činnosti priemyselnej, obchodnej alebo remeselnej povahy a činnosti v oblasti slobodných povolání. Pod službami je preto možné rozumieť veľmi širokú škálu odplatných a v určitom rozsahu aj bezodplatných plnení poskytovaných subjektmi súkromného aj verejného práva. Atribút odplatnosti bude charakteristický pre služby poskytované typicky na podnikateľskom základe.

Osobitne je zákaz diskriminácie tehotných a dojčiacich žien v oblasti prístupu k službám a tovarom zakotvený v rámci ADZ v ustanovení § 2a ods. 11 písm. a), podľa ktorého sa za diskrimináciu z dôvodu pohlavia považuje *„aj diskrimináciu z dôvodu tehotenstva alebo materstva, ako aj diskrimináciu z dôvodu pohlavnej alebo rodovej identifikácie...“*. ADZ však v časti označenej ako „Prípustné rozdielne zaobchádzanie“ v ustanovení § 8 ods.7 písm. b) za diskrimináciu nepovažuje *„objektívne odôvodnené rozdielne zaobchádzanie, ktorého účelom je ochrana tehotných žien, matiek do konca deviateho mesiaca po pôrode a dojčiacich žien“*.

Dopad rozhodnutia Súdneho dvora EÚ v konaní C-236/09 (Test-Achats)

Vykonávanie smernice o prístupe k tovarom a službám nemalo bezprostredné osobitné dôsledky pre určité odvetvia hospodárstva SR, avšak nemožno vylúčiť, že nepriamy vplyv mohlo mať vydanie rozhodnutia Súdneho dvora EÚ v konaní C-236/09 zo dňa 4. marca 2011 (prípád Test-Achats). Priamy právny vplyv vydaného rozhodnutia spočíval vo vyhlásení článku 5 ods. 2 smernice o prístupe k tovarom a službám za neplatný s účinnosťou od

21. decembra 2012.¹⁹⁶ V nadväznosti na to bol v SR prijatý zákon č. 32/2013 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon) a zákon č. 8/2008 Z. z. o poisťovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý nadobudol účinnosť 1. apríla 2013. Predmetnou zmenou bola vypustená časovo neobmedzená výnimka pre oblasť poskytovania poisťovacích služieb, ktorá ustanovovala možnosť používať faktor pohlavia pri kalkulácii poistného a poisteného plnenia opierajúcej sa o presné poistno-matematické a štatistické údaje, ustanovená v pôvodnom ustanovení § 8 ods. 8 ADZ. Súčasne došlo k vypusteniu ustanovenia v zákone o poisťovníctve, ktoré ukladalo povinnosť poisťovní a pobočiek zahraničných poisťovní zhromažďovať a aktualizovať poistno-matematické údaje a štatistické údaje týkajúce sa používania kritéria pohlavia fyzickej osoby ako určujúceho poistno-matematického faktora pri stanovení výšky poistného a poistného plnenia, ak boli založené na príslušných poistno-matematických údajoch a štatistických údajoch. Bezprostredným dôsledkom tejto zmeny bolo zníženie administratívnej záťaže poisťovní a pobočiek zahraničných poisťovní pri vykazovaní poistno-matematických údajov a štatistických údajov týkajúcich sa používania kritéria pohlavia fyzickej osoby ako určujúceho poistno-matematického faktora vo vzťahu k Národnej banke Slovenska. Nepriamy vplyv malo citované rozhodnutie na odvetvie komerčného poisťovníctva, a to pri poskytovaní poistenia pre poistný druh životné poistenie (poistenie pre prípad dožitia, pre prípad smrti) a neživotné poistenie (havarijné poistenie) pri stanovovaní poistných sadzieb. Poisťovne a pobočky zahraničných poisťovní boli povinné zaviesť rovnaký prístup pre výpočet poistného a výšku poistného plnenia v zmienených poistných produktoch. V dôsledku toho je tak možné predpokladať, že došlo k zvýšeniu finančných nárokov poisťovne na tvorbu jej technických rezerv pre príslušné poistné odvetvia. Stredisko však konkrétnou kvantifikáciou ekonomických dopadov na hospodárenie komerčných poisťovní nedisponuje, ani mu nie sú inak známe konkrétne finančné implikácie. Určitou reakciou trhu na vývoj antidiskriminačnej legislatívy po vydaní dotknutého rozhodnutia Súdneho dvora EÚ v oblasti poisťovacích služieb je prezentované stanovisko Slovenskej

¹⁹⁶ Článok 5 ods. 1 smernice o prístupe k tovarom a službám stanovil pravidlo, že pre nové zmluvy (uzatvorené po 21. decembri 2007) nesmie mať použitie pohlavia ako faktora pre výpočet príspevkov a dávok za následok rozdiely v príspevkoch a dávkach. Odsek 2 stanovil výnimku z tohto pravidla takým spôsobom, že sa členským štátom povolilo pred 21. decembrom 2007 rozhodnúť o povolení primeraných rozdielov, v dôsledku čoho bolo povolené používať faktor pohlavia pri kalkulácii poistného a poistného plnenia, ak pohlavie bolo rozhodujúcim faktorom pri takejto kalkulácii, pričom kalkulácia musela vychádzať z presných matematických a štatistických údajov. v praxi sa tento rozdielny prístup mohol prejavovať stanovením rozdielnej výšky sadzby poistného. Vzhľadom na to, že uvedená výnimka nemala časové obmedzenie, vyhlásil Súdny dvor EÚ článok 5 ods. 2 za neplatný, pretože bol v rozpore s dosiahnutím cieľa rovnakého zaobchádzania.

asociácie poisťovní (ďalej len „SLASPO“) zo dňa 4. novembra 2011, ktoré anticipuje predovšetkým rast výšky poisteného.¹⁹⁷

SR využila výnimku podľa článku 4 ods. 5 smernice o prístupe k tovarom a službám pre všetky druhy tovarov a služieb. Uvedená výnimka sa odzrkadlila v znení ustanovenia § 8 ods. 7 písm. c) ADZ. Podľa neho diskrimináciou z dôvodu pohlavia nie je objektívne zdôvodnené rozdielne zaobchádzanie spočívajúce v poskytovaní rozličných tovarov a služieb výlučne alebo prednostne príslušníkom jedného pohlavia, ak sleduje legitímny cieľ a ak sú prostriedky na dosiahnutie tohto cieľa primerané a nevyhnutné. Vzhľadom na to SR nevypracovala žiadny zoznam vybraných tovarov a služieb na tento účel. Za legitímny cieľ je možné považovať aj zachovanie právnej istoty a stability v sektore komerčného poisťovníctva v súvislosti s dôsledkami vydaného rozhodnutia Súdneho dvora EÚ. Preto možno za výnimku podľa článku 4 ods. 5 smernice o prístupe k tovarom a službám označiť aj prechodné ustanovenie § 13a ADZ. V súlade s ním nie je diskrimináciou použitie rozdielov pri stanovení výšky poistného a výpočtu poistného plnenia, kde bol rozhodujúci faktor pohlavia, v poistných zmluvách uzavretých pred 1. aprílom 2013.

Poskytovanie služieb v odvetví finančného sektora – poskytované finančných služieb

Pri poskytovaní iných finančných služieb (bankové služby, kolektívne investovanie, investičné služby, platobné služby, dôchodkové sporenie) nebol zaznamenaný rozdielny prístup v závislosti od pohlavia klienta poskytovateľa finančnej služby. Rozdielny prístup v poskytovaní finančných služieb môže byť predmetom posudzovania riadneho poskytovania finančných služieb v rámci ochrany finančného spotrebiteľa. Inštitúcie, ktoré sa podieľajú na tejto ochrane, sú poskytovatelia finančných služieb (vnútorný systém prešetrovania podnetov klientov), inštitút bankového ombudsmana, Národná banka Slovenska ako orgán ochrany finančného spotrebiteľa, Slovenská obchodná inšpekcia pre nebankové subjekty a súdne orgány.

V oblasti poskytovania bankových služieb možno identifikovať niektoré zvýhodnené produkty pre vybrané skupiny fyzických osôb, ktoré môže komerčná banka poskytovať na

¹⁹⁷ Dostupné na webovej stránke SLASPO:
https://www.slaspo.sk/tmp/asset_cache/link/0000035941/Antiskriminacia%20-%20SLASPO%20position%20paper.pdf [cit. dňa 23.2.2015]

dobrovoľnom základe. Ide o tzv. mladomanželský úver¹⁹⁸ a zvýhodnený hypotekárny úver¹⁹⁹. Ich dobrovoľné poskytovanie Stredisko považuje za realizáciu dočasného vyrovnávacieho opatrenia. Za účelom identifikácie prípadov dobrovoľného využitia týchto opatrení zo strany najbežnejších poskytovateľov finančných služieb – bánk a poisťovní Stredisko oslovilo asociácie združujúce tieto subjekty: Slovenskú bankovú asociáciu (ďalej len „SBA“) a SLASPO.

SLASPO nezaznamenala v kalendárnom roku 2014 žiadny podnet týkajúci sa porušenia zásady rovnakého zaobchádzania v oblasti poskytovania poisťovacích služieb. Podľa jej vyjadrenia však také podnety zaevidovali dvaja členovia asociácie. Ide o prípady, keď klienti poisťovní namietali výšku poistného, resp. výšku poistného plnenia. V jednom prípade sa klient po vyplatení poistnej sumy po dožití sťažoval, že platil počas doby poistenia vyššie poistné. Zvýšené poistné mal však kalkulované z dôvodu vyššieho rizika úmrtia v súvislosti so zdravotným stavom. V druhom prípade išlo o manželský pár, ktorý si mal dojednaný doživotný dôchodok, pričom jednému z nich bola vyplatená vyššia suma ako druhému manželovi. V oboch prípadoch poisťovne zdôvodnili svoj postup. SLASPO pritom nemá vedomosť o tom, že by prebiehal diskriminačný súdny spor medzi niektorou z poisťovní a jej klientmi, ani nemá prehľad o jednotlivých poistných produktoch svojich členov. Produkty sú prevažne zamerané podľa účelu, nie podľa skupiny obyvateľstva. SLASPO vysvetlila v praxi sa vyskytujúce rôzne prístupy k stanoveniu poistného na základe princípu poistenia. Poisťovňa je povinná skúmať rizikový profil každého svojho klienta. Vzhľadom na veľkosť rizika, ktoré ovplyvňuje priamo mieru pravdepodobnosti vzniku poistnej udalosti, kalkuluje výšku poistného. Čím rizikovejší je klient, tým vyššie poistné bude povinný platiť. Poisťovňa tak rozdeľuje poistených podľa viacerých rizikových faktorov do viacerých rizikových skupín (segmentov). Pravdepodobnosť vzniku poistnej udalosti v rámci jednej rizikovej skupiny (segmentu) je približne rovnaká, preto je cena poistenia (poistné) v rámci jednej skupiny rovnaká (napr. nižšie poistné pre mladšie osoby u životného poistenia). Niektoré druhy poistení (resp. poistných produktov) sú svojou povahou cielene zamerané na vybrané skupiny osôb, napr. podľa druhu ochorenia, hoci nie je vylúčené, aby si taký poistný

¹⁹⁸ Ustanovenie § 88a a nasl. zákona č. 483/2001 Z. z. o bankách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Opatrením zameraným na odstránenie sociálneho alebo ekonomického znevýhodnenia je pri splnení uvedených podmienok štátny príspevok pre mladomanželov (percento, o ktoré sa zníži úroková sadzba podľa zmluvy o úvere).

¹⁹⁹ Ustanovenie § 85a zákona č. 483/2001 Z. z. o bankách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Opatrením zameraným na odstránenie sociálneho alebo ekonomického znevýhodnenia je pri splnení uvedených podmienok štátny príspevok pre mladých (percento, o ktoré sa zníži úroková sadzba podľa zmluvy o hypotekárnom úvere).

produkt kúpili aj iné osoby, ktoré v praxi nie sú vôbec stanovenému druhu ochorenia exponované. Z tohto hľadiska je také poistenie určené iba pre určitú skupinu osôb, nejde však o ich zvýhodňovanie. SLASPO tiež uviedla, že poisťovne zvyknú ponúkať poistenie za zvýhodnenú cenu v rámci akcií, čo však obdobne nepovažuje za zvýhodňovanie (zvýhodnenia sú viazané skôr na počet osôb, napr. komplexné balíčky poistení). Zásadne platí, že poisťovne bez výnimky uplatňujú účtovanie jednotných sadzieb poistného pre mužov i ženy. SLPASPO nie je preto dosiaľ známe, že by klient poisťovne alebo potenciálny klient poisťovne namietal, že mu bol odopretý prístup k poistnej službe, resp. produktu. Výnimku tu tvoria výluky v poistení, ktoré anticipujú, že poistná podmienka jednoznačne nastane, a teda absentuje pravdepodobnosť alebo miera neistoty typická pre poistné riziko. Poisťovne však neposkytujú poistné produkty, ktoré zvýhodňovali vybranú skupinu obyvateľstva.

SBA nezaznamenala v kalendárnom roku 2014 žiadny podnet alebo sťažnosť, ktoré by sa vzťahovali na porušenie zásady rovnakého zaobchádzania. Na prešetrovanie podnetov klientov bánk zriadila SBA nezávislý orgán – bankového ombudsmana, ktorého činnosť má charakter odporúčaní a mimosúdneho riešenia sporov medzi bankami a ich klientmi. Bankový ombudsman nenahrádza činnosť súdov. Bankový ombudsman prijíma podnety na prešetrovanie dodržiavania záväzkov bánk ustanovených Etickým kódexom bánk v oblasti ochrany spotrebiteľa. Podľa vyjadrenia SBA bankový ombudsman ako samostatná zložka neeviduje osobitnú štatistiku v prípadoch, kedy klient podporne argumentuje aj porušením zásady rovnakého zaobchádzania. Pri zisťovaní Strediska, či SBA disponuje informáciami o dobrovoľnom poskytovaní zvýhodnených bankových produktov pre určité skupiny osôb, sa asociácia vyjadrila, že neuskutočňuje prieskumy, resp. zistenia týkajúce sa produktov jednotlivých bánk v ich vzájomnom konkurenčnom boji o klienta. Na základe uvedeného preto SBA nedisponuje údajmi o takých zákonných produktoch ako je mladomanželský úver, hypotekárny úver so štátnym príspevkom pre mladých alebo základný bankový produkt, ktorých dobrovoľné poskytovanie na základe zákona o bankách je možné vyhodnotiť ako prijímanie DVO. Taktiež nedisponuje informáciami o tradičných komerčných produktoch, ako sú napr. študentské účty a úvery, účty pre seniorov a im podobných, ktoré si každá banka vytvorila a poskytuje na základe individuálnych trhových podmienok. SBA napokon vyjadrila presvedčenie, že pokiaľ je poskytnutie určitého produktu odopreté konkrétnemu potenciálnemu klientovi, je tomu tak zväčša z dôvodu nesplnenia podmienok, ktoré si banka pre poskytnutie v súlade s požiadavkami na podnikanie bánk stanovila (napr. výška príjmu, predloženie niektorých dokladov atď.).

Poskytovanie bývania a ďalších služieb spojených s užívaním nehnuteľnosti

Stredisko v rámci svojej činnosti za rok 2014 zaznamenalo potenciálnu diskrimináciu v oblasti prístupu k nájmu bytových priestorov v rámci sprostredkovania realitnou kanceláriou a v oblasti prístupu k nájmu nehnuteľnosti v záhradkárskej oblasti spoločenstvom záhradkárov. Prístup k nájmu bytu bol z dôvodu rodinného stavu zo strany prenajímateľa bytu inzerujúceho prostredníctvom realitnej kancelárie podmienený osobami bez maloletých detí, prístup k nájmu nehnuteľnosti v záhradkárskej oblasti bol podmienený pre osobu s príslušnosťou k rómskemu etniku osobným stretnutím so všetkými členmi združenia záhradkárov na ich zasadnutí.

Prístup k ďalším tovarom a službám

Na účely zhodnotenia stavu dodržiavania zásady rovnakého zaobchádzania v Slovenskej republike v oblasti prístupu k tovarom a službám v ďalších odvetviach Stredisko oslovilo vybrané subjekty s pôsobnosťou v oblasti poskytovania právnej pomoci a vybavovania podnetov spotrebiteľov.

V súlade s ustanovením § 6 písm. g) zákona č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy v znení neskorších predpisov je ústredným orgánom štátnej správy pre ochranu spotrebiteľa **Ministerstva hospodárstva Slovenskej republiky** (ďalej len „MH SR“). Jedným z oprávnení MH SR je v súlade s ustanovením § 19 ods. 2 písm. e) zákona č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov informovať spotrebiteľov o ich právach a povinnostiach, čo realizuje prostredníctvom nezávislého poradenstva poskytovaného spotrebiteľom, ktorí sa na MH SR obrátia so svojimi podnetmi. Na základe odpovede zaslanej Stredisku MH SR neeviduje za kalendárny rok 2014 žiadny prípad porušenia zákazu diskriminácie v zmysle uvedeného zákona.²⁰⁰

Slovenská obchodná inšpekcia (ďalej len „SOI“) je v súlade so zákonom č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov orgánom dozoru dodržiavania zásady zákazu

²⁰⁰ Podľa ustanovenia § 4 ods. 3 zákona č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov je predávajúci povinný dodržiavať zásadu rovnakého zaobchádzania v poskytovaní výrobkov a služieb ustanovenú antidiskriminačným zákonom.

diskriminácie v prístupe k tovarom a službám. Je oprávnená vykonať kontrolu dodržiavania zákonov regulujúcich oblasť ochrany spotrebiteľa a v prípade zistenia ich porušenia udeliť predávajúcim, resp. poskytovateľom služieb sankciu. Za kalendárny rok 2014 zaznamenala SOI 17 podnetov spotrebiteľov, týkajúcich sa porušenia zásady rovnakého zaobchádzania v oblasti poskytovania tovarov a služieb vo všeobecnosti. Z tohto počtu SOI vyhodnotila 4 ako opodstatnené. K diskriminačnému konaniu malo dôjsť rôznymi spôsobmi, a to neposkytnutím služby, ktorá bola v prevádzkových možnostiach poskytovateľa služby alebo odmietnutím predaja výrobku umiestneného v ponuke a označeného cenou. U ostatných konaní, ktoré SOI označila za diskriminačné (absencia samostatných cenových položiek za niektoré služby v cenníkoch), Stredisko neidentifikovalo potenciálne diskriminačné konanie. Osobitne pre oblasť poskytovania finančných služieb (poskytovanie úverov nebankovými inštitúciami) SOI neriešila žiadny prípad diskriminačného konania vo vzťahu k finančným spotrebiteľom. V tejto súvislosti je potrebné uviesť, že inšpekčná činnosť SOI v oblasti poskytovania nebankových úverov prešla s účinnosťou od 1. januára 2015 na Národnú banku Slovenska. V sledovanom období došlo k vydaniu jedného sankčného rozhodnutia vo veci diskriminácie v oblasti tovarov a služieb, ktoré dosiaľ nenadobudlo právoplatnosť z dôvodu podaného opravného prostriedku proti nemu. Pri šetrení podnetov SOI v praxi nevyužíva metódu testingu, ktorá by umožňovala porovnanie v rámci referenčnej skupiny a identifikovanie diskriminačného dôvodu. Využíva metódu mystery shoppingu (nákup s utajenou identitou). V roku 2014 využila túto metódu v meste Bratislava v súčinnosti s Bratislavskou organizáciou cestovného ruchu a Magistrátom hlavného mesta SR Bratislava pri kontrole prevádzky taxislužieb. Kontrola bola zameraná na osobnú prepravu zahraničných turistov. Inšpektori SOI vystupovali v pozícii zahraničného turistu a komunikovali v cudzom jazyku. Celkovo bolo vykonaných 18 kontrolných nákupov (jžd taxislužbou). Kontrolované trasy boli vymedzené od príchodu do hlavného mesta (z letiska, autobusovej stanice, železničnej stanice) do vybraných hotelov v centre mesta alebo nákupných centier. V šiestich prípadoch došlo k poškodeniu zahraničného spotrebiteľa, ktoré pravdepodobne vykazuje znaky priamej diskriminácie. V jednom prípade dopravca neinformoval spotrebiteľa o cene poskytovanej služby, neoznačil službu cenou, v 3 prípadoch došlo k jednostrannému svojvoľnému zaokrúhleniu účtovanej odplaty za poskytnutú službu zo strany dopravcu a v jednom prípade dopravca nesprávne určil sadzbu ceny pri nástupe a počas jazdy. Aj keď vyššie aplikovaná metóda mystery shoppingu neumožňuje určiť komparátora pre jednoznačné vymedzenie porušenia zásady rovnakého zaobchádzania so spotrebiteľmi, keďže inšpektori SOI vystupovali výlučne v pozícii cudzích štátnych príslušníkov, možno dôvodne

predpokladať, že uvedené odvetvie služieb je jedným z tých, v ktorých dochádza k diskriminačnému konaniu voči spotrebiteľom, prejavujúcemu sa súčasne ekonomickým znevýhodnením zo strany poskytovateľa služby. Vo všetkých prípadoch zistených nedostatkov SOI bude vyvodzovať administratívnoprávnu zodpovednosť.

Poradňa pre občianske a ľudské práva v odpovedi na otázky Strediska uviedla, že za kalendárny rok 2014 zaznamenala 100 podnetov namietajúcich porušenie zásady rovnakého zaobchádzania. Prijaté podnety sa týkali rôznych diskriminačných dôvodov, a to pohlavia (6 prípadov), rasového, národnostného alebo etnického pôvodu (87 prípadov), náboženského vyznania a viery (1 prípad), zdravotného postihnutia (1 prípad), majetku (1 prípad), veku (1 prípad) a iného postavenia (2 prípady). Z týchto podnetov sa 20 prípadov vzťahovalo na diskriminačnú oblasť prístupu k tovarom a službám všeobecne, vrátane bývania. Ostatné prípady sa dotýkali nasledovných diskriminačných oblastí: prístup k vzdelaniu (38 prípadov), pracovnoprávna oblasť (29 prípadov), sociálne zabezpečenie (3 prípady), poskytovanie zdravotnej starostlivosti (3 prípady). Poradňa pre občianske a ľudské práva v roku 2014 viedla na základe antidiskriminačných žalôb podaných v predchádzajúcich rokoch 9 súdnych konaní, v uvedenom roku začala ďalšie 2 antidiskriminačné súdne spory, pričom sa ani jeden netýkal oblasti poskytovania tovarov a služieb. Popri tejto činnosti poradňa vykonala 3 situačné testy zamerané na identifikáciu diskriminácie z dôvodu príslušnosti k národnosti alebo etnickej skupine, z toho jeden testing pre oblasť poskytovania tovarov a služieb a ostatné pre pracovnoprávnu oblasť (konkrétne prístup k zamestnaniu).

Centrum právnej pomoci (ďalej len „CPP“) vo svojej odpovedi uviedlo, že v žiadnej svojej regionálnej kancelárii ani konzultačnom pracovisku nezaznamenalo za kalendárny rok 2014 podnet namietajúci diskrimináciu v oblasti poskytovania tovarov a služieb, ani nemalo konkrétne skúsenosti s poskytovateľmi tovarov a služieb vo všeobecnosti. Pri vysokom počte žiadostí (5.502 pri vnútroštátnych sporoch)²⁰¹ a vzhľadom na to, že do pôsobnosti CPP patrí aj poskytovanie právnej pomoci v občianskoprávných a obchodnoprávných veciach, možno dôvodne predpokladať, že CPP riešilo aj podnety, ktoré sa týkali poskytovania tovarov a služieb (spotrebiteľské spory s dôrazom na poskytovanie spotrebiteľských úverov), avšak ani jeden z nich podľa vyjadrenia CPP nesmeroval k namietaniu porušenia zásady rovnakého zaobchádzania.

²⁰¹ Údaje podľa Výročnej správy CPP za kalendárny rok 2014. Dostupné na: http://www.centrumpravnejpomoci.sk/doc/vyrocnna_sprava_2014.pdf [cit. dňa 16.3.2015]

Stredisko oslovilo aj 25 občianskych spotrebiteľských združení. Zo všetkých reagovali na jeho otázky iba tri spotrebiteľské združenia. **Združenie slovenských spotrebiteľov a Združenie spotrebiteľov Považia a západného Slovenska** a spoločne vyjadrili, že vo svojich poradniach nezaznamenali žiadne podnety namietajúce diskrimináciu v prístupe k tovarom a službám. **FÉNIX združenie na ochranu a presadzovanie ľudských práv** neuviedlo, či sa zaoberalo podnetmi k diskriminácii v prístupe k tovarom a službám, hoci jeho praktické skúsenosti vychádzajú z cieľov jeho činnosti, ktorým je okrem ochrany práv spotrebiteľa aj ochrana ľudských práv a základných slobôd, poskytovanie sociálnej pomoci a humanitárna starostlivosť, vzdelávanie a výchova obyvateľstva v oblasti ochrany spotrebiteľa a ochrany ľudských práv a slobôd. Na základe jeho skúseností je najbežnejším problémom, s ktorým sa naň osoby obracajú, poskytovanie pôžičiek a nebankových úverov v súvislosti s úžerou. Ďalšími okruhmi problematických oblastí v kontakte so spotrebiteľmi sú: nezrozumiteľnosť príslušnej zmluvnej dokumentácie, využívanie zmeniek ako zabezpečovacích prostriedkov, aplikácia rozhodcovských doložiek, dohody o zrážkach zo mzdy, neprimerané poplatky, neprimerané pravidlá splatnosti úveru, prípadne ďalšie neprimerané zmluvné podmienky, ako aj opcia Obchodného zákonníka pre spotrebiteľské vzťahy. Medzi spotrebiteľa znevýhodňujúce praktiky nebankových subjektov zmienené spotrebiteľské združenie zaraďuje napr. zanedbávanie posúdenia schopnosti spotrebiteľa splácať poskytnutý úver napriek skutočnosti, že prijímateľ úveru má od totožného nebankového subjektu viac úverov, uvádzanie nesprávnej výšky ročnej percentuálnej miery nákladov, časová tieseň pri podpise zmluvy, obchádzanie niektorých zmluvných typov a pod.

Dočasné vyrovnávacie opatrenia v oblasti prístupu a poskytovania tovarov a služieb v odvetví verejného zdravotného poistenia

V oblasti poskytovania služieb verejnými zdravotnými poisťovňami Stredisko v rámci svojej činnosti identifikovalo v rámci vybavovania podnetov priatie DVO zo strany zdravotnej poisťovne – **DÔVERA zdravotná poisťovňa, a.s.** Išlo o produkt „100+100 pre matky a deti do 18 rokov“, ktorým dochádza k zvýhodneniu osôb, ktoré vyživujú maloleté dieťa do 18 rokov veku. Na základe podozrenia z diskriminačného konania zdravotnej poisťovne (z podmienok uplatnenia si uvedeného produktu jednoznačne nevyplývalo, že si ho môže uplatniť aj iná osoba ako matka maloletého dieťaťa) vo vzťahu k iným zákonným zástupcom maloletých detí do 18 rokov veku si Stredisko vyžiadalo k uvedenému produktu

zdravotnej poisťovne stanovisko a následne za účelom jeho prorokovania iniciovalo stretnutie so zástupcami zdravotnej poisťovne. V rámci rokovania došlo k objasneniu uplatňovania produktu (služby) vybraným okruhom osôb. V zmysle platných kritérií na preplatenie doplatkov poistenca za lieky, zverejnených na webovej stránke zdravotnej poisťovne www.dovera.sk, nárok na úhradu doplatkov sa žiada samostatne za dieťa a samostatne za matku. Za maloleté dieťa si nárok v jeho mene môže uplatniť každý jeho zákonný zástupca, t. j. nielen matka, ale aj otec, resp. iný zákonný zástupca. Zástupcovia zdravotnej poisťovne uviedli, že výhody poskytované poistencom sú navrhované a aplikované po dôkladnej analýze dostupných dát, sociálnej situácie jednotlivých skupín, zvážení prínosu pre klientov z pohľadu využiteľnosti a impaktu na čo najväčšiu cieľovú skupinu. Každý produkt (vrátane dotknutého) sa plánuje v postupnosti krokov na dlhšie obdobie. Produkt „100+100“ prešiel postupne vývojom, keďže od 1. júna 2013 bola ponúkaná výhoda pre deti do dvoch rokov veku, od 23. augusta 2013 bola ponúkaná výhoda rozšírená na matky detí do dvoch rokov, od 1. júna 2014 bola ponúknutá výhoda rozšírená na deti do osemnásteho roku veku a ich matky a od 1. januára 2015 sa výhoda ponúka už aj otcom detí do osemnásteho roku veku. Zdravotná poisťovňa zdôvodnila uvedenú postupnosť krokov voči jednotlivým skupinám osôb analýzou dostupných dát z roku 2012 a 2013 o ženách a mužoch (matiek a otcov), konkrétne celkových nákladov na zdravotnú starostlivosť, nákladov na doplatky za lieky, ročného príjmu zamestnanca, percentuálneho pomeru medzi príjmom a nákladom za doplatky na lieky. Na základe uvedeného Stredisko vyhodnotilo produkt zdravotnej poisťovne ako DVO primerané a nevyhnutné na dosiahnutie sledovaného zámeru podľa ustanovenia § 8a ods. 2 písm. c) ADZ. Prijatie uvedeného DVO Stredisko pozitívne zhodnotilo na svojej internetovej stránke.²⁰² Okrem zdravotnej poisťovne DÔVERA, a.s. boli oslovené aj dve ďalšie zdravotné poisťovne, ktoré poskytujú zákonné verejné zdravotné poistenie: **Všeobecná zdravotná poisťovňa, a.s.** a **Union zdravotná poisťovňa, a.s.** Obe zhodne uviedli, že nemajú prijaté žiadne DVO podľa ADZ.

Záver

V nadväznosti na odpovede oslovených subjektov môžeme konštatovať, že v ich praxi nedochádza k vedeniu samostatnej evidencie podnetov poukazujúcich na diskrimináciu. Výnimku v tomto smere tvorí iba Slovenská obchodná inšpekcia a Poradňa pre občianske

²⁰² Pozri <http://www.snsip.sk/#page=2615>

a ľudské práva, ktoré zaznamenávajú aj prípady porušenia zásady rovnakého zaobchádzania. Z odpovede MH SR nie je jasné, či takúto štatistiku vedie. Napriek skutočnosti, že Slovenská asociácia poisťovní a Slovenská banková asociácia sú záujmovými združeniami svojich členov, nedisponujú údajmi o podnetoch za svojich členov, vrátane podnetov namietajúcich diskrimináciu, ani údajmi o potenciálne zvýhodňujúcich finančných produktoch svojich členov. Na druhej strane Stredisko víta iniciatívu jednej z verejných zdravotných poisťovní, ktorá dobrovoľne poskytuje službu pre cieľovú skupinu maloletých detí a zákonných zástupcov maloletých detí. Napriek aktuálnemu skutkovému stavu ochrany spotrebiteľa (osobitne finančného) v Slovenskej republike z celkovo 25 špecializovaných spotrebiteľských združení žiadne (s výnimkou troch združení) nereagovalo vôbec na výzvu Strediska o poskytnutie súčinnosti pri zbere údajov v tejto oblasti. Je pritom vysoko pravdepodobné, že spotrebiteľia sú bežne vystavovaní správaniu sa podnikateľského prostredia, ktoré nevylučuje diskriminačný postup, napr. z dôvodu príslušnosti k etnickej skupine alebo z dôvodu veku pri poskytovaní určitých služieb. Bez objektívnych informácií od týchto reprezentatívnych subjektov nie je možné pristúpiť k všeobecnému záveru s konkrétnym odporúčaním.

Odporúčania

Stredisko odporúča:

1. Spotrebiteľským združeniam klásť vyšší dôraz na poskytovanie právnej pomoci obetiam diskriminácie a aktívnejšiu súčinnosť so Strediskom.
2. Ministerstvu hospodárstva SR, spotrebiteľským združeniam a organizáciám, Slovenskej asociácii poisťovní a Slovenskej bankovej asociácii, viesť osobitnú štatistiku podnetov spotrebiteľov s rozlíšením tých podnetov, ktoré sa týkajú porušovania zákazu diskriminácie.
3. Verejným zdravotným poisťovniam zvyšovať záujem o dočasné vyrovnávacie opatrenia vrátane ich prijímania.

14. Uplatňovanie práva na azyl v SR

Úvod

Azyl ako medzinárodná forma ochrany cudzinca pred prenasledovaním je v rámci platného práva SR zaradovaný medzi základné práva a svoje zakotvenie má už v samotnom základnom zákone štátu, čiže v Ústave SR. Ústava SR vymedzuje právo na azyl vo svojom čl. 53 nasledovne: „Slovenská republika poskytuje azyl cudzincom prenasledovaným za uplatňovanie politických práv a slobôd. Azyl možno odoprieť tomu, kto konal v rozpore so základnými ľudskými právami a slobodami. Podrobnosti ustanoví zákon.“ Spomínaným príslušným zákonom, na ktorý sa Ústava SR odvoláva a ktorý ustanovuje podrobnosti v súvislosti s problematikou práva azylu je v prvom rade zákon č. 480/2002 Z. z. o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej v texte ako „zákon o azyle“).

V zmysle ustanovenia § 1 zákona o azyle je predmetom tohto zákona: „upraviť konanie o azyle, ustanoviť postup pri poskytovaní dočasného útočiska, ustanoviť práva a povinnosti žiadateľov o udelenie azylu (ďalej len "žiadateľ"), azylantov, cudzincov, ktorým sa poskytla doplnková ochrana, cudzincov žiadajúcich o poskytnutie dočasného útočiska a odídencom, ustanoviť pôsobnosť orgánov verejnej moci na úseku azylu, doplnkovej ochrany a dočasného útočiska, upraviť integráciu azylantov do spoločnosti, upraviť pobyt v azylových zariadeniach.“ Ďalšie významné a potrebné ustanovenia v súvislosti s cudzincami sú upravené v iných právnych predpisoch. Jedným z nich je zákon č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a

o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej v texte ako „zákon o pobyte cudzincov“)²⁰³. v neposlednom rade treba uviesť aj zákon č. 40/1993 Zb. o štátnom občianstve Slovenskej republiky V znení neskorších predpisov a zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej v texte ako „TZ“), ktorý vymedzuje trestný čin prevádzačstva²⁰⁴, obchodovania s ľuďmi²⁰⁵, obchodovania s deťmi²⁰⁶, či trest vyhostenia²⁰⁷.

14.1. Legislatíva v SR a EÚ

14.1.1. Legislatíva v SR

Zákon o pobyte cudzincov, ktorý je účinný od 1.1.2012 prispel veľkou mierou k zosúladieniu národnej a európskej legislatívy v súvislosti s mechanizmami riadenia migrácie a integrácie cudzincov v nadväznosti na vývojové trendy v členských štátoch EÚ. Tento zákon sa z hľadiska obsahu vyznačuje komplexnou právnou úpravou pobytu a postavenia cudzích štátnych príslušníkov na Slovensku. Pozitíva súčasného zákona o pobyte cudzincov možno vidieť predovšetkým v nasledujúcich súvislostiach:

- oblasť zabezpečenia kontroly hraníc zameraná na vykonávanie hraničnej kontroly osôb bola zjednotená s problematikou pobytu cudzincov do jedného právneho predpisu, na základe čoho došlo k zdokonaleniu výkonu služby hraničnej a cudzineckej polície;
- v dôsledku odstránenia nedostatkov transpozície niektorých právnych aktov EÚ došlo k zosúladieniu národnej legislatívy a legislatívy EÚ v súvislosti s oblasťou kontroly hraníc a na úseku pobytu cudzincov;
- vo vzťahu ku kontrole hraníc a pobytu cudzincov na území SR boli zadefinované nové inštitúty a pojmy, ktoré sú nevyhnutne potrebné na zabezpečenie ochrany účinnej ochrany spoločnosti pred zvýšenou imigráciou, neoprávneným prekročením vonkajšej

²⁰³ Uvedený zákon zrušil a nahradil predchádzajúcu právnú úpravu, zákon č. 48/2002 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

²⁰⁴ Bližšie pozri ustanovenia § 355 a § 356 TZ.

²⁰⁵ Bližšie pozri ustanovenie § 179 TZ.

²⁰⁶ Bližšie pozri ustanovenia § 180 a § 181 TZ.

²⁰⁷ Bližšie pozri ustanovenie § 65 TZ.

hranice a neoprávneným pobytom cudzincov nielen na území SR, ale aj v celom schengenskom priestore;

- v prípadoch, kde sa vyskytol výkladový problém alebo bolo potrebné zabezpečiť súlad s legislatívou EÚ došlo k spresneniu niektorých ustanovení a zároveň došlo k úprave logickej nadväznosti jednotlivých ustanovení zákona.

Dňa 1.1.2014 nadobudol účinnosť zákon č. 495/2013 Z. z. , ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 480/2002 Z. z. o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony (ďalej len „Novela o azyle“), ktorým došlo ku zmene a doplneniu zákona o azyle. Samotnej novele a jej jednotlivým zmenám sa budeme venovať v samostatnej kapitole.

14.1.2. Legislatíva v EÚ

Problematika azylantov a utečencov v nadväznosti na konkrétne oblasti života a spoločenské situácie je v rámci vnútroštátneho práva upravená viacerými právnymi predpismi. Národná legislatíva upravujúca azylovú politiku však musí vyhovovať určitým medzinárodným a európskym štandardom a v dôsledku toho dochádza k jej harmonizácii s európskymi právnymi normami. Dôležitú úlohu v tomto prípade zohrávajú medzinárodné zmluvy a právne akty EÚ, ktoré sú súčasťou platného práva SR. Medzi najvýznamnejšie dokumenty zaradíme:

- Smernica Rady 2003/9/ES z 27. januára 2003, ktorou sa ustanovujú minimálne normy pre prijímanie žiadateľov o azyl (tzv. „smernica o prijímacích podmienkach“)
- Smernica Rady 2004/83/ES z 29. apríla 2004 o minimálnych ustanoveniach pre oprávnenie a postavenie štátnych príslušníkov tretej krajiny alebo osôb bez štátneho občianstva ako utečencov alebo osôb, ktoré inak potrebujú medzinárodnú ochranu a obsah poskytovanej ochrany (tzv. „kvalifikačná smernica“)
- Smernica Rady 2005/85/ES z 1. decembra 2005 o minimálnych štandardoch pre konanie v členských štátoch o priznávaní a odnímaní postavenia utečenca (smernica o azylových konaniach, tzv. „procedurálna smernica“)
- Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/95/EÚ z 13. decembra 2011 o normách pre oprávnenie štátnych príslušníkov tretej krajiny alebo osôb bez štátneho občianstva mať postavenie medzinárodnej ochrany, o jednotnom postavení utečencov alebo osôb

oprávnených na doplnkovú ochranu a o obsahu poskytovanej ochrany (prepracované znenie, tzv. „prepracovaná kvalifikačná smernica“)

- Nariadenie Rady (ES) č. 2725/2000 z 11. decembra 2000 týkajúce sa zriadenia systému "Eurodac" na porovnávanie odtlačkov prstov pre účinné uplatňovanie Dublinského dohovoru (ďalej v texte ako „nariadenie EURODAC“)
- Nariadenie Rady ES č. 343/2003 z 18. februára 2003, ktorým sa ustanovujú kritériá a mechanizmy na určenie členského štátu zodpovedného za posúdenie žiadosti o azyl podanej štátnym príslušníkom tretej krajiny v jednom z členských štátov (tzv. „dublinské nariadenie“)
- Nariadenie Komisie (ES) č. 1560/2003 z 2. septembra 2003, ktoré ustanovuje podrobné pravidlá na uplatňovanie nariadenia Rady (ES) č. 343/2003 ustanovujúceho kritériá a mechanizmy na určenie členského štátu zodpovedného za posúdenie žiadosti o azyl podanej štátnym príslušníkom tretej krajiny v jednom z členských štátov
- Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 604/2013 z 26. júna 2013, ktorým sa stanovujú kritériá a mechanizmy na určenie členského štátu zodpovedného za posúdenie žiadosti o medzinárodnú ochranu podanej štátnym príslušníkom tretej krajiny alebo osobou bez štátnej príslušnosti v jednom z členských štátov;
- Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2013/32/EÚ z 26. júna 2013 o spoločných konaniach o poskytovaní a odnímaní medzinárodnej ochrany (platné od 21. júla 2015);
- Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2013/33/EÚ z 26. júna 2013, ktorou sa stanovujú normy pre prijímanie žiadateľov o medzinárodnú ochranu (platné od 20. júla 2015);
- Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 603/2013 z 26. júna 2013 o zriadení systému EURODAC na porovnávanie odtlačkov prstov pre účinné uplatňovanie nariadenia (EÚ) č. 604/2013, ktorým sa ustanovujú kritériá a mechanizmy na určenie členského štátu zodpovedného za posúdenie žiadosti o medzinárodnú ochranu podanej štátnym príslušníkom tretej krajiny alebo osobou bez štátnej príslušnosti v jednom z členských štátov, a o žiadostiach orgánov členských štátov na presadzovanie práva a Europolu o porovnanie s údajmi v systéme EURODAC na účely presadzovania práva a o zmene nariadenia (EÚ) č. 1077/2011, ktorým sa zriaďuje Európska agentúra na prevádzkové riadenie rozsiahlych informačných systémov v priestore slobody, bezpečnosti a spravodlivosti (prepracované znenie) (platné od 21. júla 2015).

14.2. Azylová politika a systém v SR a EÚ

Azylová politika EÚ a jej samotná úprava má svoj právny základ vymedzený v čl. 67 ods. 2 a čl. 78 Zmluvy o fungovaní EÚ a v čl. 18 Charty základných práv EÚ. V zmysle týchto článkov je úlohou EÚ zabezpečiť absenciu kontrol osôb na vnútorných hraniciach a tvoriť spoločnú politiku v oblasti azylu, prisťahovalectva a kontroly vonkajších hraníc. Pre túto politiku je charakteristické jej založenie na solidarite medzi členskými štátmi a spravodlivosti voči štátnym príslušníkom tretích krajín. Spoločná politika v oblasti doplnkovej ochrany a dočasnej ochrany je taktiež tvorená EÚ, ale zároveň musí byť v súlade so Ženevským dohovorom z 28. júla 1951 a Protokolom z 31. januára 1967 týkajúcimi sa právneho postavenia utečencov, ako aj inými príslušnými zmluvami. Hlavným cieľom azylovej politiky je predovšetkým vytvorenie „spoločného azylového systému“, čím je zabezpečená harmonizácia odlišných úprav práva azylu v jednotlivých členských štátoch. Potreba prijímania úniových azylových právnych predpisov priamo nadväzuje predovšetkým na sekundárne pohyby žiadateľov o azyl (cudzincov) po území EÚ a tiež vyplýva z rozdielnej miery uznávania ich statusu, ochrany, nerovnomerného rozptýlenia v Európe a predovšetkým z dôvodu lepšej koordinácie politiky členských štátov s politikou EÚ v oblasti azylu.²⁰⁸ Význam prijatých legislatívnych aktov upravujúcich štandardy azylovej politiky spočíva v zabezpečovaní priestoru slobody, bezpečnosti a spravodlivosti pre tých, ktorí nutne potrebujú ochranu poskytovanú iným ako domovským štátom.

Jedným z cieľov Lisabonskej zmluvy bolo vytvorenie minimálnych noriem, no súčasne aj zavedenie spoločného azylového systému s jednotnými štatútmi a postupmi. K vykonávaniu azylovej politiky výrazne prispela aj Európska rada spolu s jej programami. Aj samotný Európsky pakt o prisťahovalectve a azyle obsahoval požiadavku vytvorenia jednotného azylového postupu so spoločnými zárukami a požiadavku prijatia jednotného štatútu utečenca a štatútu príjemcu doplnkovej ochrany. Závazok vytvoriť spoločný priestor ochrany a solidarity, ktorý vychádza zo spoločného konania o azyle a jednotného postavenia pre všetky osoby, ktorým sa udelila medzinárodná ochrana bol potvrdený v Štokholmskom programe²⁰⁹ vytvorenom na obdobie rokov 2010 – 2014.

²⁰⁸ Analýza azylovej legislatívy Európskej únie a stav jej transpozície do právneho poriadku Slovenskej republiky. [online]. [cit. 2013-02-26]. Dostupné na internete: http://www.schengen.euroluris.sk/index.php?link=azilova_politika.

²⁰⁹ Bližšie pozri: Štokholmský program – otvorená a bezpečná Európa, ktorá slúži občanom a chráni ich. Dostupné na internete: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:115:0001:0038:sk:PDF>.

Medzi významné inštitúcie vytvorené v rámci EÚ môžeme zaradiť Európsky podporný úrad pre azyl (ďalej v texte ako „EASO“)²¹⁰, Európsky fond pre utečencov²¹¹, z rozpočtu ktorého je poskytovaná finančná podpora členským štátom EÚ a EURODAC - informačný technologický systém slúžiaci na porovnávanie odtlačkov prstov, čo vedie k možnosti zistiť, či žiadateľ o azyl už podal žiadosť o azyl v inom členskom štáte.

Nakoľko je oblasť migrácie a azylovej politiky veľmi dynamickou problematikou, je potrebné formovať cudzineckú politiku SR s ohľadom na dokumenty prijaté EÚ za súčasného sledovania legislatívneho vývoja EÚ a účasti SR na prípravných prácach dokumentov .

14.3. Zmeny v azylovom zákone (novelizácia)

Zatiaľ poslednou novelizáciou zákona o azyle je zákon č. 495/2013 Z. z. (ďalej len „novela“), pričom samotná novela sa dotýka aj ustanovení zákona o pobyte cudzincov a zákona o službách zamestnanosti. Novela o azyle nadobudla účinnosť 1.1.2014 a je výsledkom transpozície smernice Európskeho parlamentu a Rady 2011/95/EÚ o normách pre oprávnenie štátnych príslušníkov tretej krajiny alebo osôb bez štátneho občianstva mať postavenie medzinárodnej ochrany, o jednotnom postavení utečencov alebo osôb oprávnených na doplnkovú ochranu a o obsahu poskytovanej ochrany. Účelom novely je aj aktualizácia niektorých ustanovení zákona o azyle.

V zmysle Novely o azyle sa musia žiadatelia, odídenci, azylanti a cudzinci, ktorým bola poskytnutá doplnková ochrana oboznamovať so svojimi právami a povinnosťami v jazyku, v súvislosti s ktorým existuje **odôvodnený predpoklad**, že mu rozumejú. Význam tejto úpravy spočíva v zabezpečení možnosti im správne porozumieť.

K zmene došlo aj v súvislosti s úpravou statusu dieťaťa narodeného na území SR žiadateľke, azylantke alebo cudzinke, ktorej sa už bola poskytnutá doplnková ochrana. Novelizácia v tomto prípade znamená určité spresnenie momentu začatia konania o azyle uvedeného dieťaťa, keďže predchádzajúca právna úprava to explicitne neriešila. Podľa novej úpravy je dieťa žiadateľom a momentom začatia konania o udelení azylu je v tomto prípade

²¹⁰ Po dohode medzi Európskou radou a Európskym parlamentom bolo 19. mája 2010 prijaté nariadenie (ES) č. 439/2010, ktorým sa zriaďuje Európsky podporný úrad pre azyl.

²¹¹ Rozhodnutie Rady 2000/596/ES z 28. septembra 2000 o zriadení Európskeho fondu pre utečencov. Rozhodnutie Európskeho parlamentu a Rady č. 573/2007/ES z 23. mája 2007, ktorým sa zriaďuje Európsky fond pre utečencov na obdobie rokov 2008 až 2013 ako súčasť všeobecného programu Solidarita a riadenie migračných tokov a ktorým sa zrušuje rozhodnutie Rady 2004/904/ES.

narodenie dieťaťa. Za žiadateľa sa nebude považovať v prípade, že dieťa nadobudne štátne občianstvo SR narodením.

V porovnaní s predchádzajúcou právnou úpravou je okruh osôb, ktorým je možné poskytnúť azyl alebo doplnkovú ochranu na účel zlúčenia rodiny, širší a to konkrétne o osoby, ktorým sú zverení do osobnej starostlivosti maloletí slobodní azylanti alebo osoby s poskytnutou doplnkovou ochranou. Podmienkou však i naďalej zostáva vopred poskytnutý písomný súhlas maloletého azylanta s udelením azylu na účel zlúčenia rodiny.

Novela prináša aj nové podmienky v súvislosti s alternatívou vnútroštátneho presídlenia, ktoré sú upravené v ust. § 13 ods. 4 písm. d) a § 13c ods. 4 písm. b). MV SR udelí azyl alebo doplnkovú ochranu len v prípade, že žiadateľ nemohol využiť účinnú ochranu v inej časti krajiny pôvodu. Naopak, azyl nebude udelený, ak žiadateľ nemá opodstatnenú obavu z prenasledovania v inej časti krajiny pôvodu alebo má v nej prístup k ochrane pred prenasledovaním, môže bezpečne a oprávnene vycestovať a vstúpiť do tejto časti krajiny pôvodu, pričom sa v nej môže usadiť. Taktiež ani doplnková ochrana nebude žiadateľovi udelená, ak neexistujú dôvody pre ktoré by sa dalo domnievať, že by mu v prípade návratu reálne hrozilo vážne bezprávie v inej časti krajiny pôvodu alebo má v nej prístup k ochrane pred vážnym bezpráviem, môže bezpečne a oprávnene vycestovať a vstúpiť do tejto časti krajiny pôvodu, pričom sa v nej môže usadiť.

V zmysle ust. § 19a ods. 7 MV SR pri posudzovaní žiadosti o udelenie azylu vychádza z toho, že ochrana pred prenasledovaním alebo vážnym bezpráviem je v krajine pôvodu spravidla poskytovaná, keď štát, politické strany alebo politické hnutia alebo organizácie, ktoré ovládajú štát alebo podstatnú časť jeho územia, prijímú primerané opatrenia na zabránenie prenasledovaniu alebo vážnemu bezpráviu, najmä účinným právnym systémom na odhalenie, stíhanie a potrestanie činov predstavujúcich prenasledovanie alebo vážne bezprávie. Novou podmienkou v tomto prípade je, že uvedená ochrana musí byť účinná a nie iba dočasná.

Zmeny sa týkajú aj ustanovení upravujúce zamietnutie žiadosti o azyl. V prípade, že žiadateľ nespolupracuje s MV SR, predovšetkým sa opakovane a bez uvedenia závažných dôvodov nedostavil na pohovor, žiadosť o azyl bude možné zamietnuť ako zjavne neopodstatnenú aj po uplynutí 60 dňovej lehoty.

Ďalšia významná zmena sa týka možnosti cudzinca, ktorému bola poskytnutá doplnková ochrana, využívať práva vyplývajúce z doplnkovej ochrany od momentu poskytnutia doplnkovej ochrany. To platí aj v prípade, že táto osoba bude chcieť podať opravný prostriedok proti rozhodnutiu o neudelení azylu v časti o neudelení azylu.

Novým dôvodom na základe ktorého dôjde k zániku udeleného azylu poskytnutého z humanitných dôvodov alebo z dôvodov zlúčenia rodiny je v zmysle ust. § 14 ods. 4 udelenie azylu z iného dôvodu ako je upravený v ust. § 9 a § 10.

Azylant už nie je povinný preukazovať dôvody odmietnutia ochrany štátu pôvodu alebo vrátenia sa do krajiny pôvodu, v prípade že okolnosti, pre ktoré mu bol azyl udelený azyl, už v krajine pôvodu pominuli. Postačuje, že tieto informácie len oznámi ministerstvu.

Medzi nové dôvody, ktoré smerujú k odňatiu azylu patria tie, kedy:

- žiadateľ má ochranu alebo pomoc iných orgánov alebo odborných organizácií OSN, ako je Úrad Vysokého komisára OSN pre utečencov; to neplatí, ak táto ochrana alebo pomoc z akéhokoľvek dôvodu zanikla bez toho, aby sa o postavení tohto žiadateľa definitívne rozhodlo v súlade s príslušnými uzneseniami Valného zhromaždenia OSN
- príslušné orgány štátu pobytu žiadateľa mu priznali práva a povinnosti, aké priznávajú svojim občanom, alebo práva a povinnosti s nimi porovnateľné.

V prípade začatia konania o odňatí azylu, trvá azyl až do rozhodnutia o jeho odňatí.

Úprava zániku doplnkovej ochrany z dôvodu zlúčenia rodiny je podobná ako pri zániku azylu. V praxi to znamená, že doplnková ochrana zaniká aj v prípade, že dôjde k poskytnutiu doplnkovej ochrany v zmysle ust. § 13a. ust. § 13 hovorí o poskytovaní doplnkovej ochrany vtedy, ak existuje určitá domnienka, že žiadateľ bude po návrate do domovskej krajiny vystavený reálnej hrozbe vážneho bezprávia.

V zmysle nového ust. § 15b ods. 1 písm. a) MV SR zruší doplnkovú ochranu ak okolnosti, na základe ktorých sa poskytla doplnková ochrana, zanikli alebo sa zmenili tak, že nie je potrebné ju ďalej poskytovať. To neplatí, ak cudzinec, ktorému bola poskytnutá doplnková ochrana, uvedie závažné dôvody, ktoré sú založené na predchádzajúcom vážnom bezprávi, pre ktoré odmieta ochranu štátu, ktorý je jeho krajinou pôvodu. Na rozdiel od predchádzajúcej právnej úpravy sa doplnková ochrana predlžuje o 2 roky.

Zmeny sa dotkli aj oprávnenia žiadateľa o udelení azylu zdržiavať sa na území SR. Podľa novely sa totižto môžu zdržiavať na území SR len do len do vykonateľnosti rozhodnutia o žiadosti o udelenie azylu. Ak proti rozhodnutiu podal opravný prostriedok, zdržiava sa na území SR neoprávnene.

V súvislosti s právnou úpravou pobytu v pobytovom tábore došlo k viacerým zmenám. Žiadateľ po príchode do záchytného alebo pobytového tábora už nemá povinnosť podrobiť sa odňatiu daktyloskopických odtlačkov. Na druhej strane však žiadateľ je povinný podrobiť sa porovnaniu daktyloskopických odtlačkov v prípade overovania totožnosti a uvedená povinnosť sa dokonca vzťahuje na všetkých žiadateľov. Žiadateľ, ktorému zanikol prechodný pobyt alebo trvalý pobyt má povinnosť sa dostaviť do pobytového tábora do 3 dní od zániku takého pobytu. To neplatí, ak mu v tom bránia vážne dôvody.

Cudzinec s poskytnutou doplnkovou ochranou môže písomne požiadať MV SR o ubytovanie v pobytovom tábore. V prípade povolenia MV SR je však cudzinec povinný uhradiť primerané výdavky ubytovania.

V súvislosti s prijatím tzv. dublinského nariadenia - nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 604/2013, ktorým sa stanovujú kritériá a mechanizmy na určenie členského štátu zodpovedného za posúdenie žiadosti o medzinárodnú ochranu podanej štátnym príslušníkom tretej krajiny alebo osobou bez štátnej príslušnosti v jednom z členských štátov došlo k určitým zmenám, ktoré sa týkajú konania o odovzdaní cudzinca ktorý má na území Slovenskej republiky neoprávnený pobyt, do iného členského štátu Európskej únie príslušného na konanie o udelenie azylu (ďalej len „konanie o odovzdaní cudzinca do iného členského štátu“). Na konanie o odovzdaní cudzinca do iného členského štátu je príslušné ministerstvo a začína sa na jeho podnet.

V zmysle ust. § 46a ods. 2 sa písomnosť v konaní o odovzdaní do iného štátu sa cudzincovi doručuje do vlastných rúk. V prípade, že písomnosť nebolo možné doručiť cudzincovi do vlastných rúk, MV SR ju uloží v mieste, ktoré určí, a oznámenie o uložení nedoručenej písomnosti vyvesí na informačnej tabuli v tomto mieste. O spôsobe doručovania a mieste informačnej tabule MV SR informuje cudzinca v rámci poučenia o konaní o odovzdaní do iného štátu. Ak si cudzinec nevyzdvihne písomnosť do piatich dní od jej uloženia, posledný deň tejto lehoty sa považuje za deň doručenia, aj keď sa adresát o uložení písomnosti nedozvedel. Do 20 dní od doručenia rozhodnutia môže cudzinec podať opravný prostriedok na príslušný krajský súd, ktorý je povinný rozhodnúť do 90 dní od doručenia opravného prostriedku. Konanie o opravnom prostriedku proti rozhodnutiu o odovzdaní do iného štátu je zastavené, ak cudzinec požiada o udelenie azylu alebo o poskytnutie doplnkovej ochrany na území Slovenskej republiky.

V zmysle ust. § 46b MV SR konanie o odovzdaní do iného štátu zastaví, ak cudzinec požiadal o udelenie azylu alebo o poskytnutie doplnkovej ochrany, dôvod na konanie začaté na podnet ministerstva odpadol alebo sa zistí, že nebol dôvod na takéto konanie alebo cudzinec zomrel.

14.4. Aktuálna problematika

Odborným útvarom MV SR na úseku azylu, migrácie, integrácie, dokumentaristiky, zahraničnej spolupráce a dublinského strediska je migračný úrad MV SR (ďalej len „MÚ MV SR“). MÚ MV SR je samostatným útvarom MV SR, ktorý okrem iných činností zabezpečuje a komplexne vykonáva prvostupňové správne konanie súvisiace s rozhodovaním o udelenie azylu, poskytovaním doplnkovej ochrany a poskytovaním dočasného útočiska cudzincom.

Úrad hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru (ďalej len „ÚHCP P PZ“) je útvarom Prezídia Policajného zboru, ktorý priamo riadi organizačné zložky pri plnení úloh v oblasti kontroly hraníc, boja proti nelegálnej migrácii a prevádzachtvu, hraničnej kontroly, analýzy rizík, spolupráce s agentúrou Frontex, analýzy cestovných dokladov, povoľovania pobytu cudzincom, kontroly pobytu cudzincov, vyhostovania cudzincov, vízovej praxe a vo vymedzenom rozsahu na úseku azylového konania a realizácii dublinského nariadenia.

V zmysle § 3 zákona o azyle konanie o udelenie azylu sa začína vyhlásením cudzinca na príslušnom policajnom útvare o tom, že žiada o udelenie azylu alebo o poskytnutie doplnkovej ochrany na území Slovenskej republiky, ak tento zákon neustanovuje inak. Toto vyhlásenie policajný útvar zaznamená na úradnom tlačive, ktorého vzor je uvedený v prílohe č. 1 Novely o azyle, a bezodkladne ho zašle MÚ MV SR. Uvedené ustanovenie § 3 zákona o azyle upravuje aj povinnosti policajného útvaru. ÚHCP P PZ v tejto fáze azylového konania (prijatie vyhlásenia) nevidí žiadne negatíva. S poukazom na vyššie uvedené sa k najčastejším negatívam v ďalších fázach azylového konania môže odborne vyjadriť MÚ MV SR. S prípadom, kedy prišlo k porušeniu zákona o azyle, prípadne dohovoru o utečencoch sa ÚHCP P PZ nestretol.²¹²

Z pohľadu pôsobnosti ÚHCP P PZ sa novelou zákona o azyle dopĺňa ustanovenie § 3 tohto zákona, kde sa ustanovuje, že za žiadateľa sa na účely poskytovania ubytovania, stravovania a ďalších materiálnych podmienok prijímania uvedených v § 22 ods. 4 zákona o azyle, ako aj poskytovania zdravotnej starostlivosti, považuje tiež cudzinec, ktorý požiada o udelenie azylu alebo poskytnutie doplnkovej ochrany na policajnom útvare, ktorý nie je príslušný na prijatie takéhoto vyhlásenia, a to počas troch dní od podania vyhlásenia. Súčasne sa zavádza vykonávanie školení pre policajtov zaradených na policajných útvaroch

²¹² Odpoveď MÚ na otázky Strediska zo dňa 25.2.2015.

príslušných, ale tiež nepríslušných na prijatie vyhlásenia podľa § 3 ods. 1. V súlade s čl. 8 ods. 2 prepracovanej procedurálnej smernice sa zabezpečuje prístup k žiadateľom nachádzajúcim sa na hraničných priechodoch a v tranzitných priestoroch medzinárodného letiska a ustanovujú sa podmienky takéhoto prístupu.

Touto novelou sa okrem iného dopĺňa aj ustanovenie § 126 zákona o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov o nový odsek, podľa ktorého, ak okolnosti naznačujú, že cudzinec chce podať žiadosť o udelenie azylu, policajný útvar na hraničnom priechode a zariadenie poskytnú takémuto cudzincovi informácie o možnosti podať žiadosť o udelenie azylu. Policajný útvar na hraničnom priechode a zariadenie zabezpečia tlmočenie v rozsahu, ktorý je potrebný na uľahčenie prístupu ku konaniu o azyle. ÚHCP P PZ považuje navrhované zmeny za pozitívny prínos v tejto oblasti.²¹³

ÚHCP P PZ poskytol Stredisku na účel spracovania Správy o dodržiavaní ľudských práv v Slovenskej republike za rok 2014 údaje týkajúce sa počtu osôb, ktorým bol udelený prechodný, trvalý alebo tolerovaný pobyt v SR za rok 2014 a za predchádzajúce 4 roky:

Tabuľka č.1

Rok 2010	Druh pobytu			Spolu
	Prechodný pobyt*	Tolerovaný pobyt*	Trvalý pobyt	
	3764	266	5505	9535

Tabuľka č. 2

Rok 2011	Druh pobytu			Spolu
	Prechodný pobyt*	Tolerovaný pobyt*	Trvalý pobyt	
	3865	201	5998	10064

*Pred rokom 2012 (rok 2011 a staršie) neboli do udelených pobytov započítané obnovené prechodné pobyty a predĺžené tolerované pobyty.

²¹³ Odpoveď MÚ na otázky Strediska zo dňa 25.2.2015.

Tabuľka č. 3

Rok 2012	Druh pobytu			Spolu
	Prechodný pobyt	Tolerovaný pobyt**	Trvalý pobyt	
	11105	471	9169	20745

Tabuľka č. 4

Rok 2013	Druh pobytu			Spolu
	Prechodný pobyt	Tolerovaný pobyt**	Trvalý pobyt	
	8045	283	8347	16675

Tabuľka č. 5

Rok 2014	Druh pobytu			Spolu
	Prechodný pobyt	Tolerovaný pobyt**	Trvalý pobyt	
	8790	195	8193	17178

**S platnosťou zákona č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, predstavuje tolerovaný pobyt u Občana EÚ len evidenčný úkon, ktorým sa zaznamenáva obdobie výkonu väzby alebo obdobie výkonu trestu odňatia slobody.*

Záver

Azyl ako jedna z foriem ochrany, ktorá je poskytovaná osobe uznanej za utečenca je upravená nielen v samotnej Ústave SR, ale aj v ďalších právnych aktoch SR, na ktoré sme upozornili vyššie. Tomuto špecifickému základnému právu, ktoré je priznané cudzincom za účelom ich ochrany pred prenasledovaním sa zároveň vo veľkej miere venuje aj EÚ, či viaceré medzinárodné organizácie. Svedčia o tom rôzne dohovory, ktorými je SR viazaná a taktiež smernice transponované do nášho právneho poriadku. Stredisko opäť upozorňuje na potrebu sledovať vývoj európskej legislatívy a potrebu sa zúčastňovať prípravných prác dokumentov.

Stredisko pozitívne hodnotí poslednú novelizáciu zákona o azyle, v dôsledku ktorej došlo, okrem iného, k rozšíreniu okruhu osôb, ktorým je možné poskytnúť azyl alebo doplnkovú ochranu na účel zlúčenia rodiny. V súvislosti s touto novelou došlo zároveň k zmenám ustanovení zákona o pobyte cudzincov a zákona o službách zamestnanosti. V tejto Správe sa Stredisko venuje prevažne práve týmto legislatívnym zmenám.

Centrum pre koordináciu integrácie cudzincov, ako súčasť MPSVaR SR (ďalej v texte ako „CKIC“) plní funkciu koordinačného pracoviska pre záležitosti integrácie cudzincov, koordinuje aplikáciu navrhnutých integračných opatrení vyplývajúcich z CKIC, riadi Medzirezortnú expertnú komisiu pre oblasť pracovnej migrácie a integrácie cudzincov a koordinuje otázky zamestnanosti, sociálneho zabezpečenia a zdravotnej starostlivosti. Stredisko vyzdvihuje projekty a aktivity príslušných inštitúcií v rámci integrácie cudzincov a pozitívne hodnotí aktivity a činnosť Úrad vysokého komisára OSN pre utečencov (UNHCR). SR nezaraďujeme medzi cieľové krajiny v súvislosti s počtom udelených azylov, považujeme ju za tranzitnú krajinu. Priebeh integrácie cudzincov je stále ovplyvňovaný viacerými skutočnosťami ako napríklad formami medzinárodnej ochrany, či konkrétnymi žiadateľmi. Hoci viaceré problémy a nedostatky v integračnej politike SR odstránila spomínaná novelizácia, Stredisko v tejto Správe navrhuje určité opatrenia smerujúce k uľahčeniu integrácie cudzincov na našom území.

Odporúčania

Stredisko odporúča:

1. Zdravotným poisťovniam zaradiť žiadateľov o azyl, osoby s doplnkovou ochranou a osoby s tolerovaným pobytom do systému zdravotného poistenia, vytvoriť osobitný register poistencov.
2. Záchytným táborom, pobytovým táborom a integračným strediskám dbať o predchádzanie vzniku tzv. táborového syndrómu, podporovať voľno-časové aktivity.
3. Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny SR v prípade cudzincov s tolerovaným pobytom zabezpečiť súlad ustanovenia zákona o pomoci v hmotnej núdzi, priznávajúce cudzincom právo na poberanie dávky v hmotnej núdzi, a príslušného ustanovenia zákona o zdravotnom poistení, priznávajúce osobám poberajúcim dávku v hmotnej núdzi právo, aby za ne štát platil poistné na verejné zdravotné poistenie.
4. Ministerstvu hospodárstva SR podporiť podnikanie cudzincov na Slovensku.
5. Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny SR začleniť cudzincov do systému sociálneho bývania. Začleniť cudzincov do systému sociálneho bývania.

ADRESA: Laurinská 18
811 01 Bratislava
Slovenská republika

TELEFÓN: 00 421 2 208 501 14
FAX: 00 421 2 208 501 35

Email: info@snslp.sk
www.snslp.sk

Fotografie použité v tejto Správe sú ilustračné, typ licencie - Public Domain. SNSLP nevlastní tieto fotografie.

© 2015